

*Pamätná kniha*

*obce*

*Dolnie Brhlovce*

*písaná od roku 1934*

*Táto pamätná kniha obsahuje 300 (tristo) stránok.*

*Počala sa písať za úradovania presidenta Tomáša Garigue Masaryka, za krajinského prezidenta Jozefa Országha, za okresného náčelníka Ondreja Zošťáka, za obvodného notára Bela Štábla, za obecného starostu Ludovíta Kristína, za pokladníka Júliusa Wágnera za členov obecného zastupiteľstva: Jána Nilaša, Štefana Števu, Júliusa Wágnera, Gustáva Homoľa, Ondreja Nilaša, Jozefa Kollára, Štefana Bielika, Jána Lauko, Jána Ježíka, Jozefa Obertíka, a Jána Laurincza, za členov obecnej rady: Ludovíta Kristína, Štefana Bielika, Štefana Števu a Júliusa Wágnera.*

*v Dolných Brhlovciach, dňa 31.III. 1935*

*Štahl  
vedúci notár*

*Kristín  
starosta*

*Usnesením obecného zastupiteľstva zo dňa 31. marca 1935. čj. 3/935 Z. 142/35 adm. Bola som ja Vilma Vágnerová, rod. Okániková, zvolená prvou kronikárkou tejto obce.*

*Narodila som sa 19. novembra 1900. v Pitíne na Morave, školy ľudové, i dve triedy vyššej školy dievčenskej som absolvovala v Skalici na Slovensku. Od roku 1916 až do roku 1923 som bola pisárkou, neskôr kancelistkou tunajšieho notárskeho úradu. Tuná bývam od roku 1923.*

## Opis obce.

*Poloha.* Obec Dolnie Brhlovce leží čiastočne v údolí potôčka, zvaný „Búr“ čiastočne v úbočiu východnej strany brehu „Horvát parlag“. Domky ležia roztrúsené na pravom brehu potôčka, až na tri, novšie stavané domky na ľavom brehu. Cez obec vedie vozná cesta od Žemberoviec, ktorá pretína najprv Hornie Brhlovce, na severo – východnej strane vstupuje do chotára našej obce, prechádza cez Búr potok, a stáča sa k juhu, rovnobežne s potôčkom. Pri obecnej krčme sa stáča na západ, aby sa neďaleko zase stočila juhozápadne, prechádzajúc drevený most, ktorý vedie nad malým prameňom vyvierajúcim západne od obce, ďalej stúpa cesta stále brehom Horvát parlag až von z obce k Čankovu, ktorá obec je od nás vzdialená 4.3 km.

*Podoba.* Podobu obce neni možno určiť, domky sú stavané dľa ľubovôle jednotlivcov, roztrúsené. Kostolík, ktorý stojí tiež v úbočiu, je akosi stredom obce, priestor okolo neho neni zastavený. Domy, ktoré sú stavané vyše kostola v úbočiu, menujú „na vršku“, ich obyvatel'ov: „vršianci“. Odraziac za kostolom z voznej cesty na ľavo, najdeme pod brehom k západu sa tiahnucci rad domov, tieto menujú „v Doline“. S týmto radom jedným smerom sa tiahne pod protejším brehom tzv. „Šurda“ tu je rad starodávnych pivničných bytov, kde bývali prví obyvatelia obce. Na juh a tiež k severu, popri Búr potoka je tiež niekoľko novšie stavaných domkov, všetky sú stavané až po svetovej vojne.

*Dejiny.* História o založení a ďalšom vývoji obce je nejasná, niet o nej žiadnych záznamov, opisujem ju len dľa ústneho podania. Obec leží od nepamäti na tomže mieste, prvé domky, vlastne len pivnice kresané do skalnatých brehov, boly v terajšej „Šurde“ i nad ňou, v úbočiu brehu. Je tuná ešte niekoľko viac-menej zachovalých takýchto pivníc, ktoré boly obývané chudobnými želiarskými rodinami, pracujúcimi na panskom majetku. To boli tiež prví obyvatelia a zakladatelia tejto obce. Bolo v obci i niekoľko zemänských rodín, ktoré tu mali svoje slobodné pozemky, z nich pochádza údajne ešte teraz žijúca rodian Laurinczová a Bieliková, avšak žiadne bližšie dáta o pôvode a živote týchto zemänských rodín mi nebolo možné zistiť. Posledná zemänská rodina bola Šohárovská, jej pozemky sa rozprestiraly na južnej strane Horvát parlagu a obnášaly 65 kat. jutár. Rodina táto však tiež vymrela. Posledný jej člen bol Ferdinand Šohár, ktorý zomrel roku 1911. Jeho hrob neni označený pomníkom. Zomrel bez potomkov, jeho dom, ktorý leží oproti kostolu na ľavej strane voznej cesty, odkúpili tri roľnícke rodiny, všetko jeho bývalí sluhovia. Pozemky tiež boly rozpredané dedičmi medzi tunajších roľníkov.

Zakladateľom obce je údajne istý zemän Tegzes, tento dostal majetok darom okolo 17. storočia od kráľa. Jeho brat Kálna mal majetok v terajších Horných Brhlovciach. Odtial pochádza pomenovanie obci ešte za maďarskej vlády „Tegzes-Borfő“ to boli Dolnie Brhlovce a „Kálna-Borfő“ - Hornie Brhlovce. Avšak náš slovenský ľud používal vždy len pomenovania Tegzes-Brhlovce a Kálna-Brhlovce. Označenie „Dolnie“ a „Hornie“ Brhlovce dostali až po

prevrate r. 1919. Občania i vtedy trvali na dotodajšom pomenovaní, avšak tehďajší okresný náčelník na toto nepristál a tak sa usniesli na terajšom pomenovaní. Obidve obce tvorili pôvodne vlastne jednu obec a ležia blízko vedľa seba, oddelené potokom Búr, Hornie Brhlovce od nás viac k severo – východu.

Zemän Tegzes zomrel potomkov nezanechajúc, majetok dostal zase iný zemän a tak prechádzal z jednej rodiny na druhú. R. 1762. majetok tegzesbrhlovský odkúpil Anton Körmöndy a od tej doby byly obidve panstvá, dolno i hornobrhlovské, spoločne spravované. Anton Körmöndi roku 1796. zomrel a celý majetok dedila rodina Borošová, po nej baronka Mária Bakonyiová po smrti tejto jej sestra Elena Bakonyiová, ktorej manžel bol Ladislav Majláth. Po nich zostali traja dedičia: Petó Imrová, Elena Bolgárová a Vojtech Pongrác. Bárs hornobrhlovský panský dom stál zachovalý, jeho traja majitelia sa tuná nezdržovali a dávali celý majetok do prenájmu. Do roku 1907. mal pozemky prenajaté Filip Pach, ktorý obýval a prenajímal i krčmu, ktorá patrila ešte vtedy panstvu. Po tomto roku si panstvo spravovalo majetok cestou svojich správcov, ktorí však hospodárili najlepšie pre seba. Preto roku 1922. dali pozemky do prenájmu Jozefovi Benáčekovi. Ktorý, obdržiac od majiteľov plnú moc, pozemky rozparceloval a rozpredal. Dostali ich drobní zemedelci, po 1 – 4 kat. jutrách, a dnes sa už na bývalé panstvo iba spomína.

Ako som už opisala vyššie, bol od roku 1762. panský majetok na obidvoch obciach spravovaný spoločne. Avšak tvrdia niektorí starí občania, že i k dolno – brhlovskému panskému majetku patrila obytný dom, ktorý tiež nazývali „kaštieľom“ preto, že bol väčších rozmrov a veľké obloky na ňom oprávňovali na toto pomenovanie. Bol postavený vyše kostola, „na vršku“, kde stojí teraz dom Jána Gažiho. Kto ho dal postaviť a od kedy jestvoval, nevie nikto. Obývaný však nebol už dávne časy, údajne okolo roku 18.. zhorel a od vtedy pustnul, jeho zrúcaniny trvaly asi do roku 1890.

**Majer** Na severo – západ od obce, asi 3 km. vzdialene leží majer „Koplalov“. „Koplalov“ Patrí k nemu 150 kat. jutár poľností a lúk. Bol to tiež majetok zemänský, ku koncu minulého storočia patrila zemänovi Pomothy-mu. Nehospodáril však dobre, jeho zať Ján Hajdúch prevzal už majetok značne zadĺžený. Tento dal majeru tiež nové meno: „János puszta“. Pre našich občanov, i pre celé okolie zostal to vždy len „Koplalov“. A pánu Hajdúchovi nepomohlo ani to maďarské pomenovanie. Dlžoba riasťla, majetok sa dostal do predaju, kúpil ho pravotár Dr. Holló z Ipols. Šiah. Ten však tiež ho neudržal dlho, pozemky zle obrábal, ba ležaly i neobrobené, používané ako pastviny. Preto ho hladel zase predať. Pošťastilo sa mu to až po svetovej vojne, kedy ceny pozemkov značne stúpily a bola po nich poptávka. Celý majetok kúpili roľníci z Dúbr. Královej, bratia Ondrej a Pavel Sluka, za 120.000 Kčs. Od tej doby tam hospodária a sú majiteľmi najviac poľností medzi tunajšími roľníkmi.

Odkiaľ pochádza pomenovanie „Koplalov“? Neni o tom presných zpráav, iba tá povest' žije medzi ľuďom, že v roku 1848. keď ruské vojsko zaplavilo celú bývalú maďarskú zem, i na majeri bolo utáborené vojsko, ktoré však tam takmer hladom pomrelo, nedostávajúc žiadnych potravín, ba ani vody. Ľud sa im posmieval, že tam „koplalujú“ (hladujú). Od vtedy vraj zostalo pre

majer toto pomenovanie.

Na sever od obce v dolinke, zvanaj „Mod'orík“ sú novšie stavané tri domky, vzdialené od seba na 400 – 500 krokov. Tu sa rozprestieraly pozemky panské, ktoré pri parcelovaní r. 1923. odkúpili od zmocnenca panského majetku, Jozefa Benáčka, roľníci Marek Hovčák, 26 – kat. jutár, Gimeš Michal 23 katastrálnych jutár a Povinsky Štefan 33 kat. jutár. Povinsky a Hovčák si vystavili domčeky ešte roku 1923, Gymeš staval, obytný dom v roku 1928. Všetci traja hospodári sú prisťahovalci z iných oblastí Slovenska, na svojom predošlom bydlisku si majetok predali a tuná kúpili. Marek Hovčák bol však tuná len do roku 1930., kedy dom i s pozemkami predal Pavlovi Kulhani-mu za 131.000 Kčs. Od toho roku hospodári na majetku Kulhání.

**Počet domov** Obec pozostáva teraz z 90 čísiel. Dľa komasačnej mapy, zhotovenej pri komasácii roku 1870 bolo tuná 50 čísiel. Tento počet sa pozvolna zvyšoval, rýchlejší vzrast je badateľný až po svetovej vojne, roku 1920 bolo už 62 čísiel a roku 1930. 88 čísiel.

**Spôsob stavby** Rodinné domy staré sú nevelkých rozmerov, pozostávajú z 1 až 2 obytných miestností, s kuchyňou uprostred. Tieto sú napospol s otvoreným kochom, a varievalo sa na ohnisku, tieto kuchyne nazývajú „studenými“. Podlaha hlinená vo všetkých miestnostiach. Zariadenie jednoduché, pýcha každej hospodine tvorí vysoko vystlaná postel, i dve. Na stenách čisto vybielených radi rozvesujú obrazy, ostrých bariev a v kuchyni množstvo malovaných tanierov a hrniečkov. Oblôčky malé, sotva 30+ 40 cm. Rozmerov, ba i menšie. Pokryté slamou. Teraz je v obci ešte šesť domov, krytých slamou.

**Pivničné byty** Najstaršie byty sú kresané do skalnatých brehov, v „Šurde“ je ešte niekoľko takýchto bytov, obývaných chudobnejšími rodinami. Ubúda ich však a na miesto nich stavajú domy z kameňa, ktorého hojnosť v tunajších brehoch. Pre získanie stavebného miesta vyrubujú skaly, tvrdý kameň upotrebia pre stavbu, ostatok odvozia a upravujú ním cesty.

**Novšie domy** Bytové pomery sa postupne zlepšujú, obývacie miestnosti v domoch novšie stavaných sú vyššie, väčšie, obloky oproti starým stavbám sú až trikrát väčšou svetlosťou. Kuchyne s otvoreným kochom sú už zriedkavé, ale majú sporáky vyložené kachlovými štvorcami. Podlahy drevené, v kuchyni kamenné barevné štvorce. Pokrývajú čriepom, jeden dom je pokrytý plechom a jeden.

**Bytové pomery** Je zriedkavé už dnes, že by sa viac rodín tiesnilo v jednom byte, alebo čo viac, v jednej miestnosti. I chudobnejšia rodinka sa usiluje postaviť si domček čo len o dvoch miestnostiach, aby mohla samá bývať. Je však zvykom, že rodičia bývajú s jedným zo svojich detí, a sdielajú spoločnú domácnosť.

**Kostol.** Kostolík, ktorý je majetkom cirkvy evanjelickej, stojí na návršiu Horvát parlagu, tvoriac akoby stred obci. Stavaný je v románskom štíle s 2-2 oblokmi po stranách, má tiež dva vchody. Kostolík tento patril za dávnych čias cirkvy

kalvínskej. Rodín tohoto vierovyznania avšak pomaly ubúdalo, dľa záznamov v cirkevnej kronike bolo tuná v roku 1813 už len niekoľko duší kalvínskeho vierovyznania, v celku 3 rodiny. Roku 1843 hlásili tunajšie kalvínské rodiny matkocirkvi na Bore, že ich kostol je spustnutý a opraviť ho nevládzu. Za týmto účelom vyslaná deputácia žiadnu peňažnú podporu vyprosiť nemohla a preto roku 1855 kostol predali evanjelicko – augsburgskej cirkvy za 460 zlatých. Malý zvon, ktorý bol majetkom dvoch starých žien, s ich usrozmenním prenesený bol na Bor.

V čase, keď evanj. cirkev kostol kúpila, nemal dnešnú podobu, bola to vlastne len modlitebna veľkosti 4.80 m x 3.70 metrov. Veža nebola, iba primitívna zvonica s jedným zvončekom, ktorý si po odkúpení kostola evanj. cirkevníci kúpili v roku 1857 -om a nachodí sa na veži aj dnes.

Až v roku 1911 a 1912 si dali cirkevníci kostol opraviť, predĺžiť smerom k hradskej asi o 5 metrov a pristavená k nemu veža, ktorá je vysoká 16 metrov. Kostol má teraz štyri obloky, so svetlosťou 150 x 80 cm., horné tri tabulky sú z barevného skla, ostatné z obyčajného skla.

Po zväčšení kostola bol postavený i nový oltár, náklad na tento znášala rodina Jána Sabo. Po starnách oltára sú dve sošky, uprostred obraz, znázorňujúci výjav, ako anjel podáva kalich utrpenia Ježišu Kristu v záhrade Getsemanskej. Je to dar Kataríny Bielikovej dva svietníky trojramenné dal darom Ladislav Bielik. Asi uprostred kostola visí päťramenný luster, ktorý venoval Štefan Tunák. Pod vežou je drevený chór, vybudovaný tiež v roku 1912.

#### Zvony

Na veži sú teraz tri zvony. Najmenší je kúpený dľa nápisu na ňom roku 1857. V roku 1912 kúpila rodina Gažiová jeden väčší k nemu, tento však bol cez svetovú vojnu rekvirovaný, zostal len menší starý zvon.

Roku 1924. zadovážili si cirkevníci dva nové zvony, menší je dar od rodiny Lavrincovej a Gažiovej, väčší si kúpila cirkev.

Najmenší je zvonček najprv kúpený ešte v roku 1857, ako je už spomenuté. Nápis na ňom je maďarský a znie: „ **Készítette T. Borfő E.V. Fiok Egyház 1857**“.

Nápis na strednom znie na jednej strane: „ **Liali Bratia Fischer v Trnave 1924**“. Na protistrane: „ **Ján Gaži a Ján Lavrinc E. V. A. V. Cirkvi dolnobrhlovskej „„Aj príjduť brzo a odplatia mna se mnou. Zjev. XXII. 12““ Najväčší zvon nesie nápis: „ Kdižt' jest Bůh s nami i kto proti nám. Řím. VIII. 31. “ „Liali Bratia Fischer v Trnave“ Na druhej strane: „ K sláve Boha najvyššieho E. V. A. V.“ daro cirkev dolnobrhlovska. “**

#### Kríže

V chotári obce sú dva kríže.

Prvý je stavaný na pozemku bratov Ondreja a Pavla Sluku, ktorí sú majitelia majeru „ Koplalov“. Kríž je vyrobený z kameňa, tunajších báh majstrom Júliusom Vágnerom roku 1930. Do kameňa vykresaný nápis je zlátený a znie: „ **O Vy všetci ktorí idete po ceste pozorujte a vidyte, či je bolesť ako bolesť moja. Náreky Jerm. 1.12.1930**“

Druhý kamenný kríž stojí popri ceste vedúcej na Čankov, pod brehom Horvát parlag, na pozemku Jána Hrnčiara, ktorý ho dal roku 1933 zhotoviť tiež horespomenutým majstrom. Znázorňuje umučenie Ježiša Krista, nápis na ňom je nasledovný: „**Na 1900 ročnú pamiatku krížovej smrti Ježiša. zomrel za všetkých kresťanov, ktorí ho veria – 33 – 1933**“.

*Kaplnky* Kaplnka v chotári obce neni.

*Cintoríny* Nad obcou, za poslednými domkami v úbočiu Horvát parlagu, na pravej strane cesty vedúcej k Čankovu leží cintorín, patriaci rím. kat. cirkvy, za týmto ďalej k severu cintorín ev. augs. cirkvy. Sú bez ohrady a robia dojem opustenosti. Uprostred rím. kat. cintorína stojí kamenný kríž asi 3 metre vysoký, ktorý zhotovil a postavil tam bývalý kamenár Július Droppa, ako náhradu za povolenie postavenia rodinnej hrobky. Kríž i hrobka boli postavené roku 1913.

Hrobka je vystavená niečo vyššie od kríža, nad ňou kaplnka s malým oltárikom vnútri, so soškou lurdskej pany Marie. Nad vchodom je nápis do kameňa kresaný: „**Droppa család sírboltja**“. Je to pekná kamenárska práca z tunajšieho kameňa.

Starých náhrobných kameňov tam niet, lebo za starších čias ľudia stavali iba drevené kríže, ktoré nie sú tak trvanlivé, bez nápisu a spráchnivelé ležia kde tu. Jediný starší rodinný náhrobník je v evanj. cintoríne a patrí bývalej zemänskej rodine Šohár. V posledných rokoch stavajú tiež kamenné kríže miestnej výroby, s vykresaným nápisom pozláteným alebo čiernym.

*Verejné budovy* Verejné budovy sú v obci iba dve: kostol, ktorý je opísaný na strane 1 0-tej, druhá verejná budova je obecná krčma. Idúc voznou cestou od Horných Brhloviec, hneď za mostom druhá budova v pravo je krčma. Bývala kedysi tiež majetkom panstva, ktoré ju dávalo do prenájmu. Posledný prenájomník bol Filip Pach, ktorý prenajímal panské pozemky i krčmu. V roku 1908 budovu i s pozemkom k nej prináležajúcim odkúpila obec. Od tej doby patrí právo výčapu, i predaj trafiky a miešaného tovaru, obci.

Roku 1925 dala obec budovu opraviť, prednú frontu domu zvýšiť, pristavená bola ešte jedna veľká miestnosť pre výčap, takže krčma má teraz 2 výčapné miestnosti. Celá budova bola znovu pokrytá čriepom. Byt pre výčapníka i miestnosť pre obchod je za prednou frontou vo dvore.

Budova i s právom výčapu, taktiež právom na predaj miešaného tovaru, ako i tabaku sa prenajíma vždy na dobu troch rokov. Prvý prenájomník bol po prevzatí vlastníctva obcou J. Gross, ktorý však neudržal prenájom ani tri roky a tak sa nájomníci vystriedali jeden za druhým. Zaznamenania hodný je prípad s výčapníkom Štefanom Csúrym, ktorý neplatil riadne nájomné, ba nakoniec vôbec neplatil a keď ho obec. zastupiteľstvo dl'a nájomnej smlúvy pre túto príčinu z prenájmu vypovedalo on zdvihol oproti obci pravotu. Ponevác žiadny majetok nemal – bárs aj obec pravotu vyhrala – musela obec súdne trovy vo výške 14.000 Kčs zaplatiť.

*Medzitým prenajal budovu Eugen Solt, ktorý tuná bol až do 1. nov. 1934. Od vtedy ju prenajíma Pavel Lachky, za ročité nájomné Kčs.*

*Pamätné dosky*            *V obci niet pamätnej dosky, ani žiadneho starého nápisu, ktorý by bol zaznamenaná hodný.*  
*staré nápisy*

*Iné pamiatky*            *Cenné starožitnosti ako knihy, staré riady, nábytok, v obci nikto nemá. Čo sa i nachodilo niečo takého u jednotlivcov, predali, alebo odovzdali do múzea.*

*Škola*            *Škola v obci není. Školopovinné dietky chodia do obecnej školy v Horných Brhlovciach, na ktorú prispieva naša obec vždy dl'a počtu detí. Táto spoločná škola bola do roku 1931 cirkevná, náklad na školu ako i iné výdavky snášali rím. kat. cirkevníci, avšak s podporou štátnou. Počet školských detí však stále vzrastal, bola potrebná dvojtriedna škola. Cirkevníci však neboli vstave tolké trovy snášať, učitela do tých neusporiadaných pomerov nemohli dostať, boly to neudržiteľné pomery. Preto bolo udržovateľské právo roku 1931 cirkvy odnaté a od tých čias je to škola obecná.*

*Cirkev*

*V obci je 295 (:dvestodeväťdesiatpäť:) rímsko- katolíkov, 101 ev, augs. vierovyznania a jedna osoba kalvinského vierovyznania. Príslušníci obidvoch vier (ríms. Katolíci a evanjelíci) sú tuná už od stá rokov, snášanlivosť medzi nimi je obstojná. Príslušníci evanjelickej viery majú kostol tuná, opísaný na strane 10-ej, k odbavovaniu služieb Božích chodí farár z Čankova tri-krát do roka. Iné nedele chodia farníci na Čankov, odpoľudňajšiu pobožnosť si odbavujú sami v tunajšom kostole.*

*Za vykonané cirkevné obrady dostane farár sosyp, 2 q. pšenice ročne. Organista príjde z Čankova iba raz do roka, na hostinu, dostáva od cirkevníkov 1 q. pšenice a 2 m<sup>2</sup> dreva.*

*Rím. katolíci chodia na nedelnajšie omše do farského kostola v Horných Žemberovciach, odpoľudňajšie pobožnosti sa odbavujú v horno- brhlovskom kostole, ktorý je vlastne spoločný pre obidve obce, pretože náklad na jeho udržiavanie snášajú cirkevníci spoločne. Farár zo Žemberoviec chodí odbavovať do tunajšieho kostola služby Božie sedmkrát do roka, a to: Prvú nedeľu po Troch kráľoch, v nedeľu po dni Sv. Marka, na druhý sviatok Veľkej noci, a Turíc, v nedeľu po sviatku Božieho tela, na hostinu, a na druhý sviatok Vianoc. Dostáva od cirkevníkov sosyp..... q. pšenice.....m<sup>2</sup> dreva.*

*Vynikajúci rodáci obce.*            *Takýchto obec nemá.*

*Verejná správa obce*            *Za dávnych čias patrila obec Dolnie Brhlovce k okresnému v Bátorovciach. Od prevratu je okresný úrad presídlený do Levíc.*

*Notársky úrad bol v susednej obci Bori, odtiaľ však roku 1890 bol preložený do Domadic (: predtým Dalmad:). V čase, keď sa presídlenie*



stalo, úradoval tam notár Uhrecký, po ňom prišiel Ludvik Binder, Ferdinand Molnár, Ján Biroň, na to Peter Miertus, za ním Ján Gál a od roku 1929 je vedúcim notárom Belo Stahl.

Obec je od nepamäti spravovaná starostom, ktorého tuná volajú „rychtár“- om. Volba rychtára sa koná každé tri roky. Dľa údajov žijúcich najstarších občanov bol v rokoch 1848 rychtárom Ján Repáš, po ňom nasledoval Ján Kollár, Ján Gaži, za týmto zemän Ferdinand Šohár, na to Jozef Obertík, na čo bol znovu zvolený Ferdinand Šohár, Július Droppa, Ladislav Bielik, Ján Mikula, ten úradoval už cez svetovú vojnu. Roku 1918 bol zvolený z vojny sa navrátiš Ján Lavrincz a po prevrate, ešte ten rok na jaseň, Bol dočasnou obecnou vrchnosťou poverený i naďalej viesť úrad starostu. Roku 1920 sa však zriekol, za ním nastúpil Ján Sabo, potom Ján Homola až do roku 1927, na čo prevzal rychtárstvo jeho syn Gustáv Homola. Roku 1930 sa však tiež zriekol úradu rychtárskeho, miesto neho prevzal úrad Ludevít Kristín, terajší úradujúci starosta.

- Vedúci obce** Mená členov obecného zastupiteľstva a obecnej rady sú opísané na strane č. 2.  
Členovia finančnej komissie:  
Jozef Obertík, Jozef Kolár, Ján Lauko, Ján Hrnčiar, Ludovít Javro a Ján Sabo  
Členovia cestovnej komissie:  
Štefan Števo a Gustav Homola  
Členovia stavebnej komissie:  
Štefan Bielik a Ján Nilaš  
Členovia daňovej a odhadnej komissie:  
Ján Lavrincz a Jozef Kolár  
Členovia miestnej osvetovej komissie:  
Ludovít Kristín predseda, Július Vágner, pokladník  
Obecný tútor: Ján Lavrincz.
- Spolky:** V obci jestvuje iba dobrovoľný hasičský spolok. Bližšie dáta o ňom sú pod titulom „ hasičstvo“.
- Časopisy.** Čítací kruh tiež neznajú. Čítanie časopisov a kníh sa rozšírilo najmä po svetovej vojne, pretože od vtedy môžu si čítať v svojej materinskej reči a nemusia sa borieť s rečou a písmom cudzej národnosti, ktorej ani dobre nerozumeli. Do obci chodia časopisy politického rázu a sice: Slovenský denník, Politika, Pravda, Slovenský Lud, Robotnicke Noviny, Slovák, Lidový denník. Obec predpláca: Úradný Krajinský Vestník.
- Rádio.** Prvý rádioaparát štyrlampový mal v obci Eugen Szolt, bývalý nájomník obecnej krčmy. Kúpil ho roku: ..... . Neskôr si zadovážil radio prijímač tiež Július Vágner, kamenársky majster a Štefan Števo je majiteľom malého krištálového prijímača.
- Šport.** Šport sa v obci žiadon nepeštuje.

- Trafika. Právo na predaj trafiky má tuná jedine obec, ktorá toto právo prenáša vždy na nájomníka obecnej krčmy. Nateraz má trafiku Pavel Lachký.*
- Cigáni. Cigánov v obci nemáme. Objavia sa časom potulní cigáni, ktorí však po niekoľko hodinovom pobyte musia ďalej. Ale často prichádzajú žobrať cigánky zo susediacích dedín. Jalakšovej ba i z Pukanca ponevác tunajšie gazdinky im štedro nadelujú.*
- Cudzinci. Cez vojnu bolo tuná niekoľko zajatcov, cudzincov. Nateraz cudzích štátnych príslušníkov v obci niet, váleční zajatci srbskí, ruskí atď. sa vrátili do vlasti a inak je zriedkavosť, že by sa tu cudzinec ubytoval.*
- Pošta. Poštový úrad pre obec bol do prevratu na Čankove, kam chodil občanmi zvolený listonoš trikrát týždenne pre poštové zásielky. Po štátnom prevrate bol poštový úrad preložený do Dolných Žemberoviec, odtiaľ nosí poštové zásielky trikrát týždenne, v utorok, štvrtok a v sobotu občanmi volený listonos, spoločný i pre Hornie Brhlovce. Od každej obce má ustálený ročný plat Kčs 100.-, a za každú jednu zásielku, donesenú z pošty, dostáva od jednotlivcov 20 halierov. Kto dostáva viac poštových zásielok a častejšie, ten si vyjedná s listonošom paušálny obnos za doručenie, ktorý mu potom platí alebo mesačne, alebo ročne.*
- Doprava. Cez obec vedie vozná cesta, ktorá ide od Žemberoviec cez Hornie Brhlovce, cez našu obec a ďalej na Čankov. Odtiaľto sa možno dostať na čankov iba povozom, alebo peši, na Čankove je stanica štátneho dopravného autobusu, idúceho z Ipolských Šiah do Levíc. V Dolných Žemberovciach je tiež autobusová zastávka odkiaľ možno sa dostať cez Disnôš do Levíc.*
- Cesty. Horespomenutá vozná cesta, vedúca cez obec tiahne sa na 2 km. chotárom Obce. Je vyložená kameňom, po ňom sa rozsýpa štrk. Ročný náklad na jej opravu činí 2700,- Kčs. Kameň dodáva obec, dovoz kameňa musia previesť majitelia záprahov, kým nemajetní občania, ktorí záprah nemajú, sú povinný každý jedon 6 dní pracovať na cestách, alebo pri inej práci, prevádzanej obcou. Tlčenie a rozsýpanie kameňa konajú tí, ktorí kameň nevozia. So záprahom sa koná 3 dni obecnej práce.*
- Úrady pre obec Obec patrí k okresnému úradu do Levíc, pred prevratom bolo jeho sídlo v Bátovciach. V Leviciach je tiež berný úrad, expositúra finančného riaditeľstva, okresný súd, sirotčí úrad, verejný notár, je tam tiež meštianska škola, gymnásium, učiteľský ústav.*
- Obvodný lekár má sídlo v Bátovciach 9. km od obce.*
- Notársky úrad v Domadiciach. Poštový úrad v Dolných Žemberovciach, 5. km od obce.*
- Četnícka stanica je vo Veľkých Krškanoch, 4. km od obce.*
- Najbližšia železničná stanica v Leviciach.*

*Fara pre rím. kat. veriacich je v Horných Žemberovciach, pre evanj. aug. veriacich v Čankove.*

*Hasičstvo Prvý hasičský sbor založený bol roku 1895. Jeho tedajším veliteľom bol Július Droppa. Terajší veliteľ je Jozef Kollár, počet členov 30. Sbor je spoločný pre obidve obce. Výzbroj je veľmi skromný. Jedná striekačka, kúpená ešte roku 1886. Stejnokroj členovia sboru nemajú, každý má iba čiapku, opasok a čakan. Od nastúpenia terajšieho veliteľa sa hasiči pilne cvičia, čo je chváli hodné, veď doteraz sa neprejavoval žiadon záujem o tento potrebný a účelný spolok.*

*Nočná stráž Dľa starodávneho zvyku volia tuná občania sami nočného strážnika, ktorý je vždy zároveň aj obecným pastierom. Nočného strážnika volajú tuná „ bochterom“. Jeho znakom je kopia a roh. Povinnosť jeho je strážiť každú noc, od 10 -tej hodiny večer až do 2 -3 tej hodiny po polnoci odtrúbi každú hodinu na rohu. Iba dvanástu hodinu netrúbi, pretože to je hodina duchov, ktorých není radno vyrušovať. S bochterom koná nočnú službu vždy jedon majiteľ domu a to vždy dľa poradia domovných čísiel. Keď si patričný odbavi nočnú službu, odovzdá kópiu susedovi, ktorý dľa domovného čísla nasleduje. Bochter je platený obyvateľstvom, dostane za túto službu od každého majiteľa domu 9 litrov pšenice a 1 Kčs v hotovosti, miesto pálenky, ktorú predtým dostával. Tento plat sa rozumie ročne. Službu nočného strážnika vykonáva vždy obecný pastier, takže kto je zvolený za pastiera, je bez ďalšieho rozhodovania i nočným strážnikom.*

*Živelné Najväčšia povodeň, ktorá žije v pamäti ľudu, bola roku 1809, kedy pohromy: prietrž mračien spôsobil taký príval vody, že celá dolina Búr potoka bolapod pôvodeň vodou. V Horných Brhlovciach odniesol prúd kováčsku dielňu i s kováčom, ktorý našiel smrť v kalnej vode prívalu. V chotári narobil prudký dážd' veľa škody. Táto povodeň prišla v sobotu odpoľudnia. Od vtedy, dľa rozprávania starých občanov, každé sobotňajšie odpoľudnie bolo zasvätené pamiatke tejto povodne, žiadnu poľnú prácu nekonali. Táto obyčaj je však už roky zanechaná.*

*Krúpobitie. Krúpobitie v posledných rokoch nebývajú časté. Veľké krúpobitie bolo v rokoch 1888, 1898, 1910 a 1913 – om, kedy bola zničená takmer všetká úroda. V roku 1927. práve cez žatvu prišlo krúpobitie, ale zasiahlo iba časť chotára od severu, kde bolo zničené neskosené obilie na 70 % . Od vtedy krúpobitie tuná nebolo.*

*Suchota: Posledné roky sú takmer všetky význačné väčšou – menšou suchotou, katastrofálne však neboly. Roku 1904 bola pamätná suchota, kedy zničená veľká čiast' úrody, taktiež v roku 1917. po čas svetovej vojny, bolo celé leto bez dažďa, čo spôsobilo na úrode veľkú škodu. Nebolo dost' na hrôzach a nedostatkoch, ktoré vojna nesie so sebou, ešte i touto pohromou bo biedny ľud stihnutý, ba ten istý rok zúril v obci i veľký požiar, o ktorom píšem pod heslom „požiare“.*

*Vichrice: Posledná veľká víchrica zúrila tiež v roku 1917, kedy rúcala kochy, ba i dachy brala, stromy vyvracala. Škody boli značné i na poli.*

*Hromobitie Bývajú zriedkavé. Posledne udrel hrom v roku 1928 do stodoly rodiny Bielíkovej, ktorá zhorela. Zaujímavé je, že pred dažďom sa ukrylo do brány tejto stodoly niekoľko ľudí, keď do nej udrel hrom, avšak mimo ľaknutia sa im nič nestalo.*

*Nákazlivé V roku 1887. zúrila v obci hrozná nákazlivá choroba: čierne sypanice, kedy nemoce zomrelo na túto nemoc 30 ľudí, detí i dospelých. Od tej doby už táto strašná choroba sa tuná neobjavila. V roku 1919 sa rozšírila i v tejto obci španielska chrípka, ktorú chorobu do tej doby ľudia nepoznali. Nebolo jediného domu, kde by niekto neležal v nej. Šesť občanov tejto chorobe podlahlo.*

*Počiatkom svetovej vijnyrozšírila sa tuná detská nemoc spála (šarlach) na ktorú zomrelo 7 detí.*

*Studne. Obecné studne sú dve. Jedna je za druhým dreveným mostom, vedúcim cez jarok od Pustých vinníc, na ľavo od voznej cesty, vodu ťahajú z nej „na zvod“. Pri nej je dlhý drevený „vával“ ( napájadlo), kde okolo bývajúci občania, ktorý studňu nemajú, napájajú statok. Druhá studňa obecná je na pravo od voznej cesty, v úbočiu „ Horvát parlag“-u, túto studňu menujú „vršianska“. Voda sa ťahá z nej na koleso. Roku 1909 bola zasypaná jedna obecná studňa v „ Doline“, v ktorej vraj bola výtečná voda.*

*Osvetlenie Pouličného osvetlenia v obci dosiaľ neni.*

*Krádeže Nebývajú časté. Posledné roky sa neznámy zlodeji vlámali do domku Jána Kečkéša, ktorý stojí o samote za cintorínom. Do zadnej steny vylámali otvor, vnikli do komory, kde zobrali zásoby bryndze, masla, múky a iné. Krádeže krmných husí sa tiež opakujú, taktiež menšie krádeže na poli sú obvyklé.*

*Polovný Obec ho dáva do prenájmu každých šesť rokov cestou verejnej dražby. Revír Teraz ho prenajíma Gustav Homoľa, tunajší obyvateľ za ročitých 250 korún. Chotár je na zverinu chudobný. Najčastejšie vidieť zajaca a niekedy sa rozmnožia jarabice. Vysoká zver dobehne niekedy zo susediacej hory čankovskej, ale to sú zriedkavé prípady.*

*Mzdy Pred svetovou vojnou sa platilo sluhovi pri hospodárstve, ročne 60 – 100 a platy zlatých, (1 zlatka terajšie 2 koruny), mimo toho ztravu, byt prípadne i pranie a spravovanie šatstva. Sluhovia u panstva dostávali ročne dvanásť až štrnásť metrických centov zbožia, 30 – 40 zlatých v hotovosti, niečo syra, mlieka a dreva.*

*Robotník mal dennú mzdu 60 krajciarov až 1 zlatku, žena 50 – 60 krajciarov.*

Po svetovej vojne, keď sa ceny všetkého zvýšili, i platy a mzdy sa zmenili. Hospodársky sluha má platu ročne 1200 – 1800 korún, dľa schopnosti k samostatnej práci v gazdovstve. Služka dostane platu 600 – 1200 korún ročne. V čas kosby, alebo inej súrnej práci sa platí denná mzda mužovi 10 – 15 korún, žene 5 Kčs. bez ztravy 7 – 8 korún.

Obecný pastier, ktorý je zároveň i nočným strážnikom, má od obce byt in natura, pozemok asi 600 štvorcových metrov, k obrábaniu ktorého mu vystanoví poľah obec. Celoročný plat od jedného kusa rožného statku, alebo ošípanej je pol miery žita (:pšenice:), 1 celý chlieb, pol litra strukoviny, dva – tri snopky konôp a 1 Kčs. v hotovosti. Okrem toho na každé sviatky, ako na Vianoce, Veľkú noc, Turíce a na deň posvätenie chrámu, z každého domu dostane koláč, alebo chlieb z bielej múky, a 1 – 2 koruny miesto pálenky. Mimo toho na zelený štvrtok donášajú gazdinky do domu pastierovho „výhon“ to jest múku, vajcia, maslo, lekvár, strukoviny, čo ktorá gazdinka má „Výhon“ nesie každá hospodinka osobne do bytu pastierovho, kde ju zase uctia sladkou pálenkou a chlebom.

Zvonára tunajší kostolík nemá už niekoľko rokov. Predtým však bol platený zvonár evanjelickými cirkevníkmi, sosypom 3 q. pšenice ročne a ..... . Teraz zvoní iba v páde niekto zomrie a vtedy zvoní cirkevníci poradom.

**Požiare.** Pamätihodný bol požiar 3. mája roku 1917 kedy bolo zničených 13 domov v obci. Oheň vznikol v hornobrhlovskom kaštieli neopatrnosťou strojníka, ktorý riadil parný stroj na rezanie sečky. Viackrát cez deň sa chytil dach od prekurovaného stroja, avšak zavčasu oheň zadusili. Až naraz znovu zachvátil plamen strechu a to tak, že neboli vstave už zahasit'. Chytil sa šindelový dach kaštiela a ponevác bola toho leta veľká suchota, horel veľkým plameňom. Na nešťastie dul vietor od severovýchodu k juhozápadu, donášal horiace kusy šindelov až do tejto obce, ba ďaleko do poľa. Najprv sa chytila pastiereň, ktorá stála v brehu nad Šurdou, odtiaľ doniesol vietor horiace kusy dachu na domky pri krčme, na čo sa chytily domy „na vršku“. Väčšina týchto domkov bolo kryté slamou, alebo šindelom, suché na prach, požiar sa ľahko šíril a zničil onedlho 13 domkov i s hospodárskymi budovami. Každý ratoval čo sa dalo, ľudia vyvádzali statok i cennejšie veci z bytu, na hasenie ani nemysliac, zúfale prizerali ako ničí požiar ich ťažko zbudované príbytky. Od tej doby tuná podobného požiaru nebolo.

**Priemyselné podniky** Je ich málo. Obyvateľstvo je takmer bez výnimky roľnícke, a tých niekoľko živnostníkov, čo sú v obci, zaoberajú sa pri remesle i roľníctvom. Jediný obchodník i krčmár zároveň je nájomca obecného hostinca Pavel Lachký. Sú tuná traja obuvnícky majstri, 1 kováč, ktorý má kováčsku dielňu oproti obecnej krčme, viac murárov, i tesárov je v obci, dvaja kamenársky majstri: Július Vágner, prenajíma kameňolom v Horných Brhlovciach, a Ján Ježík, má vlastnú baňu na južnom konci obce. Títo kamenári vyrábajú náhrobné pomníky, stavebné piliere, ozdobné múry známe ďaleko na okolíu. Mäksí kameň, nehodiaci sa pre výrobu, predáva sa na stavbu obytných domov.

*Ludové*                    *Ludové umenie vyznačuje sa zhotovovaním rôznej práce kamenárskej, ako náhrobníkov, pilierov, ornamentov atď, ktoré práce prevedú často ľudia vôbec nevyučení v tomto obore. Pripomenúť možno tiež tkanie konopného plátna a zhotovovanie pekných uterákov, ubrusov atď.*

## **Chotár obce.**

*Katastrálna rozpínavosť obce obsahuje: 1105 (: jedentisícjednostopät:) katastrálnych jutár a 375 štvorcových siah.*

*Hony*                    *Keď ideme z obci voznou cestou, vedúcou cez breh „ Horvát parlag“ (miestne názvy) ďalej k Čankovu, na pravo od nej padnú hneď za cintorínom „Záhumná“, ďalej „Nadbalke“, potom pozemky „ Pri chodníku“, tieto dostali pomenovanie, že ležia pri chodníku, vedúcom k Čankovu. Vyššie od týchto smerom k západu ležia pozemky „ Do hory koncom“. Je to tiež správne pomenovanie, pretože tieto pozemky siahajú jedným koncom až k ceste, vedúcej popri čankovskej hore.*

*Na ľavo od voznej cesty padnú pozemky „ Horvát parlag“, tieto sú v úbočiu brehu „ Horvát parlag“ a „ Vlčia jama“.*

*Idúc cestou, vedúcou cez „ Dolinu“ k Pustým vinniciam, sú pozemky „ Dolina“, „ za Dolinou“ „ Pod šahinky“ a „ Pusté vinnice“.*

*Polná cesta, idúca pomedzi vinnice hore na vrch „ Dobogó“, vedie nás okolo „ Sadov“, „ Bekovky“ ďalej k severo-západu „ Pri Dobogove“ „ Dobogó“ a „ Nad Dobogovom“, tieto ležia na najvyššom bode brehu „ Dobogó“. Ďalej k severu je „ Sarvaškút“ tieto pozemky hraničia s pozemkami majera „ Koplalov“.*

*V doline „ Búr“ potoka, od severu ležia „ Irtáš“-e, tieto sú na menšie kúsky rozdelené, kde sa dorábajú najviac konope, prípadne zelenina. Je tam tiež niekoľko ovocných sadov. „ Irtáše“ sa tiahnu až po most. Spájajúci voznú cestu nad potokom, od mostu, ďalej k juhu, sa tiahnu „ Dolnie lúky“ až po chotár boriarsky.*

*Nad „ Irtášom“, súběžne s Búr potokom ide cesta k Hurši, ktorá odchýliac sa k západu dovedie nás na „ Želiarske“. Tu mali bývalí želiari panského majetku svoje tále, odtiaľ to pomenovanie. S druhej strany tejto cesty je „ Kapsát“, viac k severu sa tiahnu pozemky, ktoré patrily kedysi panstvu „ Modorík“ a „ Močiar“.*

*Polné cesty*                    *Cez obec vedie jediná vozná cesta, od Žemberoviec k Čankovu. V obci samej ju spájajú dva mosty. Prvý most vedie cez Búr potok, na prvej zatáčke cesty od Horných Brhloviec. Je vybudovaný roku 1924 z dreva. Predošlý most, tiež drevený bol odnesený privalom vody pri prietrži mračien 19. augusta 1920. Druhý most vedie cez prameň, idúci z Pustých vinníc, Dolinou a vteká pri*

obecnej krčme do Búr potoka. Je budovaný z prkien.

Pred druhou zatáčkou voznej cesty za krčmou, odráža sa poľná cesta, ktorá vedie ponad „Irtáše“, rozdeliac sa jedna ide hore popri niekoľkých pajtách, ďalej medzi vinniciami na vrch „Dobogó“ a ďalej ku Krškanom druhá ide ponad Irtáše ďalej k severu, vedie do Hurši. Tiež má názov „huršianska“ cesta, alebo „želiarska“, pretože vedie popri zemiach „želiarske“.

Za druhým mostom, od voznej cesty na lavo sa odráža poľná cesta, ktorá vedie „Dolinou“ ďalej hore brehom pusté vinnice, stáča sa k vinnici Pavelkovej a tak smeruje do hory čankovskej. Avšak od tejto zatáčky sa neužíva tak, ako je na mape označené, ale naväzuje na chodník, vedúci krížom cez polia až do hory a ďalej cez horu k Čankovu.

Keď ideme hore voznou cestou v úbočie Horvát parlagu, vidíme na lavo odbočiť dve poľné cesty neďaleko od seba, v úpätí brehu sa spoja a ako jedna ide ďalej pozemkami nad lúkami, zvané ľudovým nárečím „Čanki vied“ (: je to vlastne „Csánky völgy“:) vedie dolu k lúkam a tak ďalej k Boru.

Na pravo od voznej cesty ide tiež poľná cesta okolo cintorína, stáča sa k juhu a ztráca sa medzi poliami.

**Udržiavanie ciest** Cesty poľné sú veru v úbohom stave. Ich oprave a udržiavaniu sa venuje málo pozornosti. Kde sú už veľmi vyjazdené, dovezie sa niekoľko vozov kameňa, trocha sa zakopajú a to je všetko.

Cesta vozná je vyložená kameňom, obec je povinná opravovať a udržiavať ju na dĺžke ..... km. Kameň sa vozí z miestnych baní, dovoz obstarávajú majitelia záprahov, dľa potreby musia doviest' jeden, alebo i viac vozov kameňa.

Obrábacie odvetvie	Po stránke obrábacích odvetví má obec:						
chotáru obce	685			1117			oráčiny
	16	- "	- "	489	- "	- "	záhrad
	40	- "	- "	552	- "	- "	lúk
	4	- "	- "	265	- "	- "	vinníc
	265	- "	- "	882	- "	- "	pašienkov
	27	- "	- "	837	- "	- "	hory
	65	- "	- "	1033	- "	- "	zastavenej a
	-----neplodnej plochy						
spolu: 1105	- "	- "	- "	375	- "	- "	pôdy.

**Zmeny v katastrálnych obrábacích odvetviach** Za dob vládnutia panstva boly pozemky ponechávané viacej na pašienky, ktoré potrebovali pre statok i ovce. Len miestami bola pôda oraná. Dnes na mieste bývalých pašienkov je všade oráčina, výmoly a jarky, ktoré sú ako tak prístupné, zanášajú a rozorávajú, získavajú tak vždy viac úrodného poľa.

**Ochranné lesy** Takýchto v chotári ani neni. Jednotlivci vysádzajú síce ťažko prístupné úbočia, alebo hlboké jarky agáčom, aby sa zabránilo zosúvaniu pôdy,

*jedná sa však len o menšie plochy, nemajúcich väčšieho významu.*

*Horopis* Hory obec vôbec nemá. Dľa spomienky niektorých starších občanov, *obce a lesy.* ktorí to však tiež len počuli a sami už nepamätajú na to, terajšia „Bekovka“ bola horou, celé úbočie nad „Irtášom“ bolo vysádzané cerom a dubom. To je však už dávno, pôda je rozoraná a dosť úrodná. Miestami je vysádzaný agáč, ako úbočia brehu Pusté vinnice, úbočie Horvát parlagu od juhu, sú to obyčajne neprístupné, jarkami prebrázdnené miesta, ktoré nemožno orať. Tiež obecný pašienok, ktorý leží na sever od obce, medzi polami „Kapsát“ - u a „Močiar“-u, je pahorkovitý, plný výmolov, ktoré sú vysadené agáčom, semtam dub i cer sa najde. Agáč sa tuná pestuje asi 50 rokov. Palivové drevo dodávajú čiastočne tieto vysadené plochy, ostatné si obstarávajú kúpou a zase niektorí sú spolumajiteľmi urbárskej hory v Horných Brhlovciach kde sa takmer každý rok vyrubuje drevo.

Najvyšším brehom v chotári je „Dobogó“ pod ním bližšie k obci leží breh „Pusté vinnice“ a priamo nad obcou sa vypína už viackrát spomínaný „Horvát parlag“. Vlastne celý chotár obce je reťazou väčších menších kopcov a pahorkov, dolinkov, jarkov a výmolov, ktoré sú označované dľa honov, ktoré sa po nich tiahnu.

*Vodopis.* Najväčší prameň v chotári je spomínaný už Búr potok, ktorý vyviera na sever od obce, pod zemami zvané „Bekovky“. Voda pramení tuná až na troch miestach, neďaleko spája sa s prameňom od „Turčianky“ v hornobrhlovskom chotári, načo stáčajúc sa k juhu tečie „Irtášom“, pretínajúc voznú cestu ďalej medzi obcou a lúkami stále k juhu do susediaceho chotáru borianského.

Druhý malý prameň vyviera pod brehom „Pusté vinnice“ na západ od obce ide smerom k obci, „Dolinou“ ďalej popri „Šurde“ načo pretínajúc voznú cestu dostáva sa až do Búr potoka. Avšak už niekoľko rokov sa opakujúca suchota zapríčiňuje vyschnutie tohto prameňa, koryto ktorého sa naplňuje iba pri vytrvalom daždi.

Spomenutie zasluhujú ešte tak zvané „močidlá“. Na lúkach, tiahnucích na brehoch Búr potoka, najdeme popri ceste, vedúcej z Horných Brhloviec na Bor – asi pol metra až jeden meter hlboké štvorhranné jamy, naplnené vodou, tieto močidlá majú pramene natolko teplé, že ani v najtuhšej zime nezanrzajú.

*Opis pôdy* Pôda chotáru je stredne úrodná. Vrstvy zeme sú z opuky a pieskovca, pokryté červenavou i belavou hlinou.

*Rastlinopis.* Stromovia je v chotári málo. Najviac rozšírený je agač, tento vysádzajú v úbočiach, medzi týmto sa najde hrab, dub, klen. Popri Búr potoku vidíme kde – tu vrbu, olšu, tiež topol. Lipa v chotári neni.

Z krovín je tu veľmi hojne obyčajný hloh, trnky, šípy, chabzda, menej vidieť čierne maliny, kňazove klobúčky a iné.

Na lúkach i v úbočiach rastie kvieťa tiež dosť, ako: fialky.



*Ponevác lesov niet, hribov je tu málo. Nájde sa niečo májoviek, šampionov, i kuriatok. V daždivejšom roku však veľa hribov sa nachodí v blízkej hore čankovskej i v hornobrhlovskej cisárskej hore, kam chodia na ne chudobní občania, ktorým je predávanie hribov tiež skromným príjmom.*

*Jahody tiež rastú v malom množstve, deti majú s hľadaním týchto po úbočiach, milú zábavu.*

*Lúky.*

*Rozprestierajú sa na brehoch Búr potoka. Ich začiatok je od voznej cesty – tam, kde táto stáčajúc sa od Horných Brhloviec smerom západným vedie k mostu dolno – brhlovskému, tiahnu sa pozdĺž dediny, na ľavom brehu potoka smerom k juhu. Tam, kde končí obec, rozprestierajú sa lúky i na pravom brehu, ďalej až k chotáru obce Bori.*

*Lúk je 40 katastrálnych jutár, sú však močaristé, na ich odvodnenie dosiaľ nebolo pomýšľané. V daždivejšom počasí sú pod vodou, čo značne znižuje ich výnos. V priaznivom lete i tak sa dostane 16 -18 q. sena na jednom katastrálnom jutre.*

*Na jednotlivých miestach sú lúky rozorané, najmä pri brehoch potoka je výborná pôda pre pestovanie rôznej zeleniny, repy, zemiakov, kukurice atď.*

*Vinnice*

*Najdeme ich idúc poľnou cestou cez „Dolinu“, na pravo v úbočiu zvané „Šahinky“ a „Pusté vinnice. Je tam vinnica pri vinnici. Avšak i inde v chotári vidíme kde tu vinnicu, podľa toho, kde má jednotliviec pole pre vinnicu najlepšie spôsobilé.*

*Do roku 1919. boli „Pusté vinnice“ ozaj pustými vinniciami, pretože o vinnici tam nebolo ani chýru. Ale starší občania sa vedia rozpamätať na to, že asi pred polstoročím bolo tuná vinníc dosť, pestovali sa najviac tieto rasy: „Sahýv“ „Izabella“ „Muškát“ „Rizling“ „Denka“, tieto vinnice však časom filoscera úplne zničila, pretože sa im nedostávalo odborného ošetrovania. S pestovaním vína sa celkom prestalo. Až v roku 1919. sa znovu vysádzali vinnice, nie však už horespomenuté rasy, ale výhradne len „Otelo“ biele, menej čierne. Tento druh vinného reva je odolnejší oproti filoscere a v tunajšej pôde sa mu výborne darí. Iný druh sa vôbec nepestuje. Jednotlivci nevysádzajú veľké plochy, každý pestuje len pre vlastnú potrebu.*

*Ovocné  
zahrady*

*Ovocinárstvo je nie tuná rozšírené, hlavne pre nepriaznivú pôdu, ktorá má len plitkú vrstvu úžitocnej pôdy, nižšie narazia korene stromov na kamenitú vrstvu a vtedy strom začne hynúť. Tunajší gazdovia neznejú ešte tiež riadneho, odborného ošetrovania stromov, toto sa obmedzuje len na odstraňovanie suchých vetiev a natieranie vápnom smiešaným s popolom. Preto i hmyzy veľmi ničia stromy a tiež časom veľmi sľubnú úrodu na nich.*

*V chotári je najviac sliviek, asi štyri pätiny všetkých stromov. Pestujú bystrické slivky a duranzie. Posdĺž ciest ani hradskej nie sú vysádzané stromy, iba popri potoku majú jednotlivci rad sliviek, alebo menší sad. Tu sa im tiež najlepšie darí, lebo aj v najväčšej suchote, keď v úbočiach všetko hyne, v dolinke potoka sa udrží. Pri hojnejšej úrode zúžitkujú sa*

*slivky na lekvár, tiež sušia na zimu alebo i slivovicu pália.*

*Jabloňi a hrušiek je málo, orechov tiež, tieto z veľkej čiastky v roku 1929 následkom tuhých mrazov vyhynuli. Čerešne a višne sú tiež v malom počte.*

*Číselný výkaz Podľa statistiky z roku 1935. je v obci:*  
*ovocných stromov 126 jabloňi, 94 hrušiek, 61 čerešni, 5 višni, bystrických sliviek 1059,*  
*iných sliviek 161, broskví 6, orechov 51, spolu: ..... 1563*  
*ovocných stromov*  
*krôv angreštu 48, ribízu 110, spolu: ..... 158 ovocných krôv.*

*Zahradníctvo Zahradníctvo je rozvinuté v malej miere. Takmer pri každom dome je kúsok zahrady, kde si gazdinka pestuje zeleninu ako mrkev, petržel, cibuľu, cesnak, uhorky, paradíčky, šalát, pre domácnosť. Malý kúsok záhradky pred domom je pre rôzne kvetinky vyhradená.*

*Včelárstvo Včelárenie je tiež nie veľmi rozšírené, ale v malom počte má viac gazdov kláty a zaoberajú sa s včelarením už od nepamäti. Po lúčkach a úbočiach množstvo kvetín, kvitnúce agáče, poskytujú v priaznivom počasiu dostatočnú výživu pre včely. Toho času je v obci 14 gazdov, ktorí majú po 1 – 3 úloch. Používajú sa úly pletené zo slamy, tak zvané „koše“, ale tiež drevené úly.*

*Divé zvery Zo zverstva najrozšírenejší je zajac. Ešte pred niekoľkými rokmi, kým bolo viac lesov, bolo zajacov veľká sila, takže v chotári sa nachodiace mladé ovocné stromky boli nimi cez zimu zničené. Dnes už zajacov ubúda. Zo susediacej hory čankovskej dobehne i srnka, ale zriedka.*

*Škodlivá zver Ani škodlivej zvery je nie veľa. Zo susediacich hôr dobehne časom tchor, kuna, lasica, liška sa objaví málokedy. Stane sa, že do chotára zabľúdi i jeleň, predtým i divé svine narobili škôd, ale o týchto neni už ani pamiatky.*

*Vtáctvo Následkom toho, že niet lesov, je i vtáctva málo, pretože nemá príhodných miest k hniezdeniu. Zriedka vidieť káňu, častejší je krahulec, jastrab, staraka i vrana, pozdejšie robia veľa škôd na poli. Kukučku i žlnu počuť často, lastovičiek je tiež dosť, najviac vrabcov. V lete počuť škovránka, slávika, vidieť tiež strnádka, sýkorky a pinky. Na poli je hojne prepelíc a jarabíc, z hory vybehne i bažant.*

*Bocianov, sluky i divé husy vidieť pri sťahovaní.*

*Hmyzy Na ovocných stromoch zdržuje sa veľa rôznych druhov húseníc, ktoré pre málo odborné vyšetrenie stromov narobia hodne škôd. Z chrobákov je vidieť roháča obecného, nosorožca, tesárika a iné.*

*Rybárstvo Rýb je málo, v potôčku vidieť niečo belíc a plžence. Rybárstvo sa preto nepestuje.*

*Z hadov na brehu potoka vidíme vyhrievať sa užovku. Ľud sa jej mýlne obáva a ničí ju, považujúc ju za vretenicu. Tej však tuná nevidieť.*

*Domáce  
zvieratá:  
rožný statok*

*Domáceho dobytku je vypestovaného dostatočné množstvo, každý hospodár krmí statok účelne, mimo zelených krmív zúžitkujú pre statok i obilné krmiva, tiež jačmenný šrot a otruby. Mimo vlastnej potreby pestujú i na predaj, avšak pre stále sa opakujúcu suchotu je nedostatok krmív a tým je zmenšený i počet dobytku.*

*Kravy od jari do jeseni sa vyhánajú na pastvu, po žatve na strniská a pokosené otavy na lúky. Odchovávanie mladšieho statku sa tiež riadi dľa toho, koľko má patričný hospodár krmiva. Dobytku si dochovávajú doma, v čas potreby však doplňajú chýbajúci statok kúpou.*

*Voly sa používajú ako ťažný dobytok, avšak o veľa menšom počte, ako pred válkou. Hlavná príčina je v tom, že rozparcelovaním panského majetku pribudlo jednotlivcom o niekoľko jutár poľa, čo už nie je možné obrobiť na kravách alebo voloch, museli si zaobstaráť kone. V obci je teraz kráv, jaloviny, volov.*

*Mliekarstvo sa vzmáha, hospodári sa snažia s nákupom lepších dojnic získať väčšie množstvo mliečnych výrobkov, jednak, že mlieko je hlavným pokrmom ľudu, jednak i predajom týchto produktov si zvyšujú príjem. Odbyt však neni snadný, v obci neni komu predáť, gazdinky musia ísť 8 kilometrov cesty do Levíc, aby mohly speňažiť tieto produkty.*

*Kone*

*Dochovávajú si tiež doma, avšak väčšinou sa obstaráva potrebný počet kúpou. Kone sú používané ako ťažný dobytok, nie pre obchod. Pred svetovou vojnou bol o veľa menší počet koní, v celku 15 párov. Od vtedy sa tento počet z trojnásobil. Teraz je v obci 28 párov koní.*

*Ošípané*

*Chov ošípaných je značne udomácnený a predaj týchto tvorí značný príjem do domácností. Dochovávajú temer výlučne domácu rasu, mangolice. Proti červienke, ktorá často hubí ošípané, očkujú sa temer každoročne.*

*Ovce*

*Nepestujú sa v obci, pre nedostatok pastvín. Jedine hospodár na majeri „Koplalov“ má asi 80 kusov oviec.*

*Dľa údajov starších občanov pestovalo sa predtým i tu hojne oviec, na panskom majetku v „Mod'orík“-u bol košiar, kde nájomcovia panských zemí mali 500 – 600 kusov oviec. Tieto panské majetky sú dnes rozparcelované a pašienky rozorané.*

*Kozy*

*Týchto je málo, sú v obci len 3.*

*Hydina*

*Hydiny pestujú tiež dosť, chov sa rozšíril najmä po svetovej vojne, pretože vysoké ceny drúbeže i vajec zaistily pekný príjem.*

*Husí je hojne, dochovávajú tak pre vlastnú potrebu, ako i na predaj. Bárš cena husí posledné dva roky tiež klesla, ich pestovanie sa vypláca, pretože ich dochovanie je pomerne lacné. Od jari sú chované so žihľavou, posypané otrubami, po žatve sa vyhánajú na strniská, takže i pri nižších cenách donáša ich chov prijateľný zisk.*

## Polné hospodárstvo.

*Pred komasáciou.* Obyvateľstvo sa zaoberalo zemedelstvom už od nepamäti, vlastne od jej založenia.

*Komasácia bola v obci prevedená roku 1871. Vtedy mala obec asi 50 čísiel. V ten čas bolo tuná ešte viac zemänských usadlostí, tieto majetky volali kuriálnymi. Ostatné obyvateľstvo boli želiari, ktorí do prevedení komasácie pracovali na pánskom majetku a títo boli ich neobmedzenými pánni. Želiari pracovali 4 dni v týždni u pánsťva, s vlastným riadom i statkom. Každá želiarska rodina dostala kúsok poľa pre vlastnú potrebu, avšak štvrtú čiastku úrody dostal z toho zemepán. Pozemky tieto, ktoré patrili želiarom, ležali na mieste, kde sú teraz pozemky ešte i teraz pod menom „želiarske“ známe.*

*Po komasácii* Komasaáciou sa pomery zmenily. Lud bol oslobodený zpod jarma, v ktorom dotial úpel. Každý želiar dostal 26 katastrálnych jutár poľa zdarma, i viac si mohol prikúpiť, ak vládal grošom. Podanstvo prestalo, na panské už robiť nemuseli, každý si pracoval volne na svojom majetku. Zemänské usadlosti tiež radom zanikali, pretože ich majitelia žili bezstarostne a ľahkomyselne, majetok zadžžili až sa dostal do cudžích rúk. Drobní zemedelci kupovali kúsok za kúskom, a tak vznikli roľnícke usadlosti, ktoré cez stáročia si udržiavajú majetok pevne vo svojich rukách. Najdlhšie sa udržala zemänská rodina Šohárovská po smrti posledného potomka (roku 1911:) sa tento majetok tiež rozpredal medzi tunajších roľníkov.

*Polné hospodárstvo sa vyvíňuje uspokojuve a je badateľné zlepšovanie. Pokrok sťažujú temer každoročné suchoty, a tiež menej úrodná, brieškovitá pôda, miestami je úrodnej zemi len plitko, pod ňou neúrodná skala, prečo v úbočiach snadno zničí horúčava často sľubnú úrodu.*

*Obrábanie pôdy je účelné, orie sa hlboko na 15-16 cm, hnojí sa maštalným hnojom dľa možnosti každý 3-6 rok. Umelých hnojív sa začalo používať vo väčšom množstve v rokoch 1925-1926, ale tiež pred svetovou vojnou ich už poznali, zostalo však vtedy iba pri pokusoch. Z umelých hnojív je najviac upotrebovaný superfosfát a amon. Syran, tiež čilský liadok.*

*V obci je zavedené trojpolné hospodárstvo, prvý rok sa zaseje ozimné obilie, na druhý rok jarné obilie, (:jačmeň, ovos:) tretí rok okopaniny alebo krmivo.*

*Z ozimného obilia pestuje sa hlavne pšenica, (:žito:) červená a biela, urodí sa 6-8q. na katastrálnom jutre, menej sa seje raži tejto sa urodí 5-6q. na jednom katastrálnom jutre. Siatie raži je olúbené len v posledných rokoch, ako chlebovina, predtým temer ani nesiali, iba za slamu, ktorú upotrebovali na povriesla.*

*Z jarného obilia: jačmeň, urodí sa 5-7q. na katastrálnom jutre, ovos urodí sa 3-4q. na katastrálnom jutre a jarná pšenica v nepatrnom množstve.*

Z krmiv sa najviac pestuje červená d'atelina, tejto sa dostane v priaznivom lete 18-20 q. na katastrálnom jutre. Lucerna sa pestuje v malom množstve, 18-20 q. býva na katastrálnom jutre, bolhoj asi 4 fúry na katastr. Jutre a ľadník tiež 4 fúry na katastrálnom jutre.

Zemiaky sa pestujú v značnom množstve, je to hlavný pokrm obyvateľov. Od roku 1927 sa dorábajú strojom, to jest kladú do zemi za pluhom, tiež sa pluhom okopávajú, vyberajú ich ručne, motykou. Najviac užívané sadenice sú: ružovky, biele, svetlé a miešané. Pestujú sa len pre vlastnú potrebu, na predaj zostane veľmi málo.

Cukrová a krmná repa sa dorába v menšom množstve, ručne. Používa sa ku krmeniu dojníc a ošípaných.

V malom sa pestuje ešte: fazola (:bob:), šošovica, cícior, slovienka, mak, kapusta, iba pre vlastnú potrebu.

Pestujú tiež konopie, z ktorého zhotovujú domáce plátno, ktoré používali na prádlo pre ženy i mužov, avšak od niekoľkých rokov, klesnutím cien továrenského zbožia, používajú viac tohto pre teľné prádlo. Dorábanie konopia však nekleslo, používajú ich však viac na zhotovovanie vriec, plachiet, uterákov atď. Lan sa nepestuje.

Obilninám i ostatným plodinám škodia najviac pandravy, polné myši, tiež vši, sneť a hrdza ničia veľmi často značnú časť úrody.

*Hospodárske nástroje* Za dávnejších časov boly hospodárske nástroje väčšinou drevené, pluh na ktorom iba lemež a čerieslo bolo zo železa, ostatné časti boly z staršie i novšie dreva. Brány boly z dreva so železnými zubami. Sialo sa ručne. Ovšem ešte i dnes sejú rukou, ponevác chotár je pahorkovitý, pozemky úzke, a ťažko prístupné pre väčšie stroje. Okolo roku 1900 začali nahradzovať drevené pluhy a brány železnými. Prvý siaci stroj mal Jozef Obertík, kúpený roku 1910. Teraz je v obci už 15 siacich strojov, väčší hospodári sejú temer všetcia strojom.

Dľa údajov starších občanov, žatva bola viac prácou žien, ktoré pšenicu žaly kosákom a tak kládly na hrste, jačmeň iba vytrhávaly rukou, ponevác v pôde neodborne a nedostatočne obrobenej nenariastol ani taký, aby ho mohly žať. Bola to úmorná práca, ženy často pracovaly celé noci, aby ako tak skončily túto zdĺhavú prácu. Kosy znajú tuná asi 70 rokov, i teraz sa žnie kosami, žací stroj ešte v obci nikto nemá. Hrabanie zbožia a krmý, deje sa ručne, s drevenými hrablami, iba dvaja majú hrabačku, ťahanú koňom a to Ján Lavrincz a Jozef Obertík.

Najstarší spôsob mlátenia bolo ručne s cepami. Bola to veľmi zdĺhavá práca a bárs vtedy sa neurodilo ani tretina zbožia čo teraz, preca ho mlátili až do Vianoc. Za cepami nastala mláťačka ručná, ktorú štyria chlapi ťahali. Zbožie sa čistilo prehadzovaním na lopatách, ale musel byť vetor. Postupom zase šlapali zbožie, prestreté do kruhu na humne, koňmi. Potom nastali mláťačky na gepel, túto už ťahali kone, bola to už ľahšia práca pre ľudí. Prvý gepel v obci mal Július Droppa, roku . Po geploch prišla parná mláťačka, okolo roku 1900, prvú mal Ján Záborsky,

ktorý mlátil zbožie poradom. Roku 1914 zamenil parnú mláčačku za benzínovú, načo i viacerí kúpili mláčačky, dnes sú v obci štyri a jeden traktor, majiteľom ktorého je Ján Lavrincz. Je to prvý traktor v obci, kúpený bol roku 1928.

#### Majetkové pomery

V dobe písania tejto pamätnej knihy sú majiteľmi pozemkov drobní zemedelci, najväčší hospodárstvo majú bratia Ondrej a Pavel Sluka, na „Koplalov“-e majú spolu 150 katastrálnych jutár, Ján Lavrincz má 60 katastrálnych jutár poľností. Toto sú traja najväčší hospodári v obci. Za nimi nasledujú niekoľkí, čo majú od 20-30 katastrálnych jutár a ďalej postupne až po 1 až ½ katastrálneho jutra. Ale niet tuná ani jediného zemerobotníka, ktorý by nemal aspoň kúsok poľa. Pred pozemkovou reformou malo tuná hornobrhlovské panstvo na 220 katastrálnych jutár poľností, sú to pozemky na sever od obce, zvané „Mod'orík“ „Kapsát“ a „Močiar“. Tiež čiast' „Irtáša“. Pozemky tieto rozparcelované a rozpredané boli medzi tunajších zemedelcov, čiastočne Pozemkovým úradom, čiastočne Jozefom Benáčekom, poverencom pánstva z volnej ruky. Pozemky z volnej ruky kúpené boli pomerne drahé po Kčs. za katastrálne jutro. Avšak tie, ktoré predal pozemkový úrad, dostali roľníci v tedajších pomeroch za cenu nízku, 800 korún československých za katastrálne jutro. Tieto pozemky obdržali iba tunajší roľníci. Z pozemkov, predaných z volnej ruky dostali mimo tunajších gazdov i štyria prisťahovalci z horného Slovenska. Traja bývajú v „Mod'oríku“ ako je opísané na strane 8, štvrtý však býva v Horných Brhlovciach, je to Štefan Rozinay.

#### Dedenie

Majetok sa delí na všetkých potomkov rovnomerne, dľa platných ešte maďarských zákonov je každý dedič rovnoprávny na hnutelný i nehnuteľný majetok. Ak sa jedná o parcely väčších rozmerov, rozdelia sa na čiastky, ak sa dohodnú, ponechá si každý inú zem rovnakej veľkosti. Ak sa parcela delí, dostane najstarší dedič čiastku, ležiacu od východu, najmladší od západu. Pri parcelách v intraviláne je toto poradie opačné.

#### Podnebie a počasie

Je mierne. Mrazy sa dostavujú obyčajne v novembri, prestávajú a koncom februára až v prvej polovici marca. So siatím sa započne obyčajne v marci. Zima býva mierna, málokedy dosiahne 25° Celsia. Sňahu napadne asi 10-20 centimetrov, ale nebýva trvalý, sanica trvá v najlepšom prípade 2-3 týždne. Takmer každoročne narobia značné škody pozdné mrazy v máji, 12.-15.-ho na „zmrzlých svätých“, vtedy pomrznú okopaniny i jariny. Silnejšie mrazy sa dostavujú obyčajne v januári a februári, niekedy 5-20° Celsia, silnejšie sú zriedkavé. Dažďov je najviac na jar a na jaseň. Leto býva už roky vždy suché, bez dažďov, čo značne zpozdúje vzrast a plodnosť rastlínstva. V lete podúva vietor najviac od východu, juhozápadný prináša obyčajne dažď.

## N á r o d o p i s .

*Počet obyva -  
tel'stva* Dľa súpisu z roku 1920 teda po skončení svetovej vojny bolo v obci 62 domov, počet obyvateľov 291., z toho mužov 131, žien 160. Rímsko katolíkov bolo 201, ev. augs. vierovyznania 90. Štatistické dáta z predvojnových rokov nemáme po ruke, a ani iným spôsobom nebolo možno zistiť aký bol počet obyvateľstva predtým. Dľa štatistických dát z roku 1930. bol počet domov 88, počet obyvateľov 392, z toho mužov 198, žien 194. Ako je z týchto údajov vidieť, pribudlo za 10 rokov 26 domov, a 101 obyvateľov. Koncom roku 1934 javí sa prírastok o 5 ľudí, je teraz v obci 397 obyvateľov.

*Hustota:* Na jednu osobu pripadá priemerne 2,78 katastrálneho jutra.

*Náboženstva:* Dľa horeuvedených dát je dve tretiny obyvateľov rímsko-katolíkov, jedna tretina evanjelicko-augsburgského vierovyznania, jedna osoba je kalvinského vierovyznania. Prví obyvatelia tejto obci boli kalvinského vierovyznania, ako i zemänské rodiny, ktorých tu bolo niekoľko. Bývalý kalvinský kostolík dosvedčuje tiež pravdivosť týchto údajov. Zemänské rodiny však časom vymreli a dľa záznamov v cirkevnej kronike boli tuná roku 1813. už len tri kalvinské rodiny. Tak sa stalo, že nemohli snášať náklad s udržiavaním kostola a tento prešiel v majetok evanj. cirkevníkov, ktorých medzitým pribudlo natol'ko, že si mohli kostolík odkúpiť. Rodokmen niektorých evanjelických rodín siaha cez niekoľko storočí a údajne sú i zemänského pôvodu, ako rodina Lavrinczová, Bieliková. Niet však o tom žiadnych vierohodných záznamov.

Rímsko- katolíci idú k odbaveniu pobožnosti v tie nedele, ktoré sem farár neprijde, do Žemberovského farného kostola, inokedy sa sídu do horno- brhlovského kostola. Farár príjde 7-krát do roka slúžiť omšu, inokedy len na požiadanie. Ostatné nedele odbavuje pobožnosť organista sám, prípadne organuje pri omši. Na pohrab dochádza vždy farár zo Žemberoviec, ten, kto ho žiada, je povinný zaobstarat' mu povoz sem i späť.

*Pohrab.* Pohraby sa odbavujú obyčajne doobeda i s omšou. Okrem cirkevných obradov a piesní, musí vždy organista spievať odobierku, v ktorej sa mrŕvy lúči od duchovného otca, od svojich najbližších príbuzných, susedov i známych, a každý si považuje za poctu, keď je v odobierke spomínaný.  
Ukážka odobierky:

- 1.) V Kristu shromaždení, priatelia a známi  
Boh Vás sem priniesol k môjmu odobraní.  
Bo prišla tá chvíľa, v ktorej už musím ísť  
A do matky zeme telo moje vložiť.
- 2.) Však ale s radosťou, opúšťam svet márnny  
V ktorom je rozličná bieda a trápení.  
Včul ale som sa už všetkého zbavila  
A len chcem vyhl'adať môjho spasiteľa.

- 3.) *Ó môj Svoritelu, už som dokonala.  
Jak si mi nariadil, beh môjho života.  
Sedemdesiatštyri rokov som prežila  
Pokým včasný život môj som dokonala.*
- 4.) *Včúl ale ponajprv, ó môj Spasiteľu  
K Tebe sa utiekam, jedine k tej tváry.  
Tys mňa obdaroval s dušou nesmrteľnou,  
Ktorú prosím vezmi pod svätú ochranu.*
- 5.) *Prvá povinnosť má jesť už s Bohom dati,  
Keď s duchovným otcom mám sa rozlúčiť.  
Ďakujem teraz Vám za vše unovani  
Prajúc Vám srdečne tiež korunu slávy.*
- 6.) *Teraz pristúp ku mne, synu Anton milý.  
Tiež aj s Tvou manželkou, v tej poslednej chvíly,  
Ďakujem Vám verne, za vše unovanie  
S Bohom ostávajúce, dietky moje milé. atď.*

*Odobierka táto je vzatá so zbierky bývalého tunajšieho učiteľa-organistu, Martina Vágnera, obyvateľa tunajšieho.*

*Pohraby evanjelických cirkevníkov odbavuje farár z Čankova. Za vykonané obrady má dostať dľa starej smlúvy 170 zlatých, to však pre terajšie pomery nestačí, a cirkevníci sa odmenia dľa majetnosti. Tiež povoz sú povinní dať. Pohrab sa koná obyčajne odpoľudnia. Kantor tiež príjde z Čankova. I tuná je okrem cirkevných obradov zvykom v odobierke lúčiť mŕtveho so svetom, odobierka sa však nespieva, iba odrieka.*

*Hrob kopajú vždy najbližší susedia a známi nebohého, nikdy nie niekto z rodiny. Tí samí nesú i truhlu, púšťajú do jamy a urovnajú hrob. Ak zomrie mládenec, nesú ho kamaráti, ak dievka zase jej priateľky. Každá táto dievka, alebo mládenec, ktorí nesú truhlu, dostane biely ručník uviazaný za jeden roh k ramenu, je to znak, že nesú slobodného. Ručník dostanú potom na pamiatku. Po pohrabe býva „kar“. Na túto hostinu sú povolani všetci príbuzní, nosiči, hrobári, slovom ktorí mali s obstarávaním pohrabu nejakú prácu.*

*Národnosť. Obyvteľstvo je bez výnimky národnosti slovenskej, prez usilovné úsilie bývalej vrchnosti o maďarizáciu.*

*Kroj. Kroj tunajšieho ľudu je dnes už nie rázovitý, zanikol vlastne už asi pol storočia. Predtým obliekal sa ľud najviac do šiat zhotovených z domáceho konopného plátna, mužovia košeľe i spodky široké, ženy i dievky „oplecká“ i „spodník“ tiež len z domáceho plátna. Vrchný odev u mužov čierne úzke nohavice do čižiem, krátky kabát, klobúk. Ženy majú odev tmavej barvy, na hlave šatku uviazanú na babku, „krížom ručník“, to je znak, že je vydatá. Na tomto ešte jeden ručník, uviazaný pod bradou. Tento odev u starých žien a mužov sa dosiaľ nezmenil, avšak mládež si obliekanie zmenilo. Dievky i mládenci z domáceho plátna ušité prádlo už nechcú nosiť najmä po svetovej vojne, keď továreňské zbožie zlacnelo.*



*Dievky nosia teraz oblek polomestského strihu, sukňa i blúza z rovnakej látky, ba ani zásterku nenosia. Kým za starších čias chodily i do kostola v oplecku, dnes už len do poľa, ba i tie si šijú z kúpeného plátna alebo inej látky. Ale bez niekoľkých naškrobených bielych spodných sukien do kostola neidú, to si neodpustia. Majú radi barvy jasné, ba kriklavé, tiež prstene a retiazky na hrdlo, čo i nie zlaté. Mládenci obliekajú už košele mestského strihu, niektorí i s viazankou, vrchný odev sa tiež málo delí od mestského strihu, ktomu topánky alebo čižmy dľa strihu nohavíc. Tvar klobúka dľa ľúbosti.*

*Zamestnanie, majetnosť*      *Od nepamäti sa zaoberá ľud obrábaním pôdy. Najväčší hospodár má 70 katastrálnych jutár poľa a ďalej postupne až do 1 a 1/2 katastrálneho jutra. Je tiež niekoľko živnostníkov, ako murári, tesári, kamenári, obuvníci títo však sú tiež všetci roľníci a remeslu sa venujú iba keď niet súrnej práci na poli. Ľud je šetrný, nevydá na zbytočné veci a usporený groš uložia na úroky.*

*Kultúra.*      *I v tomto ohľade sa pomery potešiteľne zlepšujú, analfabetov medzi mladšou generáciou vôbec niet, iba medzi starými ľuďmi sú takí, čo čítať, písať nevedia. Neni sa čo diviť. Maďarskí utlačovatelia starali sa iba o to, aby vtĺkali ľudu maďarčinu, ale o skutočné vzdelanie nestali. Boly tomu tiež príčinou nemožné pomery a ťažký život učiteľov na spoločnej škole rímsko-katolíckej v Horných Brhlovciach, keď učiteľ, nemajúci pevného platu, ktorý by ho existenčne zaistil, musel sa chytať všemožnej práci. Dieťa chodilo do školy jednu až dve zimy, od novembra do apríla a to len kedy práve chcelo. Učiteľ nemôhol vôči deťom prísnejšie zakročiť, aby si nerozhneval jeho rodičov, od ktorých dostal plat a tiež ho stravovali poradom. Bol od nich závislý a musel sa dľa toho riadiť. O divadle, alebo dajakom kurze ani nepočuli. Knižnicu nemala ani obec, ani škola.*

*Divadelné predstavenie sú posledné roky častejšie, usporiadané pod vedením hornobrhlovských pánov učiteľov. Prvé ochotnícke divadelné predstavenie bolo hrané roku 1922., mládežou z obidvoch obcí, nacvičil ho tehďajší pán učiteľ Anton Gallas. Do tej doby nevidel tunajší ľud niččo podobného, hra sa pekne vydarila a obecnstvo bolo nadšené. Pán učiteľ Gallas sa pričičoval a cvičil mládež i školské dietky viackrát počas svojho učiteľovania tuná. Odišiel však o 3 roky na iné pôsobište a tu zase nebolo niekoľko rokov učiteľa, iba nedostatočne vzdelaní výpomocní učitelia, ktorí nemali pre podobné veci porozumenie. Učiteľ s odborným vzdelaním neudržal sa dlho na cirkevnej škole pre nedostatočný plat a neupravené pomery. Až roku 1931. bolo rímsko-katolíckej cirkvy odňaté právo udržiavateľské a škola zostala obecná, i naďalej spoločná pre obidve obce. Od príchodu pána správcu-učiteľa Jána Weissa sa školské i kultúrne pomery obcí značne zlepšili, ponevác ako výborný pedagóg a človek milujúci svoj ľud, vie mu rozumieť a snaží sa ho všemožne povzniesť. Sú usporiadané divadlá, kurzy, spevokol, rôzne štátné sviatky sú pekne oslávené jeho zásluhou. Ľudia sa na tieto slávnosti, predstavenia tešia,*

*a javia potešiteľný záujem o ne.*

- Kurzy. V septembri roku 1932 počaly ľudovýchovné kurzy pre našich občanov, vedené p. správcom Jánom Weissom.*
- Spevokol. Sriadil tiež pán správca-učiteľ Ján Weiss, číta 25 členov. Spieva pri pohraboch, v kostole, i pri iných príležitostiach.*
- Spolky. Rodičovské združenie utvorené roku 1933. Členovia tohto združenia konajú schôdze v školskej budove, kde sú konané prednášky a debatuje sa o otázkach výchovných.*
- Oslavy. Od roku 1919. oslavujeme každý náš význačný národný deň, ako 28. október, deň to venovaný pamiatke nášho oslobodenia, kedy sa síde všetko občanstvo obidvoch obcí do školskej miestnosti, kde býva tak preplnené, že sa tam každý ani nedostane. Tešia sa na tento deň mladí i starí. Tiež deň narodením pána prezidenta Tomáša Garrigue Masaryka je každý rok oslavovaný a náš milý tatiček od všetkých nadšene pozdravený.  
4. máj venujeme spomienke nášho národného hrdinu, generála Milana Rastislava Štefánika, v ktorý deň, roku 1919 zahynul tento náš bohatier. Oslavený býva i deň Matiek niektorý deň v mesiaci máji a tiež je venovaná spomienka vo výročný deň československých veľmužov.*
- Divadlá. V roku 1932. na Vianoce sohrali dietky vianočnú hru „Betlehem“. Roku 1933 na Veľkú noc hrala mládež „Čertov mlyn“ a veselohru „Americký holič“. 28. októbra v deň slobody školské dietky predstavili „Deň slobody“ a na Vianoce „Betlehenský hlásnik“. Roku 1934. zahrála mládež divadelnú hru „Až lipa zakvitne“, na Vianoce školské dietky vianočnú hru „Slepý pastier“. Všetky tieto hry nacvičil pán správca-učiteľ Ján Weiss, ktorý na to obetuje mnoho času a námahy. Avšak odmenou je mu radosť malých i veľkých z týchto pekných chvíľ. Vstupné býva 50 halierov – 1 Koruna. Čistý zisk je venovaný vždy na uveľadenie školskej knižnice.*
- Knižnica. Až do roku 1924 obec žiadnu knižnicu nemala. V tom roku bola založená knižnica a každý rok sa doplňuje o niekoľko knižiek. Koncom roku 1932 mala obec 94 knižiek, v roku 1933 – 113 kusov a koncom roku 1934 – 141 knižiek. Ľud najmä mladí – rád číta a cez dlhé zimné večeri je to príjemná zábava.*
- Alkoholizmus. Pitie liehovín v posledných rokoch klesá, snád' tiež pre nepriaznivé hospodárske pomery, ktoré to nedovolia. Pred vojnou, i v prvých rokoch poprevratových sa ztránilo o mnoho viac liehovín, najmä pálenky, ktorú dnešná mládež takmer ani nepije. Ba nie že sa v krčme pilo, ale pánilo sa i doma, zo zbožia, z rôzneho ovocia, najviac zo sliviek, v poprevratových rušných dňoch pálili najviac. Boly to zlaté časy ale netrvaly dlho. So*

zavedením poriadku a úradnej kontroly pálenie prestalo, obec má povolenie na pálenie, avšak teraz nikto nepáli až na dvoch – troch väčších gazdov, ktorí pri hojnej úrode pália v susedných verejných páleniciach. Takmer každý gazda má kúdsok vinice, úroda ktorej sa užije v domácnosti, v krčme sa schádzajú v sobotu a v nedeľu večer, pobesedujú, ale pije sa málo.

*Miestne zvyky:* Chalpci, dospievajúc k 14. roku, môžu byť považovaní za mládenca, avšak musí sa dať pokrstiť. Takýto pokrstený mládenec smie už do krčmy, na Krst mládenca. tanec i k dievkam na vohlady. Krst záleží v tom, že si vyvolí niektorého mládenca za krstného otca, ktorého i s ostatnými už okrstenými mládencami povolá do krčmy, kde platí 2 – 3 litre vína, toľko dá i krstný otec. Tiež mládenca, účastný tejto slávnosti, platia niečo pre spoločnosť. Obyčajne ešte ten večer zavedú novokrsteného mládenca k vyvolenej dievke na vohlady.

*Svadba.* Keď sa mládenec s dievkou dohodnú, požiadajú i rodičov o jej ruku. Ak dostane priaznivú odpoveď, príjde i so svojimi rodičmi, aby jeho žiadosť opakovali. Po vzájomnom dohodnutí býva malá hostina. To sú konačky. Potom idú mladí ku kňazovi. Medzi ohláškami chodia na katechizmus a konajú sa prípravy k svadbe. Takmer na žiadnej nechýba hudba, ak jej niet, povedia že je to „kar“. Každá svadba je ináč v tichej dedinke udalosť, ktorá vzruší celú obec. Najmä ženské pohlavie vydrží čakať na svadobčanov celé hodiny.

Už niekoľko dní pred svadbou majú kuchárky pilno, najmä posledné hodiny sa usilovne pečie, varí pre pozvaných. Družice i družbov povoláva si nevesta i mladý zať osobne. Družice pomáhajú okolo kuchyne, kým družbovia niekoľko dní pred svadbou s ovenčenou družbovskou palicou chodia povolávať príbuzných i známych s takýmto naučeným proslovom: „ **Slovutní a mnohovážení páni priatelia, skazujen vám peknú poklonu, že si H. J. Sám sebe zaumieniv svoj stav mládenský zmeniť a do stavu manželského stúpiť. Tak ale že si to sám od seba začat' ani dokonat' nemôže, ponajprv opiera sa na milého pána Boha a poton na Vás, úprimných priateľov, aby Ste mu v tejto veci na pomoci boli a budúci deň ..... do chrámu pána sprevadil a tam pri jeho premienaní mládenského stavu prítomní boli. A keď sa nám pán Boh šťastlivo z chrámu Pána pomôže navrátiť do jeho poctivého príbytku, že sa Vám chce zo všeckýn dobrýn odslúžit'. Kázali Vás nastokrát pozdravit', aby ste ich v tejto veci neráčili odporovat'**“

V deň svadby chodia družbovia ešte raz upozorniť všetkých povolaných, aby sa na svadbu dostavili. Nevesta i mladý zať povoláva svojich príbuzných do svojho domu. Tí, ktorí idú na svadbu, donesú sebou alebo pošlú vopred sliedku, alebo kohúta, cukrovinky a tiež dortu, ba pred svadbou, keď sa vo svadobných domoch pečú koláče, donesú syra, másla, mlieka, maku, vajec atď. A to i takí, čo na svadbu povolani nie sú. Samozrejme, to sa potom zase opláca, keď iný robí svadbu.

Keď sú svadobčania všetci sídení, starejší sa nahlas pomodlí a zasadnú k obedu. Po obede zase starejší odoberá mladého zaťa od rodičov

d'akujúc im za výchovu a žiada ich požehnanie. Na to idú s hudbou v čele pre mladú nevestu. Tu je zase úlohou starejšieho dlhou rečou prosiť rodičov nevestiných o ženu pre mladého zaťa. Mladá nevesta nie je prítomná, tú obliekajú do svadobných šiat v inom dome a privedie ju družba až po pýtani so slovami: „ **Milí priatelia! Gdiž bolo ráno, zavolali rodičia Rebeke svoju a pýtali sa jej, zdališ pôjdeš s mužom týnto Elilazaren, ona odpovedala, že pôjde. Tak ja služobník na žiadosť Vašu ju privádzan a do rúk Vašich hu oddávan, aj vy pán starejší prijmite hu z mej ruky.**“ Potom mladá nevesta pristupuje k svojmu vyvolenému, starejší ju tiež odoberie od rodičov, ktorí jej žehnajú. Prvá družička donesie mladému zaťovi pozlatený rozmarín a obyčajne vyšívajú bielu vreckovku s niekoľkými slovami, čo ženích s poďakovaním prijíma a obdari družicu peňažitým darom. Po skončení tohto „ pýtania“ úctia všetkých prišlých hostov z domu ženicha, na čo sa ide s hudbou, spevom a výskaním do kostola. Cestou sa rozdáujú koláče, víno alebo pálenô. Po skončení cirkevných obradov ide celý sprievod s mladomanželmi k domu, v ktorom budú cez svadobnú hostinu, svadobčania sa však zase rozdelia podľa toho, z ktorého domu sú volaní.

V dome, buď nevestinom alebo ženichovom, kde už naďalej má mladý pár žiť, sú tiež prítomní i svadobnej hostine. Po príchode z kostola zaprú pred mladými dvere, tu je zase úlohou starejšieho vstup vymôcť. Vojdúc dnu sú privítaní a úctení, prípadne, ak nebol obed podávaný pred sobášom, dáva sa teraz. Pretiahne sa to obyčajne do večera, na čo sa porozchádzajú. Mládež ide s hudbou do krémy, kde tancujú asi do 10. hodiny večer.

Vtedy sa zase sídu do svadobných domov k slávnostnej večeri. Na stoloch plno koláčov k tomu pálenka. Po spoločnej modlitbe nosia družbovia a tiež družice polievku na stôl, prvá misa je kladená pred mladý pár, pričom družba vynšuje: „ **Milí naši svadobní hospodári ináč rodičia učinili synovi svadbu a oni hodnoverných priateľov povolali, pri tom, čo im pán Boh požehnal, máličko pokrmu a nápoja pred Vás predkladajú, aby ste to od nich vd'ačne prijali. Amen.**“ Na to príjde na stôl mäso slepačie, varené, pečené, bravčové, kapusta a napokon rýžová kaša s drobkami. Pri každom novom jedle družba vynšuje napríklad: Pri kuracine: „ **Bola sliepka bola masná, ale bola samopašná, keď sletela dole s pántu, hneď robila veľkú šantu. Keď gazdiná kašu varila ona jej v obloku sedela, akby jej s nej nebola dala, bola by jej hrnce, miske pobila nielen hrnce miske, ale aj ranice, lebo mala besné srce chudákovi susedovi obzobala bôb cukrový a chudinej susede, obzobala mrkvu, zeler a čo lepšie obzobala a to horšie tam nechala, svoj život si oželela, sama do hrnca sletela, kuchárke hu uvarili, aby ste ju vy užili.**“ Pri pečienky: „ **Sem sa svadobní havrani, kto len môže z každej strany, trhaj, mykaj od koštiala smele, však máš kusiská celé. Ale odpustíte pán starejší, myslev som si, že son ja pán najmudrejší, a ja son lem družba, iste na rok buden to čo vy ste. So mňa bude pán starejší a z vás bude lotor starý, budete vartuvat' kukurice aj zahrady.**“

Pri kapuste: „ **Milí priatelia, hádajte čo som ván doniesov, kapustu son ván doniesov, z ostrihomských vrchov son ju doviezov, po dva zlatý sme cent brali a devät' sme za furmanku dali. Slaná je, masná je, komu pustí dobre**

**drahne, nak si aj k misky pril'ahne.**

Pri nosení kaši, vyberajú si kuchárky na popáleniny, ktoré si vraj utržily pri chystaní jedál. Mladý pár jie z jedného spoločného taniera.

Po kaši sa dajú na stôl koláče a cukrovinky, potom dorty, mrváne a radostníky tieto si prítomní rozdelia medzi seba a každý si svoj diel odnesie domov.

Radostníky, - koláč to ohromných rozmerov na piad' vysoký – sa pečú vždy v dome nevesty. Ak po sobáši býva nevesta v mužovom dome, musí tam byť i cez svadobnú hostinu a ta zanesú družbovia i družice radostníky i s ratolesťou. (: Ratolesť – mladá jedla ovešaná umelými kvetmi z papieru, na vrcholku holubička upečená z cesta :) Radostník, ktorý je určený pre mladý pár, je plný umelých kvetov. Tieto kvety robia družice pred svadbou u nevesty.

Taktiež pozláčajú rozmaríny pre svadobčanov mužského pohlavia, ktoré potom rozdajú medzi svadobčanov, ale každý sa musí odmeniť penazitým darom.

Ratolesť i radostník kladú pred mladý pár a družba vinšuje:

**„ Máme príklad ako niekedy Noe patriarcha vypustil holubicu z korábu svôjho, ktorému ale priniesla zelenú olivovú ratolesť utrženú v ústach svojich. Tak mnohovážení priatelia aj táto naša mladá nevesta sa rozpomína na túto ratolesť. S radosťou pred vás predkladá a prosí to od vás, že by ste to od nej prijat' vd'ačne ráčili.“**

Zhotovovanie kvetov i prinášanie ratolesti za nevestou poslednú dobu prestáva a pravdepodobne toto úplne prestane. Miesto toho posielajú za nevestou dorty, bábovky i mrváne, pletené to koláče v podobe venca.

Zábava po večeri sa rozprúdi znova, stoly príjdu von a tancuje sa do bieleho rána, ba i ďalej. V takých chvíľach sa zapomína na denné starosti a každý sa oddá zábave podľa chuti. Samozrejme nechýbajú ani rôzne žarty, ktorých sa účastnia mladí i starí.

Pred ránom nevestu odvedú do niektorého blízkeho domu a tam ju ženy „ zavijú“ . Dostane čepiec. Veniec so závojom dajú najstaršej družičke, ktorú najprv dovedú pred manžela, či by ju nezamenil za svoju. Ak nepristane k nej, družba dovedie jeho pravú žienku, s týmito slovami: **„Mnoho vážení pani hostia, či vidíte aká je naša mladá nevesta. Na zelenej lúke kopa sena, včera bola dievka, už je žena. Ej žena, žena pod čepcom, už na dievke nepohodí ani plecon, čo je ona sama rada, že sa ona s mužom skladá. Ej, je to aj nevesta, dočkajte mnohovážení hostia, nak len tí hudci zahučia, podkovami zahučí, že vás všetkých ohluší. Všetko dobre, všetko spravné a na jar sa hneď oženín.“** Nato mladý muž obejmie svoju žienku a zatancujú si. Potom mladý pár ponúka prítomných radom zákuskami a hritou sladkou pálenkou. A zabávajú sa zase ďalej.

Krstenie. Odbavuje sa v tichosti. Keď sa príjde z krstu, uhostia krstných rodičov. Dieťa dostane do vankúša podľa možnosti 20 – 100 korún, vraj aby nebolo chudobné.

*Na Mikuláša. Zábavy v tento deň akosi zanikajú. Za starých dobrých časov, chodili mládenci preoblečení na rôzne figury, s tvárou počernenou, s veľkou reťazou najradšej medzi dievky na priadky, kde potom nebolo žartu a smiechu koniec.*

*Hromnice. Na tento deň svätia sviečky v kostole, ktoré si uschovajú a zapália keď hromy bijú, aby do domu neudrel. Tiež ju zapálenú dajú umierajúcemu do ruky, aby mal posledné chvíle ľahšie.*

*Na Luciu. Prestaly už i zvyky, konané na tento deň, ale žijú ešte v spomienkach ľudu. V tento zase ženy sa obliekali do mužských šiat, tie si vypchali slamou, nadobudnúc tým ohromných rozmerov. Chodily večer po domoch, kde robily rôzne žarty.*

*Na tento deň má každý jest cesnak. Tiež na všetky dvere domu i na maštál sa robia s cesnakom kríže, aby zlô nemalo prístup. Večer vyjde obecný pastier nad dedinu, tam práska bičom, trúbi na rohu s veľkým lomozom. To vraj Luciu vyhánajú.*

*Vianoce. Je dávnym zvykom pečenie oblátok k sviatkom, ktorú prácu koná vždy učiteľ – organista ľudovej školy. Niekoľko väčších žiakov vyberá múku na ne, prichádzajúc do každého domu s naučeným vinšom a zase žiaci i žiačky už hotové roznášajú po domoch.*

*Svätvečer. Má mnoho poesie, ktorej podlieha mladý i starý. Pre hospodyňky je to ovšem perný kus práce, kým všetko schystajú. Večera sa koná okolo 6 hodiny večer, keď je nutná práca okolo domu skončená. Na súmraku trúbi pastier. Rodina, každý člen čisto oblečený, schádza sa k večeri. Gazda pred večerou, pri zapálenej svieci vinšuje: „ **Vinšujem Vám tieto slávne sviatky, Krista pána narodení, aby Vám dal pán Boh zdravia, št'astia, hojné božské požehnanie na zemi úrodu, pri dome príplod a Vám všetkým domácim dobrého zdravia**“. Na to sa spoločne pomodlia a zasadnú k stolu, s bielym ubrusom pokrytému, na ňom biely vianočný chlieb, med, oblátky, z týchto dostane i statok, aby neochorel. Pod stôl kladú niekde viazaničku sena, do slamičky zrna, reťaz, sekeru a tĺk.*

*Potom prídu na stôl pirohy makové, opekance, hribová alebo kapustová polievka, všetko s maslom robené, zachovávajú ten deň prísny pôst. Ďalej orechy, jablká, hrozno, koláče. Cez večeru zapália sviečičky na malom vianočnom stromčeku, ktorý nechýba dnes ani v najchudobnejšom dome. Deti po večeri idú spievať susedom i rodine pod obloky, chudobnejšie to berú radom, každý ich odmení koláčom, ovocím i peniazom.*

*O 10-ej hodine sa odjavuje utiereň v tunajšom kostole, mladí idú na polnočnú do farného kostola.*

*Starý rok. Večera sa koná v tento posledný deň roku práve taká slávnostná, ako na svätý večer, len bez pôstu.*

*Nový rok.* Tak ako na Starý rok, i dnes ide každý do kostola, prosiť o požehnanie na celý rok. Chudobní chlapci chodia do domov s vinšom, ako na Vianoce; „**Vinšujem Vám tieto slávne sviatke, Krista pána obrezanie, aby Vám dal pán Boh“..... atď.** Ako hore. V každom dome sú obdarení peniazmi.

*Troch kráľov.* Svätí sa krieda a voda, z ktorej si každý načrie do fľaštičky a uschová. V ktorom dome je takáto svätená trikráľová krieda, nemá čert ani striga prístupu. Voda zase chráni dom od zlých duchov.

*Fašiangy.* Sú tuná dvoje: prvé a ostatné. Prvé sú týždeň pred ukončením fašiangov, vtedy býva obyčajne tanečná zábava, ktorá trvá do rána. Ráno sa mládenci soberú v sprievode hudby do domov, kde majú dievky, ba berú domy poradom v každom zaspievajú, tancujú a žartujú. Niekde ich uhostia, na ražeň dostanú slaninu, kľbásu, do koša dve tri vajcia i nejakú tú korunu. Keď obídu obidve obce, sídu sa do hostinca, kde strovia čo môžu, niečo predajú a peniaze sú im na výdavky a hudobníkom. Večer tancujú zase ďalej. Ak je zábava na „ostatné“ fašiangy, chodia vtedy s fašiangom, avšak raz do roka to musí byť.

*Veľký piatok.* Ráno pred východom slnka idú sa umývať do potoka a to najmä dievky aby vraj boli pekné.

*Turíce.* V sobotu večer pred Turícami majú mládenci mnoho práce so stavaním „ májov.“ Každý chce, aby jeho vyvolená mala najkrajší a preto nelutujú námahy a idú i viac hodín cesty preň. Zasadia ho do zemi, alebo len oprú o múr domu. Dievka pokladá za potupenie keď by máj nedostala. Musí ho však vymeniť, podľa hodnoty, 5 -10 korunami. Na druhý deň večer potom býva tanečná zábava, trovy ktorej sa hradia z peňazi za „máje“.

*Žatva.* Rôzne obyčaje a poviedky po čas žatvy a mlátenia tiež pomaly zanikajú. Panstvo hornobrhlovske až do rozparcelovania malo vždy viac párov žencov, boli to obyčajne mladí ľudia, medzi ktorými o žart a smiech nebolo núde. Vtedy sa ešte udržiavali rôzne zvyky, ale dnes to už všetko zaniká, pretože pozemky panské boli rozparcelované medzi drobných zemedelcov, ktorí si robia žatvu sami, alebo majú najviac 1-2 páry žencov.

Keď prišiel hospodár na pole prvý raz pozrieť, ako ide žencom práca, uviazali mu kyticu z kvetov a klasov na rameno s vinšovaním: „**Akým nás Boh obdaril, takým Vás aj my.**“ Po ukončení žatvy uplietli veniec, ktorý niesli so spevom ku gazdovi. Ten, kto niesol veniec, vinšoval a potom ho obliali vodou, aby vraj zbožie na budúci rok nebolo snetlivé. Za to obliatie bol gazdom zvlášť odmenený, i ostatní boli uctení pálenkou a chlebom, prípadne i inším. Tiež dostali peňažitý dar.

Žatva začína obyčajne v prvej polovici júla. Mužovia kosia, ženy za nimi sberajú s kosákmi a kladú zbožie na hrste, ktoré potom snášajú do snopov. Snopy sa viažu, alebo do povriesel, tiež do motúzov (:špagátov:), alebo do zbožia samého, z ktorého, ak je dosť dlhé, robia na rýchlo, hneď na poli, povriesla. Snopy snášajú do polkrížov, v každom je 11 snopov, vrchný snop je

*kňaz. Dva-dva polkríže spolu tvoria kríž. Zbožie stojí v polkrížoch na poli, až kým nie je všetko skosené, potom sa zväža na humná do stohov. Pri svážaní si vypomáhajú gazdovia jeden druhému a tak si posväžajú radom. Tiež pri mlátení si vzájom pomáhajú, robotníkov na mzdu prijímajú len nakoľko nesoženú iné pracovné sily. Dnes sa mláti výhradne benzínovými mláčačkami. Za mlátenie sa platí zbožím, 4-5 %. Mláti sa poradom, kto si prvé svezie, skôr mláti. Pajtu (: stodolu:) nemá každý hospodár, ale vymlátenú slamu kladú do stohov na humne, odkiaľ ju berú podľa potreby. Pod stohom je „plevienec“ z brvien a opletený slamou, tam sa ukladá pleva. Väčšina gazdov má humno pri dome, alebo na poliach blízko ležiacich. Najviac stohov vidieť popri voznej ceste vedúcej na Čankov, až po vrch Horvát parlagu a pri ceste, ktorá vedie medzi vinnicami na vrch „Dobogó“.*

*Po ukončení žatvy a mlátenia robia gazdovia, ktorí mali žencov, oldomáš. Ale i toto už zanechávajú, ľud je rád, keď dostane prácu a zarobí si na každodenný chlieb.*

*Povery.*

*Medzi tunajším ľudom je rozšírených mnoho povier a porekadiel, ktorých sa najmä staršia generácia silne pridŕža. Medzi mladšími, najmä po skúsenostiach vo svetovej vojne sa táto viera v rôzne povery silne kolíše, najmä mužská strana sa im vysmieva. Dúfať sa však môže, že stále sa zlepšujúcimi kultúrnymi pomerami, čítaním kníh i vyučovacimi prednáškami, sa v tomto ohľade mnoho zmení a dnešná mládež už týmto poverám veriť nebude. Ale, dosiaľ je táto viera silne zakorenená v smýšľaní ľudu a pri každej príležitosti to dávajú na javo. Uvádzam niektoré:*

*Ak zo závoja nevesty, alebo pera mladého zaťa niekto ukradne, pripraví im zlý život.*

*Na Štedrý deň varievajú dievky pirohy. Každá dá tri do hrnca, v nich je lístok s mužským krstným menom. Keď ich naraz hodí do vody, pozoruje, ktorá vyjde na povrch prvá. Tú vyberie a aké meno je v nej, takého mena sa jej dostane muž.*

*Od Lucie až do Štedrého dňa možno zhotoviť stoliac, na ktorý si o polnočnej omši sadne jeho zhotoviteľ do bábienca. Cez omšu vidí potom všetky strigy a zlých duchov okolo oltára poskakovať. Nesmie však dočkať, kým povie kňaz posledné „amen“, ale musí sa ponáhľať pred ukončením domov, inak by ho strigy roztrhaly. Na stolci musí však v tých dňoch, od Lucie až do Vianoc pracovať každý deň niečo a keď ide už na polnočnú, musí mať každý kus odevu oblečený naopak. To veria.*

*Do oblátok pre statok zapekajú listy petržlenu, tieto dajú na svätvečer statku, aby mu strigy neuškodily.*

*Tiež všeobecne veria, že duch mŕtvého, kým telo nie je pochované, blúdi po dome, a počuje, čo sa o ňom hovorí. Preto o ňom nehovoria nič takého, čo by ho mohlo zarmútiť. Keď prší, kým nie je pochovaný, alebo na pohrab, to mŕtvy banuje za svetom. Na tretiu noc po pohrabe však každý príjde domov pozrieť, preto tu dávajú mŕtvemu obuv, aby ho nepichalo po ceste. Svoju prítomnosť dá na javo vždy nejakým znamením, ako: klopaním na oblok, alebo padne obraz, praskne nábytok a podobné. Keď sa tak sídu dve-tri ženičky na*



priadky, alebo inde, to je toho k počutiu, až každý vlas vstáva na hlave. Tá toho videla, ten zas toho a rozprávaniemá konca.

*Keď sa na niekoho hnevá žena, ktorá vie čary, chodí svojho nepriateľa „gniaviť“. Taký nešťastník máva potom zlé noci. Má pocit, ako by mu niečo ťažkého ľahlo na prsia, telom nevládze hnúť, dusí ho. To sa opakuje po viac noci. Musí sa obrátiť na niekoho, kto pomáha zlého ducha odstrániť. Do dvier stavajú metlu dolu koncom, na dvere urobia tri krížky s trojkrálovou kriedou s doprovodom rôznych odčarovacích slov a zlý duch už nemá prístup.*

*Keď umierajúci nemôže dokončiť, tak odložia stôl a dajú chorého na jeho miesto, tam vraj ľahšie dokoná.*

*Slamu z postele, na ktorej niekto zomrel, nedajú ani do maštál ani do chlieva, tam by sa statku nedarilo, uhynulo by. V takých perinách, alebo na takej posteli žene rodiť nedajú, lebo by boli deti neduživé. Preto perie predajú a slamu spália. Dieťa, keď sa narodí, hodia pod stôl, aby mu vraj z očí neprišlo, totiž aby ho neuriekli. Čistec, úročník sú ochranné zeliny proti úrečeniu.*

*Kikirikajúca sliepka donáša na dom nešťastie, preto ju netrpia, ale predajú.*

*Keď niekto vidí hada, ktorý práve chytá žabu, hodí do neho kameňom. Ak ho kameň trafi, a had žabu pustí, dotýčny si kameň, s ktorým trafil hada, uschová, lebo s týmto kameňom, keď ho má pri sebe počas súdneho pojednávania, každú pravotu vyhrá.*

*Keď sa stane, že mamička zapomenie nejaký múčnik v rúre, alebo kdekoľvek inde, nedala by ho za žiadnu cenu zjesť dievky, lebo by na ňu chlapci zabudli a nikdy by sa nevydala.*

*Na koniec fašiangu sa má mrviť kukurica, vtedy ju vrany, straky v lete nevyťahujú. Keď gazdiná pečie chlieb, v ten deň nesadí bôb, ani kukuricu, lebo by úrodu zničili rôzni škodcovia. Na deň sv. Lucie gazdina nesmie šiť, lebo by slietkam zašila zadok a tie by neniesli vajcia.*

*Bielizeň nemluvniatok neperie sa piestom, lebo by také dieťaťko do roka zomrelo.*

*Niektoré staré ženy znajú tiež rôzne zelinky pre liečenie, na príklad, keď malé dieťa „ z **priestí kape** „ je chudé, bladé a nepribýva, okúpajú ho pred východom slnka po tri dni v rôznych zelinách a vodu z kúpela vylejú cez cestu. Dieťa sa vraj uzdraví.*

*Vianočné omrvinky, (: prvý kúsok z každého jedla, ktoré príjde v svätvečer na stôl: ) smiešané s trávou svätenou na sv. Marka, biely cukor s červenou kukuricou, tvorí liek proti ohňu (:ruži:). Toto posypú na žeravé uhliky a s dymom okädia chorú čiastku teľa. Toto je dľa zkušnosti dobrý liek.*

*Domáci Tuná zhotovované ozdobné múry, piliere, náhrobné kamene sú známe na priemysel. ďalekom okolí. Ženy sa zaoberajú výrobou konopného plátna, pracujú okolo neho celú zimu. Plátno toto používajú najviac na postelné plachty, ubrusy, uteráky, potom vrecia, koncovky atď. Na jemnejšie plátno kúpia medzi domáce tkanivo bavlnu, ktorú natočia na krosná a konopnými niťami bavlnu*

pretkávajú. Plátno potom zvárajú a bielia na slnku, takže zostane biele i mäkké Uteráčky, ubrusy pretkávajú zručne peknými vzorkami s bavlnou červenou, alebo i viacerými farbami. Posledné roky sa veľmi ujalo vyšívanie týchto vecí s krížkovým stehom, to je však už práca dievčat.

Slamienky, koše, filkaše, (:opálky:) zo slamy a prútia robia mnohí tiež, v tejto práci však nevynikajú, ale pre domácu potrebu to stačí.

*Vystáhova lectvo* Vystáhovalectvo nie je tuná rozšírené. Pred svetovou vojnou odišli niekoľkí hľadať šťastie za morom, avšak nemôžuc sa tam uchytiť, museli sa vrátiť späť. Iba traja sa tam udržali a sú tam doteraz. Je to Jozef Nilaš, Pavel Ďurič a Ján Sklenár. Posledný tam údajne už zomrel. Po svetovej vojne sa nevysťahoval odtiaľto nikto.

## Svetová vojna.

*Mobilizácia.* Rok 1914. a s ním svetová vojna zasiahla nemilosrdne i do pokojných chvíľ dedinského života.

Ludia boli v pilnej práci, svázala sa usilovne úroda, aby bola čím skôr pod strechou. Bolo to koncom júla 1914. Ako blesk sa rozletel chýr v obci, že je nariadená všeobecná mobilizácia. Ľudia nechali prácu a spechali dozvedieť sa a čítať. Hneď bolo bubnované, ľud sa shromaždil a pán notár prečítal mobilizačnú vyhlášku nahlas a zanechajúc potrebný počet k vyveseniu zdôraznil doslovné prevedenie nariadenia. Práca už viazla, ľud rozčúlene vyprával, debatoval, pokojná nálada bola tá tam. I pres uisťovanie jednotlivých, - ktorí verili, že boj proti nepomerne malej srbskej armáde nemôže trvať dlho, - tí, ktorých nariadenie povolávalo, s ťažkým srdcom sa chystali.

Telegraficky boli povolani k okamžitému nastúpeniu príslušníci delostreleckých oddielov. Z našej obci prví nastúpili Ján Lavrincz, Rudolf Hud'agi a Ján Karaffa. Príslušníci ostatných oddielov do 36. roku boli vyhláškou vyzvaní nastúpiť do 24. hodín, domobranci do 42. roku behom 48. hodín. Prví odchádzali 1-ho augusta, domobranci 2. augusta. V obci sa ozýval plač a nárek, ved' sa lúčili otcovia, bratia, synovia, ktorí tu zanechávali svojich milých, niektorí navždy. Na prvú vyhlášku odišlo odtiaľto 30 mužov. Onedlho bol odvod koní konaný v Bátovciach, odvedli tam ..... koní.

Pozostalé kone i s povozmi boli znovu predvedené 2.decembra 1914 k odvodu do Banskej Stiavnici, kde odobrali 7 povozov i so záprahom, ktoré boli hneď expedované ďalej. Gazda sa musel lúčiť so svojim verným pomocníkom pri dorábaní chleba. Dostali síce postupom vojny od služby vyradené kone, ktoré si mohli gazdovia prevziať na hospodárske práce, ale tuná si nahradili odvedené kone radšej rožným dobytkom.

A vojna trvala, prichádzali zvesti o ranených, padlých a zajatých a zase nariadené nové a nové prehliadky. Na jaseň r. 191.. boly nariadené odvody všetkých nevojakov. Odvod sa konal v Šahách. Odtiaľto boli vtedy odobraní:

*Ján Hrnčiar, Ondrej Nilaš, Ondrej Homola, Anton Homoľa, Ján Kolár. Títo po krátkom výcviku odchádzali dopĺňovať rady zahynutých.*

*Čas letel a ľudia museli zvykať na nedostatky, ktoré vojna nesie sebou. Štát snažil sa odpomáhať biede tým, že rodiny, ktoré utrpeli odchodom živiteľa nenahraditeľnú ztratu, dostávali peňažitú podporu, ktorá činila 12 Korún mesačne, na deti polovica. Ale i s týmto sa podporovalo iba darebáctvo ziskuchtivosť jednotlivých činiteľov, podporu tuná dostala málokto žena, postrádajúca muža a peniaze myzli do bezodných vrecák tých, ktorí mali i z vojny len zisk. Biedy stále pribúdalo medzi pozostalými a všetci, čo boli doma, museli veľa strádať i pracovať.*

*Aprovizačné listky* Najhoršie bolo, že sa nedostávalo ľudu najpotrebnejších potravín, cukru, ryže, kávy nebolo možno dostať, obchodníci vypredali všetky staré zásoby za viacnásobné ceny. Voľné predávanie potravín bolo zakázané, obchodník mohol predat iba tomu, kto sa preukázal poukážkou na tovar, ktorý žiadal. Tak nastali poukázky na chlieb, múku, cukor, petrolej, mydlo, masť atď. Avšak týchto potravín sa dostávalo veľmi skromne, raz dvakrát do roka došlo niečo potravín na obecný úrad, ktorý tieto rozdelil medzi ľud dľa počtu osôb a dľa majetkových pomerov. Bol rozdelený takto cukor, petrolej, lieh, tabak. Roku 1915. pred Vianocami dostala každá rodina 1½ litra petroleja a 1 kg cukru. To bola dávka asi na pol roka. Sviatili preto iba kahancom a i to len

*kým*  
sa vykonala najnúťnejšia práca, inak sedávali po tme. Miesto kávy upálili raž, alebo jačmeň, sladili medom, ovšem len kto ho mal. I z repy sa učili variť syrup ale to sa nedarilo. Strižný tovar tiež nebolo možno dostať, ľudia si pomáhali farbením domáceho konopného plátna a z toho šili obleky všetkého druhu.

O iné potraviny, ako múka, masť, mäso nebola na dedina taká núdza, pretože si tu ženy to najpotrebnejšie dorobily a dochovaly, ab i z iných obcí chodili sem ľudia za potravinami a platili zase iným tovarom, ako látkami, tabakom, cvernami, ba doniesli i petrolej, riady a iné veci. Tunajšie chudobné ženy zase, keď išly gazdovi robiť, pýtaly miesto peňazí zase radšej potraviny, aby mohly svoje deti nasýtiť. Avšak v každom hospodárstve – čo i nemuseli priamo hladovať, - pociťovali ťarchu vojny a to z rôznych príčin. Mnohé rodiny, ktorým odišiel hospodár, neobrobili si ani polovicu zemi, pretože nemali k ťažkej práci súcich rúk, iba škole ešte neodrostlí mladí chlapci, alebo matka samá sa musela chytiť pluhu. Takto ostávalo až 50 % zemi úhorom, krmu tiež bolo menej, následkom čoho i počet statku klesol. Tomuto nedostatku pracovných síl sa odpomáhalo čiastočne tým, že pridelovali válečných zajatcov rodinám, kde najviac chýbali mužské ruky, ale, bárs si tých chudákov oblúbili a zajatci tiež vďačne sa chytali do každej práce a boli skromní, predsa hospodárstvo v každom smere postrádalo gazdu. Tuná bolo asi 10 týchto zajatcov, tento počet sa však stále menil, niektorí odišli, aby ich miesto zaujali zase iní zajatci.

Ale najhoršie bolo, že ani s tým, čo donášalo to hospodárstvo, nemohli voľne disponovať. Štát nariadil rekvirácie, bol odvádzaný dobytok, brali obilie,

*zemiaky, strukoviny, mak, seno, a iné veci. Každá rodina mala vypočítané podľa členov i dľa počtu dobytky, koľko smie spotrebovať z dorobeného zbožia ostatné museli oddať štátu za bežnú cenu. Na jednu dospelú pracujúcu osobu*

*bolo počítané 15 kg. Zbožia mesačne, na deti a osoby nepracujúce 12 kg-ov pre kone 1-kilogram ovsu denne. Samozrejme, zase len sa snažili pomôcť si a aby mali i vyše určenej quote, uschovávali zbožie pred rekvirantmi na všetky možné miesta, do zemi, do rôznych skalných otvorov zamurovali, atď. Keď si kto dobre uschoval a neprezradilo sa na neho, mal i nad kvótu, keď ale prišlo vojsko s tehdaším učiteľom Štefanom Klepáčom v čele rekvírovať a niekomu uschované zbožie alebo iné potraviny našli, zhabali mu toto a ešte dostal i peňažitý trest. A aby nikto povolené množstvo nemôhol prekročiť*

*boly vydávané mlecie lístky, bez ktorých nebolo dovolené mlynárom prijať zbožie k zomletiu. Ale mlynári tiež prestupovali tento zákaz napriek častým prehliadkam a prísnému dozoru. Každý gazda mal už svojho známeho mlynára, ktorý mu už vždy somlel alebo začaral i vyše určeného množstva.*

*A tak ubiehal v starádaní a práci až do úmoru, rok za rokom, a ženy márne čakaly svojich mužov, deti otcov, rodičia synov. Mnohí zostali tam na fronte nezvestní, iní upadli do zajatia a boli aj takí, čo museli svoj život predčasne skončiť. Mená tých, čo vo svetovej vojne padli, zaznamenávame.*

**Sú to:**

**Pavel Golik, Július Homola, Michal Ješkovsky, Imrich Javro,**

**Ján Janáč, Ondrej Krko, Ján Mikula, Ondrej Macho, Jozef Nilaš.**

*V zajatíu boli nasledovní:*

**Štefan Bielik, Rudolf Hud'agi, Ján Homola, Ondrej Homol'a, Ondrej Homol'a (:pánik:), Ján Ježík, Jozef Ješkovsky, Jozef Kristín, Ján Kolár (:bašták:), Ondrej Kolár, Jozef Mikula, Michal Meňovský, Jozef Obertík, Ján Spevár, Štefan Spevár, Ján Teleky, Albín Wágner, Ladislav Vereš, Štefan Števo.**

*Ranení boli tiež viacerí. Niektorí ľahšie, tí po vyliečení museli zase na front, tí ktorí už neboli schopní konat' vojenskú službu, zostali už doma.*

*Válečné  
pôžičky*

*Válečné pôžičky nútili upisovať a to hlavne tých, ktorí chceli byť oslobodení od vojny, alebo ktorí chceli dostať čo len kratšiu dovolenú, museli upísať. Tuná majú asi 3 občania válečné úpisy, dnes ovšem bezcenné.*

*Ceny.*

*Potraviny a iný tovar dennej potreby náramne zdražel a postupom času ceny týchto sa stále zvyšovali. K objasneníu uvádzam ceny niektorých potravných článkov i tovaru na začiatku i na konci vojny.*

**Tova Pozn  
r úmk  
Cena a  
r.  
1914  
Cena**

r.  
1918

**Kor Kor hal.**

1 40 - - -  
met 60.  
er  
bav  
lne  
nej  
látk  
y-  
40

1 200 - -  
met -  
er 300  
vln .  
nej  
látk  
y7.-

klo 100 - -  
búk -  
5.- 200  
.

koš 80 - - -  
ela 120  
3.- .

obl 600 - -  
ek3 -  
0 - 800  
50.- .

top 300 - -  
ánk -  
y10 400  
- .  
15.-

1 q 300 - -  
pše -  
nice 500  
18 - .  
20.-

1 q 100 - -  
zem -  
iak 150  
ov5 .  
- 6.-

1 300 - -  
kra 0 -  
va2 800  
00 - 0.  
250  
.-

1 140 - -  
pár 00 -  
vol 160  
ov4 00  
00 -  
500  
.-  
1 300 - -  
pár -  
cici 700  
ako .  
v10.  
-  
1 50 - - -  
kilo 60.  
gra  
m  
mas  
la2.  
-  
1 3. - -  
liter  
mli  
eka  
-16  
1 2. - -  
vaje  
e-  
04

## **Prevrat.**

*Tento nemožný stav, toto úžasné napínanie ľudských síl a trpezlivosti trvalo už 4 roky, keď svitol konečne deň 28. októbra 1918, tak pamätný nie len tým, že prestal hukot diel a zbraní, ale je najkrásnejším dňom pre nás Slovákov, pretože naši utlačovatelia museli ustúpiť a dať voľnosť dávno túženú.*

*Tuná ovšem dozvedeli sa občania o týchto radostných udalostiach len o niekoľko dní neskôr a každý si uľahčenen vydýchol. Nebolo takmer rodiny, že by nemala niekoho tam vonku, čakali teraz už radostne na návrat svojich milých. Bohužiaľ, bolo tiež dosť rodín, ktoré už márne čakali na návrat svojho milého. Vojaci sa pomali vracali z frontu, i zo zajatia. Niekoľkí prišli zo zajatia ešte pred prevratom, už na jar roku 1918. Dostali potom dovolenú, po uplynutí tejto museli zase k svojim oddielom. Medzi tými čo takto prišli zo zajatia, bol tiež Ondrej Homola (:pánik:), ktorý však si prišiel*

*domov pre smrť. Údajne to bol nesnášľavý človek prudkej povahy, so svojou rodinou žil v stálom nepokoji. Svoje dve drobné ietky však mal rád. Bolo to 12. júna 1918, keď celú obec vzrušila zpráva, že Ondrej Homola bol svojou svokrou zabitý. Mal niekoľko úderov do hlavy motykou. Za niekoľko minút vykvrácal. Čo vlastne bolo príčinou tohto strašného činu, nevie vlastne nikto. Sú to len dohady. Pachateľka bola zatknutá a viedlo sa vyšetrovanie. Prišiel však do toho prevrat a následujúce veľké udalosti dali zapomenúť na túto záležitosť.*

*Výtržnosti.*

*Ani táto malá obec nebola prostá takýchto poválečných zjavov.*

*Na západ od obci, blízko majera „Koplalov“ bola pred svetovou vojnou poľná strelnica, cez vojnu dalo tam vojenské veliteľstvo vybudovať nejaký sklad, kde boli uložené rôzne vojenské potreby, ako strojný pušky, telefónne vedenie, pušky, náboje, lopaty, krampáče a iné. Vojaci tam držali stráž.*

*Keď prišiel prevrat, bolo to okolo 5 – 6. novembra, vojaci, ktorí tam konali strážnu službu, dozvediac sa, že fronty sú rozbité a vojaci sa vracajú domov, zanechali tu tiež všetko a ušli preč. Občania to nejak zbadali, že tam niet stráže a vybrali sa ta. Zo všetkých strán počuli o rabovačkách, o vykradnutých židovských obchodoch, stúplo im to tiež do hlavy, mysliac si, že teraz sú podobné veci dovolené. Vrhli sa na zanechané veci a každý si odnášal, ba odvážal domov, čo si môhol uchytiť. Nebolo takmer domu, v ktorom by nebolo aspoň niečo. Ale radosť z koristi netrvala dlho. Vojanská vrchnosť, keď zistila zmyznutie uvedených vecí, začala vyšetrovať, kde sa všetko podelo a samozrejme, vinníci sa ľahko našli. Vojenské veliteľstvo požadovalo od obce ako náhradu škody: 70.000.- Korún Avšak na žiadosť o omluvu obecného predstavenstva upustilo od toho, museli však všetky odcudzené súčiastky a zbroje dobrovolne vydať vojanskej hliadke, pod dozorom ktorej sa všetko nieslo k rychtárovi a odtiaľ vlastnými záprahmi to museli poodvážať do Levíc. Tak to ešte skončilo dosť hladko.*

*Volby.*

*Na jaseň tohoto roku konala sa tiež volba prvého starostu. Nebola ešte prevádzaná dlhá volebného poriadku dnes zavedeného, ale len hlasovaním ľudu. Verejná schôdza bola svolaná do rím. katolíckej školy v Horných Brhlovciach. Za československú vládu prišiel p. okresný náčelník z Bátoviec, Pelikán, ktorý zahájil schôdzu a peknými slovami poukázal na významné dni poprevratové, na práva, ale i povinnosti ľudu v oslobodenom štáte. Na to sa prišlo k volbe. Kandidovaný bol doterajší rychtár Ján Lavrincz, ďalej Jozef Vereš a Jozef Obertík. Väčšinou hlasov bol znovu zvolený Ján Lavrincz. Tiež bolo ustálené i nové zastupiteľstvo, ktoré pozostávalo zo 6. členov: boli to: Štefan Tunák, Jozef Obertík, Ján Hrnčiar, Ján Sabo, Jozef Kollár a Ľudevít Kristín.*

*Zásobovanie*

*Nedostatok rôznych potravín bol ešte citelný, obilie silne vymielali až na 80 %. Múka bola preto slabá a čierna, otrúb málo. Výmena potravín trvala stále. Ženy odtiaľto nosily potraviny ako sýr, maslo, drúbež, vajcia, a*

vymieňaly po domoch v Leviciach za petrolej, tabak, cverny, ryžu a iné.  
Počet statku klesol pre nedostatok krmiva a rekviráciami. Tieto ztraty sa mohli nahradzovať len postupne.

*Chrípka.* Jaseň doniesla do obci vtedy ešte málo známu španielskú chrípku, ktorá nevynechala ani jediného domu. V niektorom ležala celá rodina. Ľudia nepoznajú ešte dostatočne túto chorobu, nebrali ju ani vážne a tak sa stalo že pridružením zápalu pľúc šestoria na túto chorobu zomreli.

*Ceny.* 1 q. jačmeňa stál 160 – 200 korún, 1 q. pšenice 420 korún, žriebä 2300.- korún, pár ciciakov 600 – 700.- korún, 1 liter mlieka 2 – 3 kor. , 1 vajce 1 – 2 koruny.

*Vpád bolše -* Maďarské bolševické vojsko, ktoré v júni 1919. prekvapilo tak vikov r. 1919. neočakávane naše pohraničné obce, neobišlo ani túto obec. Bolo to práve pred žatvou, ľudia usilovne pracovali na poli, keď sa roznieslo, že bolševici sú v dedine. Hneď bolo dosť zvedavcov, ktorí nechali i prácu, aby sa mohli pozrieť, čo sa bude diať.  
Najprv prišlo len niekoľko vyšších vojanských hodnostárov bolševických, ktorí hneď začali robiť v obci poriadok. Dostavili sa k starostovi Jánovi Lavrinczovi, a pretože on patrí medzi prvých gazdov v obci, nepáčil sa im a nariadili, aby bol volený nový, bolševický starosta. Našlo sa dosť ľudí najmä medzi chudobnejšími vrstvami, ktorí sa dali medzi nich a uveličením sľubami príchodiacich, verili, že im nastaly zlaté časy. Z pomedzi týchto bol zvolený, vlastne vymenovaný za rychtára Ján Veteráni, obyvateľ a majiteľ jedného pivničného bytu v „Šurde“, otec 8 detí. Tunajší občania od vtedy ho ani inak nevolajú, ako bolševický rychtár. Úradujúce obecné zastupiteľstvo jednoducho ignorovali a zvolili nových 3 – členov pre spravovanie obci, toto nové predstavenstvo menovali „direktórium“. Medzitým sa dohrnulo i ostatné vojsko. Po všetkých domoch a hospodárskych staviskách bolo plno rudého vojska, po okolí nastavané delá a strojné pušky. Brali ľudu čo sa im práve hodilo, ale najviac tiskali panstvo. Čo videli, všetko bolo ich. Ľudia si schovávali v chotári, pod holým nebom kone, dobytok, povozy čo mohli. Gazdovia museli pre vojsko dodávať seno, drevo, obilie. Ovšem platili za všetko. Bolševickými peniazmi disponovalo direktórium, mali ich plné priehradky. Tieto peniaze boli tiskané len na jednej strane, druhá bola biela. Všetky potraviny a iné veci, ktoré si žiadali, platili týmito peniazmi hrstou. Avšak cenu nemali žiadnu. Za tisíce týchto bezcenných papierov sotva kúpil našu jednu korunu. V niektorých tunajších rodinách bolo týchto bankoviek na statisíce, z nevedomosti a hrabivosti ich brali a mysleli, že s nimi nadobudnú majetok.

Nikto voči zvolenému direktóriu nesmel mať slova námietky. Ba nesmeli sa občania protivíť ani v najmenšom voči bársktorému vojakovi, ak nechceli svoju neposlušnosť zaplatiť životom. Jeden člen direktóriu, Ján Karaffa chcejúc spomôcť gazdom, sám im radil, aby si statok preschovali. Počul to však niekto taký, čo mu neprial a vyzradil ho pred bolševickými



predstavenými. Títo bez meškania nariadili štyrom rudým vojakom Karaffu predviesť a bez ďalšieho súdenia zastreliť. Karaffu však, ktorý bol práve na dvore domu v ktorom bolo bolševické veliteľstvo, upozornili a ten sa dal na útek. Dostal sa šťastne do poľa, kde sa ukryl a tak unikol istej smrti. Takto to tuná vyzeralo za bolševickej vlády, ktorá na šťastie trvala len niekoľko dní.

V tunajšom chotári na západ od obce bola tiež srážka bolševického vojska s našimi československými vojakmi. Po bitve zostali dvaja mŕtvi. Udreli však novou silou na rudých, hnali ich nazad k hraniciam. Vtedy už bolševici museli aj pratať, brali na vozy, čo dochytili a hnali preč. Dvaja mŕtvi, čo zostali na bojišti, sú pochovaní v tunajšom cintoríne. Jeden bol z bolševického vojska, druhý bol náš vojak.

## R o k 1 9 2 9.

### Počasie

Nový rok zavítal veľkým množstvom sňahu, mrazy boli so dňa na deň silnejšie v polovici januára dosiahly 18° Celsia. V druhej polovici januára sa zima zmiernila, ku konci mesiaca padal znovu sňah. Teplota pomaly klesala, začiatkom februára klesla na 26° pod nulu. Po niekoľkých miernejších dňoch zase silnejšie mrazy, v polovici februára dosiahly 34° Celsia. Posledný týždeň vo februári napadlo sňahu až na 50 cm. vysoko. Sňahové záveje boli také, že po voznej ceste i po poľných cestách bola doprava možná až po odpratání sňahu. Veľa ľudí v tomto čase ochorelo chrípkou. Mrazy narobili veľa škôd medzi vtáctvom a stromami. Kôry maldších stromov popukaly, na jar nepučaly a musely byť vyťaté. Veľa orechov v chotári vymrelo, z ktorých len niektoré vypučaly znovu. Začiatkom marca sa začalo pomaly oteplieť, mrazy povolovaly. Sňah zmizol až začiatkom apríla, tento mesiac však bol stále chladno. Jarné práce už započaly. Ovocné stromy ktoré už v marci počaly pučať, zase zaostaly. Začiatkom mája teprv kvitly stromy, počasie príjemné, dostatok vlhky po celý mesiac, jún bol tiež daždivý a nie príliš horúci, čo bolo veľmi dobre pre obilniny. Cez žatvu bolo pekne, obilie i kŕmy sa skludili dobre.

Ovocia nebolo veľa, pretože neobyčajne veľká zima poškodila stromy. Zemiakov a luštenín však bolo dost.

Jaseň bola pekná, suchá. Jasenné poľné práce sa dokonaly veľmi pohodlne. Na Vianoce sňažilo, potom nasledovaly teplejšie dni až do konca roku.

Úroda zbožia bola tohto roku nadpriemerne dobrá. Na jednom katastrálnom jutre sa urodilo..... q. žita (: pšenice:) ..... q. jačmeňa. Tak dobrej úrody nebolo už niekoľko rokov.

### Ceny a

1 q. pšenice stálo 145 – 150 korún, 1 q. jačmeňa 115 korún, raž 120

platy – 125 korún, 1 kg. d'atelinového semä 6.50 korún, 1 q. sena 30 korún, 1 q. slamy 10 korún, 1 pár kureniec 18 – 24 korún, vajce 40 halirov až 1 koruna. Murár dostal na hodinu 4 – 5 korún, žena v čase žatvy 15 korún, kosec 25 - 30 korún.

Umelé hnojivá Tohoto roku siali hospodári i umelé hnojivá. Tieto dodávalo Hospodárske družstvo v Leviciach na úver až do jaseni. Spotrebovalo sa 35 q. čílského liadku, 65 q. superfosfátu, 30 q. thomasovej múčky a 20 q. vápenného liadku.

Stavby V tomto roku staval nový dom Ľudevít Javro, pozostávajúci z 1 izby a 1 kuchyne, nákladom 10.000 korún.  
Štefan Záborský začal stavať tiež nový dom, pre finančné ťažkosti zostal však nedohotovený. Stoja iba múry a je na ňom krytie. Doterajší náklad činí 15.000 korún.

Popri ceste, vedúcej dolinou von k Pustým vinniciam, stojí nový domček Ondreja Homoľu, vystavený tiež tohto roku. Pozostáva z 1 izby, kuchyne, komory, maštale, pod domom pivnica. Náklad: 17.000 korún.

Hneď vedľa obecnej krčmy stál domček Jána Hrnčiara. Predná čiastka vystavená znovu, čo stálo asi 14.000 korún. V izbe drevená podlaha v kuchyni barevné kamenné štvoruholníky. Pred dvoma oblokmi, hladiacimi do cesty, malá záhradka ohradená železným zábradlím.

Obecná prirážka. V tomto roku bola vyberaná obecná prirážka vo výške 200 percentov.

Obec mala v tomto roku príjem K: 42.599.94

výdavok: 32.693.46

Pokladničný zvyšok korún: 9.693.48

Pohyb obyvateľstva. Počet narodených činí : 10. počet úmrtí: 5. sňatok bol jeden. Pribudlo tedy tohoto roku 5 duší.

Iné udalosti: V tomto roku skončila pravota, ktorá sa začala ešte v roku 1926. Čuryovská pravota Stalo sa to následovne: Obecné zastupiteľstvo v zasadnutí dňa 28. júna 1925. pod č. 8/1925 ustálilo, že obecný hostinec dáva do prenájmu Štefanovi Čurymu z Levíc za ročné nájomné 5.500.- korún. Avšak na deň 11. októbra 1925 vypísalo obecné zastupiteľstvo novú dražbu preto, že Štefan Čury nedodrжал nájomné podmienky. Čury totiž mimo složenej kaucie nezaplatil ani jednu splátku nájomného. Dňa 5. apríla 1926 hlásil starosta, že právny zástupca Štefana Čuryho, pravotár Dr. Kaiser upovedomil obec, že podá proti obci pravotu pre údajnú namietku „dôvod zrušenia nájomnej smluvy“. Zastupiteľstvo usnesením číslo 6/1926. poveruje Dr. Viktora Ravasza, pravotára v Leviciach, aby v tomto spore obec zastupoval. Ešte toho dňa nariadilo zastupiteľstvo novú dražbu na deň 25. apríla roku 1926., kedy bol daný hostinec do prenájmu Ernestovi Soltovi.

*Pravotu vedenú Dr-om Ravaszom obec vyhrala, Štefan Čury bol odsúdený na zaplatenie všetkých trov. Čury však zaloval obec znovu. Teraz zastupoval obec Dr. Lieberman Lev. pravotár z Levíc. Obec znovu vyhrala pravotu a Štefan Čury zase odsúdený na snášanie pravotných trov. Neuspokojil sa však a žiadal obnovenie pravoty u Krajského súdu v Komárne pod číslom Ck. 391/29-1. Obnova žaloby bola však Krajským súdom odmrštená. Ako z tohoto vídať, pravotenie bývalého nájomníka obecného hostinca, Štefana Čury – ho bolo bezprávné, pravotu vždy prehral a vždy bol zaviazaný na snášanie pravotných trov. Avšak pre nemajetnosť žalobníka musela obec nahradiť žalobné trovy, čím utrpela značnú škodu, pretože trovy obnášali asi 14.000.- korún.*

## **R o k 1 9 3 0.**

- Počasie. Zima bola mierna, napadlo málo sňahu. Avšak netrval dlho, premenil sa v blato. V druhej polovici marca sa vyčasil, mihlo sa započat' s poľnými prácami. V tomto mesiaci už i stromy kvitly. Mesiac apríl bol teplý s málo dažďom. V máji „ na zmrzlých svätých“ sa dostavily mrazy, ktoré narobili veľa škôd, pomrzlo časť vinníc, ovocia. Dažďa v tomto mesiaci nebolo, v júni tiež málo, od polovici mesiaca chladné počasie. Jaseň bola pekná, až do polovice novembra, potom nastalo daždivé počasie až do Vianoc. Do konca roku mrzlo a napadlo málo sňahu.*
- Úroda. Suchota v máji a júni zapríčinila, že úroda obilia bola až podpriemerne slabá, strukoviny pomrzly, kukurica bola tiež zničená suchotou, zemiakov bolo málo. Krmy nebol, ani sena, nenariastla následkom suchoty. Ovocie i vinnice poškodil mráz, úroda hrozna slabá, ovocia bolo však niečo viac, ako minulého roku.*
- Ceny. 1 q. pšenice 114 – 125 korún, 1 q. jačmeňa 125 korún, 1 q. kukurice 82 korún, 1 q. sena 30 korún, 1 q. slamy 15 korún, 1 liter mlieka 1.20 korún, 1 kg. masla 18 – 22 korún, 1 kilogram mäsa 16 – 20 korún.*
- Stavby. Na južnom konci obce staval si nový domček Štefan Sabo, 1 izba, 1 kuchyňa, podlaha hlinená, pod čriepom. Náklad asi 8000 korún.  
Na lúkach, popri ceste vedúcej z Horných Brhloviec na Bor, vystavil nový domček Ladislav Jakab, nádeník. Dom je krytý čriepom, má 1 izbu, kuchyňu a komoru. Dľa vlastného udania stála stavba asi 9000 korún.*
- Popis ľudu. V máji tohoto roku bol z nariadenia Štátneho úradu štatistického konaný súpis ľudu. Výsledok tohoto popisu je zaznačený na strane 48.*

*Pohyb* V tomto roku je počet narodených 8, smrtných prípadov: 7, sobášov obyvateľstva. bolo: 4.

<i>Obecné hospodárenie</i>	<i>Príjem do obecnej pokladnice bol.</i> 35.803, 39 kor.
	<i>Výdavok:</i> <u>33.023, 67 kor.</u>
	<i>Pokladničný zvyšok:</i> 2.779, 72 Kor.

*Iné udalosti v roku* Marek Hovčák, majiteľ 26 katastrálnych jutár poľa a rodinného domku v doline „Modorík“, odpredal celé hospodárstvo i s domom Pavlovi Kulhánimu za 131.000.- korún, a odsťahoval sa.  
Koncom augusta bolo v chotári obce veľké vojanské záverečné cvičenie.

*Spor Sluka-obec.* Na jar tohoto roku nariadila rada obce, aby jedna čiastka obecného jarku, ktorý sa tiahne popri majetku Ondreja a Pavla Sluku, bola vyrúbaná a drevo použité na obecné potreby. Bratia Ondrej a Pavel Sluka však tento jarok považovali za svoj a preto podali okresnému súdu v Leviciach pod číslom: C 1857/930 pravotu o sumárnu repozíciu. Toto bol začiatok sporu, ktorý pripravil obec o niekoľko tisíc korún.

## **Rok 1931.**

*Počasié.* Začiatkom roku mrazy povolily a nastalo daždivé, nepríjemné počasie. V prvej polovici februára bol niekoľko dní slabý mráz. V marci zasa bolo studené, sychravé počasie, dážď a vietor sa striedal. Jarné práce sa započaly koncom marca, v apríli však nedostalo siatie ani kvapku dažďa. V máji taktiež nie, a bol veľmi studený. Dážď prišiel až v žatve, začiatkom júla. Júl i august bol horúci, s málo dažďom. Až v jaseň padlo viac dažďa, čo však pomohlo už len datelinám vzriať, takže sa čiastočne nahradila zlá úroda krmý.

*Úroda.* Úroda zbožia bola ešte slabšia od predošlého roku, suchota, horúčava a na to ešte hrdza zničily zbožie tak, že neskludila sa ani polovica očakávanej úrody. Ozimné zbožie dalo na 1 katastrálnom jutre 4 – 5 q, jariny len 2 – 3 q I slamy bolo málo, lebo obilie, najmä jariny nemohly sa vyvinúť. Sena, dateliny takmer nič, dateliny iba z jasenej kosby nahradily niečo. Ovocia málo, hrozna obstojne.

*Ceny.* 1 q. pšenice 125 – 130 korún, 1 q. raži 128 korún, zemiaky skoré, ružovky 1 q. 60 -70 korún, slama 1 q. 10 korún, vajce 40 hal. - 80 halierov.

*Stavby.* Na vršku neďaleko cintorína staval nový dom Štefan Janáč, pozostávajúci z 1 izby, 1 komory, kuchyne a maštali, nákladom 15.000 korún.

Obecné	Príjem obce:	28.978. 72 korún
hospodárenie.	Výdavok :	25.425.70 - " -
	Zvyšok:	3.553.02 - " -

*Pohyb* Počet narodených v tomto roku činí: 8, úmrtí: 6, sobášov bolo: 3.  
*obyvateľstva.*

*Nákazlivé* V lete tohto roku ochorelo viac kusov ošípaných na červienku. Starosta choroby zvierat. podal hneď hlásenie okresnému zverolekárovi, ktorý nariadil očkovanie. Očkovali sa takmer všetky. Ponevác ale medzitým sa choroba už hodne rozšírila, uhynulo z celkového počtu asi 70 %.

*Iné* V máji tohto roku sa objavilo veľké množstvo chrústov, bola nimi udalosti. zničená značná čiast' sľubnej úrody ovocia.

## R o k 1932.

*Počasie.* Nový rok zavítal s tuhou zimou, mrazy dosiahli až 15 – 16 ° Celsia. Vo februári sa už oteplilo, bol daždivý, v marci nastaly príjemné dni, takže už v prvej polovici sa započalo siať. Leto však zase bolo veľmi horúce, bez výdatnejšieho dažďa, čím obilniny veľmi utrpeli.

*Úroda.* Slabá i tohto roku. Najmä oziminy, ešte jariny byly lepšie. Mímo horúčav poškodila ich veľmi hrdza a sneť. Zemiaky od horúčavy uvädly v zemi, bolo ich možno upotrebiť iba pre ošípané. Krmivá sa tohto roku však vydarily, kukurice, repy bolo tiež hojne. Ovocia, hrozna bolo dost', najmä sliviek bolo hojne, varil sa usilovne lekvár.

*Ceny.* 1 q. pšenice 130 – korún, 1 q. raži 80 – korún, 1 q. jačmeňa 82 - korún, zemiaky 40 – korún za 1 q.

*Stavby.* Bačík Eudevít, majiteľ dvoch domkov v „Surde“, jeden starý dom, už neobývaný zručil, druhý dom prestavil, dal nové krytie čriepom, obloky, do izby podlahu, do kuchyni barevnú kamennú podlahu. Oprava stála 3000 .- korún.

*Požiare.* Na jaseň, 17. novembra zhorel majer „ Koplalov“, patrieci bratom Ondrejovi a Pavlovi Slukovi. Oheň vznikol údajne neopatrnosťou niektorého čeladníka. Zhorel celý dom i s hospodárskymi staviskami, množstvo slamy, krmý i obilia. Z bytu zachránili, čo sa dalo, tiež však bolo poškodené šatstvo i nábytok Poistení boli na 200.000 .- korún. Po vyšetrovaní a zistení škody obdržali od poisťovni iba 37.000 .- korún. Na jar vystavili všetko znovu, veľký dom pre dve rodiny, obytné miestnosti svetlé a veľké, v izbách podlahy drevené, v kuchyni kamenná. Pri dome je tiež veľká maštal'. Krytý je čriepom.

*Pohyb* V tomto roku sa narodilo 7 dietok, počet úmrtí je: 6, sobášov bolo: 1.

obyvateľstva.

Obecné	Príjem do obecnej pokladnice Kčs 33.956.87
hospodárenie	<u>Výdavok z obecnej pokladnice 28.936.15</u>
	Pokladničný zvyšok 5.020.72

Iné udalosti: Tohto roku bol nariadený odvod koní, ktorý sa konal v Domadiciach. Za obec Dolnie Brhlovce bolo odvedených 12 koní.

Spor Obecne zastupiteľstvo pojednávalo záležitosť ohľadom sporného Sluka – obec. Jarku ešte dňa 30. januára 1931, vypovedalo vtedy usnesením číslo: 2/1931., že jarok je majetkom obce a preto bol poverený obecný starosta Ľudevít Kristín, aby Dr. Justína Starinského pravotára v Leviciach požiadal o zastupovanie obce v tomto spore.

Až tohto roku, dňa 28. mája sdělil obecnému zastupiteľstvu Dr. Starinský, že obec tento spor prehrala a bola zaviazaná na zaplatenie všetkých súdnych trov summe 4027 .- korún.

Celý sporný jarok i s vyrúbaným drevom ani zdaleka nemal ani cenu doterajších trov, obecné zastupiteľstvo sa však nechcelo uspokojiť usnesením súdu, pretože boli presvedčení, že jarok patrí obci a musia spor vyhrať. Usnesením číslo 13/32 bol poverený Dr. Justín Starinský na ďalšie pokračovanie. O niekoľko dní sa zastupiteľstvo sišlo znova, kde sa usniesli aby vedenie sporu bolo Dr. Starinskému zakázané a poverili zastupovaním obce Dr. Leva Liebermana. Snáď verili, že zmenou zástupcu vezme i spor obrat k lepšiemu. Nestalo sa tak však. Odvolanie bolo podané, súdne pojednávanie, komisie na tvári mesta nasledovali za sebou, ale výsledok je ťažko dočkať.

## R o k 1933.

Počasie. Hmlisté, studené počasie prešlo i do Nového roku, o niekoľko dní nastaly silnejšie mrazy, sňahu iba tento mesiac padalo, avšak málo. Február bol daždivý, začiatkom marca sa však počasie ustálilo a počalo sa siať. Mesiac apríl v máji dal hojne úžitocného dažda, leto príjemné teplé s občasným dažďom. Od žatvy však nepršalo až do pozdnej jaseň. Jaseň veľmi daždivá, vlastne toto špatné počasie trvalo takmer do konca roku.

Úroda. Obilie sa tohot roku vydarilo, úroda bola veľmi dobrá. Na jednom katastrálnom jutre sa urodilo 12-16 q. pšenice, 8-10 q. raži. Jariny byly tiež krásne, jedno katastrálne jutro dalo do 20 q. úrody. Krmivá sa však zase nevydarili, najmä z druhej kosby sa dostalo veľmi málo. Úroda ovocia slabá hrušiek, jablák veľmi málo, sliviek tiež. Bárš úroda obilia bola uspokojivá,

*predsa sa hospodársky stav občanov mnoho nezlepšil, pretože zase ceny zbožia klesli tak hlboko, že dobrá úroda toto klesnutie nenahradila.*

*Ceny. Pšenica: 95-105 .- korún za 1 q., raž: 65 .- korún, jačmeň 70 .- korún, zemiaky 40 .- korún, slama 10 .- korún za 1 q.*

*Stavby. Štefan Ježík, majiteľ pivničného bytu v „Šurde“, nadstavbou 2 miestností dal mu vzhľad pekného domčoka. Pokrytý je čriepom. Prestavba stála 8000 .- korún československých.*

*Pohyb obyvateľstva. Počet narodených v tomto roku činí 5, smrtných pádov bolo: 3, sobášov bolo: 1.*

<i>Obecné hospodárenie.</i>	<i>Príjem do obecnej pokladnice:</i>	<i>37.696.72 K.</i>
	<i>Výdavok z obecnej pokladnice:</i>	<i>33.418.10 K</i>
	<i>Pokladničný zvyšok:</i>	<i>4.278.62 K</i>

*Osveta. Od príchodu pána správcu – učiteľa Jána Weissa, oslavujeme vždy veľmi pekne naše národné sviatky, ako 7. marca, deň narodenín pána prezidenta, potom 28. október, deň Slobody, v hornobrhlovskej spoločnej škole. P. správca nacvičuje deti horlive, ktoré umne a s oduševnením recitujú básne, spievajú naše krásne slovenské piesne. Školská miestnosť býva vždy preplnená. Divadelné predstavenia, sohrané tohto roku, sú opísané na strane 55.*

## **R o k 1934.**

*Počasie. Nový rok priniesol tuhú zimu, i niečo sňahu napadlo, nemal však dlhého trvania. Postupne sa oteplievalo, vo februári nastali už krásne, jarné dni. Ľudia započali s jarnými poľnými prácami a so siatím. Avšak toto predčasne jarné počasie netrvalo dlho, prišli zase zlé, neprijemné dni, pluskanice, dažde, veter. Od 1. apríla až do 8 ho neprestajne pršalo. No nič netrvá na veky, i čas sa zase vyjasnil, ľudia začínali so sadením zemiakov, strukovín, atď. Už sa všetko pekne zelenalo, keď ..... sa dostavil silný mráz, ktorý najmä v dolinách všetky sadeniny zničil. I jarné obilie, jačmeň i ovos to pocítili, gazdovia hladeli s obavou do budúcnosti. A tieto obavy neboly plané, ako to dokázala žatva i skludzeň ostatnej úrody. Horúce leto a suchota dokonali ostatné, čo jarný nečas a mrazy ešte nechali. Jaseň bola krásna, teplá, padlo i dosť dažďa, potrebného pre jasenné práce. Takmer až do Vianoc trvalo pekné, ľavné počasie, do konca roku blativé, vlhké dni.*

*Hospodársky Stav, úroda. Úroda obilia oproti vlašajšiemu roku až o 50 % slabšia. Gazdovia s menším hospodárstvom sú nútení kupovať zbožie pre vlastnú potrebu, pretože po zasiatí málo, alebo nič nezostáva, na odpredaj ani počítať nemožno. Na 1 katastrálne jutro pripadá úrody 6-8 q. pšenice, 4-5 q. raži a 8-9 q. jačmeňa. Slamy je veľký nedostatok, pretože zbožie bolo krátke.*

*Kto môže, kupuje, komu nestačí, chodí do blízkych úbočín pre suché lístie na podstlanie. Krmy nebolo takmer žiadnej, na jednom katastrálnom jutre sa urodilo 1-2 vozy d'ateliny, sena ani tol'ko. Na jaseň odpredáva sa radom statok za nízku cenu, preto, že neniho čím živiť. Úroda zemiakov slabá. Ešte najlepšie sa osvedčily ružovky, neskoršie druhy sa pre suchotu nevyvinuly.*

*Ovocie. Od roku 1929. kedy veľa stromov vyhynulo, počet ovocných stromkov stále rastie, najviac sliviek, tým sa tuná najlepšie darí. Jarné mrazy miestami zasiahly i stromy, ale prez to úroda ovocia bola uspokojivá. Pekne zarodili jablone, hrušky menej, sliviek tiež dost, viac duranziov.*

*Ceny. Cena 1 kilogramu sliviek 40-80 halierov. I slivovicu pálili traja – štyria gazdovia v okolitých verejných páleniciach. Lekváru sa varilo niekoľko sto kilogrammov. 1 kilogram stojí 3-4 koruny. 1 kilogram medu 8-9 korún, 1 vajce 20-50 halirov, 1 pár kureniec 6-8 korún, 1 pár husí 30-35 korún, 1 liter mlieka 80 halierov – 1 koruna, 1 kilogram masla 10-12 korún, 1 pár ciciakov 60-70 korún, 1 pár juncov 600-1000 korún, 1 krava 700-1200 korún, 1 pár volov 2500-4000 korún.*

*Obilný monopol. Zriadením obilného monopolu zvýšili sa tohto roku aspoň ceny obilia. Vládnym nariadením číslo 137. Sb. z. a n. zo dňa 13. júla 1934. vstúpil v platnosť obilný monopol. Celý obchod s obilninami a niektorými krmivami sprostredkuje Československá obilná spoločnosť. Táto je povinná obilie dobrej jakosti odkúpiť do 20 q. ihneď, väčšie množstvo po častiach, 30. júna 1935.*

*Základná cena franco stanica Levice pri pšenici s hektolitrovou váhou 79 kg. za Kčs: 107,50, ak je obilie odberané v skladišti, na 1 q. sa zráža 1,50 kor., za vrecovanie a odvoz. Tieto základné ceny sa zvyšujú alebo snižujú, dľa hektolitrovej váhy zbožia. Od 31. augusta 1934. sa tieto ceny zvyšujú mesačne, u pšenice o 1,80 K. Mesačne, u raži o 1,50 K., takže do 1. júna 1935 zvýši sa cena pšenice o K. 18. - , cena raži o K: 15 .- za 1 q.*

*Stavby. Ján Sabo, býva pod číslom 74. neďaleko obecného hostinca, postavil múry a krytie nového domu, dohotovená iba stajňa a komora, doterajší náklad 7000.- korún československých.*

*Dianovský Ján pod číslom 3, starý dom zrúcaný, nový postavil za 10.000.- korún.*

*Niečo vyššie pod číslom 5, majiteľ domčoku Štefan Chrašťanský staval oproti domu pivnicu nákladom korún. Nad vchodom je do kameňa kresaný ornament zemi slovenskej, čo kresal jeho syn Ján, murársky pomocník.*

*Pohyb Tohto roku sa narodilo v obci 8 detí, zomreli 3 občania. Sňatkov obyvateľstva. bolo: 2.*

*Obecné Príjem do becnjej pokladnice Kčs. 31.335,92*





dostal pred súd. Tak neslávne skončilo kopanie zlata v Horných Brhlovciach.

Ale chýr o tom sa rozniesol a ak dosiaľ o týchto malých obciach nikto nevedel, teraz stačí povedať, že je kto-ten z Brhloviec, hneď následuje poznámka: „Ahá, to je tam, kde to zlato kopali“. Kopali ale nenašli.

*Poľovný* Doterajší nájomca poľovného revíru Karol Homola bol z prenájmu vypovedaný preto, že vôbec neplatil nájomné. Bola prevedená dražba, na ktorej poľovný revír vylicitoval Gustáv Homola, za ročité nájomné 250.- korún českoslovenkých. Nájom znie na 3 roky. Na jaseň tohoto roku odsťahovala sa rodina Ladislava Vereša, počítajúca 5 členov, do Horných Brhloviec, kde si postavili dom.

### **Záznamy do roku 1934. uzatváram.**

Dolnie Brhlovce, dňa 31. decembra 1934.

Vilma Vágnerová – kronikárka.

Po schválení záznamov sa overuje.

Dolnie Brhlovce, dňa 10. januára 1935.

**Jozef Obertyk**  
člen letopis. komissie

**Štefan Števo**  
člen letopis. komissie

**Ludevít Kristin**  
člen letopis. komissie  
starosta.

## **R o k 1935.**

*Počasie.* Nový rok nepriniesol zmenu počasia, prevzal iba od starého roku mierne zimné počasie. Až od 3. januára začalo silnejšie mrznúť, na Troch kráľov už bola 15-16° zima. A trvala stále, napadlo sňahu na 18-20 cm., roľníci nemohli na saniach do poľa, na drevo, atď. Toto počasie sa pretiahlo až do polovice februára, ovšem zima hneď klesá a zase sa stupňuje. Ku koncu februára dostavuje sa náhle oteplenie, sňah sa rýchle púšťa, niekoľko dní je pekné počasie. 7. marca znova prichádza studená vlna, zúri fujavica, zimy je 7-8° pod nulou. Toto je už však akési posledné búrenie odchádzajúcej zimy, nemá už trvania a po niekoľkých je zase pekné jarné počasie. 18. marca sa začína s jarnou siatbou, a je nádej, že toto príjemné jarné počasie už potrvá. Nebolo však tak. Posledný deň mesiaca marca zase počalo mrznúť, je zima, studené vetry, nočné mrazy dosahujú

3-4° Celsiových. Roľníci majú vážne obavy o zasiate zrno, či nebude mrazmi zničené. Celý apríl je taký ozajstný apríl, počasie sa stále mení, jeden dva dni je pekne, zase príjde zima a na to studený, nepríjemný dážď, aby sa zase vystriedal s pekným počasím. Toto premenlivé počasie veľmi zdržuje vzrast zbožia, zaostáva. Apríl končí niekoľkými peknými dňami, v noci sú mrazy. Vegetácia zadržaná chladným počasím vo svojom vývoji, teraz plnou silou vypučila. 1. Máj dosniesol zimu, akú tunajší občania nepamätajú vôbec. Celý deň bolo zima v noci je 2° mrazu. 2. a 3. mája sa mráz stupňuje na 3-4 °. Za sňahových prehánok klesá teplota i vo dne v nížinách pod nulu. Tieto mrazy zasiahly ovocné stromy v plnom kvete, tiež mladé, sotva vyhnaté révy. Lušteniny, zemiaky, ktoré sa už pekne zelenely, tiež pomrzly. Mladé agátové výhonky v úbočiach tiež zničené. Je to zriedkavý a už mnohé desaťročia nebadaný úkaz, že by máj doniesol také silné mrazy. Potrvaly takmer do polovice mája, potom sa už oteplievalo, do konca mesiaca prišlo niekoľko menších dažďov, ale prez tieto dažde javí sa suchota, teplé dni túto vlahu rýchle vysušajú. Jún je väčšinou slnečný, až v druhej polovici hrmavica s prudkým dažďom, následuje zase sucho, ktoré je katastrofálne pre okopaniny. Júl dažďa nepriniesol, suchota, cez celú žatvu pekné počasie. Až 10. augusta padol výdatnejší dážď, avšak pre okopaniny už neskoro. Do konca mesiaca prepícha. September je tiež suchý, pršalo zase až 6. októbra, ale nie veľa, je ťažko orať, siať nemožno pre suchotu. V druhej polovici októbra je už vlahy dostatok, siatie väčšinou do konca mesiaca skončené. November je chladný, mlhavý, dážď sa strieda s mrazmi. Začiatkom decembra fujavice sňahu napadlo 20-25 cm, ale nemá trvania, o niekoľko dní zmizol. Nastalo suché, pekné počasie, nočné mrazy sa stupňujú, 14. decembra 3° mrazu, potom sa stále zvyšuje až 23. decembra je 13. stupňov zimy. Cez Vianoce je ľavnejšie, nastalo miernejšie počasie bez mrazov, ktoré trvá až do konca roku.

Hospodársky  
stav; úroda.

Všeobecný hospodársky stav obyvateľstva je možno povedať, o niečo zlepšený oproti roku 1934, avšak nádeje, ktoré vzkličili na jar, ktorá bola primeraná, sa nesplnily. Dľa vládného nariadenia o obilnom monopole, samozrejme ceny obilia neklesly, avšak slabá úroda nedáva roľníkom veľkú možnosť k odpredaju. Jar, ktorá bola dost' daždivá a primeraná pre vzrast obilia, dávala tušiť hojnú skludzeň úrody, avšak neskoršie suchoty a horúčavy zničily val'nú čiast' obilia, ktoré zostaly riedke a dost' nízke. Avšak oproti vlaňajšieho roku je predsa úroda lepšia, najmä jariny byly dost' pekné tak na slamu, ako i na zrno. Na jedno katastrálne jutro pripadlo úrody tohot roku: žito (:pšenica:) 5 q., raž 4-5 q., jačmeň 5 q. Bilancia ešte obstojná. Šťastie, že obilný monopol zabezpečuje aspoň cenu slušnú pre zbytok, ktorý si môže roľník odpredať. Ako ani inak neni možné, i krmivá byly dost' slabé, len v najlepších zemiach byly dateliny dostatočné, avšak väčšie procento je slabšia úroda.

Tiež však oproti vlašajšku je krmiva viac. Na jednom katastrálnom jutre sa urodilo asi 10 q. ľadníku. Najviac bolo siatej červenej dateliny ( tuná gombačka zvaná ). Sena na lúkach sa rodí už viac rokov stále rovnako. Veľký nedostatok krmiva z roku 1934. bol badateľný najviac na jar tohto roku, pretože veľmi skromné zásoby sena i iného krmiva rýchle doschádzaly a nová úroda bola ešte prídaleko. Na podstlanie sa chodilo do susediacich hôr pre suché listie, vyhrabané bolo kde aké úbočie vysadené agátom, ktorý gazda si môhol, kúpil trocha slamy, za ktorú platili: za jeden voz jačmenej 100-120 korún, za žitnú 50 korún. Statok krmili kto ako môhol, veru tiež len samou slamou, keď krmý nedochádzalo. Keď už povyriastla raž natoľko, že ich bolo možno žať alebo kosiť, túto miešali so slamou aby sa mohli ako tak prekonať práce v poli na ubiedenom statku. Nie jeden gazda musel predčasne odpredať z dobytku pre prírastok určeného, pre nedostatok krmý. Ťažko sa čakalo na úrodu. Na jar boli i krmivá krásné, dostatok vlahy bolo priaznivé pre ich vzrast, prišla však júnová suchota a krmý uschýnaly na koreni. Prvá skludzeň datelín a iných krmýv však ešte boli dostatočné, avšak druhé kosenie nedalo nič. Ponevác však i slamy je tohto roku viac ako vlani, je mienka gazdov, že skromne vystačia do novej úrody. Iste, i tohto roku budú viacerí, ktorým nevystačí, to sú však výnimky. Luštenín je tohto roku tiež veľmi skromne, v máji prišlé mrazy veľkú čiast' z nich zničily. K tomu neskoršia suchota tiež veľmi poškodila pozostalé rastlinstvo, ponevác sa dostavila práve keď lušteniny kvitly. Nedostalo sa nazad takmer ani zasadené množstvo. Tiež zemiakov nebolo. Ešte ktorý gazda sa poušiloval zasadiť zavčasu ranné ružovky – a keď boli na mieste, kde im mrazy v máji nezaškodily – mal primeranú úrodu, ponevác vzrast týchto padol do priaznivého počasia. Neskoršie zemiaky v nížinách pomrzli a pre pozdejšiu suchotu nemohli sa vyvinúť, zostali drobné a množstvo podpriemerné.

Kukuricu tiež zničila horúčosť, urodilo sa jej veľmi málo. Na jednom katastrálnom jutre priemerne 4-5 q.

Obilný  
monopol.

Vládne nariadenie o cenách obilia zostalo i naďalej v platnosti, rozšírené je však opatrenie ohľadom odpredaju a mletiu obilia. Každý dorábateľ obilia, ako aj každý, kto dostáva obilie ako plat (: žnec, zvonár, kováč, atď. :) dostal knižočku, čiže „výkaz“, platný na hospodársky rok 1935 – 36. vystavený notárskym úradom na meno majiteľa. Každý musí vopred prihlásiť množstvo, ktoré dodá Československej obilnej spoločnosti. Pri odpredaju, alebo pri mletí musí byť každé množstvo zaznačené. Bez tohto výkazu nesmie nikto ani odpredať, ani somleť. Za sbožie prihlásené k odpredaju do 15. decembra 1935. dostane dodávateľ plnú cenu, za neprihlásené sbožie len cenu júlovú tojest najnižšiu. Tí pestovatelia obilia, ktorí prehlásili pred notárskym úradom, že nedodajú viac než 20 q. obilia, môžu predať kedykoľvek, tí, ktorí dodajú viac než 20 q., sú povinní odobrať denaturované obilie z minuloročných zásob do výšky 10 % hodnoty novo dodaného obilia.

*Pri dodávke obilia dostane vyplatené v hotovosti 9/10 ceny nového obilia a za 1/10 ceny bude mu pridelené denatúrované obilie. Ide tu o staré obilie, ktoré zvýšilo z minulého roku a nebolo vypredané.*

*Ceny krmiva a iných plodín. 1 q. sena 38-40 Kčs, 1 q. dateliny 45 Kčs, 1 q. slamy 12 Kčs, 1 q. krmnej repy 9-12 Kčs, 1 q. cukrovej repy 14-16 Kčs, 1 q. kukurice 100-110 Kčs, 1 q. zemiakov skorých 60-70 Kčs, neskorších 40-45 Kčs, 1 kg maku 4-5 Kčs, 1 kg fazole 2-3 Kčs, 1 kg lekváru 6-7 Kčs, 1 vajce na jar a v lete 25-30 halierov, na jeseň 70-80 halierov, 1 liter mlieka 1-1,20 Kčs, 1 kg masla 12-16 Kčs, 1 kg syra 3 Kčs, 1 pár kureniec na vyprážanie 10-16 Kčs, 1 pár husí nekŕmených 50-70 Kčs, 1 kg vykŕmenej husy 8-9 Kčs.*

*Ceny rožného statku. 1 krava, podľa váhy a mladosti: 1000 - 1600.- Kčs, 1 pár volov 2500 – 3500.- Kčs, 1 pár ciciek na jar 100 – 120.-Kčs, na jeseň 60 -100.- Kčs.*

*Denná mzda pri ľahšej poľnej práci, ako sadenie, okopávanie 6 – 7.- Kčs, pri mužskej práci: 10 – 12.- Kčs.*

*Súpis dobytky. Na základe všeobecného súpisu dobytky, konaného v mesiaci januári je počet statku nasledovný: telce do 1 roka: 29, býkov: 16, jalovic: 28, kráv: 88, volov: 22, spolu: 183 kusov rožného statku, ďalej 2 kance, 33 prasnic, ostatných: 139, spolu: 174 kusov ošípaných, oviec 80 kusov, kôz: 5, koňov: 31 párov.*

*Ovocinárstvo. Štátny úrad štatistický nariadil súpis ovocných stromov dľa stavu 1. mája 1935. Dľa výsledku tohot súpisu je v našej obci: 126 jabloní, 94 hrušiek, 61 čerešní, 5 višní, 1059 bystrických slivák, 161 iných slivák, 6 broskví, 51 orechov, spolu: 1563 stromov. Z krov je: 110 ribízov, 48 angreštov, spolu 158 krov.*

*Tohtoročná úroda ovocia je veru veľmi slabá. Stromy, ktoré koncom apríla v niekoľkých teplejších dňoch vykvitly, boly májovými mrazmi úplne zničené. Čerešne a slivky boly krásne rozkvitnuté, jablone a hrušky málo. Avšak nádej na úrodu ovocia vzaly mrazy so sebou. Iba na výšiniach kde-tu ostalo niečo slivák, avšak i tie uschly v letnej horúčosti. Tunajší ľud hovorí, že keď je dostatok ovocia, treba menej chleba a je tomu tak, najmä pri deťoch, ktoré, keď niet ovocia, shánajú sa po inšom pre ukojenie prirodzeného hladu.*

*Prez to, že mrazy zasiahly i nižšie sa tiahnuce vinnice, predsa bola úroda vína stredná.*

*Včelárstvo. Tohtoročnú nepohodu pocítlo i včelstvo. Agáče, z ktorých majú včely hojnú pašu, boly v plnom kvete, keď prišly májové mrazy, kvieťa spadlo a včelky prišli o sľubnú potravu. Počet včelárov je nezmenený.*

*Stavby. V lete bol opravovaný tunajší kostol. Stará omietka z vonku - Oprava kostola. ktorá opadávala, tak že kostolík nerobil pekný dojem – bola odstránená a celý kostol znovu omietnutý cementovou maltou tmavošedej farby, uhly okolo oblokov a dvier bielou farbou natierané. Materiál na opravu stál 1500 Kčs, murárska práca, ktorú previedol Bálint Kováč, murársky majster z Čankova, bola počítaná tiež 1500.- Kčs. Celkový náklad bol tedy 3000.- Kčs. Dovoz piesku, vápna, cementu ako i iných predmetov k práci potrebných konali cirkevníci majitelia záprahov dľa určeného poradia. Potrebný obnos na opravu získali tak, že každý majiteľ pozemkov, evanjelicko-augsburského vierovyznania, zaplatil za každým katastrálnym jutrom 2.- Kčs, mimo toho každá rodina, vlastne každý manželský pár 6.- Kčs.*

*Stavba mostu. Starý drevený most, ktorý viedol cez premeň vytekajúci z Pustých vinníc a vtekajúci pred obecnou krčmou do Búr potoka, musel byť na nariadenie okresného úradu, ako vrchnosti vicinálnej skupiny, odstránený, pretože bol už vo veľmi zlom stave. Bol vypísaný súbeh. Prácu dostal Karol Homola, murársky podnikateľ obyvateľ z Horných Brhloviec. Most je stavaný od základov, spodné múry sú stavané z kameňa kladeného na cementovú maltu, vrch mostu zo železobetónu so železným zábradlím. Celý náklad na stavbu, obnášajúc 9420.- Kčs, niesla vicinálna skupina č. III. Od mostu po Búr potok vedie prameň popri voznej ceste a aby sa zabránilo sosúvaniu pôdy do tohto jarku, má sa ešte dodatočne stavať operný múr. Toto bude prevedené na jar budúceho roku. Iné stavby sa tohot roku neprevádzali.*

*Pohyb Tohto roku sa narodilo v obci : 2 detí, zomreli 3 občania, obyvateľstva. sňatkov bolo 3.*

<i>Obecné príjmy.</i>	<i>Príjem do obecnej pokladnice Kčs.</i>	<i>27.623,97</i>
	<i>Výdavok z obecnej pokladnice Kčs.</i>	<i>27.563,15</i>
	<i>Zvyšok: Kčs.</i>	<i>60,82</i>

*Kúpnopredajné smlúvy. Tohto roku kúpila evanjelická cirkev pre tunajší kostolík starý organ z kostola za 500.- slovom päťsto korún. Je tiež už aj dovezený a postavený na chóre tunajšieho kostola. Kúpna cena bola vyplatená z cirkevnej pokladnici.*

*Odvody. Odvody sa konaly v Leviciach dňa 17. marca. Za túto obec bol odvedený: Ján Spevár, Štefan Kolár, Štefan Sluka a Július Gaži. Dňa 7. mája bol odvod koní v Domadiciach. Odvedených bolo:*

*Nezamestnanosť. Je v obci 18 rodín nezamestnaných. Možno však tvrdiť, že nezamestnanosť týchto sa vzťahuje len na zimné mesiace, keď nemožno vonkajšie práce robiť. Ako sa otvorí jaro, hneď sa rozídu do rôznych prác, do kameňolomov, na cesty atď. Avšak zima je dlhá a rodina pýta chleba.*

*Bieda týchto rodín je zmiernená zákonom, ktorý nariaďuje, že po čas zamestnania je povinný každý zamestnávateľ i zamestnanec platiť mimo poisťného i príspevok, ktorý umožňuje, aby včas nezamestnanosti bola im vyplácaná podpora. Táto aspoň čiastočne nahradzuje chýbajúci zárobok.*

*Cesty. Obec je povinná udržiavať v dobrom stave voznú cestu vedúcu od Horných Brhloviec k Čankovu. Tohto roku venoval okres výnimočne na úpravu tejto cesty Kčs 3500.-. Dobývanie kameňa, tlčenie a rozsypanie prevádzali chudobní nezamestnaní robotníci, ktorí takto prišli k zárobku. Dovážanie kameňa na cestu museli previesť majitelia záprahov zdarma. Cesta bola opravená od chotáru Horných Brhloviec až na vrch Horvát parlag, tedy na dĺžke 1 km.*

*Pošta. Dosavadný spôsob doručovania poštových zásielok bol zmenený. Na spoločnú žiadosť obcí Hornie i Dolnie Brhlovce bol riaditeľstvom pôšť a telegrafov v Bratislave povolený listonoš od štátu honorovaný, ktorý chodí zo Žemberoviec trikrát týždenne s došlou poštou. Obce žiadali pôvodne, aby došlá pošta bola doručovaná každý deň, ale pre malé množstvo zásielok to povolené nebolo. Je to však pre obec predsa výhoda, lebo nemusí už sama platiť listonoša, ako dosiaľ (viď. strana 19) a občania tiež nemusia platiť poplatok za každý doručený dopis, alebo inú zásielku.*

*Kultúra. Bola zriadená nová knižničná rada. Knihovníkom bol Ondrej Nilaš. Knižnica. členovia knižničnej rady sú: Ján Weiss, Ludevít Kristín a Gustáv Homoľa. Počet kníh v obecnej knižnici vzrastol na 157 kusov. Behom tohto roku bolo vypožičaných 122 kníh.*

*20. januára bola znovuzriadená tunajšia osvetová komissia za prítomnosti p. profesora Dudka z Levíc. Za predsedu zvolený bol Ján Horváth starosta, zapisovateľ: Ján Weiss správca, pokladník: Gustáv Homoľa.*

*Divadlá. 1. januára hraly školské dietky pod vedením pána správcu divadelnú hru: „Slepý pastier“, čistý zisk bol venovaný na rozšírenie žiakovskej knižnice.*

*2. a 3. februára zahrala mládež divadelnú hru : „Strašidlo“ a veselohru: „Za živa mŕtvi manželia“. Zisk nebol žiadny.*

*Spolky. V marci tohto roku bol utvorený spolok „Rolnickeho dorostu“. Bol založený s pričinením p. Jána Kutrlu z Jalakšovej, kandidáta učiteľského ústavu v Leviciach. Za predsedu bol zvolený Jozef Márton ml. podpredsedkyňou je Lídia Verešová. Tajomník Ján Sabo, pokladník Ladislav Nilaš. V obidvoch obciach sa prihlásilo doteraz 28 členov.*

*Oslavy a prednášky. 7. marca boli oslávené 85. Narodeniny nášho p. prezidenta T. G. Masaryka, 4. mája spomienka tragickej smrti nášho hrdinu generála M. Rastislava Štefánika, o jeho práci pre naše oslobodenie prehovoril pán*

správca. Deti prednášali básne a spievaly niekoľko piesní.

*Pekne bol tiež oslávený deň matiek, tiež v máji, počasie bolo priaznivé, tak sa odbavila slávnosť v prírode. Účasť bola hojná, deti milo pobavily shromaždených recitovaním básní, spevom zahraly tiež krátke div. hry.*

*28. októbra spomenutie 17. výročia samostatnosti Československa.*

*17. februára prednášal pán profesor Klučka veľmi účelne na thema: „Obrábanie zeme a potrebnosti k tomu“, tiež „o obilnom monopole“. 8. decembra zase okresný osvetový sbor poslal rečníka v osobe profesora J. Dudka, ktorý hovoril o „Štúrovi a jeho dobe“.*

*Birmovka.*

*Konala sa 20. septembra v Pečeniciach. Pôvodne mala byť odbavená v Bátorciach, ale pre hromadne sa tam vyskytnuvší brušný týfus muselo byť miesto zmenené, z obavy, aby sa nákaza takto nerozšírila. Sviatosti vysluhoval Dr. Pavel Jantausch, trnavský biskup. Z Hor. a Dolných Brhloviec sa zúčastnilo 79 birmovancov.*

*Volby.*

*V máji boly prevádzané volby, do poslaneckej snemovne a senátu dňa 19.mája, do okresného a zemského zastupiteľstva dňa 26.mája. Samozrejme, že tichá hladina tunajšieho politického života bola už niekoľko týždňov pred voľbami rozrušená, prichádzali rečníci a agitátori tej – ktorej politickej strany, voličia sa každej takejto schôdze zúčastnili, vypočuli, debatovali, ale napokon zostal každý pri tej, ktorá jeho požiadavkám najlepšie vyhovuje. Priebeh volieb bol celkom kludný, každý občan už vie svoju povinnosť, oddá svoj hlas a čaká sa na výsledok volieb.*

*Dňa 19.mája boly volby do senátu a do poslaneckej snemovne, sišli sa zástupcovia politických strán do volebnej miestnosti, tuná do obecnej krčmy, k tomu účelu pripravenej. Najstarší zo zástupcov politických strán bol zvolený predsedom týchto volieb, bol to pán Ján Hrnčiar. Ako zástupca úradu pre obidva volebné dni som bola zvolená, vlastne menovaná ja. Výsledok volieb bol nasledovný: Do poslaneckej snemovne bolo odovzdaných platných hlasov 214. Z toho patrilo strane: Národné sjednotenie 5 hlasov, strane sociálne demokratickej: 14 hlasov, strane komunistickej 60 hlasov, Hlinkovej slovenskej ľudovej strane 100 hlasov, strane maloroľníckej: 35 hlasov, spolu: 214 hlasov.*

*Do senátu bolo odovzdaných hlasov 196.*

*Dostala strana republikánska zemedelského a maloroľníckeho ľudu 34 hlasov, strana komunistická 54 hlasov, Hlinkova slovenská ľudová strana 90, strana národné sjednotenie 4, strana sociálne demokratická robotnícka 14, spolu 196 hlasov.*

*Následujúcu nedeľu dňa 26.mája prevádzaly sa voľby do okresného a zemského zastupiteľstva. Priebeh ten istý. Výsledok volby do zemského zastupiteľstva: odovzdaných platných hlasov: 204. Z toho patrilo strane Republikánskej zemed. a maloroľníckeho ľudu 30 hlasov, strane sociálne demokratickej 9, národne fašistickej 2, Národné sjednotenie 2, strane kra – jinskej kresťansko – sociálnej 1, strane slovenskej národnej 14, strane*



komunistickej 60, strane Hlinkovej slov. ľudovej 76, neplatných 10 hlasov spolu 204.

Do okresného zastupiteľstva volilo 206 voličov. Dľa jednotlivých strán: Republikánska strana zemedels. a malorolníckeho ľudu: 32, komunistická : 60, Krajinská kresťansko-sociálna strana: 1, Národné sjednotenie: 4, strana slovenská národná: 12, strana sociálne demokratická: 10, Hlinková slovenská ľudová: 77, neplatných 10 hlasov, spolu: 206 hlasov. Tieto čísllice nám dostatočne ukazujú, ktoré strany majú medzi tunajším ľuďom najviac prívržencov. Je dosť smutné, že strana malorolníkov, ktorá by tu mala byť najsilnejšia, a pri dostatočnom počte by mohla hájiť záujmy roľnícke najintenzívnejšie, má tuná tak málo pochopenia.

Zdravotníctvo Na jar tohot roku ochorelo veľa občanov chrípkou. Smrťou však Nákazlivé choroby. neskončil ani jeden prípad. Medzi dobytkom nákazlivá choroba nebola.

Bytové Bytové pomery celkom nezmenené. Počet domov 90. so 148 pomery. obytnými miestnosťami. Počet obyvateľov, mužov, žien, párov ako i Obyvateľstvo. Príslušnosť dľa náboženstva ukazuje soznam dole opísaný

Me no Čí slo do mu	Po čet duš i v do me	Z toho Muži	ženy	Párov	Náboženstva Rímsk. Kat.	Ev. a. ev.
1.Št efu nda Joz ef	2	1	1	-	1	1
2.L auk o Jur aj	3	1	2	1	2	1
2.L auk o Ján	6	2	4	1	-	6
3.D ian ovs ky Ján	5	2	3	2	-	5
4. Mi kul a Joz ef	6	4	2	2	6	-

<b>5.C</b> <i>hra šta nsk ý Štef an</i>	2	1	1	1	2	-
<b>6.</b> <i>Me ňov sky Ján</i>	4	2	2	1	4	-
<b>7.H</b> <i>om oľa Joz ef</i>	4	3	1	1	4	-
<b>8.J</b> <i>ešk ovs ky Mi cha l</i>	5	2	3	1	5	-
<b>9.K</b> <i>ara ffa Mi cha l</i>	8	4	4	2	8	-
<b>10.</b> <i>Kri stín On dre j</i>	7	5	2	1	7	-
<b>11.</b> <i>Jež ík Ján</i>	5	4	1	1	5	-
<b>12.</b> <i>Jež ík Joz ef</i>	4	2	2	1	4	-
<b>13.</b> <i>Gu bán i Pa vel</i>	4	3	1	1	4	-
<b>14.</b> <i>Nil aš On</i>	3	2	1	1	3	-

<i>dre j</i>						
<b>15.</b> <i>Wá gne r Júli us</i>	9	7	2	1	8	1
<b>15.</b> <i>Wá gne r Alb ín</i>	4	1	3	1	4	-
<b>16.</b> <i>Tu nák Štef an</i>	2	1	1	1	-	2
<b>16.</b> <i>La uko On dre j</i>	6	4	2	2	-	6
<b>17.</b> <i>Jan áč La disl av</i>	3	1	2	1	3	-
<b>19.</b> <i>Ver eš Joz ef</i>	7	3	4	2	7	-
<b>21.</b> <i>Hri vná k Joz ef</i>	6	4	2	1	6	-
<b>22.</b> <i>Spe vár Ján</i>	8	6	2	1	7	1
<b>23.</b> <i>Kol ár (ba štá k) Ján</i>	7	5	2	1	7	-
<b>24.</b> <i>Jan</i>	5	2	3	1	5	-

<i>áč Štef an</i>						
<b>25.</b> <i>Ke čké š Ján</i>	2	1	1	1	2	-
<b>26.</b> <i>Ga ži Ján</i>	6	3	3	2	1	5
<b>27.</b> <i>Vd. Pa vel' ka On dre jov á</i>	5	2	3	1	5	-
<b>28.</b> <i>Kál má n Ján</i>	5	3	2	2	4	1
<b>29.</b> <i>Ješ kov ský Joz ef</i>	7	4	3	1	2	5
<b>32.</b> <i>Bie lik Ján str.</i>	5	2	3	2	-	5
<b>33.</b> <i>Lav rin cz Ján</i>	5	2	3	2	-	5
<b>34.</b> <i>Ob ertí k Joz ef</i>	4	1	3	1	4	-
<b>35.</b> <i>Kol ár Joz ef</i>	5	2	3	2	1	4
<b>36.</b> <i>Kol</i>	5	4	1	1	5	-

<i>ár On dre j</i>						
<b>37.</b> <i>Tu nák Ant on</i>	4	1	3	1	-	4
<b>38.</b> <i>Hu ďa gi Ján</i>	4	2	2	1	2	2
<b>39.</b> <i>Jav ro Lu dev ít</i>	3	2	1	1	3	-
<b>40.</b> <i>Zá bor ský Štef an</i>	4	2	2	1	-	4
<b>42.</b> <i>Ho mo ľa On dre j</i>	4	1	3	1	4	-
<b>43.</b> <i>Bur gel Joz ef</i>	7	1	6	1	7	-
<b>44.</b> <i>Má rto n Ján</i>	5	3	2	2	5	-
<b>45.</b> <i>Ma cho Ján</i>	4	3	1	1	-	4
<b>46.</b> <i>Ďu rč Lu dev ít</i>	3	1	2	1	-	3
<b>47.</b> <i>Bie</i>	3	2	1	1	-	3

<i>lik Štefan</i>						
<b>48.</b> <i>Srná Ján</i>	3	1	2	1	3	-
<b>50.</b> <i>Niláš Ján</i>	10	5	5	1	10	-
<b>51.</b> <i>Telky Ondrej</i>	3	2	1	1	-	3
<b>52.</b> <i>Štuller Mikuláš</i>	3	2	1	1	3	-
<b>53.</b> <i>Záložný Jozef</i>	3	2	1	1	3	-
<b>54.</b> <i>Bačík Arpád</i>	5	3	2	1	1	4
<b>55.</b> <i>Belik Ján</i>	3	3	--	-	-	3
<b>56.</b> <i>Telky Ján</i>	4	2	2	2	-	4
<b>57.</b> <i>Macho Jozef</i>	5	1	4	1	4	1
<b>58.</b> <i>Janovičky Ján</i>	5	3	2	1	4	1
<b>59.</b> <i>Homo</i>	5	3	2	2	5	-

<i>Ľa Ján</i>						
<b>60.</b> <i>Ga žio vá Má ria</i>	4	2	2	-	2	2
<b>62.</b> <i>Jav ro Ján</i>	5	3	2	2	5	-
<b>65.</b> <i>Šte vo Štef an</i>	3	1	2	1	-	1 kalvin 2
<b>66.</b> <i>Ob ertí kov á Ce cili a</i>	2	1	1	-	2	-
<b>67.</b> <i>Vet erá ni Ján</i>	10	3	7	1	10	-
<b>68.</b> <i>Ob ertí k Ján</i>	10	6	4	1	10	-
<b>71.</b> <i>Ba čik Lu dev ít</i>	4	1	3	1	1	3
<b>73.</b> <i>Jež ík Ján str.</i>	4	3	1	1	4	-
<b>74.</b> <i>Sab o Ján</i>	4	3	1	1	-	4
<b>75.</b> <i>Vd. Ješ kov ská</i>	6	3	3	1	6	-

<i>Lid ia</i>						
<b>76.</b> <i>Ho mo ľa Gu stá v</i>	2	1	1	1	2	-
<b>77.</b> <i>Hr ně ar Ján</i>	6	4	2	1	6	-
<b>78.</b> <i>Lac hky Pa vel'</i>	6	3	3	2	5	1
<b>79.</b> <i>Nik li Ján</i>	5	2	3	2	5	-
<b>81.</b> <i>Kri stín Joz ef</i>	4	2	2	1	4	-
<b>82.</b> <i>Hu ďa gi Ru dol f</i>	4	2	2	1	4	-
<b>83.</b> <i>Slu ka On dre j</i>	10	7	3	3	10	-
<b>83.</b> <i>Slu ka Pa vel'</i>	8	2	6	2	8	-
<b>84.</b> <i>Kul hán i Pa vel</i>	6	1	5	1	-	6
<b>85.</b> <i>Gi me</i>	7	3	4	2	7	-



š Imr ich						
<b>86.</b> Po vin sky Štef an	4	1	3	1	4	-
<b>87.</b> Sab o Štef an	7	3	4	1	7	-
<b>88.</b> Jak ab La disl av	3	2	1	1	3	-
<b>89.</b> Jan áč Joz ef	3	1	2	1	3	-
<b>90.</b> Krk o Joz ef	3	1	2	1	2	1
Ho mo la Voj tec h	3	1	2	1	3	-
Ho mol a Ant on	4	3	1	1	4	-
<b>Sp olu :</b>	<b>401</b>	<b>208</b>	<b>193</b>	<b>99</b>	<b>297</b>	<b>103</b>
						<b>1 kalvin</b>

Záznamy do 31.decembra 1935. uzatváram.

V Dolných Brhlovciach, dňa 31.decembra 1935.

Vilma Vágnerová

*Po schválení záznamov sa overuje.*

*Dolnie Brhlovce, dna 10.júla 1936.*

*Jozef Obertyk  
člen letopis. komisie*

*Štefan Števo  
člen letopis. komissie*

*Ludvik Kristin  
Starosta*

## **Rok 1936.**

*Počasie.*

*Prvý deň v Novom roku prišiel neobyčajne teplý, vo dne bolo až 5° tepla. Takéto počasie na Nový rok je zriedkavé. Však nie dlho, na Troch kráľov, 6-ho, už bolo 5° zimy, potom sa zase zmenilo počasie, slabšie mrazy sa striedali so sychravým, daždivým časom, ba prudkými lejakmi. Cesty plné blata, voda sa hrnula so všetkých strán. Ku koncu mesiaca bolo tak teplo, že sa trávniky zazelenali a stromy začaly predčasne vegetovať.*

*Vo februári teprv začínajú mrazy asi do polovice mesiaca, strieda sa 2-8-5 ° mrazu. Potom zase oteplenie s dažďami, až do konca mesiaca.*

*V marci prevládali oblačné, chmurné dni, so slabými 1 stupňovými mrazmi v noci. Ku koncu mesiaca pekne, až 30 – toho padol tichý dážď. Aprill väčšinou chladný, v druhej polovici dážde, zima, v noci slabé mrazy. Prvý máj prišiel s výdatným dažďom, hrmením a blýskaním, potom však nasledovali pekné, teplé dni. Až v druhej polovici je niekoľko daždivých dní, 23 – ho padol ľadovec, s prudkým dažďom. Ku koncu mesiaca pekne, kvitnú slabo agáty. V mesiaci júni tiež často prepáchalo, až v druhej polovici bolo niekoľko pekných dní. 3-ho júna bol silnejší mráz, ktorý poškodil niektoré vinice. Júl bol väčšinou teplý, v prvej polovici niekoľkokrát pršalo, potom pekne. 22. – 23. –ho prší zas, potom teplo až do konca. 1.august doniesol zase výdatný, prudký dážď, takéto počasie trvalo celý týždeň. Zase pekne až do 18- ho, kedy padol prudký dážď s ľadovcom, velikosti lieskovca. V našej obci neurobil však značnejších škôd, lebo až po úbočia, kde sú vinice, nezasiahol. Na iných plodinách ľadovec neurobil škôd. Do konca mesiaca sa striedali daždivé dni s peknými, čo hatilo poľné práce. V septembri boli väčšinou teplé, suché dni, ale tiež premenlivé,*

daždivé dni, bez mrazov. Výdatný dážď padol až 7.-8.-ho októbra, ten je dobrý pre jesenné oranie a siatie. Vôbec v celom mesiaci bolo priaznivé počasie pre poľné práce. Boly dva-tri mrazy. November nepríjemný, studené, mlhavé dni daždivé prevládaly. 30-ho slabé sňaženie. Toto pokračovalo i 1-ho decembra, 3-ho ešte pripadlo sňahu na 10 centimetrov, ktorý sa 6-ho zvýšil na 20-22 cm. Potom nasledovali slabšie mrazy, na to odmek, dážď. Sňah rýchle zmizol. Až do konca roku ľavno, menlivé počasie.

**Hospodársky stav, úroda.** Tohoročné počasie nebolo veru priaznivé pre vývin jednotlivých plodín, iba úrode krmív pomohly hojné dažde, natoľko, že krmý bolo o dobrú polovinu viac, ako v rokoch minulých. Prvé kosenie d'atelín bolo najlepšie, druhá kosba o niečo slabšia, ale tohot roku sa kosilo ešte tretí raz, výborná kárma, takzvaná „jesienka“, ktorú každý hospodár usiloval dostať pod strechu, alebo do stohu. Dobré sa kárma usušila i sviezla, až na malé procento, čo zostalo zimovať vonku. I d'ateliný semänné dobre platily, ale, ponač väčšinou byly nechané až z tretieho kosenia, zostalo ich mnoho na poli, v kôpkach. Obilniny ale veľmi sklamály, prudké, silné dažde a za nimi následujúce horúce dni neprospeły vývinu, obilie zahorelo. Slamy ešte bolo priemerne, lebo zbožie bolo husté dost, ale zrno slabé, nevyvinuté. Najmä jariny byly slabé, zasiata d'atelina v nich následkom hojných dažďov sa tak rozmohla, že jačmeň, alebo ovos úplne zadusila, mnohí to zkosili iba na kármu. Teda i slama z jarín bola tohto roku tou najlepšou kármu. Úroda obilia bola oproti minulému roku až o 30%-ba i viac – slabšia. Na 1 katastrálnom jutre urodilo sa priemerne: pšenice: 2½ - 3 q., raži 3-4 q., jačmeňa: 3-3½ q., ovsa: 3-4 q. Kukurice byly slabšie. Sadenie bolo obstojné, zemiakov sa urodilo 25-30 q. na 1 katastr. jutre. Repy, ktoré byly na jar poškodené hmyzom, jasennými dažďami sa rozmohly, daly 70-90 q. na jutre. Dobrá bola i úroda d'atelinového semena, avšak ktorí nechali tretiu d'atelinu na semä, tí sa sklámali, lebo daždivá jeseň nedovolila už tieto spratať, zostaly na poli.

**Ovocinárstvo.** Stromy ovocné kvitly v druhej polovici apríla, plne. Avšak prudké dažde a čiastočne mrazy, poškodily úrodu, najmä hrušiek a orechov bolo veľmi slabo. Jablká a slivky daly normálnu úrodu. Vinohrady daly strednú úrodu.

**Včelárstvo.** Dľa súpisu prevedeného obecným úradom, je počet všetkých včelstiev 64, v úloch rozberných 39, nerozberných 25. Úroda medu priemerne od jedného včelstva 10 kilogrammov.

**Dobytok.** Dľa nariadenia o evidencii dobytka, konal sa v obci súpis dľa stavu 1.januára 1936. Výsledok je: Rožného statku celkove: 198 kusov, koní: 65 kusov, ošípaných 179 kusov, kôz: 18.-

**Ceny obilia.** Predajné ceny obilia a kukurice za hospodársky rok 1936 – 37. (:od 1.júla 1936 – 30.júna 1937:). Základná výkupná cena tvrdej pšenice

(:žita:) o hektolitrovej váhe 79 kilogramov, je 164 korún a zvyšuje sa o Príplatok, ktorý činí 50 halierov – 2. Koruny. Predajná cena tvrdej pšenice je 176 Korún československých.

Základná výkupná cena raži o hl. váhe 70 kg. je 125 korún, zvyšuje sa o mesačný príplatok 50 halierov do decembra 1936. V januári – máji 1937. o 2 koruny mesačne. Predajná cena raži je 136 korún.

Základná výkupná cena jačmeňa sladovníckeho o hektolitrovej váhe 68 kg. je 125 korún iného jačmeňa 109 korún. Tieto ceny sa zvyšujú každý mesiac, až do februára o 1.50 korún. Predajná cena jačmeňa sladovníckeho je o 9 Korún vyššia, iného jačmeňa o 8 korún.

Základná výkupná cena ovsu o hektolitrovej váhe 50 kilogramov je 112 Korún a zvyšuje sa o mesačný príplatok postupne 50. hal. – 1.50 kor. Predajná cena je o 8 korún vyššia.

Základné výkupné ceny pre kukuricu sú: 105,110,112,125 korún. Tieto ceny sa zvyšujú mesačne postupne o 1-2-3 koruny. Predajné ceny sú o 8 korún vyššie.

Kukurica v klasoch, predáva sa iba v jasenných mesiacoch. Výkupná cena: 50-60 korún. Predajná cena je o 4 koruny vyššia.

Toto byly ceny zbožia úradne ustálené. Že však v tunajšej obci aká bola podnormálna úroda obilia, dokazuje najlepšie, že hektolitrová váha pšenice sotva dosahovala 50 kilogramov a platilo sa 112-125 korún, za raž 90-92 koruny, za jačmeň: 76-102 korún československých.

V tomto hospodárskom roku je povinný každý hospodár vyzdvihnúť si u obvodného notára výkaz, cieľom záznamu obhospodárenej pôdy a o množstve dodaného obilia. Dodávky vyše 20 q. musí v decembri zahlásiť a tieto môže potom do konca júna 1937. dodať Obilnej Spoločnosti.

Ceny krmív. 1 q. koňského sena (: tu sa najviac iba toho predáva:) stál 10-20 korún, d'ateliny 28-30 korún, slamy 10-12 korún, 1 q. zemiakov 45-50 korún, 1 q. krmnej repy: 12 korún.

Ceny iných produktov. Rožný statok 1 kilogram živej váhy: 2.50 – 3.50 korún. Ošípané nižšie 100 kg., 1kg. živej váhy 6 korún, vyše 100 kg. živá váha 6.50 korún. 1 kilogram hovädziny u mäsiara 8 korún, baraniny 7 korún, bravčové 1kg. 10-12 korún, 1 kg. slaniny 14-16 korún, masť topená 12-14 korún, 1 kg. husaciny, živá váha 6-7 korún, kačacina 6 korún 1 štvrtka pečenej husaciny 5 korún, 1 pár kureniec na vyprážanie 10-12 korún, 1 vajce 60-80 halierov, 1 kg. masla 12-16 korún., 1 kg. tvarohu: 3 koruny, 1 liter mlieka 1 koruna.

Stavby. O novostavbe mostu je písané v roku 1935. Tohto roku sa staval operný múr, tiahnuci sa od mostu posdlž prameňa až po kováčsku dielňu, kde prameň vteká do Búr potoka. Náklad na prácu hradila vicinálna skupina č. 3. Prácu viedol Karol Homol'a, murársky majster, kameň dodala obec z vlastného kameňolomu. Celkový náklad činí 8200 korún.

Na múre sa tiahne železné ochranné zábradlie, zhotovil ho Halabuk Lukáč, kováč z Horných Brhloviec. Je 35 metrov dlhé. Jeden meter stál 58 korún. Hotová práca bola odovzdaná pánu predsedovi vicinálnych skupín.

Ján Lavrinc pod popisným číslom 33. Staval za obytným domom novú stajňu a sieň, nákladom 20.000 Korún.

Jozef Mikula pod číslom 4. Stajňu a komoru. Stálo to 10.000 korún.

Pohyb obyvatelstva.

V tomto roku sa narodilo 12 detí, zomrelo 5 občanov. Sobášov bolo 3.

Obecné príjmy.

Obecné príjmy v tomto roku činia: Kčs 29.513.90

Výdavky ..... Kčs 28.241.-

Aktívny majetok obce: Kčs 8.958.-

Predaj a kúpa.

Obecné zastupiteľstvo schválilo odpredaj pozemku, ležiaceho medzi domami Jána Bielika, popisné číslo 32 a domom Jozefa Štefunda číslo 1. Pozemok tento volajú „Štepnica“ a slúžil za priechod pre chodcov, ktorí si chceli skrátiť cestu hradskou. Kúpili ho Ján Bielik a Jozef Štefunda spolu za 3000.- korún. Odkúpené miesto si ohradili a užívajú ho ako zahradu, poťažne dvor. Teraz sa musí chodiť už len po hradskej.

Odvody.

Pri pravidelnom odvode, konanom v Leviciach dňa 21.marca, odvedení boli: Július Wagner, Jozef Karaffa a Ján Sabo.

Kultúra Divadlá.

4.-5.januára zahral „Rolnícky dorost“ divadelnú hru „Škriatok“ v učebnej školskej sieni. Vstupné dobrovolné, venované na žiakovskú knižnicu. Mládež nacvičil p. správca Weiss, veľmi dobre. Obecenstvo sa rozišlo s vedomím pekne ztráveného večera.

Na ukončenie fašiangov hrala miestna hasičská jednota hru „Hasičská strážnica“ v miestnej obecnej krčme. Po divadelnom predstavení bola tanečná zábava. Zisk nemali.

Kurz varenia.

Vo februári t. roku „Zemedelská rada pre Slovensko v Bratislave“ vyslala učiteľku do obce, cieľom vydržiavania kurzu na varenie, slečnu Gizelu Hornáčkovú. Prihlásilo sa viac žien, kurz započal 24.februára 1936. a skončil 7. Marca 1936. Absolvovalo ho 16 účastníc Všetko mladé dievčatá i ženy z obidvoch obcí. Po skončení kurzu usporiadali čajový večierok, na ktorom povolani mali príležitosť posúdiť umenie našich mladých kuchárook. Večierok sa pekne vydaril, účastnice a v prvom rade slečna učiteľka získali pochvalu a uznanie.

Prednášky a oslavy.

15.januára prednáša pán Dr. Vidlička a pán dirigent Rolníckych Vzájomných Pokladníc z Levíc o aktuálnych otázkach.

29.marca vyslal spolok „Živena“ z Levíc pani Kozákovú, učiteľku mešťanskej školy, ktorá mala prednášku na tema: „Všeobecná výchova detí.“

Pán správca Weiss mal behom roku šesť ľudovýchovných prednášok.

7.marca oslava 86.narodenín pána prezidenta Osloboditeľa, Tomáša G. Masaryka.

4.mája rozpomienka na tragickú smrť Dr. M. Štefánika.

19.apríla stromková slávnosť, na ktorej prehovoril k deťom i shromaždeným pán správca o užitočnosti stromovia a ich ochrane. Školské deti skladali sľub o chránení stromkov.

V máji bol slávený deň Matiek.

Významný a pamätný bude deň 12.novembra 1936. kedy bol v prítomnosti pána farára Váradiho, školských dietok a mnoho občanov slávnostne položený základný kameň obecnej ľudovej školy pre obidve obce.

C.P.O.

Nariadením vlády bola tohot roku založená Všeobecná Civilná Protiletická Obrana. Každý muž alebo žena, ktorí boli do tejto služby zadelení, musí bez odmluvy plniť každý rozkaz. Predsedom bol menovaný starosta obce Ľudevít Kristín. Prvým veliteľom je Jozef Kollár, jeho zástupcom Ján Lauko. Jednotlivé čety sú: Poplachová, Požiarna, Samaritská, Pohotovostná, Asanačná a Bezpečnostná. Do každej čety je vymenovaný veliteľ a jeho zástupca. Veliteľ poučuje ostatných členov čety o svojich povinnostiach.

O tom aké majú povinnosti jednotliví členovia C.P.O. byly konané prednášky a konaly sa tiež zkušobné cvičenia. 12.júna bolo zatemňovacie cvičenie., 28.júna poplach denný, 5.júla od 21-22. hodiny zatemňovacie cvičenie.

Iné udalosti:

Dňa augusta t.r. vybral sa tunajší občan Rudolf Hud'agi z domu do kde mal prácu. Šiel na kole. Na ceste od Pukanca k Bátovciam ho stihlo nešťastie. Nevie sa ani presne ako, ale vrazil do protiídúceho dopravného autobusu, keď vodič zbadal nešťastie a zastavil bol chudák už mŕtvy. Mal roztrieštenú hlavu. Bol ešte pomerne mladý, zanechal vdovu a 5 ročného synka. Prípado vyvolal v obci veľké vzrušenie. Bol dovezený a pochovaný v tunajšom cintoríne.

Záznamy do 31.decembra 1936 uzatváram.

Dolnie Brhlovce, 31.decembra 1936.

Vilma Vágnerová  
kronikárka

*Po schválení záznamov sa overuje.*

*Dolnie Brhlovce, 30.januára 1937.*

*Štefan Števo  
člen letopis. komissie*

*Jozef Obertík  
člen letopis. komissie*

*Ludvik Kristin  
starosta*

## **Rok 1937.**

*Počasie.*

*Nový rok 1937 započal miernym sňazením, ale počasie bolo ľavné, sňah sa púšťa. Celý mesiac udržovala sa zima medzi 9°- 21° Celsia. Viac jasných dní, občas padal sňah.*

*Február začal fujavicou, ale nasledoval hneď odmek so slabými, 2°- 3° mrazmi. Marec bol v znamení dažďov, stále pršalo, ak aj bolo jeden deň pekne, hneď nasledoval viac dňov trvajúcí dážď. Apríl nebol o mnoho lepší, v druhej polovici niekoľko pekných dní dovolilo narýchlo siat. Mesiac máj bol pekný, doniesol len dva lepšie dažde, väčšinou suchý. Jún mal teplé, jasné dni, až horúce, bolo i 30 – 35 stupňov tepla v druhej polovici padlé dažde boľy dobré pre okopaniny. Júl bol tiež pekný, až na niekoľko chladnejších dní, dážď bol až ku koncu mesiaca. August začal s dažďom potom striedave pekne a zase daždivo. 28-ho bol ale špatný čas. Dopoludnia bolo sparno, hneď po obede sa dvíhaly oblaky, kopily sa a rýchle rozťahovaly, čo nevidieť sa lialo ako z konve. Kto môhol, ponáhlal pod strechu. Blýskanie hromy burácaly jeden za druhým, potok plný už nestačil prijímať prúdy špinavej vody, vylial na lúky a tiekol celým údolím a bral sebou, čo našol v ceste, tekvice, zemiaky, konope, ktoré ženičky práve močily, plávaly dole vodou a ľudia sa tomu len prizerali. Orná pôda bola miestami vyjarčená až ½ metrovými výmolmi, úrodná zem išla s vodou dolu brieškami. Šťastie ešte, že podobné pustošenie je zriedkavé. September začal s prudkým dažďom a hrmením, potom nasledovalo niekoľko pekných dní. Nie však dlho. Zase prišly oblačné, daždivé dni, len kedy – tedy vystriedané jasnejším dňom, avšak málo. Celý mesiac väčšinou daždivý. Zemiaky,*

*kukurice sa nemohly dostať domov. Niekoľko jasných októbrových dní pomohlo ako tak zasieť, od polovice mesiaca sa počasie zhoršilo, dážď stíhal dážď a ešte bola časť úrody zemiakov, kukurice i repy vonku. Prvý november prišiel neobyčajne teplý, jasný. Následujúce dni sa však už schladilo, od polovice mesiaca zima, studené vetry. Posledné dni v novembri boli nočné mrazy, vo dne pekne, toto počasie trvalo i v prvých dňoch decembrových. Potom pršalo až do 19-ho, načo prišli slabšie mrazy, sňah. Vianoce už krásne biele, stromy pokryté inovaťou, jasno a zima až do konca mesiaca. Mrazy sa stupňujú až do 25 stupňov. Sňahu je 15-18 cm. výšky.*

*Hospodársky Stav; úroda.*

*Teplejšie počasie jarné prišlo dosť skoro, ale stále a prudké dažde nedovolili do poľa ani kročiť. Prišiel i apríl, malo sa siať, ale nebolo možné. Až v druhej polovici mesiaca sa počalo jednotlivé so siatím, ale nové dažde prekazily práce tak, že i máj našiel polia nezasiate. Smutné to výhlady. Zasiate zbožie ožtklo, bolo riedke nepekne vyvinuté. Žatva išla dobre, počasie za nejakú dobu bolo pekné, avšak kto nemôhol zbožie čo najrýchlejšie posklúdzat', moklo v križoch, alebo stohoch. I čirkalo dosť. Ale niekoľko pekných augustových dní dovolilo predsa obilie ako – tak vymlátiť. Jarné obilie zrelo neskoro, pretože sa neskoro sialo. Nedozrelo, ako ppo iné roky, hneď za oziminami, ale najprv sa sviezly, ba i vymlátily žitá a rože a teprv sa kosily jačmene a naposledy ovse. Celková úroda obilia bola však lepšia, ako roku minulého, lebo zrno bolo teraz krásne vyvinuté. Slamy však menej, takmer o 50 percentov, lebo obilie bolo riedke. Na 1 katastrálnom jutre urodilo sa pšenice: 6-7 q., roži: 4-5 q., jačmeňa: 5-6 q., ovsa: 6-7 q. kukurice: 10-12 q., zemiakov: 45-55 q. Repa krmná i cukrová pestuje sa iba na malých kúskoch, iba pre vlastnú potrebu.*

*Krmivá.*

*Krmivá daly obstojnú úrodu, avšak i dažde mnoho pokazily, lebo sa nemohla riadne dosušiť a odvieť. I tohot roku vzriastly jesienky veľmi pekne, ale usušené a dovezené byť nemohly, pre dažde. Len máloktorému gazdovi sa to podarilo. Väčšinou zostaly na poli. I lúky zostaly po druhý raz nekosené, a kto i kosil, iba na podstlanie, lebo voda zanesla blatom celé lúky.*

*Okopaniny.*

*Jasenné daždivé počasie nedovolilo zobrať úrodu zemiakov, kukurice a repy, všetko sa muselo brať priamo z blata domov. Ak zasvitol slnečnejší deň, ľudia hneď kopali zemiaky i repy, sušili hneď na poli, alebo doma, na dvoroch, na povaloch, atď. I takto sušené i popreberané hnijú veľmi, do jari bude núdza o sadenicu. Repe tak neuškodilo, a potom, tá sa chytnejšie spotrebuje, každý má len menšie množstvo. Kukurice boli pekné len úrodu sobrať a doviesť po blatových cestách bol ťažko.*

*Ovocinárstvo.*

*Skludzeň ovocia celkove slabá. Stromy kvitly ojedinele v polovici apríla, úplný rozkvet bol až koncom mesiaca. Jablká a hrušiek bolo veľmi*



málo, pekne však zarodily orechy a slivky. Pečná úroda slivák ale následkom nemiernych dažďov bola postihnutá hrdzou a hnilobou priamo na stromoch celé sväzky ich viselo hnilých. Ani potom pre nedostatok slnečných dní riadne nedozrely, kto aj varil lekvár bol málo sladký. Slivky sa hromadne zbieraly do sudov na slivovicu. Takmer každý majiteľ sliviek páčil dobrú slivovicu. Mimo dreva a iných prác stojí jeden liter priemerne 11-12 Kčs, ale v obchode je 25-30 korún liter. Pekne zarodily tiež breskyne a marhule.

Vinnice zarodily až nadpriemerne dobre, hrozna bolo tak veľa, ako už niekoľko rokov nie.

Dobytok K 1. júli 1937 konal sa súpis hydiny a ošípaných. Dľa tohto súpisu je v obci: kureniec 891, kohútov 44, sliepok 664, husí 677, kačíc a ošípaných. 180. Spolu : 2456 kusov hydiny. Ošípaných celkove: 244 kusov.

Ceny obilia. Obilná spoločnosť pre hospodársky rok 1937 – 38. Stanovila tieto ceny:

**Výkupná** cena žita o hektolitrovej váhe

82 kg. a vyššie sú stanovené .....161 – 168 Kčs

o hektolitrovej váhe 80 – 81 kg. ....158 – 166 Kčs

o hektolitrovej váhe 79 kg. ....156 – 164 Kčs

Predajná cena pšenice od 1. júla 1937-30. júna 1938. Sú o 18,50 korún vyššie, ako ceny výkupné.

**Výkupná** cena raži o hektolitrovej váhy 72 kg a vyššie je.... .....136 korún

o hektolitrovej váhe 71 kilogramov .....135,50 korún

Predajná cena je o 1 korunu vyššia, ako cena výkupná.

**Výkupná** cena jačmeňa bez mesačných príplatkov; jačmeň sladovný, nie pod 68 kilogramov hektolitrovej váhy .....130 korún

za lepšiu jakosť i.....145 korún

jačmeň sladovný nie pod 64 kilogr. hektol. váhy: .....125 – 129 korún

jačmeň krmný o 59 kg. hektolitrovej váhy .....109 korún

jačmeň krmný o 60 kg. hektolitrovej váhy ..... 110 korún

u vyššej váhy sa cena zlepšuje o 2 koruny československé.

Predajné ceny jačmeňa sú vyššie oproti výkupným o 8 – 9 korún.

**Výkupné** ceny ovsa o hektolitrovej váhe 53 kg.

a vyššie ..... 121 korún

o hektolitrovej váhe 51 – 52 kg. .... 120 korún

o hektolitrovej váhe 50 kg. .... 119 korún

Predajná cena ovsa je o 8 korún čs. vyššia. K týmto cenám ešte pristupujú mesačné prirážky. Cena kukurice v klasoch 46 – 50 korún, kukurice mrvanej 105 – 110 korún.

Ceny iných produktov.

Živá váha rožného statku: korún, živá váha ošípaných do 100 kg. á 4.50 korún, vyše 100 kg. á 5 korún. 1 pár volov: 3000 – 4000 korún, 1 krava mladá: 2000 – 2500 korún, 1 pár ciciakov na jar 150 – 230 korún, na jaseň 100 – 150 korún,

hus živá váha 1 kg. 8 – 9 korún, 1 pár ľahkých husí 55 – 75 korún,  
1 pár kačíc 30 – 40 korún, 1 kg. másla 12 korún, 1 kg. syra 3 koruny,  
1 vajce na jar a v zime 70 – 80 halierov v lete 40 halierov, 1 liter bobu  
(fazole): 1 – 1,50 kor. českoslov. 1 liter šošovice 1.50 – 2 koruny.

*Stavby* Vľani 12.novembra bol položený základný kameň pre stavbu  
*Stavba obec.* obecnej ľudovej školy. Tomuto peknému okamihu, na ktorý väčšina  
*ľudovej školy.* občanov túžobne čakala, predchádzalo a sprevádzalo mnoho udalostí.  
Stará budova rímsko – katolíckej, potom obecnej ľudovej školy v Horných  
Brhľovciach už dávno nevyhovovala a nestačila pre 120 – 130 detí, ťažko  
pokračovalo však vyjednávanie ohľadom stavby novej školy, najmä  
z finančných dôvodov. Konečne sa usniesli a vyhľadali miesto pre novú  
školu v tunajšej obci, popri hradskej vedúcej od Horných Brhľoviec na  
pravej strane. Tam boli zahrady viacerých majiteľov s niekoľkými  
ovocnými stromami. Tieto obec odkúpila za Korún: 8.000 .-. A teraz sa už  
začalo s prípravnými prácami na stavbu. Obidve obce spoločne žiadali od  
štátu subvenciu, bez ktorej by sa nemohli pustiť do stavania, lebo obce sú  
malé a nemajetné. Po mnohom chodení a urgovaní obdržali obce podporu  
na stavbu školy v obnose Kčs 130.000 .-. Plán budovy vyhotovil Rudolf  
Cibulka, architekt v Leviciach. Stavbu prevzal Ladislav Kováč, stavebný  
inžinier z Levíc za korún 189.000 .-. Obce prispeli obnosom 74.000 .-  
korún československých, obec Dolnie Brhľovce prispieva na stavbu 53,9  
procentami ku všetkým nákladom a tiež v tomto pomere museli dovážať  
kameň a štrkovinu potrebnú na stavbu. Tiež nános do budovy a na školský  
dvôr musia majitelia záprahov dovážať. Po položení základného kameňa  
pracovalo sa až pokiaľ neprišli mrazy, základy boli hotové. Po navezení  
sa pracovať prestalo až do jari tohoto roku, kedy sa začalo stavať splnou  
silou znovu. Budova bola dohotovená v septembri 1937. Práci sa musel  
zúčastniť každý občan, či už so záprahom, alebo pešo, nútený bol nechať  
svoju, i najsúrnejšiu prácu a na rozkaz ísť ku škole. Priestranstvo kolem  
budovy bolo denne plné pracujúcim národom. Ťažko to išlo, i pohundrali  
niektorí, i nespokojencov bolo dosť, ale zase i dosť tých, čo bez slova  
prinášali každú obeť. Výsledok obetavej práce je tu, krásna, poschodová  
budova s 2 triedami, učiteľským bytom, veľké obloky ktorej sa akoby  
prívetive usmievaly na každého. Budova nesie nápis: „**Obecná ľudová  
škola 1937.**“

Po dohotovení budovy bolo treba ešte navázať okolo budovy, tiež  
ešte dvor i záhrada neboli ohradené. Zbývajúci obnos sa dal na zapltenie  
ohrady. Okolo školského dvora sa tiahne ohrada, ktorej základ je beton  
a na ňom železná ohrada i 2 brány železné. Murársku prácu zhotovil  
Karol Homoľa murársky majster, kováčsku prácu previedol Jozef Kristín,  
kováč tunajší. Ďalšie ohradenie záhrady bude drevené, táto práca bude  
prevedená až v roku 1938. Len čo sa tieto práce skončily, prenieslo sa  
školské náradie a počalo sa učiť v novej budove 4.novembra 1937.

Slávnostné otvorenie školy bolo až 5 decembra. Povoláných bolo  
viac hostí z okolia, tiež zástupcovia úradov, väčšina ktorých sa tiež

slávnosti zúčastnilo. Počasie bolo natoľko dobré, že sa slávnosť mohla odbaviť vonku. Mimo zástupcov úradov a školského inšpektorátu, boli tiež prítomní niektorí páni učitelia z okolia, a takmer všetko občanstvo obidvoch obcí. Bol poslaný pozdravný telegram pánu krajinskému prezidentovi Jozefovi Országhovi a.

*Podrobnejší opis slávnosti vid'. kronika Hornie Brhlovce.*

*Pohyb* Behom tohto roku narodilo sa v obci 5 detí, zomrelo 6 občanov.  
*obyvteľstva* Počet sňatkov: 4.

*Odvody.* Pri pravidelnom odvode, konanom v Leviciach dňa 20. marca 1937. odvedený bol: Ladislav Bielik.

*Kultúra.* Do obecnej knižnice pribudlo behom roku zase niekoľko kníh.  
*Knižnica.* Celkový počet je 170.-.

*Divadlá.* Vo februári b. v. hrala miestna mládež divadlo na thema: „Pytliakova žena“. Končilo deficitom.  
6.marca oslava narodenín pána prezidenta.  
4.mája: Spomienka na Dr. M. R. Štefánika.  
28.mája: Oslava narodenín p. prezidenta Dr. Eduarda Beneša, 30.mája: Deň matiek, 28. októbra: Oslava národného sviatku.

*Prednášky.* Okresný osvetový sbor vyslal 9.decembra pána Pavla Mošku, odborného učiteľa z Levíc, poučoval ľud o obrane štátu.  
16.decembra prišiel z poverenia Okresného Osvetového sboru profesor Zauner, mal prednášku o „Demokracii“.  
Pán správca Ján Weiss mal 5 osvetových prednášok.

*Spolky.* 7.marca tohot roku bol tuná založený spolok „Sdruženie katolíckej mládeže, miestna jednota Dolnie a Hornie Brhlovce“. Jednotu založil pán Jozef Petrek, dekan farár v Nadošanoch. Má 32 členov činných, 30 podporujúcich. Jednota vydržiava vzdelávacie schôdze, obyčajne v nedeľu po litániách. Spolok tento sleduje najviac ciele nábožensko – politické. Miestnym predsedom je Ladislav Homoľa, obyvateľ z Horných Brhloviec.

*C.P.O.* V júni 1937. odstúpil hlavný veliteľ Civilnej Protiletckej Obrany Jozef Kollár a na jeho miesto bol úradne menovaný pán Ján Lavrincz mladší. Behom roku bolo 6 zkušobných cvičení, tri zatemóvacie a 3 denné.

*Cesty.* Obec dodala na vicinálnu cestu, vedúcu cez obec, dl'a obvyklého poriadku 86 m<sup>3</sup> kameňa, tento bol tiež potlčený a rozšípaný.

*T.G.Masaryk.* Náš Osloboditeľ Tomáš Garrigue Masaryk, prvý prezident

oslobodenej vlasti, dobojoval svoj život, plný práci a obetavosti pre svoj ľud, - 14.septembra 1937. ráno o 3.hodine. Pochovaný bol na lánskom cintoríne v Čechách. Večná mu pamäť.

Predaj a  
kúpa.  
Odpredaj  
obecn.  
hostinca

Aby obec mohla dostačiť so záväzkom, ktoré na nej dožadovala stavba novej dvojtriednej budovy obecnej školy, musela sa postarať o peniaze, ktoré na hotovosti nemala. Pojednávalo, rokovalo sa o tom, boly rôzne mienky, ako získať potrebný obnos. Mienili odpredať obecné pašienky, alebo tiež bol daný návrh, aby každý občan upísal dobrovoľne sumu, ktorú by mohol požičať obci bezúročne, táto by potom každý rok splácala dlhobu jednotlivcom, dl'a určeného poradia, až pokiaľ by sa nesplatila. Tiež sa i upísal obnos asi na 14.000 .- korún, to však nestačilo. Musela sa hľadať iná cesta k získaniu potrebného obnosu. Pán notár Belo Stahl podal potom v máji 1936.návrh obecnému zastupiteľstvu, aby na tento cieľ bola budova „Obecného hostinca“ zapísaná v pozemnoknižnej zápisnici katastrálneho územia Dolnie Brhlovce, č. 315, odpredaná. Poukázal na pasívne hospodárenie tohto podniku, a tiež na ostatné okolnosti, ktoré nútia k tomuto odpredaju. Zastupiteľstvo vo svojom zasadnutí dňa 28.júna 1936.i nariadilo odpredaj a určilo deň dražobného predaju na 14.marca 1937. Avšak už vtedy sa ozývaly hlasy po obci, ktoré hovorily proti odpredaju hostinca. Najprv to išlo len potajme, potom už verejne sa tvrdilo, že peniaze môže obec sohnat' iným spôsobom, ako už spomenutou pôžičkou občanov, alebo odpredajom miesta každému majiteľovi domu na priedomí, ktoré teraz volne užíva, atď., to sa však nedalo previesť. Väčšina občanov i zastupiteľstva však súhlasila s odpredajom hostinca a uvedeného dňa bola dražba prevedená a za budovu slúbili:

Jozef Kollár z Dolných Brhloviec 23.500,- korún

Pavel Lachky z Dolných Brhloviec 24.000,- korún

Iného dražobného kupca nebolo. Dodatočnú nabídku podal Július Wágner v obnose 30.000,- korún, ale táto nabídka nemohla byť prijatá, lebo nabídatel' žiadal odpredať i iné nemovitosti, ktoré vlastne netvorily predmet odpredaju.

S výsledkom tejto dražby však neboli občania spokojní, docielený obnos nebol dostatočný za budovu. Medzitým sa smlúvili niektorí lepšie situovaní gazdovia, že si odkúpia budovu smí a budú prevádzať obchod i výčap družstevne. 4.júna 1937 ponúkli Ľudovít Kristín, starosta a 11 spoločníkov kúpnu cenu 26.400 .- korún. Zastupiteľstvo nabídku prijalo a upravilo pána notára Belu Stahla a člena zastupiteľstva Jozefa Obertíka, usnesením zo dňa 23.júna 1937 č. 23/937, aby budova bola z voľnej ruky odpredaná Ľudovítovi Kristínovi a jeho 11 spoločníkom za 26.400 .- korún. Proti tomuto však boli niektorí občania, Gustáv Homol'a a spol. podali proti tomuto usneseniu odvolanie na Okresný úrad, tento spomenuté usnesenie zrušil, nehladiac na dôvody odvolania ale pre formálne vady.

Dňa 17.augusta 1937 ponúkol Pavel Lachky, terajší nájomca hostinca za budovu 27.000 .- korún a keďže už hneď návrh rady za tento

obnos nebol prajný, ponúkol 22.septembra 1937 30.000 .- korún, avšak s tou výnimkou, aby budova pastierni, ktorá sa tiahne paralelne s bytom a obchodom predať sa majúcej budovy a majú spoločný dvor, bola prestavená tak, aby front bol do cesty a nie do dvora. To by bolo vyžadovalo zase značné výlohy. Dňa 9.októbra 1937 došlo ďalšie nové ponúknutie Arpáda Vrbu z Borov, ktorý ponúkal kúpnu cenu 33.000 .- korún, preto rada obecná dňa 10.októbra navrhla, aby nemovitost' bola predaná zase dražebným pokračovaním. Zastupiteľstvo dňa 14.októbra 1937 nariadilo dražbu na dňa 14.novembra 1937. Dražba bola toho dňa i prevedená a budova predaná jedinému kupcovi Arpadovi Vrbovi a jeho manželke Agneši rodenej Blažekovej za ponúknutú cenu 33.000 .- korún. Táto dražba bola obecným zastupiteľstvom schválená dňa 28.novembra 1937. I ostatné občanstvo prijalo už teraz usnesenie zastupiteľstva uspokojene a uznaním, že je tento odpredaj hostinca na budovu školskú jediné správne východisko z ťažkých finančných starostí. Záležitosť táto je teraz pripravovaná na vyhotovenie smlúvy a patričných formálnych dokladov. Ku konečnému riešeniu dojde v roku 1938.

*Katastrálna reambulácia.* Z príkazu Generálneho finančného riaditeľstva v Bratislave bola v obci nariadená katastrálna reambulácia, tojest oprava celého pozemnostného priestoru obecného zamerania dl'a skutočne užívaných hraníc jednotlivých pozemkov. Zamerovacie práce započaly 1.mája a trvaly do 15.novembra 1937. Vedením týchto prác poverený a vyslaný bol: pán inž. Jozef Schwarz, potom p. inž. Poljakov, vrchný oficial Bašta a p. inž. Bohumil Klobáska. Pracovalo sa pri priaznivom počasi každý deň od 8 – 2 hodiny popoludní, mimo nedeli a sviatkov. Vždy keď p. inžinieri išli do chotáru, museli ísť s nimi traja občania – dôvernici, ktorí zisťovali a dosvedčovali, či je ten – ktorý skutočným majiteľom otázneho pozemku. Dôverníkom musel byť každý poradom, dl'a domových čísiel, počínajúc prvým číslom až do posledného a znovu. V ktorom úseku chotára sa pracovalo, to sa deň predtým dalo na vedomie patričným majiteľom pozemkov a každý gazda bol povinný v čas merania k svojmu pozemku sa ustanoviť, kolíky pobit' a zamerovacie kamene zasadiť. Väčšina občanov sledovalo tieto práce s uspokojením, lebo ľud má rád poriadok vo svojich majetkových veciach. Sem – tam vznikly menšie spory pri zasadzovaní zamerovacích kameňov alebo určovaní hraníc medzi susediacimi majiteľmi, to však byly výnimočné prípady a väčšinou sa vybavily tieto otázky hladko a rozumne. I na to dôverníctvo sa niekedy pošomralo, najmä, keď to prišlo v čas pilných polných prác, v najhoršom prípade si vymenili službu medzi sebou, takže môhol ísť dotyčný v iný deň jemu vhodnejšom a práce zamerovacie pokračovaly bez prekážky. Páni inžinieri tu bývaly i s rodinami v jednotlivých gazdovských domoch, boli ochotný a všemožne sa snažili každému v rámci svojích predpisov vyhovieť. Občania si vedeli oceniť ich ochotu, a hľadeli im všemožne pobyt tuná zpríjemniť. Lúčili sa

srdečne.

Katastrálna reambulácia vyžiadala si z obecných prostriedkov približne 2.000 .- korún výdavku.

Záznamy do 31. decembra 1937 uzatváram.

V Dolných Brhlovciach, dňa 31. decembra 1937.

Vilma Wágnerová  
kronikárka

Po schválení záznamov sa overuje.

Dolnie Brhlovce, 30. januára 1938.

Štefan Števo  
člen letopis. komissie

Jozef Obertik  
člen letopis. komissie

Ludevit Kristín  
starosta

### **Rok 1938.**

Počasia.

Začiatok Nového roku je pokračovaním starého, ziam dosahuje až 26 °Celsia. Sňahu tiež pribýva, je ho bezmála 20 centimetrov. Ku konci mesiaca je zase ľavnejšie počasie a menšie mrazy.

Vo februári je počasie veľmi menlivé, prehánky, dážde so sňahom, mrazy 8 – 10 °Celsia.

Marec bol pekný, občasné nočné mrazy, ku koncu mesiaca počasie menlivé.

Apríl sa nenechal zahanbiť, počasie menlivé, natol'ko, že cez deň bolo i slnko, i dažďa padlo a do toho prišla metelica tiež 28-ho padol ľadovec, potom bolo už ľavnejšie.

Máj bol prevážne daždivý, dostali sme až 11 výdatných dažďov. Boly silné nočné mrazy.

Jún už menej daždivý, horúci až do 30°Celsia v tóni. 13-ho večer bol prietrž mračien, ktorý spôsobil na poli veľké škody.

Júl tiež horúci, suchý. Len málo nepatrných dažďov, pre pole takmer bezvýznamné.

August horúci, málo dažďov.

September bol neobyčajne teplý. V prvej polovici mesiaca viacej oblačno, v druhej jasné, slnečné dni. 18-ho prvý mráz.

Október tiež nadpriemerne teplý, kedy – tedy prehánky i nočné mrazy, väčšinou jasné dni.

November doniesol prvý sňah, 27-ho. Dni ľavné, oblačné.

Začiatok decembra bol daždivý. Následovalo niekoľko jasných dní, potom sychravé, nepríjemné počasie. Okolo 20-ho prišli silnejšie

mrazy až do 27° Celsia. Posledné dni v roku však zase ľavnejšie, iba 1° Celsia. Oblačno slabo mrzne.

*Prietrže. Dňa 13-ho júna večer boli občania svedkami strašnému prietržu mračen, podobná takmer nemá pamätníka. Blesk stíhal blesk, v oblakoch stále hučanie nasvedčovalo, že ide ľad. Hustý, prudký dážď i s ľadom urobil najviac škody okolo majera „Koplalov“, tiež v „doline“. Voda hučala neprestajne, pojarčila pozemky, priamo pribila k zemi sadeniny, brala všetko, čo jej bolo v ceste. Dolinským jarkom, idúcim od Pustých vinníc, hučala voda ani veľká rieka, hrnula sa do dvorov, chlievov, maštál. Občania si museli ošípané i statok ratovať, príval bral „dolinčanom“ chlievy, kamenné múry okolo záhrad, ploty drevo. Najhroznejšie v tom všetkom bolo, že nepriehladná tmavá noc dávala len tušiť, čo sa deje. Priestranstvo, kde dolinský jarok vteká do Búr potoka, celé zaliate vodou, do obchodu Pavla Lachkého sa hrnula voda, musel volať o pomoc, aby mu ratovali tovar. Búr potok nestačil prijať všetkú vodu, voda sa vyliala a tiekla celou šírkou lúk, jej špinavé, kalné prúdy braly všetko so sebou, seno, konope, aj iné sadenia. Nová ohrada školského dvora bola prúdom vyvalená a čiastočne i odnesená až na dolné lúky, ďaleko za dedinou. mnoho ovocných stromov bolo vyvalených, cesty, i tak v zlom stave, staly sa nepoužívateľné.*

Hospodársky stav;úroda. Práca na poli sa započala už 2-ho marca, priaznivé počasie dalo jarne práce rýchle skončiť. Úroda v tomto roku bola: na 1 katastrálnom jutre pšenica: 10-11 q. raž: 7-8 q., jačmeň: 7-8 q. ovos: 6-8 q., kukurica: 6-8 q., zemiaky: 14-15 q.

*Krmivá. Zelené krmivá: Na 1 katastrálnom jutre urodilo sa sena 22-24 q., mládze: 15 q., prvej dateliny 28 q., druhej 18 q., bolhoj: 25 q., slamy: 7-8 q.*

*Úroda strukovín veľmi slabá, čo nezničil prietrž, to suchota dokončila. Umelého hnojiva sa použilo asi 4 q.*

*Ovocinárstvo. Ovocné stromy priskoro vegetovaly, okolo 15-ho apríla boli už v plnom kvete. Ale májové mrazy nádej na úrodu ovocia zničily. Bolo len niečo málo jablk.*

*Včelárstvo. V obci bolo tohot roku približne 70 rodín včiel. Úroda medu žiadna, lebo kvet ovocný i agátový pomrzol.*

*Vinohrady. Mrazy v máji poškodily tiež úrodu hrozna, ktorá bola slabá.*

*Dobytok: Súpis bravčového dobytka a hydiny ku dni 1.júla 1938, ošípané: Súpis hospod.Kance: 1, plemenné prasnice: 47, ostatné ošípané do 8.týždňov: 44, zvierat. do polroku: 111, vyše polročné: 19, spolu: 222 kusov. Hydina: Kureniec:969, kohútov: 40, sliepok: 683, husí a gunárov: 796,*

kačíc a káčerov: 194, holubov: 28, domácich zajacov: 210, spolu: 2920 kusov.

*Ceny obyvia.* Pre hospodársky rok 1938/39., tojest od 1.júla 1938 do 30.júna 1939 byly stanovené tieto ceny:

Srážky na 1 q. pšenice sú pozmenené zo 4 Ks na 2 Ks, tak, keď roľník vlni dostal za 1 q. tvrdej pšenice 162 Korún po srážke 4 korún čs. dostal vlastne len 158 korún čs. tohto roku dostane 160 Korún čs. postupom času i cena pšenice stúpa.

Za 1 q. (: metrický cent :) raži dostane roľník v septembri o 5,50 korún, v októbri o 6 korún viac. Predajná cena kukurice je snižená o 3 korunyna 1 q., ako v roku predošlom. Cena ovsa a jačmeňa neni pozmenená.

*Ceny krmiva.* 1 q. dateliny 35-40 Kčs, 1 q. sena 30 Kčs. mládze: 20 Kčs, 1 q. zemiakov 30 – 50 Kčs.

*Ceny iných produktov.* Živá váha bravčového mäsa: 1 kg. 6-7 Kčs. 1kg slaniny: 13 Kčs. 1 kg masti: 14 Kčs. 1 kg masla: 13-14 Kčs. 1 kg. tvarohu: 3 Kčs. 1 liter mlieka: 1 Kčs. 1 kg hovädzieho mäsa: 8 Kčs. 1 meter bieleho plátna: dl'a jakosti 3 – 8 Kčs. 1 meter kanafasu: 4 – 6 Korún čs. 1 pár punčoch: 3 – 8 korún čs. 1 veľká špúlka cvernov ( 915 metrov) 5 korún, 1 liter petroleja: 1,80 korún, 1 kg dobrého mydla: 4,80 korún.

*Stavby.* Významnejšej stavby – mimo menších opráv tohto roku nebolo.

*Pohyb obyvatel'stva.* V tomto roku sa v obci narodilo: 14 detí zomrelo ..... občanov a párov uzavrelo sňatok.

*Obecné príjmy.* Obecné príjmy v tomto roku činia: 19.190.65 Ks  
Obecné výdavky ..... 17.728.90 Ks  
Aktívny majetok obce:..... 1.461.65 Ks

*Odvody.* Pri tohtoročných odvodoch v Leviciach, konaných v apríli, uznaný bol za schopného: Ladislav Hrnčiar, Ján Veteráni.

Kultúra. 20-teho februára osvetová prednáška na thema: Osobnosť prednášky,oslavy. Hodžova“, prednášal Ján Kutrla.  
1-ho mája prednáška pi učiteľky Rýdlovej „Kríza“. Prednášky sa konaly v obecnej škole.  
30-ho januára oslava narodenín Dr. M. Hodžu.  
7-ho marca pamiatka narodenín T. G. Masaryka.  
24-ho apríla stromková slávnosť.  
4-ho mája spomienka na tragickú smrť slovenského bohatiera M. R. Štefánika.  
29-ho mája: Deň matiek



28-ho mája: Oslava narodenín Dr. Eduarda Beneša, druhého prezidenta Československej Republiky.

C. P. O.

V januári tohto roku bol v Leviciach kurz pre veliteľov C.P.O. a veliteľov složiek asanačnej a samaritánskej čety. Kurzu sa zúčastnil Ján Lavrincz, veliteľ C.P.O. Ján Kálmán, Imrich Tunák a Ladislav Nilaš. Prednášalo sa o plynoch, ich účinkoch s premietaním obrazov.

27.januára miestna prednáška o následkoch otravných plynov, o používaní masiek, večer zatemňovacie cvičenie. 18.februára opäť zatemňovacie cvičenie.

19.februára denné cvičenie, pre nedbalé nastúpenie členov 27-ho opakované.

28.februára a 1.marca večer prednášky.

6.marca, 1.júna, 19.júna cvičenia.

7-ho septembra revízia C.P.O.

8.októbra bolo C.P.O. rozpustené.

Iné udalosti:

Dňa 12.júna konala sa v tunajšej obci volba obecného zastupiteľstva. Zastúpené boli štyri politické strany; a to: starna republikánska, dostala 88 hlasov, strana ľudová, dostala 66 hlasov, strana komunistická, dostala 57 hlasov, strana sociálne - demokratická, obdržala 6 hlasov. Bol teda odovzdaných spolu 217 platných hlasov. Republikánska dostala 5 mandátov, komunistická 3, ľudová Hlinková strana 4 mandáty.

4-ho júla bola prevedená volba starostu. Z okresného úradu bol vyslaný p. Leško, aktuár, za notariát Zorkóczy, notársky pomocník. Väčšinou hlasov bol zvolený roľník Jozef Obertík, vážený, ctihodný gazda v obci. Občania sú s voľbou spokojní.

**Mobilizácia I.**

21-ho mája boli náhle povolani do zbrane 1 roční záložníci a to: Ján Spevár, Štefan Kolár a Štefan Sluka. Po 14.dňoch prišli nazpät'.

**II.**

23.septembra o 22.hodine znovu vyhlásená mobilizácia cestou radia. Na druhý deň boli už vyvesené mobilizačné plakáty, vyzývajúce všetkých k nastúpeniu, ktorí doplnili 40.rok svojho života. Ešte ten deň odišli: Ján Dianovsky, Jozef Mikula, Imrich Homoľa, Jozef Homoľa, Ján Meňovský, Ladislav Karaffa, Štefan Sabo, Jozef Ježík, Pavel Gubáni, Rudolf Nilaš, Ladislav Janáč, Jozef Záložník, Ján Spevár, Štefan Kolár, Vendelín Ivanič, Jozef Chrašťanský, Ladislav Homoľa, Ján Lavrincz, Július Bielik, Jozef Kolár, Vojtech Homoľa, Ondrej Kristín, Štefan Beláni, Ján Nilaš, Arpád Bačík, Ján Bielik, Ján Teleky, Július Gaži, Ján Hrnčiar, Eudevít Bačík, Ján Obertík, Štefan Ježík, Ladislav Ješkovsky, Ján Hrnčiar ml., Alexander Pišiak, Ladislav Jakab, Jozef Krko, Pavel Lachky, Ján Sluka, Ondrej Sluka, Štefan Sluka, Michal Gimeš.

26.septembra priniesol pán notár Belo Stahl pozvanie pre ďalších, ktorí rukovali 28-ho septembra k vozotajstvu. Boli to: Ján Ježík, Imrich Tunák, Jozef Ješkovsky, Jozef Márton, Ján Kálmán, Ján Veteráni,

Ladislav Meňovský.

Znovu dopadly na ľud zlé, ťažké časy, každý trpko znášal výhľad do novej strašnej vojny, ktorá, hladiac na pomer 80 miliónového nemeckého národa oproti nášmu sotva 13 mil. národu, bola už vopred prehraná. Mužovia, otcovia rodín, i mladí manželia sa ťažko odberali zanechávajúc tu svojich milých v neistote, či sa kedy uvidia. Ešte plno jasenných poľných prác, ku ktorým bolotreba ich pracovitých rúk, ale – museli ísť. Vidieť bolo na nich, že bez nadšenia, apaticky. V týchto hrozných chvíľach doľahla ešte iná povinnosť: odovzdanie evidenčných koní. Kone riadne podkované, opatrené krmom na tri dni, museli byť odovzdané na Kálnici. 1-ho októbra išli k odvodu do Levíc ďalšie kone, určené k vozom. Odvedené bolo zase 6 koní a 2 vozy. Zostalo pre jesennú prácu málo pracovných síl. Bolo nariadené, aby tí čo mali statok doma, pomáhali tým rodinám, ktoré museli kone odovzdať. Ale vyzeralo to smutne, keďže každý má najradšej seba, tí ostatní sú až potom.

Vojsko v obci.

27-ho septembra prišlo do obci vojsko. 4. Eškadrona 3. dragonského pluku z Komárna. Vojaci i kone umiestnené boli po domoch a maštaliach. Trocha šťastia v nešťastiu, kone, keď neboli na cvičení, mohli byť priahané a užité na poľnú prácu. V odmenu zase občania vďačne ponúkli niečo na prilepšenu tak vojačkom, ako i koňom. Vojsko odtiahlo 7-ho októbra.

Radia.

Z nariadenia okresného úradu v Leviciach všetky radio-aparáty, boly dané obecnému richtárovi do úschovy. O niekoľko dní však boly majiteľom vrátené.

**Prevrat.**

Národ prežíva stále napätie. Vo dne v pilnej práci, večerom sa však tvoria hlúčky a debatuje sa, kritizuje, prorokuje, čo bude. Či povolia požiadavkám nemeckého vodcu, či sa pustia do boja. Teraz keď to na Československo hrmí so všetkých strán, každý náš sused si trúfa. I maďari chcú kus úrodnej pôdy slovenskej, i Poliaci. Každý by bral i to, čo mu nikdy nepatrilo. V armáde je klud, vojsko čaká v zákopách i kasárňach, s pochopiteľným napätím, my doma tiež. Je už isté, že Československo roztrhajú, prestane jestvovať. Práve 20 rokov tomu, čo sa utvorilo. Očakáva sa len rozhodnutie cudzích veľmocí, aký osud určia Československej Republike. 1.novembra 1938 konala sa osudná porada, kde italský zahraničný minister gróf Ciano a z Nemecka šl. Ribbentrop, z nariadenia mníchovskej konferencie, rozhodli, ktoré územia budú odtrhnuté z Česka a Moravy pre Nemecko, zo Slovenska pre Maďarsko. Ešte i Polsku sme museli postúpiť kus čisto slovenského kraja, Javorinu. Vzali z nášho Slovenska najúrodnejšie, južné kraje, ktoré si Maďari o niekoľko dní aj obsadili. V obci napätie neprestávalo. Kolovaly chýry, že i tento kraj, až po Žemberovce, má pripadnúť k Maďarsku. Ľudia nevedeli, na čom sú. Boly to nervy trhajúce, špatné chvíle, to sa zdalo nemožné. Našli sa však i takí, čo sa potajomky tomu tešili, však len ozaj

mizivé procentu. Prišlo však určité rozhodnutie, ktoré dokázalo, že patríme medzi svojich, ale ďaleko sme neboli od toho, že mohla padnúť i naša obec pod cudziu vládu. Prozatým na demarkačná čiara vedie priamo cez chotár obce, na Horvát parlagu bola už maďarská pohraničná stráž. Naši vojaci sa pomaly vracajú. Nemožno zvyknúť na tie nové hranice. Do Levíc už nemôžeme ísť. Čankov taká čisto slovenská obec, je v Maďarsku. Smutné.

**Autonomia Slovenska.**

Dňa 5.októbra 1938 vzdal sa pán prezident Dr. Eduard Beneš svojho úradu deň na to, 6.októbra 1938 bola vyhlásená Autonomia Slovenska, v rámci Československej Republiky. Medzi toľkými ťažkými dojmami a strachom, predsa jedna radostná chvíľa, na ktorú sa čakalo, za ktorú bojovala, trpela neodškriepiteľne, Hlinkova slovenská ľudová strana. Udalosti sa už teraz rýchle vyvíjajú. Utvorí sa na celom Slovensku „Hlinkova garda“ dobrovolné politické vojsko, ktorého povinnosťou je strážiť nové hranice, dbať o poriadok a pokoj v obciach.

**Hlinková garda.**

Hlavným veliteľom a vlastne zakladateľom gardy bol Karol Sidor. Do gardy sa vstupuje dobrovoľne. Tuná bol prvým miestnym veliteľom: Gustáv Homoľa. Prví členovia: Štefan Števo, Karol Homoľa, Jozef Homoľa, Ladislav Homoľa, Ján Hrnčiar ml., Spevár Ján, Ladislav Meňovský, Ladislav Jakab, Ladislav Spevár, Vojtech Hrnčiar, Ján Vágner, Július Homoľa, Jozef Kristín ml., Jozef Hrivnák, Imrich Homoľa. Bolo prihlásených i viac členov, ale tí v krátkom čase zase vystúpili, preto ich mená neuvádzam.

**Finančná pohraničná stráž.**

Následkom posunutia hraníc až do chotáru obce, musela byť sem vyslaná pohraničná stráž. Prišlo 8 mužov i so správcom. Kancelária je v horno-brhlovskom kaštieli, väčšinou sú tam tiež ubytovaní. Priechod cez demarkačnú čiaru za akýmkoľvek účelom je povolený len na pohraničné legitimácie, ktoré sú vydávané v kancelárii stráže.

**Vymenovanie vládneho komisára.**

Nariadením okresného úradu v Pukanci číslo 14.787/38 bol dňa 30.novembra 1938 na miesto starostu vymenovaný Gustáv Homoľa, ako vládny komisár. Zastupiteľstvo, pozostávajúce z 12.členov, tiež zrušené a na miesto tohto určená poradná komissia, pozostávajúca z 3 členov: Ján Hrnčiar st., Michal Karafa a Jozef Homoľa. Doterajší starosta Jozef Obertík odovzdal svoj úrad dňa 13.decembra t.r.

**Volby.**

Dňa 18.decembra konaly sa prvé volby v samostatnom slovenskom štáte. Volila sa prvá vláda a slovenský snem. Voli každý slobodne, kto nechcel, nútený nebol. Volba mala v obci kludný priebeh. Počet voličov: 231. Všetci volili správne, až na tri hlasy, ktoré boli proti. Tieto dali: Ján Hud'agi s manželkou a matkou. Menovaný je hluchonemý a čiastočne slabomysel'ný.

**Rozpustenie politických**

Nariadením vlády byly všetky doterajšie politické spolky rozpustené, naďalej má právo jestvovať iba štátotvorná slovenská Hlinkova

strán. ľudová strana. Dňa 20.októbra bola „nedeľa sjednotenia“ po celom Slovensku, v tento deň ľud ochotne prejavoval vôľu stať sa jednotnej mysli, slúžiacej len prospechu národa.

Pokladničné hotovosti jednotlivých strán boli zhabané pre miestny odbor Hlinkovej slovenskej ľudovej strany.

Sčítanie 31.decembra 1938 konal sa v celom štáte popis ľudu. V miestnej  
ľudu. obci bolo celkove napočítané 427 duší.

Súpis previedol učiteľ Pavel Benčík. Sčítací komisár, so Štefanom Berkešom, učiteľom zo Santova.

Smrť Andreja Dňa 16.augusta t.r. zomrel náš veľký vodca a národovec msgr. Andrej  
Hlinku. Hlinka. Večná mu pamäť.

Záznamy do 31.decembra 1938 uzatváram.

Dolnie Brhlovce, 31.decembra 1938.

Vilma Vágnerová, kron.

Poschválení záznamov sa overuje

Dolnie Brhlovce, 11.marca 1940.

Štefan Števo  
člen letopis. komissie

Gustáv Homoľa  
vládny komisár

Jozef Obertík  
člen letopis. komissie

## **Rok 1939.**

Počasia. Nový Rok nastúpila za pekného, jasného dňa, až 4-ho začalo sňažiť, napadlo do 12 cm sňahu. Nočné mrazy neprevyšovali 4-5° Cels.

Február bol celkove ľavný, daždivý, počasie sa stále menilo.

Marec prevzal počasie od svojho predchodcu, tiež bol nestály. Asi v polovici mesiaca začal padať sňah, ale tento stálosť nemal. Ku konci mesiaca pršalo, nočné mrazy neboly.

Apríl bol takmer celý teplý a jasný, v druhej polovici mesiaca prehánky.

V máji padlo viacej výdatných dažďov, inak byly dni jasné, teplé, ba až neprimerane horúce. Toto tiež zapríčinilo, že 23.mája padla silná búrka, ľad až veľkosti orechov. Šťastie, že zničil len časť chotára, ale kde ľadovec prešiel, tam úroda bola minimálna.

Jún. Začiatok mesiaca chladný, až do 22-ho občasné prehánky a chladnejšie počasie. Potom už teplé a jasné dni až do konca.

- Júl neobyčajne teplý, priemerné až 32° Celsia.*
- Prietrž mra- August. Tiež horúci, občasná prudká dažď. Neobyčajne vysoká  
čien. teplota zapríčinila tiež, že 17-ho augusta, večer asi o 7-jej hodine nastal prietrž mračen, za neustáleho krížovania bleskov a burácania hromov. Silný víchor, ktorý túto hroznú chvíľu sprevádzal, bral krytie striech, slamu zo stohov, ovocie so stromov. Blesk zapálil tiež stoh slamy.*
- V septembri už nebolo tak horúcich dní, najvyššia teplota 23 °Celsia. Dva- tri slabšie dažďe ale väčšinou jasné dni. Konča mesiaca slabé nočné mrazy.*
- Október priniesol už neprijemné, sychravé, chladné počasie, stále prehánky, tiež nočné mrazy.*
- November taktiež. Mrazov málo, iba hmlisté, neprijemné počasie, i sňah padol, ale bez stálosti.*
- December: Väčšina dní oblačno, chladno, slabé nočné mrazy. Až 30-ho stúpila zima na 16 °Celsia, posledný deň napadlo 2 cm sňahu.*
- Padol 23-ho mája padol v chotári obce silný ľadovec, ktorý prešiel hlavne ľadovec. severo – západnou stranou takzvanými „Želiarské“ „Kapsát“ i „Dobogó“.*  
*V tomto úseku bola všetká úroda zničená, na 80-100 %. Túto pohromu bolo cítiť v celom chotári, lebo prudký dážď, ktorý išiel s ľadovcom, zničil valnú časť úrody všade. Strukoviny a iné okopaniny boli veľmi poškodené.*
- Polné Tohoročné jarné počasie nebolo veľmi prajné pre poľné práce, pôda hospodárstvo. nestačila prijímať množstvo vody, stále blato, až prvé dni aprílové doniesli stále pekné počasie, vtedy sa i započala poľná práca. Avšak stále sa pracovalo v poli len náhlive, práca sa konala len kradmo, pre stále sa opakujúce dažďe. Krmivá boli pekné, bujné, tiež ale pre dažďe veľa d'ateliny i sena z prvého kosenia zhnulo, až 90 %. Prvé d'ateliny by boli dali až 25 q. na katastrálnom jutre, druhé boli slabšie 15 q. na jutre, bolhoj, dal 24 q., ľadník 25 q. slamy bolo 15-18 q. Lucerna – tuná menej pestovaná – bola krásna, nariastla i 1 meter vysoká.*
- Strukovín sa urodilo málo, prudké dažďe veľa zničily.*
- Umelé hnojivá. Umelých hnojív sa spotrebovalo asi 3 q.*
- Ovocie. Úroda ovocia bola tohto roku veľmi pekná. Vegetácia sa trocha oneskorila, zato však jarné mrazy neškodily a každý druh ovocia sa pekne vyvinul. Napriek tomu, že víchrice, ktorá sa prehnala chotárom 17-ho augusta, veľa ovocia zbila, zostalo pekné množstvo na stromoch, ktoré potom i dozrelo. Marhúl, breskyň bolo toľko, že už roky nebola taká úroda, hrušiek, jablák tiež hojne. Sliviek tiež bolo, viac bystrických, duranzie dali slabšiu úrodu. Lekváru sa varilo hodne, gazdiné ani nestačily variť, niečo sa predalo a ostatné išlo do sudov, na slivovicu. Pálilo sa v Žemberovskej obecnej pálenici. Vypálilo sa asi 60 q. slivák, z toho 700 litrov slivovice.*
- Včelárstvo. Tohto roku je v obci 64. včelstiev. Úroda mädu podpriemerná, pretože v dobe kvitnutia agáčov i líp stále pršalo.*

Vinnice. Úroda hrozna bola dobrá, dobre vyzreté a naliat hrozno dalo hojne chutného vína.

Ceny obilia. Na hospodársky rok 1939-40 tojest od 1.júla – 30.júna, obilná spoločnosť pre Slovensko stanovila tieto ceny:

#### **A. Pšenica:**

Cena pšenice za 100 kg. bez mesačných príplatkov:

Pri hektolitrovej váhe:	sklovitá:	polosklovitá:	múčnatá
82 kg a vyššie:	156.- Kčs	154.- Kčs	149.- Kčs
80 – 81 kg	154.-	151.-	146.-
79 kg	152.-	149.-	144.-
78 – 77 kg	150.-	146.-	141.-
76 – 75 kg	147.-	142.-	137.-
74 kg	142.-	137.-	132.-

Cena táto sa zvyšuje v mesiacoch september – máj o Kčs. 1,50.

#### **B. Raž:**

Cena raži za 100 kilogramov bez mesačných príplatkov činí

Pri hektolitrovej váhe

72 kg a vyššie	130 Kčs
71 kg	129,50
70 kg	129.-
69 kg	128,50
68 kg	128.-
67 kg	127.-
66 kg	125,50
65 kg	123,50

Cena táto sa zvyšuje v mesiacoch september – február, mesačne o 1,50 K.

#### **C. Jačmeň.**

Cena jačmeňa za 100 kilogramov bez mesačných príplatkov:

- I. U jačmeňa spôsobilého na skladovanie, zdravého, za 100 kilogramov 115 – 130 Kčs dľa jeho jakosti a ak je hektolitrová váha viac ako 65 kg. Jačmeň s hektolitrovou váhou 60 kg. má cenu 102 Kčs.
- II. Za jačmeň s vyššou hektolitrovou váhou dostane roľník za každý q. o 1,50 Kčs vyše, najviac však o Kčs 10,50 Krmný jačmeň s hektolitrovou váhou 59 kg. Ks 100.- Od 1.septembra – do 31.decembra 1939. Zvyšuje sa mesačne o 1,50 Ks.

#### **D.Ovos.**

Výkupná cena zdravého suchého ovsa dľa jeho jakosti a hektolitrovej váhy:

51 kg a vyše	133.- Kčs
--------------	-----------

50 kg	132.-	46 kg	126 Kčs
49 kg	130.-	45 kg	125.-
48 kg	128.-	44 kg	124.-
47 kg	127.-	43-40 kg	123.-

Výkupná cena sa zvyšuje v mesiacoch október – december 1939 mesačne o 1.- Kčs.

Ceny krmiva. 1 q. dateliny 35-40 Korún, 1 q. krmnej repy 11-12 korún, 1 q. zemiakov 50-60 korún, 1 q. kukurice 110-130 korún, 1 q. sena 35 korún.

Ceny iných produktov. Živá váha hovädzieho dobytku 1 kg. 3-5 korún, 1 kg. bravčového, krmené 7-9 korún, 1 kg. hovädzieho mäsa 8-10 korún, bravčové 12-14 korún (u mäsiara) 1 kg. másla 14-16 korún, 1 kg. tvarohu 3 koruny, 1 vajce na jar 30-40 halierov, na jaseň 70-90 halierov, živá váha hydiny 1 kg. 7.- korún, hus 1 kg. 8-10 korún. 1 liter petroleja 2,50 korún, 1 kg. kávy 50-60 korún, 1 kg. cukru 6,20 korún, 1 m<sup>3</sup> palivového dreva i s dovozom 55 korún, strižný tovar o 200-300 % drahší, ako minulého roku. Vlni dostal 1 meter kanafasu, alebo iného plátna za 4-6 korún, dnes musí dať za horšiu jakosť 14-16 korún.

Súpis hospodárskych zvierat. Výsledok súpisu hospodárskych zvierat za rok 1939 je nasledovný:

zvierat.	Hovädzí dobytok, úhrnom .....	162 kusov
	Kone .....	41 kusov
	Ošípané .....	126 kusov
	Kozy .....	14 kusov
	Spolu:	343 kusov

Požiar. 17-ho augusta večer udrel hrom do stohu slamy vd. Spevárovej, slama takmer všetká zhorela.

Mobilizácia. Zase. Naš veľký priateľ, mocný národ nemecký ide účtovať so susediacim Poľskom. Slováci musia ísť tiež, bok po boku s nemeckou armádou vydobíť späť ukradnuté územie slovenské v roku 1920 a 1938. Sami Slováci by sa k tomu odhodlať nemohli, iba s cudzou pomocou. Vďaka Vodcovi, naša Javorina dostala sa zase ta, kde patrí, k Slovensku.

Prví rukovali na pozvánky: Jozef Mikula, Ján Spevár a Jozef Karafa. Títo odišli 28-ho augusta. 31-ho augusta ďalší: Jozef Krko, Ján Lavrincz, Július Gaži a Ján Obertík mladší. 2-ho septembra: Ján Dianovský, Július Vágner, Rudolf Nilaš, Ondrej Sluka.

Všeobecná mobilizácia bola vyhlásená dňa 3-ho septembra o 4.hodine popoludní, majú ísť všetci vojopovinní mužovia, odvodných ročníkov 1938 – 1922. Po krátkych bojoch a obsadení späť dobytého územia vrátili sa postupne všetci. Poslední prišli 17.októbra 1939.

Puč na Zmena slovenskej vlády, následkom vyvolaného puču generálom

*Slovensku. Homolom, mala ohlas i v obci. V noci, z 9. na 10. Marca prišli tehdajší, ešte českí četníci k vládnemu komisárovi, ako veliteľovi Hlinkovej gardy, aby vydal na vyšší rozkaz všetky spisy a pokladničnú hotovosť gardy. To sa aj stalo. Tento rozkaz o niekoľko dní následkom osamostatnenia Slovenska samo sebou sa zrušil.*

*Osamostatnenie Slovenska. 14.marec 1939 je pamätný deň pre celý Slovenský národ. V tento deň zostal Slovák pánom svojej rodnej pôdy, milovanej, drahej zemi, utvoril sa slobodný, samostatný Slovenský štát. Prestalo byť autonómne v rámci Československej republiky, odtrhlo sa úplne od Čiech a Moravy. Prvá definitívna slovenská vláda: predseda Dr. Jozef Tiso, minister vnútra Dr. Vojtech Tuka, minister školstva a nár. osvety Jozef Sivák, minister vojny generál Čatloš, minister zahraničných vecí Dr. Ďurčanský, minister dopravy Július Stano, minister financií Dr. M. Pružinský, minister pravosúdia Dr. Gejza Fritz, minister hospodárstva Dr. Merický. Hlavný veliteľ Hlinkovej gardy Saňo Mach. 26-ho októbra bol zvolený Dr. Jozef Tiso za prvého presidentu Slovenskej Republiky, ministerský predseda zostal Dr. Vojtech Tuka.*

*Zmena v úradoch Okresný úrad, ktorý po odpadnutí Levíc bol preložený do Pukanca, v lete tohto roku bol znovu presídlený až do Banskej Štiavnice. Zmena táto je menej priaznivá pre záujemcov, lebo Pukanec je od obci vzdialený len 17 kilometrov. Štiavnica však 40 kilometrov. Okresný súd a pozemková kniha má úrad v Krupine.*

*Notariát: Dosiaľ patrila obec do obvodu notariátu domadického. Teraz následkom odpadnutia niektorých obcí bol notariát sriadený v Dolných Žemberovciach, kde bola obec pridelená. Do Žemberoviec vedie riadne opatrovaná vicinálna cesta, 4½ km. dlhá. Pre obec je toto výhodnejšie, ako do Domadíc. Vedúcim notárom je teraz Samuel Kuchta.*

*Zmena demarkačnej čiary na definitívnu hranicu. Mesiac marec bol i v inom ohľade pamätný. Doterajšia demarkačná čiara, ktorá viedla cez chotár obce, bola zmenená na definitívnu hranicu. Pozemky jednotlivcov, ktoré demarkačná čiara pretínala, alebo ktoré odpadly do susedného Maďarska, boli vypustené, tak že teraz ide hranica dľa katastrálneho rozpoloženia obce popri hore čankovskej, krížom cez lúky popri majeru „Herceg“ až po hradskú, vedúcu do Domadíc. Susediaca obec Bori týmto istým ustanovením odpadla do Maďarska. Vojsko maďarské zaujalo túto obec dňa 13-ho marca 1939. Tiež pamätný deň.*

*Finančná stráž. 30.apríla odišli poslední dozorcí Česi finančnej stráže. Koncom roku 1939 malo tunajšie oddelenie 5 členov, 4 dozorcovia a správca, Michal Tlkanec. Stráž je zosilnená šiestimi aktívnymi vojakmi. Pohraničné legitímácie sú vydávané na žandárskej stanici vo Vel. Krškanoch.*



*Zmena peňazí.* V dňoch 26. a 27.apríla 1939 bola prevedená výmena bankoviek, znejúcich na 500, 1000 a 5000 korún za bankovky 500 a 1000 Kslovenských. V dňoch 6. a 7.júna 1939 boli 100 korunové štátovky zamenené na bankovky 100 Ks. (=:koruna slovenská:). Desať a dvadsať korunové papierové peniaze boli vymenené koncom roku 1939 a to v dňoch 23-30.októbra, desať korunové a 9-14.decembra 1939. dvadsať korunové. Pri výmene boli dané do obehu už nové slovenské desať a dvadsať korunové papierové peniaze.

I v obiehajúcich mincách boli prevedené určité zmeny. Dvadsaťpäť halierové mince stiahnuté z obehu. Päť korunová minca bola nahradená slovenskou mincou niklovou. Súčasne koncom roku 1939 boli dané do obehu desať halierové slovenské mince. Podľa vládneho nariadenia máme teraz na Slovensku túto sústavu platidiel: bankovky znejúce na 100; 500; a 1000 korún; tie isté ako za Československej éry, len s razítkom: „Slovenský štát“. Drobné platidlá a to mince 5, 10, 20, 50 halierové (:nové dosiaľ len 10 halierové:), ďalej 1, 5, 10 a 20 korunové (:nové sú 5 Ks mince, 10 a 20 korunové papierové:).

*Pôžička hospodárskej obrody Slovenska.* Nariadením slovenskej vlády bolo prevedené upisovanie pôžičky na hospodársku obrodu štátu. Výsledkom tejto akcie v obci bolo upísané štátu 9.600 .- korún. Jednotlivo:

a.) Po Ks. 100.- Ján Marton, Jozef Obertík, Albín Vágner, Ján Meňovský a spol., Karol Homola, Jozef Homola, Ludovít Kristín, Jozef Kollár.

b.) po Ks 200.- Hlinková garda.

c.) po Ks 300.- Michal Gimeš, Ján Homola, Július Vágner.

d.) po Ks 500.- Imrich Gimeš, Ján Lavrincz, Jozef Mikula, Ondrej Sluka, Jozef Rýdl, Elena Števoová.

e.) po Ks 700.- Ida Rýdlová.

f.) po Ks 1000.- Štefan Števo, Arpád Vrba.

g.) po Ks 2000.- Gustáv Homola vládny komisár.

Na hospodársku pôžičku neupísali: Pavel Sluka, majiteľ 100 katastrálnych jutár, Pavel Kulháni, majiteľ asi 25 jutár poľa, Michal Karafa, má asi 40 jutár majetku, Ondrej Teleky, Ondrej Lauko, Ján Bielik, Ján Teleky, Ján Gaži, všetci dobre situovaní hospodári, preto na pôžičku upísať mohli.

*Sbierka zlata na zlatý poklad Republiky.* Vládou nariadená sbierka na zlatý poklad, mala ohlas i v miestnej obci. Vládny komisár Gustáv Homola nariadil dvom členom Hlinkovej gardy Jozefovi Homolovi a Jánovi Hrnčiarovi a dvom členom hlinkovej slov. ľudovej strany Jozefovi Krkovi a Ladislavovi Janáčovi, aby chodením po domoch previedli dobrovoľnú sbierku; Darovali v peniazoch: Gustáv Homola Ks 100.-, Arpád Vrba Ks 100.-, Štefan Števo Ks 100.-, Hlinkova garda Ks 100.-, ďalej vdova Elena Hud'agiová dva zlaté prstene.

*Zimná pomoc.* Na návrh Hlinkovej slovenskej ľudovej strany, vlastne jej vedúcich činiteľov bola usporiadaná v celej Republike takzvaná „Zimná pomoc“, na zmiernenie biedy tých najchudobnejších občanov v štáte. Tuná previedli

*sbierku Jozef Homola a Július Vágner. Výsledok sbierky v celej obci bol Ks 160.-. Obnos tento bol odovzdaný pokladnici miestnej organizácii Hlinkovej slov. ľud. strany.*

*C.P.O. V septembri t.r. nariadené bolo znovu sriadenie C.P.O.. Všetcia vojopovinní členovia boli vyradení a doplnení novými členmi, poľažne členkami. Veliteľom C.P.O. bol zvolený Ján Lauko válečný invalida. Potom schôdza všetkých členov C.P.O. zadelovanie do jednotlivých čiet, rozdelenie služieb. Nariadené vyučovacie kurzy raz týždenne. Zatemnovacie cvičenie.*

*Škola Na uprázdnené miesto učiteľské, tiež organistské bol zvolený Pavel učitelia Benčík, učiteľ, pochádzajúci z neďalekej obci Nadošany. Miesto zaujal 1.februára 1939. Ale len na jeden mesiac, pretože 1.marca nastúpil vojenskú službu. Za čas vyučovala v obidvoch triedach pi. správkyňa Rýdlová, potom do konca roku pán správca na odpočinku – Weiss. Na školský rok 1939-40 bola zvolená slečna Mária Drlová z Horných Žemberoviec.*

*Odvod. Pri tohtoročnom odvode v Banskej Štiavnici 26.augusta, z tunajších vojopovinných boli odvedení: Ondrej Teleky, Ladislav Spevár, Vojtech Gaži.*

*Odvod koní. Bol 30-ho októbra v Bátovciach. Z tunajšej obci bolo uznaných 16 koní.*

*Pohyb obyvat. Behom roku 1939 narodilo sa 8 detí, zomrelo 4 občanov a sobášilo sa 2 páry.*

*Daň, príjem a výdavok. Základná daň v obci 1939: 2157:40 Ks,  
Príjem 23.227:95 Ks.  
Výdavok 15.981:70 Ks.*

*Oslavy. 21.mája, „Deň matiek, 5.júla: Spomienka zahraničných slovákov,; 6.októbra: Oslava Dr. Vojtecha Tuku, jeho životopis. 26.októbra: Volba pána prezidenta Dr. Jozefa Tisu. 2.novembra: V pamätný deň prvého výročia odpadnutia najcennejších slovenských krajov, za súčinnosti Hlinkovej gardy, Hlinkovej mládeži a občanov usporiadaná spomienková slávnosť v 20 hod. večer na pohraničnom vršku „Horvát parlag“. Sraz účastníkov v strede obci, za spievaní pochodových piesní sa išlo na „Horvát parlag“, kde za zvukov národnej hymny, bola vatra zapálená. Prehovoril o význame a smutnom výročí tohto dňa miestny veliteľ HG. Gustáv Homola. Po skončenej spomienke sa účastníci vrátili v sprievode späť.*

*Nástup 26.februára t.r. z nariadenia hlavného veliteľa Hlinkovej gardy, (:H.G:) bol nariadený nástup všetkých členov H.G. na obranu slovenských hraníc. Službu pohraničnú konali na miestnych hraniciach tunajší gardisti vo*

vlastnom obleku, pušky mali rozdelené od pohraničnej finančnej stráže. Služba sa konala permanentne vo dne v noci vždy dvaja-dvaja nastúpili na dobu 4 hodín. Služba táto sa konala od 26.februára – 28.marca 1939. Jozef Homola, ako člen H.G. a delostrelec rukoval na výzvu 26.marca.

Činnosť Usporiadali štyri tanečné zábavy, príjem za bežný rok Ks 3582.-, H.G. v obci výdavok Ks 2908.- čistý zisk: 673 Korúnslovenských.

Záznamy do 31.decembra 1939 uzatváram.

Dolnie Brhlovce, dňa 11.marca 1940.

Vilma Vágnerová  
kronikárka.

Po schválení záznamov sa overuje.  
Dolnie Brhlovce, dňa 30.mája 1940.

Štefan Števo  
člen letopis. komisie

Gustáv Homola  
vládný komisár

Jozef Obertik  
člen letopis. komisie.

## **Rok 1940.**

Počasié. Január: Nový rok zavítal tuhými mrazmi. Celý mesiac kolísala sa teplomer medzi 10-22° Celsia. Sňahu pripadá takmer každý deň, ku konci mesiaca je ho asi 30 centimetrov výšky. Fujavice.

Február: Je krásny, biely, sňaží stále, 3-ho pripadlo až do 40 cm. V polovici mesiaca je až 24° Celsia zimy, 20-ho strašná fujavica zaviala cesty, znemožňujúc cestovanie i dopravu. Do konca mesiaca pripadlo do 70 centimetrov sňahu. Mrazy sú stále silné, až 29° C. Mesiac končí ľavnejším počasím.

Marec: Sňahu ešte i tento mesiac pribudlo, ale už nemá stálosť. V noci tuho mrzne, vo dne býva odmäk, sňah pomaly mizne, ku konci mesiaca sa kde-tu belie sňah v úbočiach avšak prvé krmenie dáva nádej, že bude ľavnejšie.

Apríl: Je už v znamení dažda, ale nie je ho priveľa. Výdatnejšie prší 5. a 6.-ho, a potom až 29-ho, celý mesiac trvá chladné počasie.

Máj: Má byť najkrajším mesiacom v roku, ale bol takmer najšpatnejší. Blativo, chladno, stále prepŕcha, len ku konci mesiaca bolo niekoľko pekných, horúcich dní. Mesiac končí vytrvalým dažďom.

Jún: Môžeme značiť zase len dažde, 17-ho i prietrž mračien stihol obec a 24-ho zasa padol ľadovec, ktorý urobil značné škody na úrode. V celom mesiaci len niekoľko dní bolo pekných.

Júl: Celý mesiac väčšinou prší. Čo sa i jeden-dva dni vyjasní, zasa nový dážď, ba lejak kazí všetku prácu. Veľký, prudký dážď bol 4-ho a 9-ho. Noci sú mimoriadne chladné.

August: Do polovice mesiaca stále premenlivé počasie, chladno dážď sa

zamieňa s pekným časom. Noci sú studené. Od 23-ho prudké dažde vystrieda mimoriadne chladné počasie, chmúrne, oblačno.

September: Od 1-ho do 10-ho pekne, 11-14-ho dážď. Druhá polovica mesiaca prešla v peknom počasí, len kde tu padol slabý dážďik.

Október: Do 15-ho premenlivé, chladné počasie, od 15-20-ho nočné 2-3° mrazy, potom oblačnosti stále pribúda, 25-26 ho prší.

November: Celý mesiac vládne nepriaznivé, chladné, daždivé počasie. Len deň-dva je pekne, pôda však nestačí vyschnúť, je tu zasa nový dážď.

December: Začína silným mrazom. 5-ho napadlo snehu, potom ho stále pribúda, až 15-20 cm. Zima sa postupom mesiaca stupňuje, až 12-17° Celsia. Starý rok sa lúči však zasa dažďom.

Hospodársky stav. Bilancia tohtoročného hospodárenia nie je nijako uspokojivá. Následky daždivého počasia sú badateľné na každom kroku, úmorná práca roľníka nebola odmenená so zdarom. Jaro bolo len so začiatku priaznivé, ale i to oneskorené, tak že s poľnými prácami sa mohlo započat' až 10-11-ho apríla. Oziminy následkom tuhej zimy a priveľa snehu vymrzly, sú riedke, ba miestami úplne zničené. Krmivá riasťly dobre, byly bujné, ale ponevác pre stále zlé počasie sa nestačilo s ich sušením a odvážaním, väčšina z nich zostala len na poprávku. Kto krmu dobre spratal s pola, mal na 1 kat. jutre d'ateliny červenej 20 q., lucerny 25 q., sena 15 q.

Dažde veľmi hatili žatevné práce, pracovalo sa s obilím až o mesiac dlhšie, ako iné roky. Obilie sa veľmi ťažko kosilo, lebo bolo pol'ahnuté, konečne, keď už horko ťažko, mnohokrát ho obracajúc a vysušajúc sa dostalo do stohov, zasa od vlhka čirkalo, mlatba sa úžasne preťahovala, obilie mokré nebolo možno ani vysušiť a tým trpelo na akosti. Mlátenie obilia trvalo až do 13-ho septembra. Oproti minulému roku ukazuje sa úbytok až o 30-40 % ba miestami i 50 %. Mimoriadne dobrý bol výhľad na úrodu ovsa, avšak častým obracaním na hrstiach stratil tiež na akosti. A nebolo dosť na tom, že takmer stále pršalo ale ešte i ľad navštívil chotár severozápadne od obce, ktorý zasa len poškodil už i tak slabú úrodu.

Na 1 katastrálnom jutre pripadá úroda pšenice 5-7 q., raži 4-5 q., jačmeňa 4q., ovsa 8-12 q.

Kukurice vyriatly dobre do výšky, ale klasov bolo málo, nie veľmi vyvinuté, ťažko zrely a chytala sa ich plieseň. Zemiakov mohla byť pekná úroda, avšak stále mokrá zem spôsobila, že ešte v zemi hnily po vybraní zase hynú v pivniciach a skladoch. Repa dala dobrú úrodu, tiež však hnije.

Jaseň tiež nebola lepšia pre poľnohospodárske práce ako jaro i leto, oralo sa ťažko pre stále blato, nepodoranej, nepripravenej pôdy zostalo až do 50 %. Mnoho hospodárov nemá zasiatu oziminu, čakajú s nádejou na skorú jar, ak by sa mohlo siat' jaré žito. Ak i budúce jaro sklame, to už bude pre roľníkov katastrofálne.

Ovocie. Stromy začali vegetovať až v apríli. Ku konci mesiaca mimo breskýň kvitnú všetky stromy. V máji silný mráz mnoho poškodil na kvete, preto úroda ovocia bola veľmi slabá. Hrušiek, jablk takmer nebolo, orechov

nič, niečo sliviek, na výšinách. Ovocné stromy - najmä slivky - v dolinách následkom tuhej zimy a predošlých nepriaznivých, daždivých rokov – sú takmer všetky zničené, musia byť vyrúbané. Len v úbočiach a na výšinách sa ako tak držia, ale i tie podliehajú skaze, najmä bystrické. Poneváž veľa sliviek ešte na stromoch hnilo, z týchto sa asi 50 hektolitrov vypálilo na slivovicu.

Včelárstvo. Ani pre včelstvá nebol rok dobrý, v špatnom, daždivom počasí nemohli včelky vyletovať pre potravu. Odpadlo 10 včelstiev. Teraz je v obci 50 rodín.

Vinnice. Úroda hrozna bola priemerná, ale pre málo slnečných dní hrozno bolo kyslé, nevyzreté, tiež veľmi hnilo na kríčkoch. Víno je kyslé nechutné.

Ceny Sú tohto roku vyššie, ako vlani, tunajší roľníci však dostanú za zbožie iba stredné ceny, lebo zbožie je horšej kvality. Cenový úrad v Bratislave stanovuje výkupné a predajné ceny obilia z úrody 1940 takto:

**A.) Pšenica:**

a.) výkupné ceny bez mesačných príplatkov za 100 kg pšenice,	
hektolitrovej váhy 82 kg a vyše	165-174 Ks
80 – 81	162-172 Ks
79	159-170 Ks
78 - 77	153-166 Ks
76 – 75	147-160 Ks
74 kg	140-152 Ks.

Tieto ceny sa zvyšujú v mesiacoch september 1940 – máj 1941 po Ks. 150.-

b.) Predajná cena výkúpnej pšenice za 100 kg. je o Ks 12.50 vyššia, ako cena výkupná, spolu s mesačnými príplatkami.

**B.) Raž:**

a.) Výkupná cena, bez mesačných príplatkov, za 100 kg. raži,	
hektolitrovej váhy 72 kg a vyššej	143 Ks
71 kg	142.50 Ks
70 kg	142 Ks
69 kg	141.50 Ks
68 kg	141 Ks
67 kg	140 Ks
66 kg	138 Ks
65 kg	136 Ks

Tieto ceny sa zvyšujú v mesiacoch september 1940 – február 1941 po Ks 1.50 .-

b.) Predajná cena vykúpenej raži za 100 kg je o 12.50 Ks vyššia, ako cena výkupná.

**C.) Jačmeň:**

1.) Výkupná cena, bez mesačných príplatkov za 100 kg jačmeňa; u jačmeňa spôsobilého na sladovanie, zdravého, suchého, nie pod 65

kg. hektolitr. váhy, najmenej 140 Ks.

2.) U jačmeňa suchého, zdravého (:nesladovnícky:) hektolit. váhy:

67 kg	132.- Ks	63 kg	124.- Ks
66 kg	130.-	62 kg	121.-
65 kg	128.-	61 kg	118.-
64 kg	126.-	60 kg	114.-

3.) U jačmeňa krmneho s hektolitrovou váhou najmenej 59 kg –110.- Ks.

Výkupné ceny pod 1.-3. sa zvyšujú v mesiacoch september – december 1940 po 1.50 Ks.

Predajná cena je u všetkých druhov vykúpeného jačmeňa za 100 kg. o 12.50 Ks vyššia ako cena výkupná.

#### D.) Ovos:

a.) Výkupná cena bez mesačných príplatkov za 100 kg. zdravého ovsu hektolitrovej váhy:

51 kg a vyššej	152.- Ks	50 kg	151.- Ks
49 kg	150.- Ks	48-47 kg	148-147.-Ks
46 kg	146.- Ks	45 kg	142.- Ks
44 – 40 kg	143 – 140.- Ks		

b.) Výkupná cena sa zvyšuje v mesiacoch október – december 1940 po 1.- Ks.

c.) Predajná cena vykúpeného ovsu je za 100 kg o 12.50 Ks vyššia, ako cena výkupná tej samej akosti.

#### E.) Kukurica v zrne:

Výkupné ceny za 100 kg kukurice v zrne bez mesačných príplatkov 132 -150 Ks. Tieto ceny sa zvyšujú v mesiacoch november 1940 – február 1941 o Ks 1.- v mesiacoch marec a apríl 1941 o 50 halierov.

Predajná cena vykúpenej kukurice je o 12.50 Ks vyššia.

Výkupná cena kukurice v klasoch 70-90 Ks.

Ceny krmiva. 1 q. d'ateliny 40 Ks, 1 q. sena sladkého 45 Ks, kyslého 25-35 ks, 1 q. kukurice 145-170 Ks, 1 q. zemiakov 60-90 Ks, 1 q. slamy jačmennej 15-16 Ks, žitnej 10 Ks.

Ceny iných produktov. Za 1 kg živej váhy dobytka sa platilo: voly vykrmené 4 - 7.20.- Ks, kravy na mäso 1 kg 2 – 6.- Ks, telce 3.20 – 6.- Ks, ošípané 80-10-12.- Ks, prasce ciciaky 200-400.- Ks, kone 2500-7000.- Ks. Vajcia 1 kus 35-60 halierov, maslo 20-26 Ks 1 kg, tvaroh 3.50 – 4.- Ks, mlieko 1 – 1.20.- Ks, mäso hovädzie 1 kg 8-12.- Ks, bravčové 13 – 16.- Ks, baranie 8-10.- Ks, slanina 1kg 20-22.- Ks, sliedka 1 kus 12-20.- Ks, hus nekrmená 25-40.- Ks, krmená 1 kg 13-15.- Ks.

Súpis hospodárskych zvierat a hydiny. Výsledok súpisu hospodárskych zvierat ku dňu 31.decembra 1940 je nasledovný:

Hovädzí statok: 284 kusov  
Kone: 63 kusov

Ošípané: 299 kusov

Kôz 12 kusov

Z počtu hovädzieho dobytka sa používa k ťahu 44 volov a 32 kráv.

Stav hydiny dľa súpisu je nasledovný: Sliepok 865 kusov, husí 132 kusov, kačíc 10 kusov, domácich zajacov 177 kusov.

Zmena peňazí. Sťahovanie starých československých mincí z obehu deje sa postupne, stále. Tohto roku boli sobrané z obehu staré 20 halierové niklové mince a vydané nové, medené menšieho formátu ako bývalé.

Finančná stráž. Stav členov finančnej stráže koncom roku je: 6 dozorcov a správca, tiež pridelených 5 vojakov k soslilneniu pohraničnej kontroly. Správcom oddelenia od júna t.r. je Rudolf Ondruš. Pohraničné legitimácie vydáva teraz notariát Dolnie Žembovice.

Škola, učitelia. Od 1.septembra t.r. začal účinkovať na miestnej obecnej ľudovej škole Pavel Benčík. Neskôr prevzal tiež od pi. Rýdlovej riaditeľstvo školy.

6.februára 1940 obdržala správa školy upovedomenie od ministerstva školstva a národnej osvety, že rím. kat. škola zanikla ešte vtedy, keď udrzovateľ sa nepostaral o riadne umiestnenie školy, tiež preto, že väčšina cirkevníkov, tak rím. katolíkov, ako i evanjelikov dalo prehlásenie, že trvajú na doterajšom názvu školy. Zostáva tedy škola „obecná“.

Odvod. Pri tohtoročných odvodoch v Banskej Štiavnici, dňa 11-ho mája odvedený bol za obec: Ladislav Obertík a Vojtech Hrnčiar.

15.mája bol povolaný 1935 odvodný ročník na 21 dňové cvičenie. Ponevác vojna, bárs mimo našich hraníc a bez účasti slovenských brancov, stále zúri, ľud bol toho názoru, že povolání idú nie len na cvičenie, ale že budú určení na pomoc po bok nášho priateľského Nemecka. Táto mienka sa však neukázala pravdivou, lebo narukovaní po 21.dňoch sa vrátili k svojej práci.

Pohyb obyvateľstva. Behom roku narodilo sa v obci 5 detí, zomrelo 6 občanov a sobášených bolo 6 párov.

Daň, príjem Základná daň v obci r. 1940 činí ..... Ks

výdavok. Príjem 25.862.65 Ks

Výdavok 18.297.90 Ks

Oslavy Ako každoročne, i tohto roku sa všetky štátne sviatky pekne kurzy, divadlá. oslávily.

14.marec: 13.marca večer lampionový sprievod. Účastníci sa: H.G. korporatívne, školské deti, predstavitelia obce i veľká čiast' občanstva. Išlo sa na blízky „Horvát parlag“, kde bola zapálená vatra pri

čom prehovorila o význame tejto oslavy učiteľka Mária Drlová. 14.marca o 3.hod. bola slávnostná akadémia v obecnej ľudovej škole. Preslov a slávnostnú reč mala správkyňa Ida Rýdlová, nasledovali recitácie a spevy žiakov a gardistov.

25.marca H.G. a H.M. spoločne zahrli divadelnú hru „Drotár“, v 3.dejstvách od Jána Palárika. 28.apríla mali školské deti stromkovú slávnosť. 5.mája spomienka nášho bohatiera M.R.Štefánika.

26.mája „Deň slovenskej rodiny“

7.júla „Deň zahraničných Slovákov“ s veselicoú. V prospech zahr. Slovákov bola učená sbierka, ktorá vyniesla 234.- Ks.

V marci bol v Banskej Štiavnici zemedelský vzdelávací kurz, ktorého sa účastnilo viac mládencov.

*Popis ľudu.* 15.decembra konal sa v celom Slovenskom štáte popis ľudu. V obci prevádzal tento súpis Pavel Benčík, ako sčítací komisári a Gustáv Homola, vládny komisár. Dľa tohto súpisu je nateraz v obci 405 duší.

*Úrady.* Daňový (:berný:) úrad v Bátovciach preložil svoje sídlo pôsobenia do Banskej Štiavnice.

*Novostavby* V tomto roku staval nový dom Ján Hrnčiar popri ceste vedúcej ponad „Irtáš“. Dom je murovaný z tunajšieho kameňa, krytý škrydlou. Má dve izby, kuchyňu, komoru a maštal'. Stavba stála 16.000.- Ks.

Tiež Gustáv Homola, vládny komisár, ktorý mal starý maličký domček pod popisným číslom nechal tento do základov zrúcať a dal vystaviť nový, múry zo skaly, krytý škrydlou. Sú v ňom 2 izby, 1 kuchyňa, 1 komora. Náklad na stavbu činí 36.200.- Ks.

*Stavba ciest.* Na jar tohoto roku započalo sa so stavbou cesty „Disnôš – Kozárovce“. Pri týchto prácach veľa chudobnejších ľudí si našlo výživu a dobrý zárobok, lebo šikovný robotník dostáva ... Ks na hodinu. Odborní robotníci, ako murári, kamenári dostávajú ešte vyššiu mzdu. Vláda slovenská vyzýva tiež nezamestnaných, aby sa hlásili na prácu do Nemecka. Odišiel odtiaľto len jeden občan, ostatní si našli prácu pri stavbe cesty.

*Činnosť* Kultúrna práca H.G. v obci nasledovná: 28.januára tanečná Hlinkovej Gardy. zábava, 25.marca divadlo „ Drotár“ (:viď:Oslavy:) a 26.mája tiež tanečná zábava. Z týchto podnikov bol zisk ..... Ks.

Z tohto obnosu dala H.G. na novozakúpený „Baldachýn“ do kostola, Ks 300.-.

Záznamy do 31.decembra 1940 uzatváram.

Dol. Brhlovce 31.dec. 1940.



Vilma Vágnerová  
kronikárka.

Po schválení záznamov sa overuje:

Dol. Brhlovce, 30.marca 1941.

Štefan Števo  
člen letopis. kom.

Gustáv Homoľa  
vl. komisár

Jozef Obertík  
člen letopis. komisie

Jozef Homoľa  
člen H.G.

## Rok 1941.

Počasie

Január: V prvej polovici studené počasie 12-16° C zimy, sňahu je až 25 cm. V druhej polovici mesiaca sa sňah púšťa, potom zase zimšie, v noci tuhé mrazy. Február: 1-ho februára do rána padol znovu sňah, 25 cm vysoko, vietor navial ohromné záveje. Ale hneď na druhý deň nastal odmäk. Do polovice mesiaca menlivé, chladné počasie, od 15 ľavnejšie často prší. Marec: Stále premenlivo, nočné mrazy sa striedajú s daždivými a zase peknými dňami. April: Premennivý, tiež, ako predošlý mesiac, stále prehánky, ba vytrvalé, celodenné dažde. 10-ho padol i sňah, ktorý sa však na druhý deň pustil, viac nočných mrazov. Máj: Začiatok mesiaca jasný, v noci mrazy, potom už bez mrazov, až do konca primerane teplo, s občasným dažďom. Jún: Na začiatku mesiaca pekne, potom niekoľko daždivých dní, 14-ho večer prudký, výdatný dážď. 17-ho sa vyjasnilo, potom už stále pekné, slnečné počasie. Júl: Bolo 6 väčších- menších dažďov. Teplota vystúpila až na 32° Celsia. August: Až na niekoľko slabších dažďov bolo väčšinou jasné horúce počasie, potom chladnejšie, oblačné dni. September: Mal prevážne suché, primerane teplé počasie, ku konci mesiaca už boli i nočné mrazy. Október: 10-12 ho dostavily sa výdatné, potrebné dažde nasledovalo niekoľko jasných dní s prehánkami. November: Doniesol len studené, sychravé dni s občasným výdatným dažďom, mrazy trvajú i vo dne, 8-9° Celsia. December: Začiatok mesiaca oblačný, potom zase ľavnejšie, bez mrazov. Celý mesiac menlivo, mrazy sú 15-20° Celsia.

Polno -

Úroda zbožia bola tohot roku slabá. Jarné práce poľné sa hospodárstvo. započali ojedinele v druhej polovici marca, ale práce zle pokračovali pre

stále daždivé počasie. Ozimné zbožie tiež pre jesenné dažde zostalo riedke, jarné zrno zakrnelo, slamy takmer nebolo. Kukurice bolo obstojne, zemiakov tiež strukoviny dali dobrú úrodu.

Na jednom katastrálnom jutre urodilo sa žita (:pšenice:) priemerne: 5-6 q., raže 7-8 q., jačmeňa 2-3 q., ovsa: 9-10 q., kukurice 6-7 q., kŕmnej repy 110-130 q., zemiakov: 50-60 q.

Úroda krmiva. Krmiva sa urodilo na 1 katastrálnom jutre, sena: 18-20 q., mláďe 6-8 q., d'ateliny 25-30 q., slamy 15-16 q.

Hnojenie pozemkov sa dialo takmer výhradne maštalným hnojivom. Spotrebovalo sa len asi 10 q. umelého hnojiva.

Včelárstvo. Úroda mädu bola primeraná bárs kvet agátový v máji zamrzol. V obci je teraz včelích rodín.

Vinnice. Úroda hrozna bola slabá víno dosť kyslé, lebo májové mrazy veľmi poškodili vinice a v lete bolo tiež málo slnečných dní pre zretie hrozna.

Štatistika dobytky. Súpis dobytky k 31. decembru 1941 vykazuje nasledovné množstvo:

Kravy:	86 kusov	Hydina:	
Jalovic:	42 kusov	Kohútov:	49 kusov
Ostatné telce	<u>63 kusov</u>	Sliepok:	745 kusov
Spolu:	191 kusov	Kureniec:	841 kusov
Ošípané:		Husí:	819 kusov
Plemenné:	56 kusov	Kačíc:	244 kusov
Ostatné:	<u>248 kusov</u>	Holubov:	13 kusov
Spolu:	304 kusov	Zajacov:	<u>181 kusov</u>
Koní:	43 kusov	Spolu:	2892 kusov

Ceny obilia. Pre hospodársky rok 1941-1942., tojest od 1-ho augusta 1941 do 31. júla 1942 boli vládou ustálené nové ceny obilia takto:

**A.) Pšenica.**

Výkupná cena pšenice o hekto litrovej váhe

82 kg a viac	Ks 199.-
80-81 kg	197.-
79 kg	195.-
78 kg	193.-
77 kg	191.-
76 kg	189.-
75 kg	187.-
74 kg	185.-

Od 1. novembra ceny pšenice

**B.) Raž.**

Výkupná cena raži hektolitrovej váhy

72 kg a viac	Ks 168.-
71 kg	167.-
70 kg	166.-
69 kg	165.-
68 kg	164.-
67 kg	163.-
66 kg	161.-
65 kg	159.-

Od 1. novembra 1941 snižuje sa

sa snižujú o 10 Ks za 100 kg.

cena raži o Ks 8.- za 100 kg.

### C.) Jačmeň.

- 1.) Výkupná cena a.) jačmeňa spôsobilého na sladovanie, s 1 % nečistoty a 2 % zlomkov podľa váhy, nie pod 64 kg. hektolitrovej váhy, s maximálnym odpadom 4 %, - Ks 162.-
- b.) Jačmeňa, ktorý nemá viac nečistoty ako 2 % a poškodených zŕn a zlomkov 2 % hektolitrovej váhy.
- |       |          |       |          |
|-------|----------|-------|----------|
| 67 kg | Ks 157.- | 66 kg | Ks 156.- |
| 65 kg | 155.-    | 62 kg | 150.-    |
| 64 kg | 154.-    | 61 kg | 147.-    |
| 63 kg | 152.-    | 60 kg | 144.-    |
- c.) Jačmeň kŕmny, s hektolitrovou váhou najmenej 59 kg. výkupná cena
- |  |          |          |  |
|--|----------|----------|--|
| do 31.X.1941                               | Ks 134.- |          |  |
| od 1.XI.1941                               | 126.-    |          |  |
| Cena predajná od 1.VIII.1941 – 31.VII.1942 |          | Ks 142.- |  |

### D.) Ovos.

Svetlý alebo slabo pomklý Hektolitrovej váhy	cena výkupná	cena predajná
49 kg a viac	Ks 159.-	Ks 167.-
48 kg	158.-	166.-
47 kg	157.-	165.-
46 kg	156.-	164.-
45 kg	155.-	163.-
44 kg	154.-	162.-
43 – 40 kg	150.-	158.-

### E.) Kukurica v zrne.

Výkupná cena kukurice v zrne je 152 – 158 Ks.

Ceny krmiva. V roku 1941 byly ceny krmiva tieto:  
1 q. sena za 50-70 Ks., 1 q. mláďze 35 ks., 1 q. d'ateliny 60-70 Ks, 1 q. jačmennej slamy 25 Ks., 1 q. slamy na poprávku 15-20 Ks., 1 q. kŕmnej repy 15 ks., 1 q. zemiakov 100-120 Ks, 1 q. ľadníka 180-200 Ks.

Ceny zimných produktov. 1 liter mlieka 1,50 – 1,80 Ks, 1 kg husaciny 24-28 Ks, 1 kg másla 28-30 Ks, 1 kg tvarohu 5-6 Ks, 1 pár kureniec 40 Ks, 1 kg sliepky 12-13 Ks, 1 vajce 1-2 Ks, 1 kg lekváru 16 Ks, 1 kg maku 16-17 Ks, 1 pár kačíc (:nekrmená:) 30-40 Ks, 1 meter plátna 25-35 Ks, 1 meter damasku 70 Ks, 1 kg vlny na pullovery, svetry atď. čo dostál za 35-50 Ks je teraz za 270 – 350 Ks 1 kg, 1 pár punčoch 20-30-40 Ks, 1 pár čižiem 500-650 Ks.

**Cena jatočného dobytku.** V smysle nariadenia Cenového úradu, skupovať a predávať jatočný dobytok možno len na povolenie. Ošípané nižšie 110 kg je zakázané predávať a kupovať na zabitie. Dovoľená je iba núdzová porážka, ktorej nevyhnutnosť potvrdí predstavenstvo obce. Zakáľať ošípané pre obchod, alebo domácu potrebu smie len ten, kto obdrží zakáľací list. V prípade núdzovej porážky treba obstarat' zakáľací list dodatočne do 24 hodín po zabití.

Hovädzi dobytok za účelom ďalšieho predaju môže kupovať len Slovpol, (Slovenský poľnohospodársky sväz) prostredníctvom vlastných vykupovačov. Mäsiari, ktorí nekupujú pre Slovpol, môžu kupovať len na zabitie. Toto ustanovenie sa nevzťahuje na kúpu a predaj úžitkového dobytku, ktorý sa kupuje na ciele chovné, alebo ťažné.

Najvyššie výkupné ceny hovädzieho dobytku a mäsa:

Volý - dl'a jakosti-	4,70 – 7.- Ks za 1 kg živej váhy
Bujaci	4,50 – 6,80.- Ks
Kravy	4,30 – 6,60.- Ks
Mladý statok	4,70 – 7.- Ks

Cena hovädzieho mäsa Ks 14.- za 1 kg.

Cena ošípaných bravč. masti a mäsa.	Ošípaná vo váhe do 109 kg	= 10 Ks za 1 kg živej váhy
	110 – 124 kg	= 11.-
	125 – 149 Kg	= 11,50.-
	150 a vyššie	= 12.-

1 kg bravčového mäsa stálo r. 1941 Ks 18.- ustálená cena je však Ks 16.- slanina Ks 20.-, masť Ks 27.- za 1 kg. Všetky tieto produkty sú ťažko k dostaniu, niet vykrmených sviň na predaj, pre nedostatok zrna.

**Prihlasovanie obilia a múky.** Z nariadenia ministerstva hospodárstva musela byť zistená zásoba obilia a múky z úrody 1939-40, pre posledné 3 mesiace tohto hospodárskeho roku, (jún, júl, august). Bolo ustálené, že na 1 člena rodiny môže sa ponechať 60 kg múky alebo obilia a zvyšok treba zahlásiť.

Dosiaľ bola na Slovensku distribúcia múky voľná, prišlo sa však nato, že pri tomto voľnom nákupe múky boli zásobení lepšie len tí, čo mali viac peňazí na nákup. Aby tieto vady boli odstránené, nasledovalo nové nariadenie o prihlasovaní zásob jedlých múk, pšenice, raži, tiež o distribúcii múky a chleba.

Vyhlášku ministerstva hospodárstva v úradných novinách zo dňa 1.III. bola snižená prípustná zásoba múky na 10 kg na každého člena. Kým sa v domácnosti nesníži zásoba na túto novú mieru, zakazuje sa ďalší nákup múky. Zákaz vzťahuje sa i na domácnosti, ktoré majú múku z vlastnej výroby, alebo z naturálnych plnení od iných osôb.

Prihlásenie sa stalo vyplnením a podpísaním „Odbernej legitimácie“ dvojmo, (jedna na odber múky várovej a druhá na odber múky na chlieb). Tieto prihlásenia sa museli podať notárskemu úradu do 3.VI.1941.

Ústredie pre hospodárstvo rastlinné zásobuje celé Slovensko rovnomerne múkou a chlebom a to: veľmi ťažko pracujúci dostane na

mesiac 10 kg múky (3 na varenie a 7 na chlieb), ťažko pracujúci 8 kg múky na mesiac a to 3 kg na varenie a 5 na chlieb; ostatné osoby dostanú 7 kg múky 2,5 na varenie a 4,5 na chlieb.

Hospodárom na rok 1941-42 bolo ponechané 270 kg pšenice a raži spolu na 1 osobu. Táto dávka od 1.I.1942 bola snižená o 60 kg na osobu.

Odpredaj obilia alebo múky na „čierno“ podlieha ťažkým trestom. Trestaný je i predávateľ i ten, kto obilie bez povolenia kúpi, lebo mimo Obilnej spoločnosti nik iný nie je oprávnený obilie kupovať. Napriek týmto nariadeniam vyskytujú sa prípady obchodovania na čierno.

**Mlecie povolenie.** Podľa nových pokynov mlecie povolenie môže naraz vydať notársky úrad najviac na množstvo trojmesačnej spotreby z 270 kg, ktoré je určené na osobu a na rok. Teda roľník môže dať naraz zomlieť 60 kg na 1 osobu, 120 kg na dve atď. Celé povolené množstvo musí odviezť do mlyna odrazu.

**Monopol i na strukoviny.** Podľa vyhlášky v úradných Novinách pestovatelia strukovín, ktorí majú vyše 100 kg-ovú zásobu, sú povinní prihlásiť komisionárovi Obilnej Spoločnosti, zásoby nižšie 100 kg sa prihlásiť nemusia, ale predat' sa môžu tiež len obilnej spoločnosti.

**Ceny:** strukovín; fazula biela 3,50 Ks, strakatá 3,50 Ks, výkupná cena šošovice Ks 5,- za kg.

**Distribúcia remeňa.** Od 1.júna 1941 dostávala každá obec pridelený podošvový remeň dlhá podošvového počtu duší. Tuná ho dostal živnostensky oprávnený obuvník Jozef Kollár. Od 1.XI. 1941 prídel podošvového remeňa zanikol a počaly sa vydávať lístky na obuv hotovú a na podrážky. Lístky vydáva notársky úrad tomu, kto obuv nútno potrebuje. Na 1 rok možno si kúpiť 1 pár nových topánok a 1 pár remenných podrážok, alebo 2 páry gumenných, viac nie.

**Zmena peňazí.** Dňa 12.III.1941 byly dané do obehu slovenské 50 halierníky, ktoré sú z 80 % medi a 20 % niklu. Priemer mince je 20mm. Na jednej strane je štátny znak s nápisom a na druhej je vyrezaná hodnota nad kresbou pluhu v brázde. Staré zanikly 31.V.1941.

V októbri prišly do obehu 20 Ks. mince. Na jednej strane je znak slovenskej republiky, na druhej postavy Sv. Cyrila a Metoda. V minciach je 50 % striebra, 40 % medi, 5 % niklu a 5 % zinku. Papierové zostávajú tiež v obehu.

Nové 50 Ks bankovky prišly do obehu 18.decembra pred Vianocami. Sú o 5 mm užšie, ako sú nové stokorunáčky. Majú 68 mm šírky a 127 mm dĺžky. Lícna strana je tlačaná farbou ružovou a modrozelenou rubová strana farbou svetlohnedou až modrozelenou.

Československé 100 Kč. Bankovky so slovenským odtlakom „Slovenský štát“ zanikly 6.septembra a byly dané do obehu nové 100 Ks bankovky.

**Úrady.** Presídlené byly: Dôchodkový kontrolný úrad z Bátoviec do Bans.

*Štiavnica a okresný súd z Krupiny tiež do Banskej Štiavnice.*

*Stavba cesty. Opravuje sa vicinálna cesta cez obec do Žemberoviec vedúca. Každý hospodár, ktorý má poťah bol povinný doviesť 7 m<sup>3</sup> skalie, ako náhradu obnosu Ks 14.000.-, inak by obec bola povinná tento obnos zaplatiť v hotovosti. Pri tomto sa odrobila práca in natura 80 m<sup>3</sup>, v cene 5.600.- Ks, tiež sa zavádzaly okraje (bankéty) hradskej v cene 5.800.- Ks. Teda obec doteraz prispela na opravu cesty obnosom 22.400 Ks. Cesta sa začala valcovať dňa 27.novembra 1941, práca prestala 3.decembra 1941, pre tuhé mrazy sa ďalej pracovať nemohlo. So stavbou cesty sa bude pokračovať až na jar budúceho roku.*

*Iné stavby. Ondrej Sluka „majer Koplalov“, novostavba maštale; náklad: 22.000.- Ks*

*Rukovanie. 22.júna 1941 vypukla rusko – nemecká vojna. Slovenský štát, ako spojenec Nemecka odkázal tiež vojnu Rusku, následkom čoho pozvaná bola čiastkou vojska do zbrane. Z obce rukovali: Štefan Beláni ml., Obertík Ján, Rudolf Nilaš, Július Vágner ml., Ján Sabó, Jozef Krko, Ján Lavrinč, Ján Sluka, Ondrej Sluka, Štefan Sluka, Melichar Bozalka, Imrich Homoľa ml., Ján Hrnčiar, Jozef Mikula, Ivanič Vendel, Ján Nilaš ml.*

*Odvody. Pravidelný odvod konaný bol 15.mája 1941 v Pukanci. Odvedený bol za obec: Ján Vágner.*

*Kone. 17.decembra 1941 bol v Žemberovciach odvod koní, kde bolo odvedených - koní.*

*C.P.O. Z nariadenia okresného úradu, pretože susediace Maďarsko začalo bojovať s Juhoslávou, bolo rozkázané zatemnenie od 8.IV.1941, čo sa však neskôr odvolalo.*

*Oslavy divadlá, sbierky. Všetky oslavy konané pod vedením učiteľstva, tiež Hg. a HM. konaly sa dôstojne.*

*5.januára hrála mládež pod vedením p. riaditeľa Pavla Benčíka, divadelnú hru „Ferdo šéfom“, pokračovanie tejto hry „Ferdo detektívom“ sa predviedlo 23.II.1941.*

*Sbierka pre národnú pomoc povodňou postihnutým obyvateľom západného Slovenska vynesla 117 Ks.*

*Sbierka pre Vojnovú Zimnú Pomoc vynesla 232 Ks.*

*Učiteľstvo. Škola. Tohto roku dňa 1.apríla opustila tunajšie učiteľské miesto pani Ida Rýdlová, rodená Batelová, ktorá účinkovala na tunajšej škole viac rokov. Miesto svoje bola nútená zanechať ako cudzia štátna príslušníčka, pretože jej manžel patrí do Protektorátu. Patrí jej vďaka občanov za dlhoročné služby na poli školskom.*

*Terajší učiteľský zbor má 2 členov: Pavel Benčík, riaditeľ a organista rím. kat. cirkvy a Emília Potančoková, učiteľka evanjelického vyznania.*

*Pohyb* Behom tohto roku narodilo sa v obci 12 detí, bolo 4 sobášov a zomrelo obyvateľstva. 7 ľudí.

*Obecný príjem, daň.* Základná daň v obci tohto roku:  
Celoročný príjem: 28.316,55 Ks  
Celoročný výdavok: 16.770,45 Ks

*Birmovka.* V záznamoch vlaňajšieho roku není spomenutá birmovka. Bola 24.septembra roku 1940 v Bátovciach. Konal ju p. biskup Dr. Michal Buzalka. Počet birmovancov z Hor. Brhloviec: 23, z Dol. Brhloviec: 22, spolu 45 birmovancov.

*Záznamy z roku 1941 uzatváram*

*Dolnie Brhlovce, 31.decembra 1941.*

*Vilma Vágnerová  
Kronikárka*

*Po schválení ročných záznamov sa overuje:  
D. a. h.*

*Členovia letopiseckej komisie:*

*Štefan Števo  
člen letopis. kom.*

*Gustáv Homoľa  
vládny komisár*

*Jozef Obertík  
člen letopis. kom.*

*Jozef Homoľa  
člen H. G.*

## **Rok 1942.**

*Počasié.* *Január: Veľmi studený, ostré mrazy medzi 5-32° C. Fújovice boli časté i závejov dost', ktoré znemožňovali dopravu. Sňah bol na pol metra vysoko.*  
*Február: Bol ľavnejší, len do 16° C. mrazu. Ku koncu mesiaca odmäk a dažde.*  
*Marec: Celý mesiac bolo menlivé počasie. Zimy bolo najviac 10° Celsia.*  
*Apríl: Tiež sa stále zamieňaly dni jasné so sychravými i daždivými.*  
*Máj: Bol teplý najmä v druhej polovici bolo až 27° C. tepla. Padlo tiež asi päť dobrých výdatných dažďov.*

*Jún: Bol mimo niekoľkých výdatných dažďov teplý, jasný. Teplota dosiahla 20-27 °C.*

*Júl: V prvom týždni tohto mesiaca bolo až 32° Celsia. Celý mesiac horúco až na niekoľko oblačných dní.*

*August: Tiež horúci, slnečný. Teplota vyšla až do 36 °C.*

*September: Celý mesiac teplo a jasno. Dážď vôbec nebol.*

*Október: Prvá polovica tak ako v septembri potom chladnejšie, výdatného dažďa nebolo, prišli slabšie mrazy.*

*November: Asi do polovice jasný, mal i mimoriadne teplé dni. Väčšinou jasno, bez dažďa. Prvý sňah padol 16-ho.*

*December: Väčšinou sychravé, blativé dni, mrazy dosiahly iba 5° C. Posledné dva dni v roku padol sňah do výšky 20 cm.*

*Poľnohos – Priemerne bol tento rok na úrodu lepší ako rok minulý, poľné práce sa podarstvo. započaly koncom marca. V žatve bolo počasie výborné, stále slnečné, až kým sa nevymlátilo všetko zbožie, ba i d'atelinové semä. Len jesennej ovačke a siatbe ozimín to neprialo, pre veľkú suchotu sa nedalo riadne pracovať.*

*Úroda obilia. Na 1 katastrálnom jutre urodilo sa žita: 8 q., raži 6 q., jačmeňa: 5-6 q., ovsa 7 q., kukurice 4-5 q., zemiakov 30-35 q.*

*Úroda krmiva. Na 1 katastrálnom jutre urodilo sa zeleného krmiva: sena: 8-9 q., mládze: 7 q., d'ateliny 14-15 q., ľadníka: 25 q.*

*Strukoviny. Úroda strukovín bola dobrá.*

*Hnojenie. Ako obyčajne, používalo sa na hnojenie maštalného hnoja. Niečo umelého hnojiva sa dodalo tiež.*

*Ovocie. Úroda ovocia bola dobrá, najmä jablák a hrušiek bolo nad priemer. Sliviek menej, ale dost'.*

*Včelárstvo. Počasie veľmi prialo včelárstvu. Kvetu agátového i lipového bolo hojne, preto bola i veľmi pekná úroda mädu. V obci je spolu 63 včelích rodín.*

*Vinnice. Hrozna bolo menej ako minulý rok, lebo suchota v jeseni zapríčinila, že sa nenalialo; zato však bolo víno sladké a silné.*

*Dobytok. Dľa prevedenej štatistiky bol v obci tento stav dobytka:*

*Telce ..... 101 kusov  
Býci ..... 2 kusy  
Jalovice ..... 15 kusov  
Voly ..... 28 kusov  
Kravy plemenné ..... 77 kusov  
Kone 35 kobôl, 14 valachov, 4 žrebce ... 53 kusov*



Ošípané 51 prasníc, 225 ostatných ..... 276 kusov  
 Kozy ..... 10 kusov  
 Psov ..... 21 kusov

*Hydina.* Ku dňu 1. júla 1942 konaného popisu bolo v obci: 667 sliepok a kureniec, husí a gunárov 100, kačíc 5; 83 mačiek a 21 psov.

*Ceny obilia.* Najvyšší úrad pre zásobovanie zo dňa 13. júla 1942 rozhodol o najvyšších cenách obilia pre hospodársky rok 1942 – 1943 a podľa § 4 zákona č. 100/1942 stanovuje ich takto:

**A. Ceny výkupné:**

<u>I. Pšenica (žito):</u>		<u>II. Raž:</u>	
Hektolitrovej váhy	Ks	Hektolitrovej váhy	Ks
82 kg a viac	189.-	72 kg	160.-
80/81	187.-	71	159.-
79	185.-	70	158.-
78	183.-	69	157.-
77	181.-	68	156.-
76	179.-	67	155.-
75	177.-	66	153.-
74	175.-	65	151.-
<u>III. Jačmeň:</u>		<u>IV. Ovos:</u>	
Hektolitrovej váhy	Ks	Hektolitrovej váhy	Ks
67 kg	149.-	49kg a viac	151.-
66	148.-	48	150.-
65	147.-	47	149.-
64	146.-	46	148.-
63	144.-	45	147.-
62	142.-	44	146.-
61	139.-	43-40	142.-
60	136.-		

*Kukurica v zrne:*

Čerstvá s obsahom vody 32 procent za 100 kg 155-160.- Ks.

*Príplatky produkčné.*

- 1.) Komissionár obilnej spoločnosti pre Slovensko vyplatí za každých 100 kg odovzdaného obilia produkčný príspevok, pri pšenici 65 ks., pri raži 55 ks., pri jačmeni 64 Ks, pri ovsí 50 Ks; pri kukurici v zrne 75 Ks.
- 2.) Príplatky, uvedené v odseku 1.) neslobodno pripočítať pri výpočte a platení árendy, alebo akéhokol'vek plnenia záväzkov v obiliiu.

*Mlátenie* Na dobu mlátenia obilia bol z moci úradnej ku každej zahlásenej obilia a dozor. mláťačke vyslaný jeden komisár, ktorého povinnosťou bolo sledovať mlátenie a zaznačiť množstvo obilia, ktoré sa patričnému gazdovi vymlátilo

a tento záznam, musel odovzdať nadriadenej vrchnosti. Za komisárov boli menovaní vysokoškooláci, maturanti a učítelia. Platil ich štát. Toto nariadenie malo za účel, aby dorábateľa nemohli skryť časť svojej úrody a aby sa predišlo čiernym obchodom, lebo sa staly prípady, že niektorí nesvedomití roľníci predávali takto získané zbožie alebo múku za veľmi zvýšenú cenu.

**Prísaha.** Dňa 14. júla 1942 museli sa všetci mlynári a tiež majitelia mláťačiek podrobiť prísaha, že pravdivé udajú množstvo vymláteného a zomletého obilia a tak zamedzia každú príležitosť k čiernemu obchodu. Majitelia mláťačiek museli složiť ako záruku 2000 – 4000 ks.

**Odrábatel'né položky.** Po obdržaní záznamu o výmlate od dodávateľa, notársky úrad odráta z celej úrody:

- 1.) Obilie, ktoré potrebuje na splnenie naturálnych záväzkov, ako platenie mzdy poľnohospodárskym zamestnancom, na splnenie nároku na výmenok, platenie odmeny za mlátenie obilia.
- 2.) Množstvo jačmeňa, ovsu, kukurice, ktoré môže dodávateľ skrítiť.
- 3.) Dorábateľ môže si ponechať pre seba a pre členov stravujúcich sa trvale v jeho domácnosti 210 kg. Pšenice, raži a jačmeňa dovedna na jednu osobu od 31.VIII.1942 – 31.VIII.1943. Aj ženci, mláťačkári a všetci poľnohospodársky robotníci si môžu ponechať 210 kg obilia pre každého člena rodiny.

**Čiastoční samozásobitelia.** Tí, ktorí nezarobili toľko obilia koľko potrebujú na celý rok, majú nárok na odber múky a chleba, pre všetkých členov svojej rodiny, od času, kedy sa im zásoba minula.

Tam kde majú obecní noční strážnici, alebo pastieri nárok na obilie, je aj toto odrábatel'nou položkou.

**Obilie na siatie.** Na jesenné i jarné siatie ponechá sa roľníkovi množstvo obilia, ktoré skutočne potrebuje. Na 1 kat. jutro pšenice 130 kg, raži 130 kg, jačmeňa 130 kg, ovsu 150 kg, kukurice 50 kg.

Zvyšok obilnín bol dodaný obilnej spoločnosti v Dolných Žemberovciach.

**Mletie obilia.** Mlynári pri mletí zo 100 kg suchej pšenice musia vydať 88 kg mlynských výrobkov a to: 65 kg pšeničnej jedlej múky a 23 kg otrúb. Za 100 kg suchej raži dá mlynár 60 kg ražnej múky a 27 kg otrúb. Za 100 kg jačmeňa vydá 55 kg jačmennej múky a 31 kg otrúb.

Pri šrotovaní jačmeňa, ovsu a kukurice, dostane dorábateľ za 100 kg = 93 kg šrotu, oštatok pripadá na mýto.

**Mlecie povolenie.** Každý, kto chce mleť, alebo šrotovať obilie, musí si žiadať od notariátu povolenie a pritom preukázať svoj hospodársky výkaz.

Mlecie povolenie na I.štvrtrok dostane dorábateľ ihneď, na II. štvrtrok len vtedy, keď žiadateľ má dodané obilnej spoločnosti všetko zvyšné obilie, na III. A IV. Štvrtrok, len ak dodal zvyšnú kukuricu.

**Ceny hoväd** Najvyššie ceny hovädzieho dobytku, ktoré platí Slovpol chovateľom:

zieho dobytku.

<b>Druh</b>	<b>Akosť</b>	<b>Ceny za 1 kg živej váhy</b>
<b>voly</b>	<i>vykrmené</i>	8 Ks
	<i>plnomäsité</i>	7.-
	<i>mäsité</i>	5.-
	<i>slabšie</i>	4,70.-
<b>býci</b>	<i>vykrmené</i>	7,80.- Ks
	<i>plnomäsité</i>	6,80.-
	<i>mäsité</i>	5,60.-
	<i>slabé</i>	4,50.-
<b>kravy</b>	<i>vykrmené</i>	7,60.-
	<i>plnomäsité</i>	6,80.-
	<i>mäsité</i>	5,40.-
	<i>slabšie</i>	4,30.-
<b>junce a</b>	<i>vykrmené</i>	8.-
	<i>plnomäsité</i>	7.-
<b>jalovice</b>	<i>mäsité</i>	5,80.-
	<i>slabšie živené</i>	4,70.-

*Dobytok za účelom zabitia bez zistenia živej váhy nakupovať neslobodno.*

*Mäsiari dostávajú len určitý počet dobytku na zabíjanie, môžu vydať len 400 gr. mäsa na 1 osobu týždenne, ťažko pracujúcim 600 gr.*

**Ošípané.**

*Dľa daných pokynov od Najvyššieho úradu pre zásobovanie notárske úrady s miestnou komisiou určujú hospodárovi, koľko si môže ponechať pre jednotlivé hosp. zvieratá na kŕmenie. Zabiť ošípanú si môže len ten kto obdrží zakálcací list.*

*Za núdzové zabitie je považované keď chovateľ nemá dostatok kŕmu, alebo ošípaná ochorie. Takýto prípad potvrdí starosta a notariát vydá núdzový zakálcací list.*

**Odvádzanie  
slaniny.**

*Každý zo zabitej ošípanej je povinný oddať 5 kg chrbtovej slaniny, sberateľovi v obci za 20 Ks za 1 kg. pre verejné zásobovanie, z ďalších zabíjačiek má dodať po 10 kg slaniny. Slaninu nemusí oddať len z núdzovej zabíjačky do 90 kg. Vykrmená ošípaná sa môže predať len Slovpolu alebo kto má na nákup od Slovpolu povolenie.*

*Cena kŕmnych ošípaných dľa váhy je táto: do 100 kg 12,50 Ks, od 110 -124 kg 13,50 Ks, od 125-149 kg 14 Ks a nad 150 kg 15 Ks za živú váhu 1 kg.*

**Zemiaky.**

*V obci Dolnie Brhlovce konal sa dňa 14.júla popis plochy, zasadenej časnými i neskorými zemiakmi. Každý gazda dľa veľkosti zasiatej plochy musí oddať určité množstvo zemiakov pre verejné zásobovanie. Poriadok je takýto: Pre každého člena domácnosti môže si*

*dorábateľ na celý rok ponechať 300 kg zemiakov, okrem potreby na sadenie. Zvyšok musí oddať Obilnej spoločnosti, ktorý určí notár s miestnou komisiou, alebo môže predať tým, ktorí zemiaky nepestujú a majú odberné lístky od Obilnej spoločnosti. Miestna obec dodala 39 q.*

*Distribúcia múky. Na celý rok pripadlo na jednu osobu 21 kg bielej múky na varenie a 19 kg chlebovej.*

*Distribúcia cukru. Do mája dostávalo sa na 1 osobu 1 kg cukru mesačne, od júna už len  $\frac{3}{4}$  kg. Mímo toho dostala v júli každá domácnosť 1 -2 kg cukru na zaváranie.*

*Petrolej. Od 1-ho novembra je petrolej k dostaniu len na lístky a to 1½ - 2 litre na mesiac pre domácnosť.*

*Obuv. Lístok na obuv dostane len ten, kto obuv nevyhnutne potrebuje.*

*Ceny produktov. 1 liter mlieka 2 Ks, 1 kg husaciny (živá váha) 55-60 Ks, 1 kg másla 55-80 Ks, 1 kg tvarohu 7-8 Ks, 1 pár kureniec 50 Ks, 1 kg živej sliepky 25 Ks, 1 vajce 2 Ks. Väčšina odevných látok sa vyrába z dreva za veľmi vysoké ceny. Flanel, kanafas vôbec není. 1 meter rôzneho tiskaného plátna 40-60 Ks, 1 mužská košela 125-250 Ks. Jednoduchá šatka na hlavu 50-80 Ks.*

*Cesta. V apríli t.r. sa započalo valcovanie už v jeseň minulého roku vyštrkovanej vicinál. cesty, vedúcej cez obec do Horných Brhloviec a ďalej na Žemberovce, ktorá takto je neporovnateľne lepšia.*

*Zmena peňazí. Od 17-ho do 25. augusta zamieňaly sa staré československé 1000 korunové bankovky s pretiskom „Slovenský štát“, za nové slovenské bankovky.*

*Odvod. Tohoročný odvod bol v Pukanci 20-ho apríla. Odvedení boli za obec: Ján Ježík, Jozef Ješkovský, Ján Kolár, Vojtech Kolár, Július Homola, Ladislav Sabo, František Kristín.*

*C.P.O. Dľa nariadenia stále zatemnenie počalo sa 12. apríla a to od 23 hod. až do svitu od jasene od 19-ej hod. do 6-ej ráno.*

*Nálet. 9-ho septembra v noci prebudilo sa obyvateľstvo na hukot lietadiel a celá obec bola ožiarená raketami. Boly to údajne nepriateľské lietadlá, v obci však žiadnu škodu nenarobily.*

*Oslavy. 13.marca sa oslavoval „deň slobody“, 31.mája bola stromková slávnosť a 14.júna bol „deň slovenskej rodiny“.*

*Pohyb Behom roku narodilo sa v obci 2 deti zomrelo občanov a sobášilo sa*

obyvateľstva. párov.

Zvláštne udalosti v obci. *Pri príležitosti prestavby bytu krčmára Arpáda Vrbu v Dolných Brhlovciach 6.mája 1942 pri kopaní základov v starej kuchyni asi z 1½ metrovej hĺbky bola vykopaná ľudská kostra ženského pohlavia, ktorá bola pálenými tehľami založená (ostatný múr bol z kameňa). Povráva sa, že pred dávnymi rokmi v tomto hostinci bývali židia, ktorí mali slúžku kresťanku a táto vraj naraz záhadne zmizla so sveta. I to sa hovorí, že ju asi židia, u ktorých slúžila, zavraždili, ale pravdivosť tejto historiky je pochybná. Môže však byť, že táto vykopaná kostra je pozostatok so zavraždenej.*

*Záznamy z roku 1942 uzatváram.*

*Dolnie Brhlovce, 31.decembra 1942*

*Vilma Vágnerová  
kronikárka*

*Štefan Števo  
člen letopis. kom.*

*Gustáv Homola  
vládný komisár*

*Jozef Obertik  
člen letopis. kom.*

### **Rok 1943.**

*Počasie. Január začal úplne miernym počasím. Mrazy stúpaly od 2-20 ° C. Dni sú väčšinou oblačné a s fujavicou.  
Február doniesol celkom mierne počasie, mrazy boli iba 2-6°C. Dažďov nebolo.  
Marec už bol zvestovateľom jara, s miernymi mrazmi nočnými, vo dne mierne teplo.  
Apríl bol už teplý. Občas ešte mierne mrazy, ale i tie prekonala teplota a boli pekné, jasné dni.  
Máj doniesol výnimočne i niekoľko sychravých, chladných dní, ale väčšinou boli teplé 15-20 °C. Od 20-ho bolo niekoľko ranných mrazov, skoré zeleniny pomrzly. Celý mesiac takmer bez dažďa.  
Jún dni horúce, až 27° C. tepla i niekoľko teplých výdatných dažďov osviežilo polia.  
Júl bol väčšinou jasný až na dva dobré dažde, koncom mesiaca prišiel prival s ľadovcom.  
August bol tiež horúci až do 37° C. Dažďov nebolo, celý mesiac jasný.  
September suché, teplé dni sa zamieňaly s preháňkami, v druhej polovici mesiaca už i mráz zasiahol.  
Október dni v tomto mesiaci boli menlivé, bez dažďov, iba mrazy dosť silné sa dostavovali.  
November väčšina dní so sychravým počasím, mrazy už silné, najmä v noci.  
December nočné mrazy 4-5 °C. Celý mesiac sychravé, hmlisté dni až do konca roku.*

- Poľnohospodárstvo. Práce roľnícke počaly sa už 15-ho februára. V celku bolo počasie pre hospodárstvo priaznivé, výsledok roľníckych prác a žatvy bol uspokojujúci.*
- Úroda obilia. Úroda bola dobrá a zrno akostné. Na 1 kat. jutre urodilo sa žita 8-9 q., raže priemerne 5-6q. jačmeňa 6-8q., ovsu 8-10q. kukurice 4-5q. zemiakov 30-35q.*
- Úroda krmiva. Zeleného krmiva následkom suchoty urodilo sa veľmi málo, d'ateliny boli slabé, nevyvinuté, na 1 kat. jutre urodilo sa prvej 4-5 q.; druhej takmer nič. Sena bolo tiež málo na katastrálnom jutre asi dva vozy, mládze nič.*
- Úroda strukovín. Vzduch suchému letu úroda strukovín bola dobrá.*
- Ovocie. Bárs jarné mrazy trocha poškodily ovocné stromovie, najmä na nížinách kvety čiastočne pomrzky, ale úroda bola nadpriemerná, najmä jablák a slivák. Uvarilo sa hodne slivkového lekváru.*
- Včelárstvo. V obci je teraz 32 včelích rodín. Agáty a iné plodiny hojne zakvitly a preto doniesli včely hojnosť mädu.*
- Vinnice. Hrozno bolo sladké, šťavnaté, úroda priemerná.*
- Ceny obilia. Tohoročné ceny obilia sú práve tie isté, ako roku minulého, preto nemusí sa o nich zvlášť rozpisovať.*
- Cena zeleného krmiva. Ceny krmiva boli vysoké pre slabú úrodu. 1q. d'ateliny stál 320 – 350 ks., 1q. sena 250 ks; 1q. slamy 100 – 120 ks; 1q. ladníka 300-350 ks.*
- Mlátenie obilia. Ako sa prevádza mlátenie a dozor, je opísané v minulom ročníku. Predpisy o tom zostali nezmenené i na tento rok.*
- Odrátateľné položky. Notársky úrad akonáhle obdrží záznam o vymlátenom obilí od roľníka, odráta z celej úrody dľa zákonitých položiek tieto množstvá:*
- 1.) Obilie na splnenie naturálnych záväzkov t.j. pre poľnohospodárskych robotníkov, ( žencov, výmenkárov, tiež na mlátenie obilia )*
  - 2.) Potrebné množstvo obilia pre jesennú a jarnú siatbu.*
  - 3.) Obilie, ktoré roľník potrebuje na kŕmenie.*
  - 4.) Množstvo, ktoré roľník potrebuje pre seba a svoju rodinu na celý rok, t.j. od 1.XI.1943 – 31.VIII.1944 na osobu 210 kg. Taktiež poľnohospodársky robotníci si ponechajú na osobu 210 kg. Tí, ktorí nemajú dostatok obilia, majú nárok, keď sa im zásoba minie- na odber múky a chleba.*
- Obecní sluhovia. Tam, kde majú poľní hájníci, pastieri, nárok na plat v obilii, sú tiež povinní dodávať nadbytočné množstvo obilnej spoločnosti.*

*Rímsk. kat. organista dostal plat v zrne, p. farár ale miesto obilia jeho monopolnú cenu, bez príplatkov produkčných.*

*Ceny mlyn. výrobkov. Ceny mlynárskych výrobkov sú určené nasledovne: Pšeničná krupica 400 Ks, múka nulová 460 Ks, chlebová 300 Ks, krmná 130 Ks, otruby 100 Ks. Ražná múka I. 320 Ks, chlebová 210 Ks. Jačmenná múka 400 Ks krúpy 400 Ks.*

*Cena jatečného dobytká. Dosiaľ kupoval Slovpol voľnou cestou dobytok od roľníkov za ustálenú cenu, ale pretože už počet prihnaného dobytká veľmi klesal, najvyšší úrad pre zásobovanie nariadil povinnú dodávku dobytká a to tým spôsobom, že dodávanie bolo rozdelené na obvody a v týchto obvodoch každá obec dostala vyrúbený počet dobytká, ktorý bola povinná dodať. Predstavenstvo obce rozdelilo určený počet dobytká medzi roľníkov, a každý, na koho táto povinnosť padne, musí dodať na určený termín žiadaný kus. Dolnie Brhlovce museli dodať v roku 1943 mesačne 4 kusy dobytká. Ktorý roľník nemal potrebný kus, mohol si kúpiť na trhu z voľnej ruky a tak ho Slovpolu oddať ale len za určenú cenu, takže hospodár na tom vždy trafil. Dobytok sa oddáva vždy len v pondelok do Bátoviec.*

*Ošípané. Môže si každý dorábateľ kŕmiť jaderným kŕmivom, ktoré mu ponechá notariát pre ten účel, tak ako roku minulého.*

*Zakálačky. Zakálačka sa môže previesť len s povolením notariátu, ktorý vydá zakálačný list za 10 ks. Na jeden vykrmený kus má nárok 2 členná rodina, na 2 kusy 4 členná rodina atď. na dobu 1 roku. Núdzové zabitie musel potvrdiť starosta obce a len potom bol vydaný zakálačný list. Z každej zabitej ošípanej bol povinný hospodár – chovateľ oddať 3 kg. chrbtovej slaniny, ak zabíjal nadpočetné množstvo, tak z toho musel oddať všetkú slaninu. I z núdzovej zakálačky sa musela všetká slanina oddať, iba mäso si mal právo chovateľ ponechať. Za oddanú slaninu sa platila úradná cena 25 ks za 1 kg. Kto si kúpil vykrmenú ošípanú, bol povinný oddať z nej 5 kg slaniny. Cena ošípaných bola ako roku minulého.*

*Zemiaky. Úroda zemiakov bola uspokojivá. Obec bola povinná oddať pre verejné zásobovanie 30 q. zemiakov po 100 Ks. Tieto zemiaky boli zase pridelené občanom, ktorí boli na ne odkázaní.*

*Dodanie sena pre štát. Tiež musela obec dodať pre štát 5 q. sena za ktoré dostali úr. cenu 70 Ks – spolu 350 Ks. Seno muselo byť dodané do Banskej Štiavnice, dovozná potiaľ bolo 500Ks.*

*Prídel cukru. Cukru dostalo sa mesačne 75 dkg. Mimo toho dostala každá domácnosť 1½ kg cukru na zaváranie.*

*Petrolej. Pre vojnový stav musel byť prídelený petroleja znížený. Zo začiatku dostala každá domácnosť 2 litre mesačne, poťažne kto nemá maštal len 1½ l. Neskoršie sa dávka znížila na 1 liter, potom na 8 dl.*

*Obuv. Lístok na obuv dostal len ten, kto mal na obuv nevyhnutnú potrebu.*

*Bicykel. Každý majiteľ bicykla bol povinný do 20.nov.1943 podať si žiadosť o povolenie na jazdy bicyklom, cestou notariátu na okresný úrad. Kto povolenie neobdržal, nemal právo bicykel používať.*

*Zmena peňazí. 15-ho septembra t.r. vydala Národná banka slovenská do obehu nové alumíniové 50 halierníky a 25.septembra vyšly papierové 20Ks bankovky.*

*Odvody. Pri tohoročných odvodoch, ktoré sa konaly 20.júla 1943, za obec boli odvedení: Ján Mikula, Štefan Nilaš, Štefan Bielik, Jozef Kolár (bašták), Jozef Kristín a Vojtech Kristín.*

*Divadlá a oslavy. Miestny dobrovoľný hasičský sbor nacvičil pod vedením riad. školy div. oslavy. hru „Čajový večierok“, zahrané bolo 30.októbra a 26.decembra div. kus „Starosta obce“. Čistý zisk bol tiež pre potreby hasičského sboru.*

*13-ho marca bola v miestnosti školskej oslava „Deň slobody“ 31.mája stromková slávnosť.*

*Missie. 6-ho októbra večer začaly sa tuná rímsko-katolícke missie pod vedením dp. Jozafáta Mokroša, misionára rádu tešiteľov božs. srdca z Mariatálu. Tieto missie boli skončené 15.októbra veľmi slávnostným lúčením a prejavmi vďaka so strany cirkevníkov. Dp. Misionár bol ubytovaný tiež i na strave u p. komisára Gustáva Homoľu, ktorý toto poskytol úplne zdarma a nezištne.*

*Stavby. Tohto roku bolo postavených viac vzorných betónových hojných jám, na ktoré dostaly žiadatelia prídelenie cementu za zníženu cenu.*

*Pohyb obyvateľstva. Behom roku narodilo sa v obci 4 duše, zomrelo občanov, sobášilo sa párov.*

<i>Obecný príjem, výdavok.</i>	<i>Daňový základ pre rok 1943 činí</i>	<i>Ks</i>
	<i>Celoročný príjem bol</i>	<i>Ks</i>
	<i>Celoročný výdavok bol</i>	<i>Ks.</i>

*Záznamy z roku 1943 uzatváram.*

*Dolnie Brhlovce 1.januára 1944.*

*Jozef Obertík*

*Gustáv Homoľa*



člen letopis. komisie

vládny komisár

Štefan Števo  
člen letopis. komisie

Vilma Vágnerová  
kronikárka

## **Rok 1944.**

*Počasié. Január: Lavný, denne 2-5 °C. mrazu. Hmly, pľuskanice sa menia s pekným počasím.  
Február: Často snežilo, ale trvania sňah nemal, v druhej polovici mesiaca sa mrazy zosilnily až na 7-8°C.  
Marec: Po celý mesiac dažde so slabými nočnými mrazmi.  
Apríl: Menlivé počasie, niekoľko nočných mrazov, 2-3 dažde.  
Máj: Vyznačoval sa suchotou a nočnými mrazmi. Kvety na stromoch pomrzli. Koncom mesiaca 29° Celsia teploty.  
Jún: Horúci, až do 30° C teploty. Bolo niekoľko dažďov ale slabších, prival a ľadovec však, ktorý tento mesiac doniesol, zničil veľkú časť úrody.  
Júl: Dni sa striedali, jasné i menlivé. Bolo viac menších dažďov, ktoré však hneď horúcim slnkom vysušené nedali mnoho osohu pôde a rastlinám.  
August: Doniesol suché, jasné, horúce dni, ktoré priali mlatbe. Teplota bola 26-33° Celsia.  
September: Prvá polovica jasná a teplota trvala. V druhej polovine teplota poklesla a ku konci mesiaca už i mráz sa dostavil.  
Október: Jasné dni v prvej polovici sa neskôr zmenily na sychravé daždivé dni, teplota sa veľmi striedala medzi 10-20 °Celsia.  
November: Celý mesiac daždivý, sychravý.  
December: Nočné mrazy boli 10-12 °C. Posledné dni v mesiaci boli daždivé.*

*Polnohospodárstvo. Počasie bolo prajné pre hospodárske práce, bárs sa započalo Úroda. s nimi až v prvých dňoch aprílových a žatva 21-ho júla. Úroda obilia bola nadpriemerná.*

*Na 1 katastrálnom jutre urodilo sa 8-9 q. žita, 7 q. raži, 6-7 q. jačmeňa, 6-7 q. ovsa, 10 q. kukurice, 90-100 q. kŕmnej repy, 50 q. zemiakov.*

*Zelené krmivá. Rok pre zelené krmivá bol dobrý, úroda hojná. Na 1 katastrálnom jutre urodilo sa 21 q. sena, 12 q. mládze, 35 q. ďateliny a slamy 15-16 q.*

*Úroda strukovín. Strukovín, fazule, šošovice, cícoru bola veľmi dobrá úroda.*

*Ovocie. Stromy vegetovali v polovici apríla, májové mrazy však čiastočne škodily, ale úroda ovocia bola napriek tomu dobrá.*

Vinohrady. Niektoré nižšie ležiace vinice pomrzli, úroda hrozna podpriemerná, víno bolo kyslé.

Ošípané. Výkaz ošípaných v obci ku dňu 1.VII.1944.

Plemenné kance	Prasnice od ½ do 1 roka	Jednoročné aj staršie	Mangalice	Prasce po 8 týždňov	Ošípané nepouž. na plemenitbu	Prasce od 8 týždňov do 1 roka	Úhrnom
-	8	45	-	42	86	135	316

Hydina. Výkaz hydiny v obci k 1.júlu 1944.

Kureniec	Kohútov	Čistokrvných kohútov	Sliepok	Húseniec	Chovných husí	Mladých kačíc	Chovných kačíc
603	35	-	562	368	82	142	6

### Hovädzí dobytok

Telce		Od 1 – 2 rokov		Dvojrôčné a staršie				Úhrnný počet	Na záprah		
Do 8 týždňov	Od 8 týž. do 1 roka	býci	jalovice		jalovice		Voly		Kravy plemenné	Volov	kráv
			Príp.	Neprip.	Príp.	Neprip.					
1	23	2	29	8	8	2	26	82	181	40	36

### Kone

Žrebce mladšie od 1 roka		Od 1 r. do 3 r.			Od 3-15 r.		Spolu:
žrebčeky	kobyly	žrebce	kobyly	vlachy	kobyly	valachy	
12	8	4	4	6	11	4	49

Ceny obilia. Pre hospodársky rok 1943 -1944 Cenový úrad vydal vyhlášku, podľa ktorej stanovené boli výkupné ceny obilia domáceho pôvodu dl'a hektolitrovej váhy. Tak na príklad: Kto mal žito v hektolitrovej váhe 82 kg a viac, dostal za 1 q. tohot žita 236 Ks a tak zostupne dolu až 74 kg. váhy a nižšie len 185 Ks. Taktiež u raži. Za 1 q. raži hektolitrovej váhy 72 kg alebo viac, dostane dorábateľ 168 Ks, sostupne za 65 kg hektolitrovej váhy bolo vyplatené len 159 Ks. Kto dodal až po 1.novembri zbožie, snižuje sa cena u žita o 10 Ks, u raži o 8 Ks za 100 kg. U jačmeňa je výkupná cena stanovená tiež dl'a hektolitrovej váhy. Ak má 1 hektoliter jačmeňa 67 kg váhy, dostane sa 157 Ks dolu až na 60 kg hektolitrovej váhy len 144 Ks. Ovos hektolitrovou váhou 49 kg je predajná cena 167 Ks, za 47 kg-ový len 165 Ks.

Výkupná cena kukurice v zrne bola 165-170 Ks a predajná cena o 18-20 Ks vyššia.

Dozor pri mlátení. Na dobu mlátenia obilia bol vyslaný ku každej mlátačke kontrolor, ktorý viedol zápis o množstve obilia.

Ceny krmív. 1 q. sena stál 70 Ks, 1 q. mládza 60 Ks, 1 q. d'ateliny 100 Ks, 1 q. jačmennej slamy 70 Ks, 1 q. žitnej slamy na poprávku 40 Ks, 1 q. krmnej repy

20 Ks, 1 q. zemiakov 100 Ks. Ceny sa stále zvyšovali až o 100 %.

Ceny hov. dobytka. Za 1 kg živej váhy vykrmeného hovädzieho dobytku dostal roľník 8-9 Ks, za 1 kg živej váhy plnomäsitého dobytku 8-7 Ks, za 1 kg mäsitého dobytku 6-7 Ks a za 1 kg slabšie živého len 5 Ks.

Ceny ošípaných. Do 109 kg váhy 17 Ks za 1 kg, do 150 kg váhy 21 Ks, od 150 kg ťažšie kusy boli platené 24 Ks za 1 kg.

Výkup ošípaných. Tak ako dosiaľ, ošípané smie vykupovať len Slopol. Výkup a povinné odovzdávanie slaniny zostalo v platnosti i na rok 1944 ako v roku 1942.

Prídel zemiakov. Občania boli povinní zo svojej úrody zemiakov dodať pre verejné zásobovanie 15 q. zemiakov. Dorábatel' si môhol ponechať pre každého člena rodiny 3 q. okrem na sadenie. Tým čo nemali dodal Monopol 1 q. za 120 Ks.

Prídel cukru. Každý občan dostal 75 dkg cukru na 1 mesiac. Mimo toho v lete 1½ kg pre rodinu na zaváranie.

Petrolej. Pre každú domácnosť bol prídel 1 liter, pre hospodárstvo ½ litra petroleja.

Ceny produktov. 1 kg maku 80 Ks, 1 kg másla 150 Ks, 1 kg tvarohu 15 Ks, 1 pár kureniec 50-60 Ks, 1 hus 120-150 Ks, 1 pár prasiec (ciciaky) 1000-1400 Ks, 1 kg fazule 5 Ks, 1 kg šošovice 10 Ks, 1 vajce 3 Ks.

Cesty. Vicinálna cesta vedúca po Čankovskú horu bola opravená, obec dodala na túto opravu 40 m<sup>3</sup> skalia.

Odvody. Pri riadnom odvode v Pukanci bol odvedený za obec: Štefan Spevár, Ján Lauko, Ján Macho, Imrich Ježík, Ladislav Bačík, Štefan Obertík. Rukovali 9. októbra 1944. Dodatočný odvod pre nevojakov bol v júli 1944 v Banskej Štiavnici, kde boli odvedení: Jozef Marton, Ondrej Teleky a Ladislav Obertík.

Odvod koní. Mimo koní evidenčných, nebol žiaden kôň odvedený.

Sriadenie poštovní. Dosiaľ bola pošta v Žemberovciach, ta sa chodilo denne pre poštu i balíky. Želanie väčšiny obyvateľov sa splnilo sriadením poštovej odbočky v Dolných Brhlovciach, ktorá započala svoju činnosť 1. februára 1944. Poštový posol platený štátom ide každý deň so zásielkami, dopismi na poštu a pre ňu, tak že občania odovzdajúc tuná na poštovní zásielku, viac starosti s ňou nemajú. Poštovňa je umiestnená v dome starostu Gustáva Homolu, sriadenie tejto odbočky bola tiež najviac jeho zásluhou.

Divadlá. 13-ho februára zahrála mládež divadelnú hru „Krutohlavci“. Hru

*nacvičil s veľkou obetavosťou p. riaditeľ školy. Čistý zisk bol venovaný pre Dobr. hasičský sbor v Horných Brhlovciach.*

*Pohyb V tomto roku narodilo sa v obci 10 detí, zomrelo občanov, sobáš obyvateľstva. nebol.*

## **Vojnové udalosti.**

*Trvá to už dlho, čo na všetkých stranách vokol našej zeme rinčia zbrane, hučia gulomety i delá. Všetko nasvedčovalo tomu, že už už sa blíži koniec tejto hroznej doby, ale každý si musel uvedomiť a tiež to vedel, že ešte nám nastane ťažkú zkušku pretrpieť. Front sa pomaly, ale iste blížil, hrnula sa hrôza na pokojné naše územie, musel byť každý prichystaný na to najhoršie. Dosiaľ sa bojovalo až za hraniciami, teraz však mali sme ucítiť plnú ťarchu i hrôzu vojny i v tejto pokojnej obci. Blížila sa kvapom ruská armáda. Robily sa tajné prípravy na odboj proti Nemcom, tieto prípravy vyvrcholily dňa 29.augusta 1944 vo všeobecné Národné povstanie.*

*Národné povstanie.*

*Na fronte už od roku 1943 tvorily sa partizánske jednotky, ktoré bojovali s ruskou armádou. Povstalci v zázemí sa však nemohli spojiť s veľkou armádou, ktorá bola príďaleko, bojovali neutešený a beznádejný boj proti veľkej nemeckej presile.*

*Chýr o povstaní sa rozniesol rýchle i do najzapadlejších dedín, a v obciach, ktoré padly do úseku povstania, utvorily sa ihneď, Revolučné Národné Výbory, rozkazy týchto musel každý občan slúchať. Sídлом povstania bola Banská Bystrica, odtiaľ prichádzaly rozkazy a nariadenia. Od tej časti Slovenska, ktorá nebola zasiahnutá a zabraná povstalcami, bola táto obec úplne odtrhnutá. Mobilizačné vyhlášky boli vyvesené, dňa 1.septembra 1944 prvá, ktorou povolávali všetkých vojopovinných mužov do 40.roku. Na toto vyzvanie rukovali: Štefan Beláni, Ján Bielik, Ladislav Ješkovský, Ladislav Homoľa, Imrich Homoľa, Ondrej Sluka, Štefan Sluka, Rudolf Nilaš, Ladislav Janáč, Ladislav Karaffa, Štefan Ježík, Jozef Záložník, Jozef Mikula, Ladislav Homoľa, Jozef Chrašťanský, Ján Sabo, Jozef Krko, Jozef Strelec, Ondrej Strelec, Ján Lihocký, Vendelín Ivanič, Ján Dianovský, Ján Obertík, Ondrej Kristín, Július Gaži, Ján Nilaš a Ján Zorvan. Hneď na druhý deň prišli však späť ročníky od 35 – 40 rokov.*

*Začiatkom septembra bolo nariadené stanné právo, dľa ktorého každé poškodenie na majetku alebo na tele, tiež i neposlúchnutie rozkazov sa trestá smrťou.*

*Hneď na začiatku povstania utvoril sa i mieste revolučný národný výbor predsedom ktorého sa stal Jozef Kollár, členovia: Ján Sabo, Pavel Gubáni, Július Gaži, Arpád Bačík, Imrich Tunák. Na nariadenie Okr. Nár. Výboru v Banskej Štiavnici bol však výbor zredigovaný na predsedu a jedného člena, boli potrební pre vojenskú službu.*

*II. Mobilizačná vyhláška*      *Dňa 26.septembra 1944 vydaná bola veliteľstvom československej armády v Banskej Bystrici druhá mobilizačná vyhláška, dľa ktorej znovu museli ísť ročníky od 35 – 40 roku, teda tí, ktorí sa po prvej vyhláške mohli vrátiť. Boly to: Ladislav Karaffa, Ladislav Janáč, Jozef Chrašťanský, Ladislav Homola (Pavelka), Ján Bielik, Štefan Ježík, Ján Sabo, Rudolf Nilaš, Ján Sluka. Vojaci, vrátiaci sa od slovenskej armády, boly tiež zapojení do povstania, z tejto obci dvaja, Ján Mikula a Ladislav Bielik. Mnohí tiež na frontoch prešli k partizánskym jednotkám alebo doma sa pripojili k povstalcov, bola ich však len malá hrbka, týchto národných povstalcov, táto nemohla udržať veľkú presilu nemeckých vojsk, preto sa muselo stať, že povstanie bolo potlačené, bojovníci rozprášení a každý si ratoval život, ako môhol. Mnohí sa ukryli v horách a hladeli sa dostať do svojích domovov. Mnohých však pochytali a zavliekli do nemeckého zajatia. To bol: Jozef Ješkovský, Jozef Kolár (Bašták), Pavel Benčík, Štefan Ježík, Jozef Chrašťanský, Imrich Ježík, Ján Bielik, Štefan Obertík, Ján Veteráni. Dľa vlastného udania v zajatiu hrozne trpeli, boli nútení robiť ťažké práce o hlade a smáde až do vysilenia. Šťastie, že to už netrvalo dlho, inak by boli všetcia tam zhnuli. Takto, bárs mnohí aj s podlomeným zdravím, ale sa predsa vrátili k svojim najmilším všetcia až na Jána Bielika, ktorý tieto útrapy nevydržal a následkom hladu a trýznenia zhnul v zajatiu dňa 14.februára 1945. Zanechal doma mladú ženu a malé dievčatko Česť jeho pamiatke.*

*Prechod vojska*      *Až do konca novembra nebolo vidieť v obci cudzích vojakov. Až vtedy prišlo cestou od Čankova do Žemberoviec viac nemeckého vojska, mnoho vozov s vojanským nákladom. V obci sa však nepristavilo. Až 13.decembra prišlo asi 70 nemeckých vojakov, medzi ktorými bolo i niekoľko Slovákov. Bolo po povstaní, vojaci povstalci, ktorým sa podarilo dostať domov trpeli, ale udávania sa nestaly. V obci síce boly Nemci, ale už sa blížila ruská armáda, blížil sa front, nikto nevedel, čo a ako bude, preto každý vo svojom vlastnom záujme mlčal. Revolučný Národný Výbor prestal fungovať, obec spravoval zase doterajší starosta. Nemeckí vojaci sa s občanmi nestýkali, lebo ich reči tu nikto nerozumel, museli však občania konať všetky práce, ktoré im nariadili, ako kopanie zákopov, dovážanie brvien na prekážky a podobné. Dlhého trvania však to už nemalo. Pošta už nechodila, zprávy odnikiaľ neboly a predsa sa vedelo, že sú Rusi už tu. 20.decembra popoludní prekvapily obec ruské lietadlá, v niekoľkých okamihoch už sa sypal hustý dážď nábojov z pušiek gulometov, každý sa skryl a len čakal koniec tejto hroznej chvíle. Padly i dve tri menšie bomby, ale na živote nikto neutrpel. Ešte tohto večera sa Nemci pratali z obci, potrebovali však záprahy na odvezenie vojanského materiálu. Tieto museli poskytnúť: Ján Márton, Ludvik Janáč a Július Vágner. Tieto kone patrily medzi najlepšie v dedine. Vrátil sa len pár koní Júliusa Vágnera, ostatné zostaly i s povozmi Boh vie kde.*

*Ešte tejto noci nad ránom prebudili sa občania na temný výbuch, ktorý znel od cesty k Čankovu vedúcej. Bolo počuť výkriky, na čo sa niektorí občania pobrali bližšie. Stál tam ruský tank, málo poškodený od nemeckej*

*míny, ktoré tam boli deň predtým pokladené nemicami. Takto upozornení obchádzali potom s tankami poľnou cestou do obce. Tankov bolo mnoho a vojska na nich do tisícov. Prijali od občanov občerstvenie a pred večerom to zase všetko odtiahlo smerom na Levice. Odteraz bola už obec úplne odtrhnutá od ostatného sveta, nemohlo sa ísť ani krok za dedinu. Od 21. decembra 1944 až do konca marca 1945 bola obec nepretržite plná ruského vojska, každý dom stále plný ba i maštale a povaly, kde sa utiahli domáci, keď byt bol potrebný pre vojsko. Pre vojsko i pre kone museli občania dodávať všetky potraviny, ktoré sa dávaly na rozkaz starostu, ktorý i s členmi Miestneho Národného Výboru určoval kto koľko má dať. Tieto dodávkové záležitosti boli veľmi chúlостivé a len predstavenstvom možno ďakovať, že nedošlo k nejakým neprítojnostiam, a dodávky boli splnené k obapolnej spokojnosti.*

*Dodávky pre Č.A. Nebolo dňa, že by sa nedodávalo, tak napríklad: zemiaky, vajcia, mlieko, maslo, sliepky, pre kone seno a zrno. Záznamy o týchto dodávkach sú tieto: 62 kusov hov. dobytka v cene asi 160.000 Kčs, 5 kusov ošípaných, 650 kusov vajec, 65 metrov zemiakov, 320 kg fazule, 86 sliepok, asi 500 litrov mlieka, do 100 kg másla a masti, 55 q. slamy, 145 q. sena, 150 q. jačmeňa a ovsu, 58 q. žita, 3 q. kukurice. Všetky tieto dodávky boli občanom platené novovydanými československými poukážkami. Záznamy o týchto dodávkach sú však nie úplné, dodalo sa oveľa viac lebo mimo tohto určeného kvantumumu dal každý, pretých „svojích“ čo boli v dome, čo kto môhol. Každý hľadel vyhovieť a po dobrotky vychádzať s vojskom a možno zaznamenať, že sa za celú dobu nestaly žiadne nepríjemnosti v obci. Mnohé z okolitých dedín museli byť pre blízkosť frontu vysťahované – evakuované, až i susediaci Čankov. Táto obec tomu chvála Bohu vyhla, bárs aj tu bolo vybubnované, že ak sa udá v obci dajaké podpalačstvo, alebo iný sabotážny čin, bude tiež celá obec evakuovať. To sa nestalo, bolo tuná však asi 1500 duší prisťahovaných zo susediacich obcí, ba až z Levíc. Bol to až zázrak, kde sa to tu všetko popratalo, toľko civilov a ešte 2- 3 razy toľko vojska. Ale pri dobrej vôly všetko išlo, veď sa muselo poskytnúť prístrešie tým, ktorí museli svoje domovy opustiť. V tieto dni sa stalo, že ruským vojakom bola náhodou, vyhodenu raketou zapálená jedna pajta na území horných brhloviec, našli sa také nezodpovedné živly, ktoré chceli z toho ťažiť a prehlásiť za čin sabotážny. Bolo zle a len rozmyslu a chladnokrvnosti vedúcich činiteľov obecných možno ďakovať, že k vysťahovaniu nedošlo. Po celý čas pobytu červenej armády v obci boli občania povinní dávať k dispozícii svoje záprahy i s povozmi i na niekoľko dennú túru. Tiež pre pešiu prácu (kopanie zákopov, odnášanie, skladanie streľiva, pri pekárni, pri zabíjaní statku a podobne) bolo denne nariadenie. Ženy tiež praly, šily, varily, denne. Ak mal ktorý gazda súcejšie kone, musel ich zameniť pre armádu, dostal za ne vysilené a i choré vojenské kone. Mnoho z nich uhynulo. Takto plynuly dni, až koncom marca následkom odsunu frontu na západ mohli sa už cudzí občania vracat' do svojich domovov, vojska ubúdalo a tak pomaly zase nastal v obci obvyklý tichý život.*

*Nemocnica*

*V školskej budove bola za čas sriadená i vojanská nemocnica,*

*pochovaní vojaci. ruskí vojaci, ktorí tam podľahli zraneniam, sú pochovaní na školskom dvore. Sú to 4 vojaci Červenej armády a 2 dôstojníci.*

*Pohraničná stráž. O d toho času čo prišlo ruské vojsko, bola porušená i zemská hranica, maďarské pohraničné vojsko hranicu opustilo a slovenská finančná stráž tiež službu nekonala. Až bola hranica posunutá až k rieke Ipel', pohraničná fianačná stráž 16.marca opustila obec.*

*Zakončenie vojny. Po odchode vojsk z Brhloviec a z okolia, už sa rýchlo pohybovaly do predu a onedlho bola vojna skončená , Nemecko složilo zbraň 9.-ho mája 1945 bol podpísaný mier a celý svet si oddýchol. Na pamiatku a na oslavu nastalého mieru sa rozhlaholily zvony a konaly sa d'akovné služby Božie.*

*Záznamy z roku 1944 uzatváram.*

*V Dolných Brhlovciach dňa 31.mája 1945.*

*Wágnerová  
kronikárka*

*Po schválení záznamov sa overuje:*

*v Dolných Brhlovciach, dňa 31.mája 1945.*

*Imrich Tunák  
člen letopis. kom.*

*Jozef Kollár  
predseda*

*Bačík Arpád  
člen letopis. Kom .*

## **Rok 1945.**

*Počasie. Január: Bol veľmi menlivý, nočné mrazy dosiahly 10-18° C. Sňahu bolo asi na 15 cm.*

*Február: V prvej polovici mesiaca zima trvala, v druhej už bolo ľavnejšie, ale s dažďami.*

*Marec: Začiatok chladný, potom už teplejšie dni až do konca, začaly sa jarné práce.*

*Apríl: ten sa tiež nedal zahanbiť, bolo tak teplo, ako málokedy býva.*

*Máj: Až priveľmi teplý, ba horúci, až na 2-3 daždivé dni, ktoré však rastlinstvu veľmi osožily. Bolo 25-30° C. tepla.*

*Jún: Zase veľmi horúci, padly aj 2-3 dažde, ktoré však horúčosť rýchle vyparila.*

*Júl: Horúci, až 33° C. teploty. 7-ho sa začala žatva. Dažďa celý mesiac nebolo.*

*August: Tiež horúci a bez dažďov.*

September: Celý mesiac bolo slnečno až na 2-3 dažde, ktoré už pôda veľmi potrebovala.

Október: Už bol chladnejší, časom sychravý, ku konci mesiaca boli už mrazy.

November: Nočné mrazy dosiahly 2-3° C, dni väčšinou sychravé, studené, ale bol deň i s 8° C tepla.

December: Už 8-ho padol sneh hneď do 20 cm výšky. Ten už trval až do konca, dni studené, občas jarné.

*Polnohos - dárstvo.* Úroda obilnín bola tohto roku priemerná. Na 1 kat. Jutре urodilo sa 5-6 q. pšenice, 4 q. raži, 4-5 q. jačmeňa, 4-5 q. ovsa, 40 q. krmnej repy, 50-60 q. zemiakov.

*Zelené krmivá.* Na 1 katastrálnom jutре urodilo sa sena 25 q. mláďze 3 q., prvej d'ateliny 22 q., druhej 5 q., slamy 10 q.

*Ovocie.* Ovocia bolo málo v tomto roku, niečo sliviek a tiež poriadku jablká. Iného ovocia nebolo

*Včelárstvo.* Počasie bolo prajné pre včelstvá, mädu bolo veľa. Jediný včelár v obci, ktorý má pekne zariadené včelárstvo, mal mädu niekoľko sto kilogramov. Cena za 1 kg 205 Kčs.

*Vinice.* Úroda hrozna bola nie hojná síce, ale akostná. Hrozno sladké, taktiež i víno.

*Ceny obilia.* Pre hospodársky rok 1944-45 byly stanovené ceny obilia takto: Za 1 kg žita s hektolitrovou váhou 82 kg dostal dorábatel' 290 Kčs a tak sostupne s ľahšou hektolitrovou váhou až 74 kg len 263 Kčs.  
Za 1 q. jačmeňa s hektolitrovou váhou 67 kg dostalo sa 245 Kčs za ľahší jačmeň až 60 kg - ovou váhou 225 Kčs.  
Kukurici bolo tohoto roku veľmi slabá úroda, preto bola i drahá, 100 kg stálo 400 Kčs.

*Ceny hovädzie - ho dobytká.* Slovpol vyplácal ceny chovateľom dobytká takto:

- 1.) Vykŕmený statok 1 kg živej váhy 9,50 – 11,50 Kčs.
- 2.) plnomäsitý 8,50 – 10 Kčs
- 3.) Mäsitý 7,80 – 8,50 Kčs
- 4.) Slabšie chovaný statok 6,70 – 7,70 Kčs

Od 25. decembra 1945 byly ceny dobytká zvýšené o 1,50 Kčs na 1 kg živej váhy.

*Ceny ošípaných.* Za 1 kg živej váhy platilo sa 22-25 Kčs dľa jakosti a váhy 25 Kčs sa platilo len od 150 kg ťažšie kusy.

*Zakálanie* Na zabitie ošípanej pre vlastnú potrebu bolo treba



- dodávanie slaniny.* *povolenie, ktoré vydáva Úrad Miestnych Národných Výborov (dosiaľ notársky úrad) v Žemberovciach. Chovateľ bol povinný oddať 8 kg chrbtovej slaniny, ten, kto si ošípané na zabitie kúpil, dodal len 5 kg slaniny.*
- Cukor.* *Prídel cukru bol zvýšený mesačne na 1 kg na osobu na zaváranie tiež po 1 kg na osobu.*
- Petrolej.* *Prídel taký ako minulý rok.*
- Stavby.* *Dom si opravil tohoto roku Ján Meňovský pod číslom 6 nákladom asi Kčs. Jozef Mikula postavil nový dom na lúkach, 1 izbu, kuchyňu, komoru a maštal, výdavok dosiaľ bol asi 50.000 Kčs. Ján Hrnčiar ( Javro ) v Šurde dal zbúrať maličký starý dom po rodičoch a postavil miesto toho nový priestranný dom o 1 izbe, kuchyni a komore v cene.*
- Úrady.* *Následkom vojnových udalostí a pre nedostatok času za zmenu, úradoval i starosta, i menovaný predseda Národného Výboru Jozef Kollár. Dňa 11.mája 1945 starosta Gustáv Homola oddal úrad starostenský do rúk úradne potvrdenému predsedovi Jozefovi Kollárovi. Všetci pôvodne menovaní členovia revolučného Národného Výboru boli úradne potvrdení. O krátko potom bola v budove školskej prevedená voľba pred občanmi, súhlas s vymenovaním predstavenstva bol jednohlasný. Vid'. členov N. V. v r. 1944.*
- Odvod.* *Odvod bol konaný zase po rokoch v Leviciach dňa 2.mája 1945. Za obec bol odvedený: Ján Macho, Štefan Spevár, Ladislav Bačík, Štefan Obertík, Ján Lauko, Imrich Ježík. Všetci títo boli už odvedení za slovenského štátu, potom rukovali za povstania a teraz boli znovu odvedení za Čes. Republiku.*
- Kone.* *Dňa 16.októbra boli prehliadané a maleinizované všetky kone v obci. Maleinizácia záležala v tom, že koňom bola vstrieknutá do očí istá tekutina, ktorá vyvolala po niekoľkých hodinách príznaky veľmi nákazlivej koňskej choroby, soplavosti. Ak niektorý kôň prejavil známky tejto choroby, čo samozrejme všetko vykonával a zisťoval p. zverolekár – musel byť taký kôň odstrelený. Tuná bol výsledok zkušky negatívny.*
- Súpisy.* *Súpis ovocných stromov a kríkov k 1.V.1945.*

<b>V jeseni 1944 bolo</b>	<b>1.V.1945 menej o 10 %</b>	<b>Prečo sa počet zmenšil</b>
Jablone 355	305	Vojnovými udalosťami zničené.
Hrušiek 56	51	

Čerešne 46	42
Bystrické slivky 900	800
Iné slivky 138	124
Marhule 25	20
Broskyne 8	6
Orechy 85	76
Ríbezle 206	200

*Popis ľudu.*

*K 1.novembru 1945 konal sa súpis duší, dľa tohto je v obci.*

Do 20rokov	starších		spolu
	mužov	žien	
207 osôb	98	98	403 osôb

*Súpis previedol miestny Národný Výbor.*

*Súpis hosp.  
zvierat.*

*Súpis hospodárskych zvierat v jesennom období 1945.*

Kon e do 2 r. starš ie  
Kon e do 2 r. akoby 1½ r. starš ie  
Plem od e od y vice nice ničk enní cí do matk ičky nky ky e e y  
Voly od e od y vice nice ničk enní cí do matk ičky nky ky e e y  
Junc od e od y vice nice ničk enní cí do matk ičky nky ky e e y  
Krav od e od y vice nice ničk enní cí do matk ičky nky ky e e y  
Jalo od e od y vice nice ničk enní cí do matk ičky nky ky e e y  
Pras od e od y vice nice ničk enní cí do matk ičky nky ky e e y  
Pras od e od y vice nice ničk enní cí do matk ičky nky ky e e y  
Plem od e od y vice nice ničk enní cí do matk ičky nky ky e e y  
Brav od e od y vice nice ničk enní cí do matk ičky nky ky e e y  
Ovce od e od y vice nice ničk enní cí do matk ičky nky ky e e y  
Jahn od e od y vice nice ničk enní cí do matk ičky nky ky e e y  
Bara od e od y vice nice ničk enní cí do matk ičky nky ky e e y  
kozy od e od y vice nice ničk enní cí do matk ičky nky ky e e y  
sliep od e od y vice nice ničk enní cí do matk ičky nky ky e e y  
husí od e od y vice nice ničk enní cí do matk ičky nky ky e e y  
kačic od e od y vice nice ničk enní cí do matk ičky nky ky e e y  
zajac od e od y vice nice ničk enní cí do matk ičky nky ky e e y  
Včel e do 2 r. starš ie  
iné e do 2 r. starš ie

*Chov  
ošípaných.*

*Tohoto roku zúrila medzi ošípanými nejaká zvláštna nákazlivá choroba, ktorá sa rýchle rozšírila natoľko, že v niektorom dvore nezostal ani jeden kus. Počíta sa, že uhynulo asi 90 % ošípaných.*

*Zmena  
peňazí.*

*Dosiaľ bola v obehu dvoji mena. Boly staré peniaze slovenské a novšie vojnové československé. Týchto druhých bolo tiež dosť medzi ľuďmi, lebo týmito sa platily dodávky pre ruskú armádu. Platidlá, jedny i druhé bol každý povinný prijať. Peňazí mal každý mnoho, cena tovaru stále stúpala, preto sa muselo siahnuť k zákroku, aby sa mena upevnila. 15-ho júla stiahol berný úrad všetky tieto platidlá k okolkovaniu. Na každú osobu 2000 Kčs ihneď vydali už okolkované, ak mal kto viac, i tie dostal behom niekoľkých dní.*

*Onedlho nasledovala zámena týchto okolkovaných peňazí za nové československé bankovky a štátovky. Každá hlava rodiny musela už okolkované peniaze na vydaných prihlasovacích lístkoch*

znovu prihlásiť u hociktorého peňažného ústavu v Leviciach do 15.decembra 1945, taktiež vkladné knižky a iné cenné papiery. Každý občan dostal hneď z prihlásenej a odovzdanej sumy 500 Kčs na dušu, zvyšujúce ostaly v peňažnom ústave na viazanom vklade. Z tohto viazaného vkladu dostal jeho majiteľ po menších čiastkach na písomnú žiadosť toľko, čo dokázal, že nútne potrebuje. Napríklad: na nákup do hospodárstva, kto bol bez zárobku ten ne výživu, na siatbu, pôrod, nemocničné trovy a pod. sa mohli uhradiť z viazaného vkladu. Veľké sumy sa nevydávali a asi ani nevydajú, tie sú na viazanom vklade.

*Presídlenie* Po vojne sa hranica zemská zase odsunula k juhu a preto je nadriad. úradov. zase prístup do okresného mesta Levice. Všetky úrady, ktoré boli dosiaľ v Banskej Štiavnici, ako Okresný Úrad (teraz okresný Národný Výbor), Berná správa, Pozemkový úrad, Okresný súd, Nemocenská poisťovňa dosiaľ v Krupine všetky sú už v Leviciach.

*Pohyb obyvateľstva.* Behom roku narodilo sa v obci 8 detí, zomrelo občanov a bolo sobášov.

Záznamy do 31.decembra 1945 uzatváram.

Vilma Wágnerová  
kronikárka

Po schválení záznamov sa overuje.

v Dolných Brhlovciach dňa 30.januára 1946.

Členovia letopiseckej komissie:

Imrich Tunák  
člen letopis. kom.

Jozef Kollár  
predseda

Bačík Arpád  
člen letopis. kom.

## **Rok 1946.**

- Január:* Celý mesiac bolo mierne počasie, zimy bolo najviac 10 ° C. Sňahu napadlo do 25-30 cm ale nebol stály.
- Február:* Veľmi premenlivý, málo jasných dní, väčšinou sychravé, hmlisté, sňah i dážď sa zamieňaly.
- Marec:* V prvej polovici mesiaca prehánky, potom už jasno, v noci 4-5 ° C mrazu.
- Apríl:* Vyznačoval sa, ako aj celý rok, suchotou. Teplota bola neprimerane vysoká na tento mesiac, 18-30 °Celsia. Stromy silne vegetujú.
- Máj:* Celý mesiac teplý, jasný do 30 °C tepla. Dažde boly len dva silnejšie, ale pre úrodu málo významné.

- Jún:* Teplá a bez dažďov stále, horúčavy do 35 °C. Sem tam sa prehnal malý dážď, celkom nepatrný. Zem úplne vyschnutá.
- Júl:* Horúčavy zase ďalej pokračovali. Tieto iste tiež vyvolaly hroznú prietrž mračien, lejak za niekoľko minút naplnil Búr potok, zalialo lúky, dolina „Hajlôš“, aká široká, tak sa hrnul po nej prúd vody a brala všetko, čo jej bolo v ceste. Zelenina, konope, ranné zemiaky, seno pokosené brala, nepokosené zaplavila špinou, že nebolo k upotrebeniu. Dážď bol potrebný, ale nie takýto. Celé stromy a hromady skál ležalo na poliach predtým pekne obrobených. Neutešený bol pohľad na takéto pustošenie.
- August:* Dal niekoľko veľmi slabých dažďov, ale teplota bola celý mesiac od 20-25 °C.
- September:* I tento bol ešte stále teplý, priemerne 16-25 °C teploty. Niekoľko oblačných dní, dva tri malé dažde, inak stále jasno.
- Október:* Teplota naraz klesla celkom, ba i mrazy sa dostavily. Dni menlivé, sychravé, prehánky.
- November:* V tomto mesiaci bolo viac dažďov, studené, nepríjemné dni, 4-6 ° mrazu.
- December:* Celý mesiac až do konca bez snehu, mrzlo však pekne, na začiatku mesiaca slabšie, potom stále viac až do 20 °Celsia.

*Poľnohospodárstvo:* Pre gazdov bol rok tento veľmi nepriaznivý, pre stálu suchotu bola úroda obilia slabá, obilniny riedke, nízke, najmä jariny. Klas malo však zbožie pekné. Na 1 kat. jutre urodilo sa 5-6 q. pšenice, 4 q. raži, 4 q. jačmeňa, 5 q. ovsu, krmnej repy len kde-tu, lebo pre suchotu ani nevyšla, úroda zemiakov bola však dobrá, urodilo sa 50 q. na 1 katastrálnom jutre.

*Zelené krmivá:* Krmivá veľmi slabo platily. Sena sa urodilo sotva 1-2 q. na katastrálnom jutre, mláďa bola zničená privalom, prvej d'ateliny 1-2 q. na katastrálnom jutre, druhej d'ateliny nič, lebo ju väčšinou aj vyorali.

Úroda strukovín bola veľmi slabá.

*Ovocie:* Napriek veľkej suchote ovocia bola krásna úroda, najmä slivák a jablká. Ovocie sa predávalo a odvážalo na autách i vozoch. 1 kilogram slivák stálo 2,50 – 3 Kčs vo veľkom, jablká 4-6 Kčs. Uvarilo sa veľa lekváru i sušilo sa.

*Vinice:* Tiež úroda hrozna bola dobrá, hrozno sladké, tiež víno.

*Ceny zeleného krmiva:* Následkom neúrody krmiva jeho cena ohromne stúpila. Gazdovia predali i pod cenu všetok nadbytočný statok, ba v mnohých prípadoch i potrebný, aby sa vyhli kupovaniu drahej krmiva. 1 meter sena stál 300-400 Kčs, d'atelinu ani nedostať na okolí, ani ju nikto nehľadá, lebo by iste bola nezaplátiteľná, kupuje sa len slama a seno. Repa krmná 1 q. je za 120 – 140 Kčs, na okolí ani nedostať lebo následkom suchoty ani nevyšla, väčšinou bola vyoraná.

*Ceny iných produktov. 1 vajce 3,50 – 6 Kčs, 1 pár ciciakov 1400-2000 Kčs, 1 meter látky na periny 100-120 Kčs (ale nedostat'), 1 liter petroleja 13 Kčs, 1 kg cukru 16 Kčs, 1 kg mádu 60 Kčs, 1 kg cesnaku 200-220 Kčs, 1 kg cibule 10-15 Kčs, 1 q. sena 300 Kčs, 1 kg solii 30 Kčs, 1 pár obuvi 600-900 Kčs, 1 kg sliviek 3-3,50 Kčs, 1 kg masla 80-120 Kčs, 1 kg tvarohu 15-20 Kčs, 1 liter mlieka 5 Kčs, 1 kg orechov 40-60 Kčs, 1 kg maku 80-100 Kčs.*

*Dozor pri mlátení. Tohoto roku už neboli vyslaní zvláštni dozorcovia k mláteniu, len mlátačkári sami zapisovali úrodu. Obilie sa však už nedodávalo dľa množstva vymláteného obilia, ale dľa výmeru ornej pôdy, a pretože bola slabá úroda, stalo sa tiež, že dorábatel' dostal výmer na dodanie takého množstva obilia, aké ani celá úroda neobsahovala. Dodal každý dľa možnosti. Každý člen rodiny dostal na rok 220-180 kg obilnín. Na siatie a na platby, ktoré sa platia obilím, si možno ponechať.*

### Štatistika

*hospod. zvierat*

Výkaz hospodárskych zvierat k 11. januáru 1946.

Kone celkový počet	Plemenné kobyly	Voly od 1½ roka a staršie	Junce, jalovice do 1½ r.	Kravy a jalovice staré	prasnice	Bravci do 50 kg	Kozy	Sliepky	Husy	Kačice	Včely
52	19	34	11	94	21	18	1	395	84	-	50

### Štatistika

*Od štátneho plánovacieho a štatistického úradu prišiel plôch osevu. k vyplneniu dotazník na zistenie plôch osevu, podľa stavu po skončení jarného osevu roku 1946. Celá obec má 729 katastrálnych jutár a 400 □ siah výmeru ornej pôdy. Táto plocha bola zasiata nasledovne:*

Maloroľníkmi	kj.	□ siah	Iné vedľajšie plodiny kj.	□ siah
Pšenica ozimná	210	-	Konope	800
Raž ozimná	25	-	Šošovica	2
Jačmeň jarný	200	-	Mrkva, uhorky, cibuľa	-
ovos	24	-	Paradajky, fazol	400
Kukurica na zrno	20	800	Kapusta	1
Kukurica, fazula, tekvice	2	-	Mak	400
zemiaky	26	1200	Spolu:	4
Krmna repa	8	800	Hlavné plodiny spolu:	724
datelina	186	-	Lúky a pasienky	200
bólhoj	6	-	Neužitočná pôda	2
Lucerna	13	-	Stavebná plocha	35
Vinohrady	3	-	Výmera celého	
	724	1200	chotáru obce činí: 966 kj. 400 □ siah	

*Zmena v obyvatel'och.*

*V marci tohto roku tunajší obyvateľ Ján Macho, bývajúci v „Doline“ pod číslom 48 kúpil od Františka Blažeka v Horných Brhlovciach časť kaštiela i s príslušenstvom a ta sa i presťahoval. Je teraz obyvateľom hornobrhlovským. Jeho dom tuná je neobývaný.*

*Stavby.* Ladislav Obertík, robotník bývajúci v „Šurde“, kde má malý pivničný byt, vystavil si v „Doline“ na svojom pozemku dom o 3 miestnostiach. Dohotovený ešte neni, sú len múry a škridlová strecha. Dosiaľ ho to stálo.

Ján Kalman prestaval si starý dom temer od základov, náklad činil Kčs.

*Volby.* 15.marca byly sostavené voličské soznamy. Zapísané bolo do voličských soznamov 287 voličov, počínajúc 18.rokom. 26.mája byly volby poslancov do Ústredného Národného Shromaždenia. Na Slovensku byly k volbám pripustené 4 strany. Tuná obdržaly tieto hlasy:

1. Strana práce 2 hlasy
2. Demokratická 93 hlasov
3. Komunistická 66 hlasov
4. Strana Slobody 118 hlasov

Biele lístky neplatné byly hodené 2, šesť starcov nevolilo.

*Odvod.* Pri odvode v Leviciach, ktorý sa konal v apríli, boli odvedení za obec: Ján Kollár a Štefan Javro. Obidvaja na jaseň rukovali.

*Rusi.* Ako je v roku 1944 om, poznamenané, boli, tu vtedy pochovaní Vykopávky. šiesti ruskí vojaci na školskom dvore. Úrady nariadily týchto vykopať, čo sa 21-ho februára aj stalo, mŕtvoľy, pokiaľ nemaly, byly vložené do truhál a odvezené na spoločný cintorín ruských hrdinov do Parkana.

*Cukor.* Od 1-ho novembra bola dávka cukru zvýšená na každú dušu o 20 dkg. Dostáva sa teraz na osobu a na mesiac 1 kg 20dkg cukru.

*Petrolej.* Petrolej je od leta už k voľnému nákupu daný.

*Dávka z majetku.* V celom štáte bol nariadený súpis majetku movitého i nemovitého, i prírastku na majetku nadobudnutého od r. 1938. Ponevác ale tlačivá na prihlásenie byly napriek vydaným inštrukciám, príliš komplikované, aby si ich môhol vyplniť jednoduchý roľník, vyslala daňová správa troch úradníkov, ktorí previedli súpis v obci 20 až 22.novembra.

*Mor hydiny.* Snád' tiež následkom vojnových udalostí vyskytla sa na jar tohto roku akási zhubná choroba hydiny a to tak, že vydochlo takmer 80 % všetkej hydiny, najviac slielok. Kurence hynuly hromadne, husi a kačky menej, ale i tých zhytnulo dost'. Lieku proti tejto chorobe asi niet, gazdiné sa bránia iba veľkou čistotou kurínov, bielením, desinfikovaním, ale ani to veľmi nepomáhalo, slielok ostalo veľmi málo, niekde iba 1 – 2.

*Oslavy, divadlá tance.* 28.októbra v školskej miestnosti oslava dňa slobody. 24.februára divadelná hra „Hriešnica“ ľudová dráma v 4 dejstvách. 14.apríla zahrála

mládež hru „ Žena v 3 dejstvách, nacvičil p. riaditeľ školy. Pekne zahráli školské dietky vianočnú hru „Radost štedrého večera“. Tance 3.februára, 20.júna, 22.septembra a 31.decembra.

Súpis hosp. Štátny plánovací a štatistický úrad v Bratislave nariadil strojov. v rámci dvojročného budovateľského plánu súpis strojov a technického zariadenia ku dňu 30.XI.1946. Výsledok súpisu bol nasledovný:

tr	Tr	O	O	b	k	P	v	s	K	K	m	r	t	se	kr	š	D	L	m	ci	s	O	m	v	S
a	ak	b	b	r	a	l	a	e	o	o	l	a	r	č	ú	o	e	is	ed	rk	t	dst	as	o	u
kt	to	y	y	á	p	e	l	a	s	s	á	jt	i	k	h	ov	c	y	o	ul	u	re	el	z	d
o	ro	č	č	n	a	č	c	k	a	a	č	a	e	o	a	n	i	n	m	ár	d	di	ni	y	y
r	v	.	.	y	r	k	e	y	č	č	ky	r	r	vi	dl	ní	m	a	ár	ky	n	vk	ce	n	n
y	pl	pl	pl		y	y		y	ky	ky	tr	y	y	ce	á	ky	.	h	y	ky	e	y	ce	a	o
	u	u	u						o	v.	á					v	r	o					m	o	
	hy	h	h						n	s	v.					á	h	z					o	č	
									s	k	é					h	n	o							
3	1	5	1	5	3	7	3	1	1	2	7	3	3	2	3	4	3	9	2	2	2	3	1	5	
		9	0	9	1		1	1						6			6				9	2	6	3	

Pohyb Behom roku narodilo sa v obci 11 duší, zomrelo občanov a obyvateľstva. sobášilo sa párov.

Obecný príjem Za rok 1946 mala obec Kčs príjmu a a výdavok. Kčs výdavku.

Iné udalosti. Dňa 22.novembra 1946 bol tuná pochovaný za všeobecnej účasti všetkého obyvateľstva, 24 ročný mladý vojak Janko Ježík, rotný 11.pion. práporu.

Narodil sa 2.VII.1922. Vojanskú službu nastúpil dňa 1.IX.1942. V čase tomto zúrila už vojna, bol poslaný na italský front, kde sa zapojil do zahraničného odboja. Vrátil sa ale s podlomeným zdravím, tak že 2.X.1945 bol dopravený do nemocnice pre pľúcne choroby v Matliaroch, potom do Kvetnice pri Poprade. 27.IX.1946 v beznádejnom stave prišiel domov, aby tu v rodnej dedinke složil svoje kosti. Odišiel ako zdravý, urastený junák a vojna ho pripravila o všetko. Nebohý bol čestný a statočný mladík, pýcha a nádej matky vdovy, a sympatický každému, kto poznal jeho milú povahu. Nech mu je zem Slovenská – za ktorú obetoval život ľahká.

Záznamy do 31.decembra 1946 uzatváram.

V Dolných Brhlovciach 31.dec. 1946.

Vilma Wágnerová  
Kronikárka

Po schválení záznamov sa overuje.

Dolnie Brhlovce 1.marca 1947

Imrich Tunák  
Člen letopis. komisie

Jozef Kollár  
predseda M. N. V.

Bačík Arpád  
člen letopis. komisie

## **Rok 1947.**

Počasié.

Január: Zavítal tuhou zimou, až 22 °C zimy. Sňah i odmäk sa striedajú.

Február: Okolo 10-ho nastala ostrá zima, fujavice nahromadily veľké záveje sňahu. Zima sa pohybuje medzi 7-10 °C.

Marec: Od 9-ho miernejšie počasie, napadlo i trocha sňahu, ale bez stálosti, od 20-ho jarné počasie, striedajú sa oblačné i jasné dni.

Apríl: Začína sa jarné počasie, ale v znamení tohoročnej suchoty, mimoriadne teplé dni, až 20 °C. 28-ho slabý dážď a potom chladno.

Máj: Začal studeným počasím, postupne sa otepluje, mimo jedného dažďa celý mesiac sucho, horúco.

Jún: Horúce a suché počasie trvá celý mesiac. Teplota až 32 °C.

Júl: Horúčavy trvajú ďalej, az na 1-2 dažďiky celý mesiac nepršalo, suchota je úžasná.

August: Tak ako v júli, horúce a sucho. Iba raz málo pršalo, čo však na vyprahnutej zemi ani nepoznať.

September: Ani tento mesiac nepriniesol zmenu počasia, iba 22-ho padol dobrý dážď, potom ďalej teplo, jasno.

Október: Bývajú už slabšie nočné mrazy, vo dne jasno, teplo, siat' nemožno, niet vlahy.

November: Konečne prišli výdatnejšie dažde, ktoré umožňujú siatie.

December: Zima, silné mrazy do 20 °C, málo sňahu.

Poľnohodo-  
dárstvo.

Už vlani bol rok suchý preto i úroda slabá ale tohto roku bola už suchota taká mimoriadna na akú niet pamätníka v obci. Od jari až do pozdnej jeseni len páľavy, pri kopaní sa zistilo, že zem bola suchá do 1 – 2 metrov, nie div preto, že to v prírode vyzeralo tak neopísateľne smutne. Na stromoch nie že ovocia nebolo, ale ani listov, krmoviny úplne vyschly, polia ani Sahara.

Urodilo sa na 1 katastrálnom jutre 2-3 q. pšenice, 2-3 q. raži, 4 q. jačmeňa, 3 q. ovsu, krmnej repy nič, zemiakov 12 q.

Krmivá.

Na 1 katastrálnom jutre urodilo sa 3-4 q. sena, mládze nič, d'ateliny prvého kosenia 1 q. druhá sa nekosila, polia sa oraly.

Ceny zeleného  
krmiva.

O cenách krmiva nemožno vlastne ani písať, lebo na celom vidieku sa nenájde roľník, ktorý by môhol krmivo predat'. Ale predával sa všetok i potrebný statok, lebo ho nebolo čím zimovať. Krmne repy lebo



slabo vzišly, a pre suchotu aj to uschlo, alebo vôbec nevzišly. Cena slamy bola tiež vysoká. Za 1 q. jačmennej slamy sa platilo 700 Kčs, za 1 q. žitnej slamy 500-600 Kčs.

**Strukoviny.** Úroda strukovín podpriemerne slabá, miestami trčaly len holé stebľa bez úrody.

**Ovocie.** Ovocia nebolo. Niečo ešte orechov, ale i tie mali jadrá soschnuté, stromy stály v poli bez úrody, ba i bez listov, ktoré následkom suchoty predčasne opadávaly.

**Vinice.** Úroda hrozna nebývala slabá, vinice do úslnia sadené úpal vysušil, hrozno dosť kyslé a bez šťavy, víno slabé a veľmi málo.

**Dozor pri mlátení.** I tohto roku boli vyslaní k mláteniu obilia tzv. kontrolóri, ktorých povinnosť bola zapísať množstvo vymláteného obilia. Podľa udaného množstva úrody vyrátal potom úrad M. N. V. množstvo, ktoré treba dodať pre verejné zásobovanie. Ponechať si môhol každý gazda pre svoj dom na každého člena 2 q. 20 kg obilia, tiež si môže odrátať množstvo, ktoré musí in natura dodať pre rôzne platenia (:napr. žencom, za mlatbu, kňazovi, rektorovi atď. :) ponechá si tiež pre siatie a dobytok potrebné množstvo.

**Ceny produk - tov.** 1 kg hovädziny 46-60 Kčs, 1 kg telaciny 52 Kčs, 1 pár chudých husí 300-350 Kčs, 1 kg krmnej husaciny 70-90 kčs, 1 kg bravčoviny 50-90 kčs, 1 kg mädu 70 Kčs, 1 kg cibule 50-60 Kčs, 1 kg masla 120-160 Kčs, 1 kg tvarohu 15-20 Kčs, 1 meter plátna 140 Kčs, 1 mužská košela 270-400 Kčs, 1 pár prasiec 300-600 Kčs, 1 liter petroleja 7 Kčs, 1 kg fazole 20 Kčs, 1 kg šošovice 30 Kčs, 1 kg vajec 40 Kčs, ( na 1 kg vajec ide 16-17 kusov ), 1 pár ťažných volov, váha 17 q. 29000-32000 Kčs, 1 kravu priemerná cena 5-6000 Kčs, 1 pár koní 18 -25000 Kčs, 1 pár čižiem 2500-3000 Kčs.

**Stavby.** Ladislav Karaffa, roľník stavia nový dom, pri vicinálnej ceste od Čankova, pozostávajúci z 3 obytných miestností. 1 komore, 1 maštale, 1 pivnice. Stavba je 25 m. dlhá, náklad na ňu dosiaľ činí 100 000 Kčs. Dom ešte neni dohotovený.

**Štatistiky.** Obecny výkaz.  
Súpisu hospodárs. zvierat podľa stavu dňa 1. januára 1947.

K on í	tel ce	kr av y	jalo vina	Hov ädzi dob ytok	Ošip ané plem enice	Ost atn é	Sp ol u	K ô z	sle pok	star ších	koh úrov	h us í	Gun árov	ka číc	ká če r	Hydi ny spol u
58	21	10 7	55	183	29	140	16 9	5	546	125	59	1 1 0	12	2	1	8 5 5

Štatistika ovocia, úroda, hodnota, odbyt ovocia v roku 1947.

Druh ovocia	Uroda z 10 stromov v kg	Pre vlastnú potrebu	Predané
Jablká	-	-	-
Hrušky	100.-	100 %	-
Čerešne	150.-	100 %	-
Slivky bystrické	100.-	100 %	-
Orechy	200.-	100 %	-
Ríbezle	10.-	100 %	-

Táto štatistika ovocia bola zaslaná štát. plánovaciemu a štatistickému úradu v Bratislave.

Výkaz.

o stave a množstve ovocných stromov v obci.

Koľko je v obci ovocných stromov		Koľko stromov bolo zničených vojnovými udalosťami v r. 1944-46	Aká bola úroda ovocia v q.		Koľko ovocia skonzumoval producent	Koľko ovocia sa predalo v roku 1946
druh	kusov		1945	1946		
jabloní	355	50			90 %	5 q.
hrušiek	57	5			100 %	-
Marhúľ	11	-	P		100 %	-
čerešní	46	4	R		100 %	-
Slív	138	15	I	D	-	-
Sliviek	600	60	E	O	90 %	15 q.
broskýň	21	-	M	B	-	-
višní	10	3	E	R	-	-
okružlic	120	-	R	Á	-	-
orechov	82	8	N		100 %	-
Ríbezlí krov	208	6	Á		100 %	-
egrešov	26	3			100 %	-
hrozien	10 000	205			100 %	-

Výkaz zaslaný evidenčnej kancelárii pre obhospodarovanie ovocia v Bratislave dňa 21.IV.1947.

Výkaz.

Definitívny odhad úrody plodín v r. 1947 zaslaný štátnemu plánovaciemu a štatistickému úradu dňa 15.novembra 1947.

Druh plodín	Obsadené v kat. j.	Priemerný výnos úrody.	Druh plodín	Obsadené v kat. jutrách	Priemerný výnos úrody
kukurica	28	3 q.	tekvice	0,3	8-10 q.
Zemiaky skoré	2	4 q.	uhorky	0,5	3 q.
Zemiaky neskoré	55	5 q.	cibula	0,5	3 q.
Krmna repa	18	5-6 q.	cesnak	0,5	1 ½ q.
cukrovka	3	-	petržlen	0,2	1 q.

mrkva	0,5	4 q.	konope	2	80-100 kg vlákna a 2 q. sena
-------	-----	------	--------	---	---------------------------------

*Ceny obilia*

*Výkupné ceny obilia z úrody 1947.*

<i>Pšenica hl. váhy</i>	<i>Raž hl. váhy</i>	
<i>Za 100 kg čistej váhy</i>	<i>60 kg</i>	<i>460 Kčs</i>
<i>83 kg a viac</i>	<i>412 Kčs</i>	<i>menšou váhou</i> <i>355 Kčs</i>
<i>82 – 74 kg</i>	<i>409 – 385 Kčs</i>	

*Jačmeň*

*61 – 68 kg hl. váhy 270 – 410 Kčs*

*Ovos*

*50 kg a viac hl. váhy 283 Kčs, 49 kg a menej hl. váhy 276 Kčs.*

*U dodávateľov nad 20 hektárov pôdy určilo povereníctvo výživy srážku na 1 q. obilia 22 Kčs, nad 50 ha pôdy 38 Kčs na 100 kg. V jaseň bolo ešte určené pre dorábateľov roľníkov výnimočne doplatok na každý q. obilia (pšenica, raž, jačmeň) 200 Kčs doplatok. Tento obnos nedostanú však mláčačkári, nájomníci, alebo iní, ktorí prišli k obiliiu nie svojou prácou.*

*Dodávka mlieka.*

*Každý majiteľ dojenej kravy je povinný dodať mlieko. Prehliadka kráv bola v októbri, ale dodávky sú slabé pre nedostatok krmiva, roľníci si ponechali len najnúťnejší statok, i ten šťavia na slame. Monopol platí za 1 liter tučnosti mlieka 3,50 – 5,20 Kčs.*

*Zakálie listy, dodávka masti.*

*Zakálie ošipané možno pre vlastnú potrebu len na zakálie listy, notárskym úradom vydaný z každého kusa treba odovzdať 2-3 kg masti za úradne stanovenú cenu 53 Kčs.*

*Elektrizácia obci.*

*O elektrizácii sa hovorí už viac rokov, no pomaly príjde už k uskutočneniu dávneho želanja občanov. Tohoto roku na jaseň sa započalo s prevádzaním elektrizačného plánu inštalovaním električky do domov. Náklad pre osvetlenie domov si nesie majiteľ sám, pouličné osvetlenie bude na náklad obce.*

*Šatenky a lístky na obuv.*

*Vo februári sa dostaly lístky na obuv pre každého obyvateľa na jeden pár novej obuvi a na jedno podbitie. Šatenky na textilný tovar boli vydané v lete s uvoľnením 80 bodov na osobu. Ale tovar sa objaví len zriedka a ten potom ide na pračku.*

*Iné udalosti v obci.*

*7-ho januára t.r. bola prevedená voľba obecného predstavenstva. Výsledok hlasovania bol tento: Demokrati majú vo výbore 4 členov, komunisti 3 členov, strana slobody 5 členov. Následkom dohody, komunistov a demokratov volil sa starosta, vlastne dl'a nového poriadku predseda z radov demokratov, Ladislav Bielik, ev. a vyznania, roľník svedomitý a solídny človek. 17-ho januára úradné prevedenie moci predsedu. Jozef Kollár býv. predseda ďakuje a oddáva úrad Ladislavovi*

*Bielikovi, ktorý hneď skladá sľub. Noví členovia miestneho národného výboru: Pavel Gubáni, ml. Ján Lavrincz, Jozef Obertik, Ludovít Bačík, miestopredseda Arpád Bačík, Albín Vágner, Štefan Sabo, Vojtech Kristín, Jozef Mikula ml., Jozef Mikula st., Vendelín Ivanič, Jozef Ješkovský.*

*V auguste zomrel člen M. N. V. Pavel Gubáni na jeho miesto nastúpil Ján Lauko.*

*Odvodnenie lúk. Ešte v roku 1943 – 1946 bola podaná žiadosť o povolenie na odvodnenie lúk, táto žiadosť bola vľani schválená a v októbri t.r. vyslal št. odvodňovací úrad v Banskej Bystrici svojich odborníkov inžinierov na vymeranie a prípravné práce pre odvodnenie.*

*Náhrada za suchotu. Dňa 24.decembra 1947 bolo z nariadenia Ministerstva pôdohospodárstva v Prahe vyplatené ako náhrada za škodu, spôsobenú suchotou každému obrábateľovi ornej pôdy, ktorá bola osiata obilninami, na 1 kat. jutro Kčs 290 . Tento obnos dostal každý roľník do rúk. Oproti vlastnoručnému podpisu. Vyplatilo sa dovedna na 456 kat. jut. a 1400 □ siah posiatej pôdy 132.443 Kčs.*

*Divadlá prednášky. Dňa 16-ho februára 1947 zahrála mládež ľud. dráma v 5. dejstvách „Maryša“.  
Deti predviedli 18.februára div. hru „Majster cverna“.  
Na Mikuláša zábavné rozdávanie dárkov pre deti i dospelých v školskej sieni. Na Vianoce divadelná hra „Radosť štedrého večera“ od školských dietok.*

*Pohyb Narodilo sa v obci behom roku 5 detí, zomrelo občanov, obyvateľstva. sobášov bolo.*

*Záznamy z roku 1947 uzatváram.*

*Dolnie Brhlovce 30.januára 1948.*

*Vilma Wágnerová  
kronikárka*

*Po schválení ročných záznamov sa overuje.*

*Imrich Tunák  
člen letopis. komisie*

*Ladislav Bielik  
predseda M.N.V.*

*Bačík Arpád  
člen letopis. komisie*

## Rok 1948.

**Počasia.** Január: Celý mesiac ľavno, blativo, teplomer takmer vždy pod nulou, mimoriadne teplý mesiac, stromy pučia.  
Február: Znovu sa hlási tuhá zima, mrazy dosiahli 17°C. Sňah, fujavice.  
Marec: Priaznivejšie počasie, v noci slabé mrazy. Ku konci mesiaca sa seje.  
Apríl: Začal teplým, miernym počasím, 6-ho prišli dažde do 15-ho, potom pekne teplo až do konca mesiaca.  
Máj: 1.máj zavítal chladnejším počasím a slabým dažďom, potom teplo a sucho, až 16-ho výdatný dážď. Ďalej zase teplo a sucho.  
Jún: Teplo, padlo niekoľko dobrých dažďov. Ku konci mesiaca mimoriadne schladenie.  
Júl: Zlé, studené počasie, sychravé, daždivé počasie, hmla ako v novembri.  
August: Počasie zlepšené, teplo, sucho, slnečno.  
September: Mierne, teplé, suché počasie, celý mesiac bez dažďa.  
Október: teplé slnečné dni trvajú, v polovici mesiaca výdatný dážď.  
November: Chladné daždivé dni sa striedajú s peknými, slnečnými.  
December: Nastaly tuhé mrazy, studené jasné dni bez sňahu až do konca roku.

**Polnohos – podárstvo.** Počasie pre hospodárov bolo obstojné, jar sa otvorila včas, stromy pekne zakvitly, ale neskoršie bolo ovocie zničené suchotou. Dobrý dážď v máji osviežil polia, zbožie vyzerá sľubne, až na d'ateliny, ktoré sú od vlaňajšej suchoty zničené a musely byť vyorané. Žatva započala 12.júla pri studenom, hmlistom počasí, ale neskôr sa zase vyčasilo, priebeh žatvy riadny, i mlátenie sa darilo.

Urodilo sa na 1 kat. jutre: pšenice 7 q., raži 5-6 q., jačmeňa 10 q., ovsa 8-9 q., krmnej repy 5-6 q., zemiakov 10-12 q. na kat. jutre.

**Krmivá.** Veľmi biedne, d'ateliny kde sa nevyorali, byly slabé, hospodári siali veľa letných krmív, tie nahradily čiastočne d'ateliny. Urodilo sa priemerne sena 4-5 q. mládze 2-3 q. d'ateliny prvej 1-2 q., druhej nič.

**Ceny krmiva.** O cenách d'ateliny nemožno písať, lebo jej nebolo. Kto nutne potreboval krmu, kúpil seno alebo slamu. Za 1 q. sladkého sena sa platilo 1000 Kčs, úradne ustálená cena bola 160 Kčs, za slamu 76 Kčs. Za 1 q. jarnej slamy sa platilo však 500 Kčs, za poprúvkovú 400 Kčs za 1 q.

**Strukoviny.** Úroda strukovín bola dobrá. Fazule, šošovice sa urodilo dosť. Slovienka a cícor sa sadí tiež pre vlastnú potrebu.

**Ovocie.** Úroda ovocia sa ukazovala dobrá, ale jarná suchota natoľko pôsobila na stromy, že ovocie ešte z jari padlo. Jablk bolo predsa obstojná úroda, hrušiek, marhúl a orechov málo. Ribízal zarodil dobre.

**Vinnice.** Vlaňajšia suchota i tohto roku pôsobila na úrode vína škodu, lebo úroda bola taká slabá, aká už od nepamäti nebola. Hrozno sladké,

*veľkozrnné ale veľmi málo.*

*Dozor pri mlátení.* Na tento rok nebol určený zvláštny dozor pri mlátení obilia, len majitelia mláťačiek boli pred mlatbou sprisahaní, že budú záznamy svedomite viesť, tieto záznamy reviduje k tomu určené orgány hospodárskej kontrolnej služby (:používaná skratka H.K.S. :) pre tunajšiu obec so sídlom v Leviciach.

*Odovzdanie určeného obilia.* Na určenie odovzdať sa majúceho množstva obilia pre verejné zásobovanie za úradne ustálenú cenu, bola svolaná schôdza do Levíc, na kontingentu ktorej sa súčasťnili všetci miestni vedúci činitelia M.N.V., J.S.S.R., kde sa určilo, že na 1 kat. jutre sa má urobiť 10 q. žita (pšenice a raži), 9 q. jačmeňa a 7 q. ovsa. Pestovateľ obilia je povinný si ponechať na siatie na 1 kj. 130 kg oziminy a 130 kg jariny, na samozásobenie na jednu osobu 252 kg obilia na celý rok. Môže si ponechať obilie na výmenok, na platenie árendy, na cirkevné dávky, pre pastiera, tieto množstvá sa odpočítajú z celkovej úrody chlebovín a zbytok sa musí oddať pre verejné zásobovanie. Taktiež kŕmne obilie si ponechá na siatbu pre dobytok a ošípané na 1 kus 200 slovom dvesto kilogramov, na 1 pár koní 600 kilogramov, na 1 kus hydiny 18 kg. Zbytok oddá. Kukurice sa určilo oddať 250 kg suchej, mrvene na 1 kt. jutro. Ponevác však úroda nebola taká ako sa vopred určovalo, čiastočne sa upustilo od dodávky zbožia, kukurice sa dodalo len 125 kg na 1 jutro. Zemiakov z 1 jutra 5 q. na verejné zásobenie za úradnú cenu 98-105 Kčs za 1 q.

*Výkupné ceny roľníckych produktov.* Pretože dôsledky minuloročného sucha sa prejavujú v slabej úrode žita, povoľuje vláda mimoriadny príplatok 20 korún k minuloročnej základnej cene. Raž a jarné obilie ostáva v cene ako vlni. Repa cukrová má príplatok 60 Kčs na 1 q. Pestovateľ obilia dostal za 1 q. pšenice 400-420 Kčs, za raž 360 Kčs, jačmeň 280 – 360 Kčs.

*Ceny pro - duktov.* Máme stále ešte ceny dvojaké, úradne ustálené a čierne, ktoré sa platia, keď chceme tovar mať. 1 dvorná hus (nekŕmená) 600-800 Kčs, 1 kačica 300 Kčs, 1 kg kŕmnej husaciny 200 Kčs, 1 kg bravčoviny 150 Kčs, 1 kg masti 300-400 Kčs, 1 kg hovädziny 120 Kčs, 1 kg másla 200-300 Kčs, 1 kg tvarohu 30 Kčs, 1 vajce 5-10 Kčs, 1 m košelového plátina 150-200 Kčs, 1 hotová mužská košela 350-400 Kčs, 1 pár čižiem 3200-4000 Kčs, 1 pár ciciakov 3500-4000 Kčs, 1 pár volov 40 000-50 000 Kčs, 1 krava dojná 25 000-30 000 Kčs, 1 pár koní 60 000-100 000 Kčs, 1 pár kapcí 3500 Kčs, 1 m<sup>3</sup> palivového dreva 1000 Kčs, 1 q. zemiakov 400 – 500 Kčs, 1 pár sliepok 300-400 Kčs, 1 žriebä (ciciak) 15 000-20 000 Kčs.

*Štatistiky.* Štátnému plánovaciemu a štatistickému úradu zaslaný k 1. januáru 1948 výkaz hospodárskych zvierat.

A. Hovädzí dobytok a kone:

<i>T e l l c e d o 3 m e s.</i>	<i>D o l r o k u</i>	<i>P l e m . b ý c i</i>	<i>O s t a t n í b ý c i</i>	<i>J a l o v i c e p r i p u s .</i>	<i>J a l o v i c e n e p r .</i>	<i>B ý c i p l e m .</i>	<i>o s t a t n é</i>	<i>J a l o v i c e s t a r . N e p r .</i>	<i>V o l y t ' a ž n é</i>	<i>K r a v y d o j n é</i>	<i>K r a v y d o j n e a t ' a ž n é</i>	<i>s p o l u</i>	<i>ž r e b č e k y</i>	<i>k o b y l k y</i>	<i>Ž r e b c e d o 3 r .</i>	<i>K o b y l y d o 3 r .</i>	<i>v a l a c h y</i>	<i>K o b y l y d o 1 4 r .</i>	<i>V a l a c h y d o 1 4 r .</i>	<i>K o b y l y s t a r š i e</i>	<i>V a l a c h y s t a r š i e</i>	<i>s p o l u</i>
4	15	1	5	1	8	1	4	1	20	65	22	147	2	1	3	10	5	16	10	1	1	48

*B. Bravčový dobytok a hydina:*

<i>Prasc e níže 8 týždň a</i>	<i>Prasc e do ½ roka</i>	<i>Plem. Prasníc e ½-1 roku</i>	<i>Pripuste né</i>	<i>spol u</i>	<i>Koz y</i>	<i>Kohút y</i>	<i>Sliepk y</i>	<i>ostatn é</i>	<i>gunár e</i>	<i>hus i</i>	<i>poznám ky</i>
35	90	3	14	142	2	50	338	178	8	94	

*Súpis*

*Polnohospodárskych zvierat podľa stavu dňa 1.VII.1948*

<i>V ý m e r a o b h. p ô d y v k j.</i>	<i>N e k r y t á p o t r e b a p o l' n o h . t r.</i>	<i>K o n e</i>	<i>Hovädzí dobytok</i>										<i>S p o l u</i>	<i>Pr asc e n ý ž e 8 tý ž d ň o v</i>	<i>O d 8 tý ž d ň o v d o ½ r o k u</i>	<i>½ - 1 r o k u</i>	<i>R o č n é a s t a r š i e</i>	<i>O s t a t n é n a v ý k r m</i>	<i>s p o l u</i>	<i>K o z y</i>	<i>K o h ú t y a s l i e p k y</i>	<i>H u s i a g u n á r e</i>	<i>K a č i c e</i>
			<i>Od 1 – 2 rokov</i>					<i>2 ročné a staršie</i>															
			<i>t e l l c e</i>	<i>P l e m e n n ý b ý c i</i>	<i>j a l o v i c e</i>	<i>v o l y</i>	<i>b ý c i</i>	<i>j a l o v i c e</i>	<i>v o l y</i>	<i>k r a v y</i>													
617	257	58	26	2	9	3	1	-	13	78	135	17	52	15	18	75	177	3	1068	399	19		

## Stavby

Ondrej Kristín, murár, popisné číslo domu pristaval si jednu obytnú miestnosť. Múry sú z tun. kameňa, pokryté cementovou škridlou.

Dianovský Ján, murár, číslo 3, postavil si oproti domu na druhej strane hradskej nad pôvodnou pivnicou komoru a kuchyňu, stavba múrov z kameňa, pokrov z cementovej škridly.

Sluka Ondrej, roľník, majer Koplalov, postavil tam na vlastnej pôde obytný dom 40 m dlhý, múry z tunajšieho kameňa, pokrytie pálená škrydlíca.

Veteráni Ján, nový dom 15 dlhý, 3 miestnosti, pod domom pivnica, všetko z kameňa, pokryté cementovou škrydlícou.

Obertík Ján čp. 55, prístavba jednej obytnej miestnosti.

Lavrincz Ján čp. 34 prestavba domu 3 obytné miestnosti s predsieňkou, múry kamenné, novo pokrytý pálenou škrydlícou.

Bielik Ladislav čp. 57 dal vyrúbať do skaly pod brehom 8+9 metrov veľkú maštal, náklad 30.000 Kčs. Prácu túto, ktorá vyžadovala odbornú znalosť, zručnosť a veľkú námahu, previedol Jozef Ježík starší, ktorý už viac takýchto prác previedol.

Bačík Arpád čp. 56 tiež kresal maštal pod breh do skaly 5+9 metrov veľkú. Prácu si previedol sám so synom.

Wágner Albín čp. 16 postavil vo dvore 1 komoru z kameňa, pokrytú cementovou škrydlou.

## Povinné dodávanie ošipaných a hovädziny.

Každý roľník samozásobiteľ je povinný dodať pre verejné zásobovanie určité množstvo hovädziny a bravčoviny. Pôsobnosť Okres. Národného Výboru v Leviciach pri určovaní dodávkového množstva dobytku a hovädziny. i ošipaných bola prenesená na miestny národný výbor, ktorý určil k dodaniu za r. 1948 q. hovädziny a q. ošipaných. Toto množstvo sa rozpočítalo na jednotlivých hospodárov dľa veľkosti majetku. Určený kontingent mäsa je povinný každý dodať pod t'archou pokuty. Kontingent možno čiastočne splniť i predajom teliec a ošipaných na chov.

## Zakáľací list.

Zakáľať možno len na zakáľací list. Trojčlenná rodina má právo na 1 kus, z ktorého musí dodať R.D.D. Slodobu 5 kg masti, 6 členná rodina má právo na 2 kusy, dodať musí 9 kg masti za úradnú cenu 56 Kčs.

## Dodávka vajec a mlieka.

V máji boli vydané rozpisy pre dodanie určeného množstva vajec pre každého chovateľa sliepok dľa veľkosti hospodárstva, bez ohľadu na množstvo chovaných sliepok. Na celú obec bola určená dávka kusov, toto množstvo bolo do konca roku na 98 % splnené.

Dodávková povinnosť mlieka je určená od jednej kravy 940 litrov ročne, z toho sa odpočíta samozásobiteľská dávka.

## Zásobovacia komisia.

Na nariadenie okresného národného výboru v Leviciach bola v novembri t. r. sriadená miestna hospodárska kontrolná služba (:Miestna vyživovacia komisia:) z členov M.N.V. pre určovanie kontingentov a vedenie zásobovacích otázok. Predseda Arpád Bačík, členovia: Štefan Sabo, Jozef



*Ježik, Ľudovít Javro, Imrich Tunák, Ladislav Jakab.*

*Zmena vlády* Každému snád' bolo jasné, že po porážke nemeckého fašizmu bude sa náš sociálny a hospodársky život poberať takým smerom, aby sa dvihala životná úroveň pracujúceho ľudu. Rok po oslobodení vyskytli sa v radoch občanských strán, zakuklení nepriatel'ia nášho ľudovodemokratického zmýšľania a zriadenia, využívali demokratickej slobody na podporenie zvyškov fašizmu a na ochranu kapitalistov. Rozpory sa prehĺbily a vo februári t.r. došlo k vážnej politickej kríze, keď reakcia zaútočila na národný režim a chcela ohroziť našu Republiku. Reakcii nestačilo, že keď náš ľud v závodoch a na poliach v potutvári drel, oni zarábali milióny, chceli viac. To sa im však nevydarilo. S pomocou ľudu obnovil sa vo februári t.r. Národný front Slovákov a Čechov, doterajší pán prezident Dr. Edward Beneš odstúpil, utvorila sa nová vláda Klementa Gottvalda bez reakcie. Následky nového zriadenia pocítiť i v našej malej obci. Nariadené je zreorganizovať národný výbor, prípadne utvoriť t. zv. akčný výbor ako doplnok i dozorný orgán M.N.V. Členovia akčného výboru: predseda Július Gaži, podpredseda Ján Záborský, tajomník Pavel Benčík, členovia: Ľudovít Kristín, Ondrej Teleky, Ladislav Sabo, Július Bielik, Imrich Homoľa, Michal Ješkovský, Jozef Mikula, Arpád Bačík.

*Volby.* V máji tohto roku byly na základe nového ľudovo demokratického poriadku prevedené volby poslancov do snemovne. Národný front Slovákov a Čechov sa usniesol vydať jednu spoločnú jednotnú kandidátku, ktorú mal každý občan nášho štátu vhodit' do volebnej urny. Pre tých, ktorí nechceli takto voliť, byly vydané biele prázdne lístky. Výsledok volieb v tejto obci z 270 voličov volilo 256 občanov bielych lístkov bolo 13.

*Cesty.* Tohto roku bola dôkladne opravená vicinálna cesta Čankov – Brhlovce – Žemberovce od 1 – 5 kilometra. Opravu previedol a financoval Štátny stavebný úrad vo Zvolene, drvenie, dovoz kameňa Gustáv Homoľa. K oprave sa spotrebovalo 500 m<sup>3</sup> hrubého štrku, 100 m<sup>3</sup> drobného štrku, 100 m<sup>3</sup> šotoliny (prachu) a 50 m<sup>3</sup> piesku. Na predbežné podloženie od vojny zničenej časti od 2 po 4 medzník bolo dodané 500 m<sup>3</sup> hrubého kameňa nákladom 70.000 Kčs. Celkový náklad drvenia, dovozu a rozsípania kameňa, štrku a piesku bol 230.000 Kčs. Robotníci boli tunajší. Valcovanie trvalo od 15 sept. – do 15 nov. 1948.

*Divadlá* Dňa 6.januára 1948 zahrála mládež veselohru „Slobodní prednášky. manžel'ia“ od Františka Urbáneka.

Polnohospodársky kurz trvajúci 2 mesiace, prednášateľ riad. Pavel Benčík učilo sa počty, dejepis, spol. výchova.

Od januára t. r. započal sa pod vedením p. kantora Benčíka teoretický a praktický výcvik na dýchacích hudobných nástrojoch pod názvom: „Hudobný krúžok“. Počíta 19 členov. Nové hudobné nástroje zakúpené za 80.000 Kčs.

22.II. boli naši div. ochotníci na divadelných pretekoch v Santove, zahrli jednodajstovú veselohru „Posol Lásky“.  
7.III. Verejná oslava Masaryk Sokolov, Bachmač. 21.III. oslava mieru  
9.V. Deň M. R. Štefánika, 6.VI. Deň matiek. Obetavú nezištnú prácu a čistú lásku matiek a jej význam pre rodinu i národ veľmi výstižne a milo zhodnotil vo svojej prednáške p. učiteľ v. v. Ján Weiss. 13.VI. Detské divadlo „Za matkou“ od J. Povoda. 29.VIII. Oslava IV. Výročia národného povstania. 27.X. verejná oslava 30 výročia trvania Č. S. R.. 7.XI. verejná oslava 31 výročia veľkej októbrovej revolúcie S.S.S.R. 22.XI. oslava 52. narodenín prezidenta Klementa Gottvalda. 5.XII. Mikulášska besiedka s nadielkou. 23-25 XII. Výstav kníh „M. S. 31.XII. činohra „Presadený kvet“ od J. L. Mattoška.

*Pohyb* Behom roku narodilo sa v obci 8 detí, zomrelo obyvateľstva. občanov, sobášov bol .

*Odvod.* Dňa 16.marca pri vojanských odvodoch v Leviciach boli odvedení: Vojtech Wágner a Pavel Pavlík.

*Potravné družstvo.* Dňa 1.januára 1947 nast'ahovalo sa Potravné družstvo „Nupod“ predajňa z Horných Brhloviec sem do domu Arpáda Vrba, bývalého obecného hostinca. Tento dom kúpil Arpád Vrba od obce v roku 1937 za 33.000 Kčs, kúpilo teraz miestne Potravné družstvo za 160.000 Kčs. Ešte tohoto roku usnesením obecného zastupiteľstva (:bolo hlasované 9 proti 3 hlasom:;) bolo prepustené potravnému družstvu aj právo výčapu, ktoré právo i napriek odpredaju obecného hostinca patrilo dosiaľ obci. Tento záznam mal byť uvedený v kronike ešte roku 1947. Prehliadla som ho, preto zapisujeme tohto roku.

*Nehoda* Dňa 1948 stalo sa tuná nešťastie, ktoré si vyžiadalo v obeť ľudský život. Ročný Ján Homola, ktorý bol priženatý v Malom Kiare, mal tuná otcovské pozemky, išiel i s dvoma chlapmi z rodiny rúbať zalesnenú stráň. Pri páde jedného veľkého stromu neuskočil dosť chytro stranou, dostal sa pod peň a bol okamžite mŕtvy. Zannahal vdovu a jednu dcerku.

Záznamy z roku 1948 uzatváram.

Dolnie Brhlovce 31.decembra 1948.

Vilma Wágnerová  
Kronikárka

Po schválení ročných záznamov sa overuje.

Dolné Brhlovce 30.marca 1949.